

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Vanessa Vitković Marčeta

**HRVATSKO-TALIJANSKI JEZIČNI DODIRI
U ISTRI NA KORPUSU ČASOPISA NAŠA
SLOGA OD 1900. DO 1915.**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2015.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Vanessa Vitković Marčeta

**HRVATSKO-TALIJANSKI JEZIČNI DODIRI
U ISTRI NA KORPUSU ČASOPISA NAŠA
SLOGA OD 1900. DO 1915.**

DOKTORSKI RAD

Mentor: dr. sc. Marko Samardžija, red. prof.

Zagreb, 2015.

University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Vanessa Vitković Marčeta

**CROATIAN-ITALIAN LINGUISTIC
CONTACTS IN NAŠA SLOGA 1900 - 1915**

DOCTORAL THESIS

Supervisor: Marko Samardžija, Ph. D.

Zagreb, 2015

MENTOR: dr. sc. Marko Samardžija, red. prof.

Dr. sc. Marko Samardžija rođen je 2. rujna 1947. (Vođinci kod Vinkovaca). Na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu god. 1971. diplomirao je dvopredmetni studij jugoslavenskih jezika i književnosti (A) i filozofije (B-predmet) i stekao stručni naziv „profesor jugoslavenskih jezika i književnosti“. Od 5. rujna 1971. profesor je pripravnik na Klasičnoj gimnaziji u Zagrebu. U akademskim godinama 1971./72. i 1972./73. odslušao je poslijediplomski studij (studij III. stupnja) lingvistike – smjer hrvatski jezik. Magistrirao je god. 1977. („magistar iz područja lingvistike s osobitim obzirom na hrvatski jezik“). Dne 27. prosinca 1973. izabran je za asistenta pri Katedri za suvremeni hrvatski književni jezik u Odsjeku za jugoslavenske jezike i književnosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Od 1980. znanstveni je asistent. Doktorirao je 1986. obranivši disertaciju „Valentnost glagola u suvremenom hrvatskom književnom jeziku“ i promoviran u „doktora društveno-humanističkih znanosti iz područja filologije“. God 1987. izabran je u zvanje docenta, od 1992. izvanredni je profesor, od 1996. redoviti profesor. Dne 17. prosinca 2002. izabran je u „trajno znanstveno-nastavno zvanje redovitoga profesora u humanističkom znanstveno-nastavnom području; znanstveno polje: jezikoslovlje“.

Bio je voditeljem Katedre za hrvatski standardni jezik od 1992. do 2006., pročelnik Odsjeka za kroatistiku od 1996. do 1998., gost lektor na Sveučilištu u Kölnu ak. god. 1977./78. i 1978./79., gost docent na istom sveučilištu ak. god. 1986./87. i 1987./88., gost profesor na Visokoj pedagoškoj školi D. Berzsényija u Szombathelyu (ljetni semestar 1996.), na Sveučilištu u Mostaru (od 1995. do 2003.) i na Sveučilištu u Pečuhu (ljetni semestar 2004.), gost predavač na sveučilištima u Budimpešti, Katowicama, Ljubljani, Poznanju, Warszawi i Skopju.

Sudionik je međunarodnih slavističkih kongresa u Bratislavi (1993.), Krakowu (1998.), Ljubljani (2003.) i u Ohridu (2008.). Sudionik hrvatskih slavističkih kongresa u Puli (1995.), Osijeku (1998.), Zadru (2002.) i Varaždinu (2006.).

Član je Međunarodne komisije za slavenske književne / standardne jezike (od 1995.) i Međunarodnoga slavističkoga komiteta (od 2008.).

Objavljeni radovi (izbor)

Rasprave i članci

O nazivima interesnih zajednica, *Jezik*, XXI. (1973./1974.), 3-4, 126-127.

Jezik i stil, *Zadarska revija*, XXX. (1981.), 2-3, 151-163.

Dopune uz glagol *čestitati*, *Jezik*, XXXIII. (1985./1986.), 5, 151-152.

- Dopune u suvremenom hrvatskom književnom jeziku, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 21 (1986.), 1-32.
- Duga i kratka množina u hrvatskom književnom jeziku, *Jezik*, XXXV. (1987./1988.), 5, 129-136.
- Homonimi u hrvatskom književnom jeziku, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 24 (1989.), 1-70.
- O egzotizmima u hrvatskom književnom jeziku, *Jezik*, XXXVII. (1989./1990.), 3, 77-81.
- Ivan Broz i stoljeće „Hrvatskoga pravopisa“, *Zaprešićki godišnjak*, Zaprešić, 1992., 91-99.
- Puristički i filološki rad Nikole Andrića, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 27 (1992.), 93-113.
- Hrvatski leksik u drugoj polovici XVIII. stoljeća, *Croatica*, 13-14 (1993.), 37-39, 311-332.
- Gramatička norma hrvatskoga standardnog jezika u XX. stoljeću, *Introduzione allo studio della lingua, letteratura e cultura croata* (zbornik radova), Udine 1997., 131-138.
- Uloga Stjepana Ivšića u Društvu i časopisu „Hrvatski jezik“, *Prvi hrvatski slavistički kongres* (zbornik radova), Zagreb, 1997., 67-78.
- Utjecaj sociopolitičkih mijena na leksik hrvatskoga jezika u XX. stoljeću, *Croatica*, 27 (1998.), 45-46, 177-192.
- Stranputicama hrvatskoga jezičnog i pravopisnog pitanja u Bosni i Hercegovini nakon godine 1945., *Hrvatska revija*, XLVIII. (1998.), 1-2, 93-103.
- Normierung und Standardisierung des Kroatischen, *Sprachwandel in der Slavia* (zbornik radova), Frankfurt na Majni, 2000., 583-597.
- Normy i najnowsze zmiany w języku chorwackim, *Języki słowiańskie dziś. Nowe fakty. Nowa spojrzenia* (zbornik radova). Katowice, 2001., 26-37.
- Croatian Standard Language in 1990's, *A Decade of Change* (zbornik radova), New Delhi, 2002., 107-113.
- Hrvatski jezik u doba globalizacije, *Riječki filološki dani* 4 (zbornik radova), Rijeka, 2002., 435-438.
- Hrvatsko sociolingvističko stanje od godine 1790. do hrvatskoga narodnog preporoda, *Zbornik Zagrebačke slavističke škole* 2002., Zagreb, 2003., 259-277.
- Hrvatski jezik u rječnicima F. Vrančića i P. Lodereckera, u: P. Loderecker: *Sedmojezični rječnik* (pretisak). Zagreb, 2005., 50-74.
- Hrvatski kao povijesni jezik i klasifikacija njegovih nestandardnih i substandardnih idioma, *Standard i substandard* (zbornik radova), Šumen, 2005., 93-101.
- Još o genezi i utjecaju hrvatskih vukovaca, *Riječki filološki dani* 5 (zbornik radova), Rijeka 2006., 463-470.
- Hrvatski jezik od početka XX. stoljeća do god. 1945., *Hrvatski jezik u XX. stoljeću* (zbornik radova), Zagreb, 2006., 9-28.

Nacionaliziranje imena naseljenih mjesta u Kraljevini Jugoslaviji, *Studia slavica Academiae Hungaricae*, 2007., 1-2, 330-334.

Leksik, u: *Povijest hrvatskoga jezika*. 2. knjiga: *16. stoljeće*. Zagreb, 2011., 441-459.

Knjige

- *Ljudevit Jonke* (monografija). Zagreb, 1990.
- *Filološki portreti*. Zaprešić, 1993.
- *Hrvatski jezik u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*. Zagreb, 1993.
- *Leksikologija s poviješću hrvatskoga jezika* (udžbenik za 4. razred gimnazije). Zagreb, 1995.
- *Iz triju stoljeća hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb, 1997.
- *Hrvatski jezik 4. Udžbenik za 4. razred gimnazije*. Zagreb, 1998., 2000., 2002., 2003., 2004., 2008.
- *Jezikoslovni razgovori*. Vinkovci, 2000.
- *Leksikon hrvatskoga jezika i književnosti* (s A. Selakom). Zagreb, 2001.
- *Nekoć i nedavno. Odabrane teme iz leksikologije i novije povijesti hrvatskog standardnog jezika*, Rijeka. 2002.
- *Piščev izbor*. Zagreb, 2003.
- *Iz triju stoljeća hrvatskoga standardnog jezika*. Drugo, prošireno izdanje. Zagreb, 2004.
- *Hrvatski kao povijesni jezik*. Zaprešić, 2006.
- *Hrvatski jezik, pravopis i jezična politika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*. Zagreb, 2008.
- *Devet iločkih priopćenja i jedno warszawsko*. Ilok, 2010.

Za tisak priredio knjige

- *Jezični purizam u NDH. Jezični savjeti Hrvatskoga državnog ureda za jezik*. Zagreb, 1993.
- Vatroslav Rožić: *Barbarizmi u hrvatskom jeziku*. Zagreb, Zagreb, 1998.
- Ivan Broz: *Filološke sitnice i pabirci*. Zagreb, 2000.
- *Jezikoslovne rasprave i članci*. „Stoljeća hrvatske književnosti“, Zagreb, 2001.
- Marijan Stojković: *Hrvatske jezične i pravopisne dvojbe*. Zagreb, 2005.
- *Dani Julija Benešića II.* (zbornik radova; s Matom Batorovićem). Ilok, 2006.
- Adolf Bratoljub Klaić: *Bizovačko narječje*. Bizovac, 2007.
- *Donjosutlanski kajkavski ikavci*. Brdovec, 2008.
- *Dani Julija Benešića III.* (zbornik radova; s Matom Batorovićem). Ilok, 2008.

SAŽETAK

Hrvatsko-talijanski jezični dodiri u Istri na korpusu časopisa Naša sloga od 1900. do 1915.

Rad prikazuje utjecaj talijanskoga jezika na hrvatski početkom dvadesetoga stoljeća u Istri. Korpus za ovo istraživanje bile su jedine istarske novine na hrvatskome jeziku toga vremena, *Naša sloga*, koje su u Puli izlazile od 1900. do 1915. godine. Jezični dodiri ovih dvaju jezika, koji su uvjetovani i društveno-političkim prilikama, te utjecaj talijanskoga na hrvatski prikazani su po razinama: grafijsko-ortografskoj, fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, leksičko-semantičkoj i leksičkoj. Hrvatsko-talijanski jezični dodiri u Istri dosad nisu prikazivani na primjerima iz korpusa koji pripadaju publicističkome stilu i jeziku medija s početka dvadesetoga stoljeća. Međutim, ovi tekstovi imaju svoje specifičnosti, prvenstveno vezane za referencijalnu i konativnu funkciju, koje ih razlikuju od tekstova ostalih funkcionalnih stilova hrvatskoga jezika. Korpus je iznjedrio i značajan broj mletacizama, osobito vidljivih na fonološkoj razini, što ukazuje na složene procese jezičnih dodira uz posredstvo drugih jezika i(li) idioma. Nakon kontaktoloških razmatranja, radnja se osvrće i na analizu *Naše sloge*, najprije jezično-pravopisnu, a potom, kroz članke o jeziku, s manjim i većim udjelom filoloških tema, na jezično-političku. Potonja je rezultirala zaključkom o značajkama jezične politike samoga lista, koji je, uz brojne filološke teme, iznoseći i veliku brigu za hrvatski jezik u Istri na početku dvadesetoga stoljeća time označio razdoblje svojega djelovanja.

Ključne riječi: *Naša sloga*, hrvatsko-talijanski jezični dodiri, hrvatski jezik u Istri, jezična i pravopisna analiza.

SUMMARY

Croatian-Italian linguistic Contacts in *Naša Sloga* 1900 – 1915

This thesis analyses the influence of the Italian language on Croatian in Istria at the turn of the 20th century. The corpus which served as the basis of our research comprises the only Istrian Croatian language newspaper of the time, entitled *Naša sloga*, which was published in Pula from 1900 to 1915. Following the overview of the geographical and historical context in which the paper was published, the contact between these two languages, partially conditioned by the sociopolitical situation, and the influence of the Italian language on Croatian are analysed at the graphical-orthographical, phonological, morphological, syntactic, lexical-semantic and lexical levels.

The Croato-Italian language contact in Istria has not been studied thus far in the corpus relating to the language of media from the beginning of the 20th century. However, these texts are peculiar regarding their referential and conative function, which makes them different from the texts written in other registers. The graphical-orthographical level, although not a purely linguistic one, has been analysed because Italian loanwords have been attested in the corpus which underwent only this type of modification, so it was considered relevant. The phonological level, although sharing certain traits with the graphical-orthographical one and frequently conceived as comprising it, highlights the modifications brought about by the difference in the phonological systems of Croatian and Italian (and occasionally Venetian). The morphological level, apart from an overview of the morphological differences in the two languages at the start of the 20th century, has also encompassed the modifications conditioned by the derivation of words from Italian loans. The analyses of the syntactic and lexical-semantic levels of modification have been rendered possible by the comprehensive corpus, because, unlike the levels mentioned so far, they require a context. However, whilst the size of the corpus can simplify the syntactic analysis of the modification of Italian elements in the Croatian language because it can reveal certain peculiarities, regularities etc., in the case of the lexical-semantic one the corpus limits the area of analysis, regardless of the quantity of texts that it contains. That is to say, it was e.g. only possible to track the modification of the Italian and/or Venetian loanwords attested in the corpus, which by no means suggests that this is the exclusive meaning of the lexemes in question. At the lexical level, a glossary of the Italian and/or Venetian borrowings have been listed, with

the entries quoted in their canonical form, followed by all their forms attested in the corpus as well as their examples. At the end, a list of set phrases and collocations has been provided.

After the contact-linguistic considerations, this thesis also provides an analysis of the language and orthography of the *Naša sloga*, followed by a linguo-political one, carried out on the articles on language and, to some extent, other philological issues. The linguistic and orthographical analysis of the *Naša sloga* highlights the basic tendencies and rules of the linguistic and orthographical concern of the paper as well as their conformity with the contemporary normative solutions.

At the end, the articles dealing with language and orthography have been illustrated, with a special emphasis on those that deal with the status of the Croatian language with respect to the others, especially Italian, and with the language policy which prevailed during the existence of the newspaper. In this section, certain onomastical topics and the attitude towards the Italianisation in Istria at the start of the new century have been briefly addressed, wherefrom it is evident that, expressing great care for the Croatian language, the *Naša sloga* left an important mark on the linguistic level during the period of its activity.

Keywords: *Naša sloga*, Croatian-Italian linguistic contacts, Croatian language in Istria, linguistic and orthographical analysis.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Ciljevi i metodologija istraživanja	2
2. KORPUS I POVIJESNI OKVIR	4
3. JEZICI U DODIRU	9
3.1. Iz povijesti jezičnih dodira	9
3.2. Talijanizmi u <i>Našoj slogi</i>	12
4. GRAFIJSKO-ORTOGRAFSKA RAZINA PRILAGODBE TALIJANIZAMA.....	13
4.1. Specifičnosti talijanskoga slovopisa – prilagodba prema hrvatskomu.....	15
4.2. Primjeri talijanskoga nefonemskoga slovopisa	17
4.3. Specifičnosti hrvatskoga slovopisa	19
Zaglavak	23
5. FONOLOŠKA RAZINA PRILAGODBE TALIJANIZAMA.....	25
5.1. Samoglasnički sustav	26
5.2. Suglasnički sustav	27
5.3. Prilagodba talijanizama na fonološkoj razini	29
5.3.1. Potpuna ili nulta transfonemizacija	30
5.3.2. Djelomična ili kompromisna transfonemizacija	30
5.3.3. Slobodna transfonemizacija	31
5.3.4. Ostale glasovne promjene	32
5.3.4.1. Samoglasničke promjene.....	32
5.3.4.2. Suglasničke promjene.....	33
Zaglavak	35
6. MORFOLOŠKA RAZINA PRILAGODBE TALIJANIZAMA	36
6.1. Prilagodba imenica	36
6.1.1. Nulta transmorfemizacija	38
6.1.2. Kompromisna transmorfemizacija	38
6.1.3. Potpuna transmorfemizacija.....	39
6.1.4. Posebnosti morfološke adaptacije imenica	39
6.1.4.1. Gubljenje nastavka	39
6.1.4.2. Podudarnost morfoloških oblika.....	40
6.1.4.3. Rod	41
6.1.4.3.1. Prirodni rod.....	41
6.1.4.3.2. Morfološki oblik.....	42
6.1.4.3.3. Semantička analogija.....	42
6.1.4.4. Broj.....	43
6.1.5. Sekundarna adaptacija imenica	43
6.1.6. Specifičnosti morfološke prilagodbe imenica	45
6.2. Prilagodba glagola.....	46
6.2.1. Glagolski vid	48
6.2.2. Specifičnosti morfološke prilagodbe glagola	48
6.3. Prilagodba pridjeva	48
6.3.1. Komparacija pridjeva	49
6.3.2. Specifičnosti morfološke prilagodbe pridjeva.....	50
6.4. Adaptacija ostalih vrsta riječi	50
6.4.1. Prilozi	51

6.4.2. Prijedlozi	51
6.4.3. Brojevi	51
6.4.4. Čestice	51
6.4.5. Uzvici	52
Zaglavak	52
7. LEKSIČKO-SEMANTIČKA RAZINA PRILAGODBE TALIJANIZAMA	53
7.1. Primarna leksičko-semantička adaptacija	54
7.1.1. Nulta adaptacija na leksičko-semantičkoj razini	54
7.1.2. Suženje broja značenja	58
7.1.3. Suženje polja značenja	65
7.2. Sekundarna semantička adaptacija	66
7.2.1. Proširenje broja značenja	66
7.2.2. Proširenje polja značenja	66
7.2.3. Metafora	67
7.2.4. Metonimija	67
7.2.5. Pejorizacija	68
7.2.6. Melioracija	69
Zaglavak	69
8. SINTAKTIČKA RAZINA PRILAGODBE TALIJANIZAMA	71
8.1. Prebacivanje koda	72
8.2. Prijevod uz prebacivanje koda	75
8.2.1. Onomastičke osobitosti i sintaksa	77
8.3. Utjecaj talijanske sintakse	79
8.4. Ostale specifičnosti na sintaktičkoj razini	80
Zaglavak	81
9. LEKSIČKA RAZINA PRILAGODBE TALIJANIZAMA – RJEČNIK	83
9.1. Popis frazema i kolokacija	175
Zaglavak	177
10. JEZIČNO-PRAVOPISNA ANALIZA NAŠE SLOGE	179
10.1. Pravopisna razina analize <i>Naše sloge</i>	179
10.1.1. Slovopis	179
10.1.1.1. Slovopisna rješenja za grafem đ	180
10.1.1.2. Slovopisna rješenja za grafem ć	182
10.1.1.3. Ć umjesto tj – fonološki uvjetovano rješenje	182
10.1.2. Pravopisno načelo	182
10.1.2.1. Dentali t, d ispred c, k	185
10.1.3. Interpunkcijsko načelo	186
10.1.4. Sastavljeno i nesastavljeno pisanje negacije glagola	186
10.1.5. Jat	187
10.1.6. Pokriveno r	188
10.1.7. Strana imena	188
10.1.8. Kratice	189
10.2. Morfološka razina analize <i>Naše sloge</i>	189
10.2.1. Futur prvi	189
10.2.2. Sklonidba stranih imena	190
10.2.3. Sklonidba kratica	192
10.2.4. Sibilizacija	192

10.2.5. Prijedlog <i>s/sa</i>	193
10.2.6. Genitiv množine	193
10.2.7. Ostale specifičnosti na morfološkoj razini	194
10.3. Leksička razina analize <i>Naše sloge</i>	194
10.4. Stilske osobitosti	195
Zaglavak	195
11. ČLANCI O JEZIKU I PRAVOPISU	197
11.1. Staroslavenski jezik i glagoljica	197
11.2. Komentari i analize jezika	202
11.3. Dijalektološke teme	203
11.4. Djela o jeziku i jezikoslovci	204
Zaglavak	209
12. JEZIČNA POLITIKA <i>NAŠE SLOGE</i>	210
12.1. Jezik i politika	211
12.2. Jezična politika u javnim službama	212
12.2.1. Vojska	212
12.2.2. Sudstvo	213
12.2.3. Pošta	215
12.2.4. Željeznice	215
12.3. Jezikovni zakon	216
12.4. Jezična politika i obrazovni sustav	217
12.5. Primjeri iz prakse	218
12.6. Misli o jeziku	221
12.7. Onomastika i hrvatsko-talijanski jezični dodiri	222
12.8. Nazivi jezika	227
Zaglavak	229
ZAKLJUČAK	230
POPIS LITERATURE	234
ŽIVOTOPIS	241

1. UVOD

Istra je na početku dvadesetoga stoljeća u odnosu na ostatak zemlje zbog društveno-političke situacije specifična. Usporedimo li jezično stanje i odnos spram hrvatskomu jeziku s ostatkom tadašnje Hrvatske, uočiti ćemo razlike. Tadašnja je istarska jezična zbilja bila znatno pod utjecajem talijanskoga jezika pa se pojava *Naše sloge*, prvih i jedinih onodobnih novina na hrvatskome jeziku u Istri, učinila povoljnom prilikom da se pokuša dokazati utjecaj koji je taj jezik ostavio na hrvatski.

Hrvatski je standardni jezik krajem devetnaestoga i na početku dvadesetoga stoljeća bio obilježen djelovanjem hrvatskih vukovaca. Tako su Franjo Iveković, Ivan Broz, Pero Budmani, Armin Pavić, Vatroslav Rožić, s Tomom Maretićem na čelu zastupali "ideju o jedinstvenome jeziku jednoga naroda dvojakoga imena". (Bičanić i dr. 2013: 84) Oni su odabrali novoštokavski ijekavski dijalekt, koji je zabilježio Vuk Stefanović Karadžić, kao osnovicu hrvatskoga standardnog jezika i fonološko načelo u izradi pravopisa. Ključna su normativna djela, koja su pridonijela konačnom oblikovanju hrvatskoga jezičnog standarda na novoštokavskoj osnovici: Brozov *Hrvatski pravopis* iz 1892., Maretićeva *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* iz 1899. te Broz–Ivekovićev *Rječnik hrvatskoga jezika* iz 1901. Što se pak tiče stanja u praksi, od 1892. do 1918., odnosno do raspada Austro-Ugarske Monarhije u Hrvatskoj supostojе dva pravopisa: službeni fonološki (Brozov) i neslužbeni morfonološki, kojim su se obično pisale novine, knjige i časopisi te privatna pisma. (Bičanić i dr. 2013: 84 – 85)

Za Istru se može reći da je, prvenstveno, zbog društveno-političkih razloga pod talijanskim pritiskom doživjela *razvojnu retardaciju* u razvoju hrvatskoga standarda. (Brozović 1970: 134) Stoga se može pretpostaviti da je i u praksi, koja se borila za pravo na hrvatski jezik, bilo nedoumica i zastarjelih rješenja, no da se razvojni tijek i napredak hrvatskoga standardnoga jezika i u Istri može pratiti i na početku dvadesetoga stoljeća.

U radu će se najprije ukazati na prostorno-vremenski kontekst izlaženja lista *Naša sloga*, zatim slijedi analiza prilagodbe talijanizama u hrvatskome jeziku. Talijanizmi će se analizirati po razinama: grafijsko-ortografskoj, zatim fonološkoj, morfološkoj, leksičko-semantičkoj i sintaktičkoj. Nakon toga slijedi leksička razina, odnosno rječnik talijanizama oprimjerenih u *Našoj slogi* s popisom frazema i kolokacija. Nakon razrade utjecaja pojedinih razina slijedi jezično-pravopisna analiza tekstova *Naše sloge* u kojoj će se po pravopisnoj i jezičnim razinama

ukazati na osnovne tendencije i pravila jezične i pravopisne problematike lista te njihovu usklađenost s tadašnjim normativnim rješenjima. U nastavku se ukazuje na članke koji se u listu bave jezikom i pravopisom, s posebnim naglaskom na one koji se bave situacijom hrvatskoga jezika u odnosu s ostalima, osobito s talijanskim te općenito jezičnom politikom, koja je pratila izlaženje lista. U ovome će dijelu biti riječi i o onomastičkim temama te odnosu potalijančivanja u Istri na početku dvadesetoga stoljeća.

1.1. Ciljevi i metodologija istraživanja

Osnovni je cilj rada istražiti hrvatsko-talijanske jezične dodire u Istri na korpusu iz *Naše sloge* od 1900. do 1915., odnosno u jedinim istarskim novinama na hrvatskome jeziku toga vremena. Istraživani materijal obaseže 916 brojeva *Naše sloge*. S obzirom na prostornu i vremensku specifičnost korpusa, može se pretpostaviti da će istraživanje jezičnih utjecaja talijanskoga jezika na hrvatski u Istri toga vremena ukazati na zanimljive procese dvaju jezika, osobito važne s obzirom na jezične kontakte. Na temelju analize jezika i pravopisa lista, zatim članaka vezanih za jezik te onomastičkih tema, pokušat će se uvidjeti i jezična praksa te jezična politika lista s početka dvadesetoga stoljeća u Istri spram ovih dvaju jezika te odrediti stupanj hrvatskoga standardnog jezika u Istri u odnosu na ostatak onodobne Hrvatske.

Preuzimanje je leksema iz talijanskoga jezika u hrvatski prikazano prema učenju Rudolfa Filipovića, čijim su se teorijskim polazištem koristili i mnogi lingvisti u svojim proučavanjima, primjerice Lelija Sočanac, koja je istraživala talijanizme u standardnom jeziku i dubrovačkoj književnosti, ali i Orsolya Žagar-Szentesi, Dragica Dragičević, Ljuba Dabo-Denegri, Antica Menac i Anja Nikolić-Hoyt, koje su proučavale druge jezike a istraživanja su objavljena u zajedničkoj knjizi *Hrvatski jezik u dodiru s europskim jezicima*. Premda se ne radi o najnovijem modelu, a ponekad se našao i na meti kritičara (Štebih 2008), odlučili smo se za Filipovićev model jer se pronađeni primjeri u korpusu mogu u njega lako uklopiti i talijanizmi su u dosadašnjim istraživanjima uglavnom prikazivani prema njegovu modelu. Teorija je jezika u kontaktu otada evoluirala, a najveći nam se problem ukazao što se tiče odnosa standardnoga jezika i nestandardnih idioma. Naime, Filipovićev je model prikazao kontakte i utjecaje po jezičnim razinama u odnosu jednoga standardnog jezika i drugoga standardnog jezika, što je u našem slučaju daleko od ovih idealnih uvjeta. Novost u odnosu na Filipovićev model jest i uvođenje grafijsko-ortografske razine, iako se u ponekim istraživanjima mogao vidjeti pokušaj

zasebne analize ortografske razine (Sočanac 2005). Premda se radi o nejezičnoj razini, mnoge su primljenice iz korpusa prošle samo ovu razinu prilagodbe te je bilo neophodno ukazati i na te promjene. Da bismo mogli usporediti hrvatski i talijanski jezični sustav s početka dvadesetoga stoljeća, posegnuli smo za jezičnim priručnicima iz toga vremena. Za hrvatski smo se jezik koristili Brozovim *Hrvatskim pravopisom* (iz 1892. i 1893.) te njegovom inačicom koju je 1906. priredio Dragutin Boranić, zatim Maretićevom i Florschützovom gramatikom, dok je u talijanskome izbor bio mnogo veći. Uzeli smo u obzir sljedeća djela: *L'ortografia italiana* (autor Vincenzo Lomonaco) iz 1864. i *Ortoepia e ortografia italiana moderna* (autor Giuseppe Malagoli) iz 1905. od talijanskih pravopisa; zatim *Grammatica della lingua italiana* (autor P. Petrocchi) iz 1887. s podnaslovom *Per le Scuole Ginnasiali, Tecniche, Militari, ecc.*; *Nuova grammatica italiana* (autor Michele Melga) iz 1888.; *Grammatica italiana (regole ed esercizi)* (autori Luigi Morandi i Giulio Cappuccini) iz 1895.; *Grammatica italiana dell'uso moderno* (autor Raffaello Fornaciari) iz 1901. Od rječnika smo se odlučili za *Nòvo dizionario universale della lingua italiana* u dva sveska iz 1900., autora Policarpa Petrocchija te *Dizionario del dialetto veneziano* iz 1856. Giuseppea Boeria. Godine 1901. osvanulo je za hrvatski jezik kapitalno djelo. Franjo Iveković je na temelju građe koju je sakupljao njegov nećak Ivan Broz i na temelju svojih spisa izdao dvosveščano izdanje *Rječnika hrvatskoga jezika*. (Samardžija 2004: 151) Za talijanski je jezik s početka 20. stoljeća važno reći i da je bilo sve više djela koja su se već bavila i povijesnim prikazom razvoja jezika, što svjedoči i povijest talijanskoga jezika iz toga razdoblja: *Storia della grammatica italiana* (autor Ciro Trabalza) iz 1908., dok je hrvatski jezik još uvijek u procesu standardizacije.

2. KORPUS I POVIJESNI OKVIR

Šezdesetih godina 19. stoljeća na području Istre nije bilo novina ili časopisa na hrvatskome jeziku. Izlazilo je nekoliko talijanskih novina i časopisa na području Trsta, zatim u Rovinju je izlazio tjednik *L'Istriano* (15. veljače 1860. – 31. srpnja 1861.), a na području Kopra izlazio je politički i gospodarski dvotjednik *La Provincia dell'Istria* (1. rujna 1867. – 16. prosinca 1894.). (Šetić 2005: 62) U Istri se tada počinju otvarati čitaonice, u kojima su hrvatski učitelji bili vrlo aktivni pa te ustanove nisu bile samo za čitanje novina i knjiga, već i prostori za održavanje raznih predavanja, priredbi, političkih skupova i zabave. Prva je hrvatska čitaonica u Istri osnovana u Kastvu 1866., a već 1869. u Puli, pa nakon toga i mnoge druge. (Šetić 2010: 30 – 36)

Austro-ugarskom nagodbom 1867. nada o integraciji hrvatskih zemalja postaje sve dalja, stvorene su dvije države: austrijska, službenoga naziva *Kraljevine i zemlje zastupane u Carevinskom vijeću*, u čijem su dijelu bile Dalmacija i Istra te ugarska, *Zemlje krune svetog Stjepana*, gdje su se nalazile Hrvatska i Slavonija. Nijedna strana (ni mađarska ni austrijska) nije dopuštala integraciju hrvatskih zemalja, nije im to odgovaralo, naprotiv, smatralo se da bi sjedinjenje narušilo ravnotežu između Ugarske i Austrije. Hrvati su sve teže podnosili breme razjedinjenosti te se sve više počinju povezivati u svrhu potrebe međusobne suradnje i širenja nacionalno-integracijske svijesti. Na istarskome su području pokretači borbe za narodno prosvjeđivanje bili svećenici. Njihove se glavne misli odražavaju upravo u prilogima *Naše sloge*, a to su: da nacija povezana jezikom, kulturom, sviješću o zajedničkoj povijesnoj baštini pa i religijom mora postati nositelj i tvorac svoje vlastite sudbine. (Šetić 2005: 63) Među svećenicima koji su se zalagali za istarske seljake ističe se biskup Juraj Dobrila (1812. – 1882.). On je svojim autoritetom i organizacijskim sposobnostima predvodio nacionalni pokret za politička, gospodarska i kulturna prava Hrvata u Istri, zatim utjecao je na pokretanje *Naše sloge* (1870.), prvih hrvatskih novina u Istri te kalendara na hrvatskom jeziku *Istran* (1869.), a još je 1854. u Trstu objavljen molitvenik *Otče budi volja tvoja!*. Osim toga, Dobrila je pomagao i financirao otvaranje hrvatskih čitaonica, prosvjetnih i gospodarskih udruga itd. (Gross 1970: 39 – 44)

Biskup Dobrila, inicijator izlaženja lista, napisao je pismo svom prijatelju Antunu Karabaiću koji je u to vrijeme bio nastanjen u Trstu. To se pismo smatra najvažnijim dokumentom o utemeljenju *Naše sloge*. Nakon primitka pisma Karabaić je posjetio Matu (Matka) i Ivana Bastijana, Matiju Ujčića te kasnije Tomu Padavića (koji je tada još boravio u Trstu, a

kasnije je postao županom Riječko-modruške županije). S njima se dogovorio o pothvatu kojime bi i istarski Hrvati dobili svoje glasilo. Karabaić je zajedno s istarskim svećenicima u Trstu realizirao ideju na temelju biskupovih naputaka. Tom je prilikom sastavljen program lista te su se dogovorili o čemu će tko pisati. U svibnju 1870. ponovno su se sastali i odlučili hrvatskom pučkom listu dati ime *Naša Sloga*¹. (Blažeković 1970: 73 – 80)

Naša sloga je počela izlaziti u Trstu 1. lipnja 1870. kao dvotjednik na četiri stranice maloga formata. Počela je izlaziti kao zaista skroman list, u 1000 primjeraka, s time da su Dobrila i "poznati Našinac" (smatra se da je to bio J. J. Strossmayer) plaćali sami 400 primjeraka. Međutim, već je u kratkom vremenu prodrla u dušu i srce istarskoga puka, tako da je narod svake novine i nakon prestanka izlaženja nazivao *slogom*. Dotad je narod Istre sustavno živio pod žestokim stranim pritiskom, u procesu odnarođivanja, kidanja veza s prošlošću, kidanja veza s glavninom hrvatskoga naroda. (Barbalić 1952: 9)

Osnovna se zadaća lista svodila na buđenje hrvatske nacionalne svijesti kod istarskih seljaka kao pripadnika suverene hrvatske nacije u nacionalno-integracijskome procesu. Neke od koncepcija bile su: borba protiv talijanske premoći, preuzimanje kontrole općinskih uprava iz talijanskih ruku, težnja za uvođenjem hrvatskoga jezika u škole i administraciju, ali i savjetovanje o najosnovnijim svakodnevnim životnim pitanjima (porezima, obrtničkoj proizvodnji, gospodarstvu i sl.). Na početku izlaženja lista kritizirali su loše gospodarenje istarskih seljaka s ciljem da otklone neznanje i zaostalost, ali i da ukažu na važnost pučke knjige te ih time potaknu. Pokušavali su poučiti seljake da sami moraju odlučivati o svojoj sudbini i snositi odgovornost, a obušili su se i na šire slojeve hrvatskoga pučanstva u Istri. (Gross 1970: 43)

Jedna od središnjih tema *Naše sloge* i cjelokupnoga narodnog preporoda istarskih Hrvata bilo je pitanje jezika. Da bi svoja stajališta približili ljudima, progovarali su kroz narodne likove. Smatrali su da je njihova zadaća podizati opću kulturu i obrazovanost, ideja razvitka odgoja i naobrazbe radi stvaranja narodne inteligencije. Roditeljima su preporučivali gdje djecu slati u škole (npr. u Rijeku ili u druga mjesta Banske Hrvatske i Dalmacije). Krajem 1870. godine u *Našoj je slogi*² izišao članak u kojem pozivaju narod na pretplatu, i to ne samo istarski, već i ljude s kvarnerskih otoka, iz Banske Hrvatske i Dalmacije. Osim toga, savjetuju ljudima da se učlane u

---

¹ Izvorno se naslov novina pisao *Naša Sloga*. Budući da nam danas pravilo nalaže da se u naslovima velikim početnim slovom piše samo prva riječ, a ostale samo ako se i same za sebe tako pišu, i da u tadašnjem, *Hrvatskom pravopisu* Ivana Broza, ovo pravilo nije posve jasno opisano – pridržavali smo se suvremenih pravila.

² Premda je u hrvatskom standardnom jeziku ispravan oblik *slozi*, odabrali smo inačicu *slogi*, što je vjerojatno utjecaj čakavskoga, ali u ovom slučaju ima tradicijsko obilježje.

Društvo sv. Jeronima u Zagrebu koje je postalo glavnim promotorom i širiteljem pisane riječi na cjelokupnome hrvatskom nacionalnom području. (Šetić 2005: 80 – 85)

Hrvatska je preporodna književnost u Istri bila na vrhuncu od 1870. do 1890., a ostala je prisutna do 1914. godine. Naime, samostalno tiskanih djela bilo je malo, pisci su objavljivali isključivo preko *Naše sloge*, jedinoga glasila istarskih Hrvata. Nakon prvih samostalnih istupa potaknutih ilirskim pokretom, ostala je prisutna u društveno-političkome životu stanovništva Istre. Istarski su pisci djelovali čvrsto i kompaktno u okvirima narodnoga pokreta, svojim su djelovanjem bili potpora u egzistencijalnome pitanju opstanka Hrvata u Istri protiv društveno nadmoćnijega talijanskoga protivnika. Suradnja istarskih književnika u glasilima izvan Istre bio je važan korak u upoznavanju hrvatske javnosti s kretanjima u Istri. U to su vrijeme najpoznatiji pjesnici bili: Mate Bastian, Rikard Katalinić Jeretov, Viktor Car Emin, Antun Kalac, Antun Antončić, Vinko Premuda itd. (Strčić 1981: 7 – 65) Nacionalna se borba protegnula i izvan saborskih klupa. Primjerice, u prvom broju *Naše sloge* za 1874. godinu otisnut je prosvjed mlade pravaške inteligencije protiv osnivanja talijanske gimnazije u Pazinu, gdje se primjećuje porast broja svjetovne inteligencije. Iste je godine u Kastvu osnovana *Bratovščina hrvatskih ljudi u Istri*, a zadaća joj je bila prikupljanje pomoći za uzdržavanje učenika iz Istre i s kvarnerskih otoka tijekom njihova školovanja. (Gross 1981: 50)

Do kraja 1883. godine list je uređivan u narodnjačkom duhu Jurja Dobrile, nakon njegove smrti (13. siječnja 1882. u Trstu) i smrti nekih drugih istaknutih osoba, njegovih suradnika, na političku je scenu došla nova generacija preporoditelja. Promijenjeno je uredništvo, a novi je urednik postao Kastavac, svećenik i profesor Matko Mandić (1849. – 1915.), uz njega, osobe koje će obilježiti iduće desetljeće su Matko Laginja (1852. – 1930.) te Vjekoslav Spinčić (1848. – 1933.). Nastale su bitne promjene, list je postao odlučniji i otvoreniji, od prvoga broja 1884. počeo je izlaziti kao tjednik, sadržaj se time udvostručio. Narasle su potrebe za sadržajem te uredništvo poziva narod da se javi za nove pretplate i opominje dužnike da je nepošteno dobivati list, a ne plaćati ga. (NS br. 22, 16. XI. 1883.)

Naša Sloga je na svojim stranicama 21. kolovoza 1883. komentirala događaj vezan uz traženje potpune ravnopravnosti jezika u javnome životu i u Pokrajinskome saboru. Matko Laginja je u Poreču prvi put u Pokrajinskome istarskom saboru progovorio na hrvatskome jeziku. To je izazvalo "biesan krik" Talijana. Nadalje, *Sloga* je vrlo dobro napredovala u svome radu, i izvještavala je o plodovima svojega rada. Bila je hrvatskom narodu u Istri snažno oružje i u

razotkrivanju nepravdi, nasilničkoga ponašanja, lukavstava i podvala kojima su se služili Talijani. Izdvaja se primjer iz 1891. godine kod izbora za bečko Carevinsko vijeće, talijanska strana pretrpjela je veliku blamažu u namještanju rezultata izbora u izvanjskim općinama sudbenih kotara Poreč, Motovun, Buje, Kopar, Piran, Buzet, Vodnjan, Pula, Rovinj gdje su suprotstavljeni bili dr. Matko Laginja i dr. Tomasso Vergottini, a te je nepravilnosti utvrdio legitimacijski odbor bečkoga Carevinskog vijeća. List o događaju izvještava kao o velikoj sramoti Talijana, i djelomičnoj zadovoljštini narodu u Istri zbog učestalih nepravdi i pogrda koje trpe. (Šetić 2005: 89 – 100)

Uz pomoć đakovačkoga biskupa dr. Josipa Jurja Strossmayera i Franje Račkoga osnovana je *Družba sv. Ćirila i Metoda za Istru*, kojoj je odobren rad 1893. godine. Njezina je osnovna zadaća bila prikupljanje novčanih sredstava za otvaranje hrvatskih pučkih škola i podržavati hrvatske učitelje u Istri. *Družba* je osnovana kao protuteža talijanskoj instituciji *Pro Patria*, a kasnije agresivnijoj zvanoj *Lega Nazionale*, koje su kao zadatak imale odnarođivanje hrvatske i slovenske djece te postavljanje talijanskih učitelja u novoosnovanim školama. Do cilja su dolazili prijetnjama roditeljima djece koja su išla u *Družbine* škole, obmanama i podmićivanjem. Ipak, aktivnost *Družbe sv. Ćirila i Metoda* proširila se po čitavoj Hrvatskoj pa su uskoro izgrađene škole u Istri (prva je otvorena u Baderni 1896.). Sjedište *Družbe* bilo je najprije u Puli, a nakon toga u Opatiji. Godine 1899. u Pazinu je otvorena *Hrvatska gimnazija*, prva u cijeloj pokrajini. Počela je raditi 16. rujna 1899. Bio je to iznimno važan nacionalno-integracijski i prosvjetni događaj. (Bratulić 1987: 158 – 161)

Kod istarskih se Hrvata katolički pokret oformio uz biskupa Antuna Mahnića koji je na Krku pokrenuo tiskaru i počeo izdavati klerikalno obojeni list *Pučki prijatelj* 1899., u nastojanju da prosvjećuje i širi klerikalnu ideologiju u Istri, na otocima, pa i u Hrvatskoj. Na području kotara Volosko od 1896. do 1904. politički je djelovao dr. Ivan Krstić šireći istrijanstvo. Tada je objavljivao list *Prava naša sloga*, a djelovao je protiv uredništva *Naše sloge* i općenito hrvatskoga političkog vodstva u Istri šireći neutemeljene glasine. (Šepić 1981: 251 – 270)

Od broja 22., od 6. srpnja 1899., *Naša se sloga* nakon 30 godina tiskanja u Trstu počela tiskati u Puli. Kao glavni razlog preseljenja u Pulu navelo se da u času njezina početka nije bilo u drugim mjestima osim u Trstu jakih intelektualnih snaga koje su i pokrenule list. Dotadašnji urednik Matko Mandić ostao je u Trstu kao suradnik, a glavni urednik lista sa sjedištem u Puli postaje Stjepo Gljivić. Zaključujući godinu 1899. list je istaknuo: "I danas se bori naš hrvatski

narod razciepkan i raztrojen pod raznim vladama i sustavi za svoj obstanak, za svoju slobodu i jedinstvo. Duboko osvjedočen, da će konačno doći do ostvarenja svoga programa, do jedinstva i slobode svoje". (NS br. 44, 20. XII. 1899.) Ta je poruka bila jasan znak da istarski hrvatski političari ustraju u zagovaranju jedinstvenoga i slobodnoga hrvatskog naroda, koji je još uvijek bio razdijeljen u više zemalja u kojima su vladali različiti sustavi. (Šetić 2005: 106)

Za *Našu* je slogu 1900. godina bila također vrlo uspješna. Umjesto 52, izišlo je 89 brojeva, gotovo dva tjedno. Naime, od 1. travnja počela je izlaziti utorkom i petkom. List je imao veliku važnost jer su mnogi vjerovali onomu što je napisano pa im je to davalo snagu u borbi za osnovna građanska prava.

Nakon atentata u Sarajevu sva je pažnja *Naše sloge* postala usredotočena na obavještavanje o događanjima s europskih bojišta. Među posljednjim člancima bila je vijest o smrti zastupnika naroda Matka Mandića. (NS br. 20, 15. V. 1915.) U takvim je uvjetima list izlazio do svibnja 1915. godine kada nakon 45 godina izlaženja u članku *Našim plaćajućim pretplatnicima na znanje* javljaju da zbog pomanjkanja radnih sila i zbog teških vremena obustavljaju izdavanje lista. Ispričavaju se pretplatnicima koji su već unaprijed platili za list, ali ih mole za razumijevanje s nadom da će *Naša sloga* ponovno prohujati njihovim životima i navijestiti narodu pobjedu pravde. (NS br. 21, 25. V. 1915.) Danas, točno stoljeće nakon prestanka izlaženja, možemo konstatirati da se list nije ponovno pokrenuo, ali ponovno izaziva zanimanje, barem u znanstvenome smislu.

3. JEZICI U DODIRU

U ovome će dijelu biti riječi o dosadašnjim saznanjima i istraživanjima jezičnih dodira općenito te posebice talijanizama. "Jezični su dodiri uvijek rezultat povijesnih i kulturnih dodira, a hrvatsko-romanski utjecaji i prožimanja trajali su od samih početaka hrvatske povijesti na istočnoj obali Jadrana, otvarajući putove prema mediteranskoj kulturi kao jednoj od važnih sastavnica hrvatskog kulturnog identiteta." (Sočanac 2010: 9) Nakon toga će uslijediti konkretniji podatci za talijanizme i hrvatsko-talijanske jezične dodire na korpusu *Naše sloge*.

3.1. Iz povijesti jezičnih dodira

Početak sustavnijih istraživanja o jezičnome posuđivanju i jezicima u kontaktu, prema Rudolfu Filipoviću (1986: 19-22), seže u 18. stoljeće kada su leksikografi počeli uočavati da u sakupljenoj rječničkoj građi postoje riječi stranoga podrijetla. Tada se javljaju termini jezično miješanje i miješani jezici. U 19. stoljeću svoja su gledišta o ovoj tematici iznijeli mnogi lingvisti. Rasmus Rask je pritom smatrao da miješani jezici ne postoje jer bi to impliciralo i promjenu strukture pojedinoga jezika, već da se može govoriti isključivo o preuzimanju nekih posuđenica. S ovom su se tvrdnjom složili i Max Müller i August Schleicher. S druge je pak strane W. D. Whitney smatrao da se mogu posuđivati ne samo pojedine riječi, već i čitave jezične strukture ako je to radi razumijevanja. Na kraju je zaključio da te promjene ipak nisu toliko radikalne te da jezici ipak čuvaju svoj identitet. Značajan je zaokret u tumačenju miješanja jezika učinio Hugo Schuchardt svojim poimanjem miješanih jezika kao nepotpune dvojezičnosti. M. Höfler smatra Schucharda pretečom moderne teorije istraživanja posuđenica jer je već tada sinkroniju i dijakroniju uspio povezati u svojem istraživanju. Sa Schuchardovim se tumačenjem slagao i Ernest Windisch, koji je odredio kriterije po kojima je neki jezik miješan. Tada se na jezično miješanje i jezično posuđivanje uglavnom gledalo kao na jedinstveni problem. K. H. Schönfelder definiciju miješanoga jezika temelji na leksiku, razlikuje miješanje jezika od posuđivanja, iako se ovi procesi, po njemu, međusobno ne isključuju. Odnosno, smatra da je posuđivanje samo jedna strana miješanja jezika. Pitanjem se miješanih jezika šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća bavio i Radoslav Katičić (1971: 143 – 157). On je na temelju principa genetske klasifikacije tvrdio da se može dokazati i da nema miješanih jezika i da ih ima i

da su svi jezici miješani. U drugoj polovici 19. stoljeća značajan je prinos ovoj problematici dao i talijanski lingvist G. I. Ascoli *teorijom o supstratu*. (Filipović 1986: 22) Ovom je teorijom Ascoli pokušao objasniti utjecaj pobijedenoga jezika na jezik koji se održao primjerom tzv. toskanske *gorgie*, za što smatra da je ostatak jezika Etruščana – govorenoga prije afirmacije latinskoga. Hermann Paul pak smatra da je miješanje jezika bitno za sam život jezika. Po njemu je miješanje jezika rezultat utjecaja jednoga jezika ili dijalekta na drugi, pritom je važan i stupanj razlikovanja tih dvaju jezika ili dijalekata. Najpogodnije područje za takav proces jest granica dvaju jezičnih područja, a nije zanemariv ni prestiž jednoga jezika. Paul je predstavio i načela jezičnoga posuđivanja te uveo načela glasovne supstitucije. Uza Schuchardta, Paul se bavio i proučavanjem bilingvizma kao važnim uvjetom jezičnoga posuđivanja. (Filipović 1986: 22 – 24)

U 20. se stoljeću ovo područje počinje usustavljivati te se neki prijašnji termini polako napuštaju. Antoine Meillet je tako dvadesetih godina 20. stoljeća iznio tezu da pojam miješanih jezika nije prikladan jer može dati krivu zamisao. Smatra da je domena posuđivanja uglavnom leksik te da ne postoji leksik bez posuđenica. Gramatičke se strukture i fonemi posuđuju samo iznimno. Pedesetih je godina Einar Haugen umjesto dotadašnjega termina *miješanje* predložio *posuđivanje*, koje opisuje kao "proces koji se odvija kada bilingvni govornik reproducira uzorak jednog jezika u drugom" (Filipović 1986: 25). Terminom *jezično posuđivanje* lingvisti će se koristiti do pojave novoga *jezici u kontaktu*.

Teorija jezika u kontaktu uvelike je promijenila način gledanja na ovu problematiku. Nastala je četrdesetih i pedesetih godina dvadesetoga stoljeća u Americi i Kanadi, a ključna su imena Werner Leopold, Einar Haugen, Uriel Weinreich i William F. Mackey. Po njima je polazište teorije jezika u kontaktu bilingvizam jer je to uistinu "mjesto jezičnih kontakata". Svojim su radom ovoj problematici pridonijeli i: André Martinet, Edward Sapir, Leonard Bloomfield, B. Havránek i drugi. (Filipović 1986: 33)

Uriel Weinreich (2008) je uvidio važnost govornika u proučavanju jezičnih kontakata, a važnost njegova rada time je veća što je vodio računa i o kritikama, posebice Haugenovim, te je u konačnici razložio problem interferencije, postavio teze mogućih razloga fonološke interferencije, sustavno prišao problemu gramatičke interferencije, uočio razne načine leksičke interferencije te uključio i sociokulturni kontekst jezičnih kontakata. Weinreichovo djelo *Jezici u kontaktu* postalo je polazišno u gotovo svim narednim istraživanjima kontaktološkoga tipa sve do danas. Tako se na njegove ideje oslanjaju, ili ih se barem dotiču, Mercedes Niño Murcia i Jason

Rothman u djelu *Bilingualism and Identity* (2008), koji se fokusiraju na psiholingvističkim i sociolingvističkim aspektima bilingvizma, ali i položaj tzv. minornih jezika i njihove sociopolitičke aspekte te jezične kontakte i bilingvizam, zatim Peter Siemund i Noemi Kintana u *Language Contact and Contact Languages* (2008) i drugi. Od suvremenih autora koji se bave jezicima u kontaktu možemo još navesti Petera Auera, Giovannu Alfonzetti, Penelope Gardner-Chloros, Berndu Heine, Taniu Kutevu, Magnusa Hubera, Viveku Velupillai, Ludmilu Isurin i druge.

Najznačajniji proučavatelj ove problematike u nas je lingvist Rudolf Filipović, koji je u djelu *Teorija jezika u kontaktu* postavio temelje proučavanju jezičnih dodira u nas. Kako i sam tvrdi, polazište su mu bili Haugen i Weinreich, no njegova se teorija – prikazana na primjeru engleskoga i hrvatskoga – morala prilagoditi zakonitostima i osobinama ovih dvaju jezika. Prikaz procesa jezičnoga posuđivanja, kroz različite jezične razine, postao je temelj i kasnijim istraživačima, za različite kombinacije jezičnih dodira.

Govoreći o talijanskome jeziku i o talijanizmima, svakako treba spomenuti Josipa Jerneja, Pavla Tekavčića, Carla Tagliavinija i Žarka Muljačića, koji su se u proučavanju talijanskoga jezika doticali i njegova odnosa s drugim jezicima, tako i hrvatskoga. Međutim, za hrvatsko-talijanske jezične dodire, koji su dosad uglavnom prikazivani na primjerima iz korpusa koji pripadaju književnoumjetničkome funkcionalnom stilu, najznačajniji su nam Jukka Hyrkkänen, koji se prvi bavio utjecajem talijanskoga jezika na hrvatski u 16. stoljeću (1973) i Lelija Sočanac, koja je istraživala i na standardnojezičnome korpusu. Zatim, Ljerka Šimunković (2009) dala je znatan prinos proučavanju hrvatsko-talijanskih jezičnih dodira u Dalmaciji, proučavajući utjecaje talijanskoga jezika na razne dalmatinske lokalne govore. Međutim, publicistički stil, i jezik medija uopće, sa svojim osobitostima, prvenstveno vezanima za specifičnu referencijalnu³ i konativnu⁴ funkciju (Katnić-Bakaršić 2001: 160) koje ga razlikuju od ostalih funkcionalnih stilova, još je uvijek ostao nedovoljno istražen.

---

³ U njezinoj je osnovi prenošenje poruke. (Katnić-Bakaršić 2001: 15)

⁴ Njezina je funkcija usmerena na primaoca poruke; da djeluje na njegove osjećaje ili misli i da izazove određenu reakciju. (Katnić-Bakaršić 2001: 17)

3.2. Talijanizmi u *Našoj slogi*

Talijanizam je "riječ, izraz, gramatička ili idiomatska konstrukcija svojstvena talijanskomu jeziku koja je preuzeta u drugi koji jezik ili u koji netalijanski dijalekt" (Simeon 1969b: 542). S obzirom na to do kakve je prilagodbe došlo u procesu jezičnoga posuđivanja, može se govoriti o razinama prilagodbe talijanizama u hrvatskome jeziku. Dakle, u radnji se govori o leksemima uklopljenima u hrvatski standardni jezik⁵ istarskih novina *Naša sloga* od 1900. do 1915. godine. Prilagodbe će biti prikazane na različitim razinama prema Filipovićevoj metodologiji i terminologiji. Pritom se misli na učenje o prilagodbi posuđenica⁶ kroz procese primarne i sekundarne adaptacije. Za primarnu su adaptaciju karakteristične faze nulte, kompromisne i potpune prilagodbe, dok se sekundarna adaptacija događa nakon potpunoga integriranja posuđenice u sustav jezika primatelja, npr. ulaskom u tvorbene procese nekoga jezika. Ovim su se teorijskim polazištem koristili i mnogi lingvisti u svojim proučavanjima, poput Lelije Sočanac. Naravno, korpus, kako vremenski tako i funkcionalno-stilistički uvelike određuje i usmjerava način istraživanja te ga ponekad proširuje, a ponekad i sužava. Drugim riječima, način odabira prikaza talijanizama uvelike je diktiran korpusom. S jedne strane, s obzirom na starinu novina, slabu očuvanost listova (iako je korpus digitaliziran) ograničenja ima mnogo, od nečitkih do uništenih dijelova tekst(ov)a, a s druge pak strane, šesnaest godišta novinskoga korpusa daje i podosta materijala.

---

⁵ Tekstovi pisani nestandardnim idiomima izostavljeni su iz ovoga istraživanja. Termin standardni jezik treba uzeti uvjetno jer iako su postojali normativni priručnici, još uvijek nije bio posvuda standardiziran.

⁶ Uz termin *posuđenica*, koji je češći u literaturi pa će se navoditi kada se referiramo na nečije misli i koji su mnogi kritizirali, rabić ćemo i termin *primljenica* jer nam u kontekstu više odgovara značenje 'onoga što je primljeno', za razliku od 'onoga što je posuđeno'. Muljačić je predlagao i termin *transfer*, koji je pogodan za preuzimanje i drugoga jezičnoga blaga osim riječi. (Muljačić 1998: 27) Budući da se u radnji u ovome značenju uglavnom odnosimo na lekseme, najčešće smo se koristili terminom *primljenica*.

4. GRAFIJSKO-ORTOGRAFSKA RAZINA PRILAGODBE TALIJANIZAMA

Teorija jezika u kontaktu⁷ prilagodbi posuđenica pristupa s nekoliko lingvističkih razina (fonološke, morfološke, semantičke itd.). Međutim, iako nelingvistička, grafijsko-ortografska razina prilagodbe nezaobilazna je u analizi prilagodbe talijanizama istraživanoga korpusa. Naime, pored lingvističkih adaptacija, mnoštvo je talijanskih posuđenica u hrvatski jezik ušlo prilagodivši se i, ili isključivo, grafijsko-ortografski sustavu hrvatskoga jezika.

Naziv je ove razine prilagodbe talijanizama u hrvatski jezik dvojakom uvjetovan, grafijom i ortografijom. Pritom se pod terminom grafija misli na "način pisanja, način prikazivanja glasova slovima" (Simeon 1969a: 442), odnosno slovopis, dok drugi dio polusloženice ukazuje na ortografiju ili pravopis, "nauk o pravom (tj. pravilnom) pisanju riječi" (Simeon 1969b: 134). Obje su sastavnice važne u procesu prilagodbe talijanizama u hrvatski jezik pa ih je dobro obraditi odvojeno od ostalih razina. Razlog je tomu i specifičnost istraživanoga korpusa. Budući da se radi o jedinim novinama na hrvatskome jeziku u Istri početkom dvadesetoga stoljeća, možemo pretpostaviti da su neki leksemi iz talijanskoga jezika u hrvatski ušli isključivo posredstvom ovoga medija. Po tome bi ovo bila jedina prilagodba koju su takvi leksemi prošli jer nije bilo doticaja govornika dvaju jezika.

Posuđenice se uglavnom prilagođavaju ortografskome sustavu jezika primatelja. Ipak, kroz povijest su postojali i primjeri obrnutih utjecaja, osobito zato što je do Gajeve reforme slovopisa utjecaj talijanske grafije u primorskoj Hrvatskoj bio poprilično jak (Sočanac i dr. 2005: 33).

Započet ćemo usporedbom hrvatskoga i talijanskoga ortografskoga sustava s početka 20. stoljeća. Glasovi se tada u hrvatskome jeziku bilježe sljedećim latinskim slovima: *A a, B b, C c, Č č, Ć ć, D d, Dž dž, Đ đ, E e, F f, G g, H h, I i, J j, K k, L l, Lj lj, M m, N n, Nj nj, O o, P p, R r, S s, Š š, T t, U u, V v, Z z, Ž ž*. (Broz 1982: 1) Talijanski pak alfabet broji samo 21 slovo: *A a, B b, C c, D d, E e, F f, G g, H h, I i, L l, M m, N n, O o, P p, Q q, R r, S s, T t, U u, V v, Z z*. (Malagoli 1905: 2) Iz nabrojenih je inventara vidljivo da u hrvatskome slovopisu ne postoji *q*. S druge pak strane, u talijanskoj abecedi nema *č, ć, dž, đ, j, k, lj, nj, š, ž*, što ne znači da njihovi glasovni ekvivalenti ne postoje, već da se bilježe na drugačiji način, ali o tome će biti više riječi u dijelu o fonološkim sličnostima i razlikama.

---

⁷ Filipovićeve teorija, ali koji su kao temelj svojih proučavanja preuzeli mnogi, primjerice Sočanac.

"Glasovi u riječima hrvatskim i u riječima, koje se govore za hrvatske, pišu se u glavnome onako, kako ih uho čuje da se izgovaraju." (Broz 1892:1, 1893: 3) U talijanskome pravopisu iz 1864. stoji da pravopis označava način pisanja riječi te navodi primjere kada je moguće doći do zabune uporabom samo jednoga pogrešnoga slova. Nakon toga, navode se opća pravila pisanja, koja ukazuju na važnost: (1) pravilnoga izgovora, koji pridonosi ispravnomu bilježenju pojedinih slova, (2) pravilnoga izvođenja pojedinih riječi od drugih, (3) pravila udvostručavanja suglasnika i samoglasnika. Osim toga, iznimaka je u talijanskome jeziku mnogo te se u nastavku pravopisa daju ostala, specifična pravila. (Lomonaco 1864: 7 – 8) Talijanska nam ortografija iz 1905. godine daje nešto preciznije objašnjenje. Ukazuje na to da se u talijanskome pravilno pisanje usklađuje s izgovorom, pri čemu se vodilo računa i o načinima pisanja modernih pisaca, ali i o načinu pisanja u novinama. (Malagoli 1905: 4) Zanimljivo je da je autor ovo područje podijelio te zasebno obrađuje "opću fonologiju", koja opisuje i analizira pojedine zvukove i znakove koji ih predstavljaju, "morfološku fonologiju", koja proučava odnose znakova i zvukova na razini riječi i "rečeničnu ili sintaktičnu fonologiju", koja to proučava na razini rečenice. (Malagoli 1905: 6)

Iz ovih je grafijskih inventara te njihovih objašnjenja i uputa o tome kako čitati pojedine glasove u talijanskome jeziku vidljivo da se hrvatski i talijanski slovopis razlikuju jer je hrvatski slovopis fonemski, dok talijanski ima podosta nefonemskih elemenata. Stoga je jasno da se posuđenice iz talijanskoga jezika moraju prilagoditi i grafijsko-ortografski. Ova se prilagodba obično događa nakon prilagodbe na glasovnoj razini, stoga je utjecaj fonologije i u ovome slučaju presudan. Međutim, postoje slučajevi u kojima je do adaptacije došlo isključivo na grafijsko-ortografskoj razini (kasnije i na morfološkoj i semantičkoj) bez utjecaja fonologije, što nam može ukazati na to da su talijanizmi preuzimani isključivo iz pisanih izvora.

U nastavku ćemo usporediti slovopise dvaju jezika počevši od specifičnosti talijanskoga i završivši grafemima specifičnim u hrvatskome slovopisu.

Vokali (*a, e, i, o, u*) se u oba jezika grafički podudaraju, iako u talijanskome *e* i *o* označavaju po dva glasa. Međutim, budući da se radi o fonološkoj razini i ovdje nije relevantno, bit će objašnjeno u sljedećem poglavlju. Glasovi *b, d, f, l, m, n, p, r, s, t, v* također predstavljaju jednake slovne znakove i u hrvatskome i u talijanskome grafijskom inventaru.

U grafijskome ćemo sustavu spomenuti i diftonge, odnosno dvoslove ili troslove koji se u talijanskome jeziku pojavljuju u vokalnome sustavu, a grafijski nemaju posebnih oblika već se

pišu kao združeni oblici dvaju ili više grafema. Budući da na grafijsko-ortografskoj razini ne predstavljaju problem, pa ni razliku, obradit će se u dijelu o fonološkoj adaptaciji.

Hrvatski se i talijanski grafijski inventari najviše razlikuju u primjerima s talijanskim slovima *c, g, h, q, z* te hrvatskim *c, č, ć, dž, đ, g, h, j, k, lj, nj, š, z, ž*. Slijede detaljna objašnjenja pojedinih razlika te način na koji se te razlike prevladavaju u prilagodbi.

4.1. Specifičnosti talijanskoga slovopisa – prilagodba prema hrvatskomu

U hrvatskome jeziku postoje *č* i *ć* te *dž* i *đ*, dok u talijanskome postoji samo jedan takav par, koji se u hrvatski jezik preuzima kao *č* i *dž*, iako to ne odgovara u potpunosti fonetski, no sličnije je od *ć* i *đ*.

U talijanskome slovopisu *c* označava više fonema: ispred *i, e* čita se *č*, odnosno *či, će*, dakle kao bezvučni palatal, dok se u ostalim slučajevima izgovara kao *k*, odnosno kao grleni bezvučni glas. Stoga se grafijsko-ortografska prilagodba talijanizma s ovim grafemom može realizirati na nekoliko načina. Prvi je tako da se jednostavno zamijeni odgovarajući grafem, odnosno hrvatsko *č* ili pak hrvatsko *k*, što je vidljivo u sljedećim primjerima: *kantata* od *cantata* (1902., 39/3)⁸, *kamoraš* od *camorrista* (1911., 14/2), *kolona* od *colonna* (potvrđeno u L jd.: *u koloni*, 1900., 41/5), *banknota* od *banconota* (1900., 37/3), *karabinier* od *carabiniere* (1901., 90/3), *banka* od *banca* (1901., 22/3), *kredit* od *credito* (1900., 6/4), *barka* od *barca* (1910., 44/2), *trabakul* od *trabaccolo* (1903., 28/3), *mačel* od *macello* (1900., 38/2), *kamora* od *camorra* (1900., 51/3), *Kalabrija* od *Calabria* (potvrđeno u A jd.: *Kalabriju*, 1904., 19/4), *kadenca* od *cadena* (potvrđeno u A jd.: *kadencu*, 1915., 8/3), *kamerleng* od *camerlengo* (1914., 33/1), *kanal* od *canale* (1901., 85/3), *kapo* od *capo* (1910., 48/2), *fiasco* od *fiasco* (1910., 39/3), *franko* od *franco* (1905., 16/4). Drugi način na koji smo naišli u korpusu jest prilagodba isključivo prema grafijsko-ortografskim karakteristikama leksema. Točnije hrvatska replika preuzima talijanske grafeme, što rezultira prilagodbom izgovora napisanome. Primjeri koji ovo dokazuju su sljedeći: *kapucin* od *cappuccino* (1900., 11/4), *bilanca* od *bilancio* (1914., 8/4), *kaprica* od *capriccio* (A jd. *kapricu*, 1910., 51/2). Može se pretpostaviti da su takvi primjeri došli u hrvatski jezik posredstvom pisanih izvora, dakle grafem je bio prepisan, a naknadno se pročitao prema pravilima hrvatskoga jezika.

⁸ U zagradama će se navoditi godina izlaženja, broj *Naše sloge* i stranica na kojoj je potvrđen primjer.

Talijanskim grafemom *g* također mogu biti napisana dva fonema: grleni zvučni *g*, koji se ne razlikuje od hrvatskoga slovopisa, i zvučni palatal, koji u hrvatskome jeziku odgovara grafemu *dž*. (Malagoli 1905: 21) U korpusu smo pronašli primjere sa zvučnim velarom: *galerija* od *galleria* (1901., 14/2), *gajbe* od *gabbie* ('krletke', 1900., 47/3), *magazin* od *magazzino* (1903., 16/3). Preslovljavanje prema izgovoru glasa *dž* potvrđeno je samo u primjeru *mešadžerija* od *messaggio* (potvrđeno u G jd.: *mešadžerije*, 1903., 21/4). Imamo i potvrde da je prvotni fonem *dž* iz modela u replici zamijenjen zvučnim palatalom *ž*: *skoržit* (1900., 3/1) od *scorgere*, *fažol* (1914., 33/3) od *fagiolo*. Može se pretpostaviti da je razlog tomu preuzimanje leksema preko mletačkoga, a možda i čakavskoga.

Grafem *h* u talijanskome alfabetu ima isključivo grafijsku razlikovnu vrijednost i ne čuje se u govoru. Bilježi se uz vokale, npr. u paradigmi pomoćnoga glagola *avere* ('imati'): *ho*, *hai*, *ha*, *hanno* da bi se razlikovalo od vokativnoga *o*, prijedloga *ai* i imenice *anno* ('godina'). Bilježi se i u usklikima, nakon vokala te uz *c* i *g*, ispred *i*, *e*, da bi imali velarni izgovor. U istraživanome korpusu postoje potvrde preuzimanja ovoga grafema kod nekih leksema neprilagođenih (grafijsko-ortografski, a ponekad i na drugim razinama) hrvatskomu jeziku: "*borghesi*"-*ma* (1902., 49/2), *minchioni* (1904., 33/3), *porcheria* (1910., 42/2), *schiaivi* (1902., 26/1), *vigliacchi* (1902., 28/3), *altroche* (1905., 9/4), *chiarissimo* (1904., 22/3), iz *Chioggie* (1904., 25/6), *Machiavellijevim* (1903., 12/3). S druge pak strane, imamo i primjere njegova gubljenja u hrvatskim primljenicama jer u talijanskim modelima ima isključivo pravopisnu funkciju: *aligjeri* (1901., 52/1) od *Alighieri*, *borgezija* (I jd. *borgezijom*, 1901., 18/2) od *borghesia*, *makjavelo* (1901., 20/2) od *Machiavelli*.

Talijanskoga *q*, iza kojega uvijek slijedi *u*, u hrvatskome slovopisnom inventaru ne postoji. U hrvatski se jezik prenosi kao niz grafema (i fonema) *kv*: *kvartet* od *quartetto* (1900., 40/3), *kvadrić* od *quadro* (1900., 17/1), *kvintet* od *quintetto* (1902., 22/2), *kvartinčić* od mlet. *quartin* (1904., 19/4), *škvadra* od *squadra* (1914., 37/2), *škver* (G jd. *škvera*, 1910., 32/2), *skver* (L jd. *skveru*, 1900., 58/2) od mlet. *squero*, *delinkvent* od *delinquente* (A mn. *delinkvente*, 1910., 32/2).

Slovo je *z* u talijanskome pismu realizacija fonema koji se ponešto razlikuje od onoga u hrvatskome jeziku te se prema tome u hrvatski jezik najčešće preuzima kao *c*: *bocun* od *bozzone* (1900., 7/4), *bracera* od *brazzera* (1900., 10/3), *bragoc* od *bragozzo* (1901., 26/3), *catara* od *zattera* (1910., 46/1), *fortica* od *fortezza* (L jd. *fortici*, 1901., 22/3), *gracije* od *grazie* (1900.,

35/4), *impertinenca* od *impertinenza* (G jd. *impertinence*, 1911., 15/3), *influenca* od *influenza* (L jd. *influenzi*, 1911., 13/5), *kadencia* od *cadenza* (A jd. *kadencu*, 1915., 8/3), *kreanca* od *creanza* (G jd. *kreance*, 1904., 21/2), *maškalcon* od *mascalzone* (1901., 51/3), *ocal* od mlet. *azzal* (G jd. *ocala*, 1900., 73/3), *peticion* od *petizione* (I jd. *peticionom*, 1903., 27/3), *placa* od *piazza* (1911., 18/2), *policijot* (N mn. *policijoti*, 1903., 22/1) i *policiot* (G mn. *policiota*, 1904., 16/3) od *poliziotto*, *porcion* od *porzione* (1910., 35/3), *raca* od *razza* (1902., 52/3), *raprežentanca* (1901., 102/3) i *raprezentanca* (1901., 85/2) od *rappresentanza*, *šentenca* od *sentenza* (A jd. *šentencu*, 1901., 64/3), *škanjoc* od *scagnozzo* (G mn. *škanjoca*, 1903., 15/3), *škovace* od mlet. *scovazzi* (1904., 36/3), *štancija* od *stanzia* (G mn. *štancija*, 1911., 24/3), *štraca* od mlet. *strazza* (L jd. *štraci*, 1901., 58/2), *taracati* (1900., 22/2) i *taracanje* (1900., 9/2) od *terrazzo*, *venecijanske* od *Venezia* (1902., 65/1), *votacijoni* (1914., 11/4) i *votacioni* (A mn. *votacione*, 1900., 84/1) od *votazioni*, *ancian* (1901., 57/2) i *ancijan* (D jd. *ancijanu*, 1900., 5/2) od *anziano*, *avancirazi* od *avanzare* (1904., 2/1), *boca* od mlet. *bozza* (1900., 18/1). Može se pretpostaviti da su ovi leksemi preuzeti preko mletačkoga u hrvatske substandardne idiome jer ih danas rijetko nalazimo u rječnicima talijanskoga standardnog jezika. S druge pak strane imamo i primjere koji mogu potvrditi da se ovaj grafem preuzimao i isključivo pisanim medijem jer je ostao nepromijenjen grafijski. O tome svjedoče primjeri: *azione* (1904., 2/3) i *azioner* (L jd. *azionerima*, 1905., 19/3) od *azione*, *bronzca* (1900., 37/4) i *bronzan* (I mn. *bronzanim*, 1901., 1/3) od *bronzca*, *calzolaj* (N mn. *calzolaji*, 1905., 9/3) od *calzolaio*, *cittadinanza* (1910., 36/2), *conferenzieri* (1903., 13/2), *impizzaferai* (1904., 27/1), *intermezzo* (1904., 5/1), *lazaret* (1914., 45/3) od mlet. *lazareto*, *nazionale* (1911., 6/1), *magazin* od *magazzino* (1903., 16/3), *Mazzinianac* od *Mazzini* (A mn. *Mazziniance*, 1910., 30/2), *mozzetta* od *almozzetta* (L jd. *mozzetti*, 1904., 3/3), *orzo* (1903., 24/10), *zitellona* (L mn. *zitellonam*, 1902., 33/3). S obzirom na to da ima i neprilagođenih primjera, teško je reći koji su se od njih prilagodili na izgovornome planu. Može se pretpostaviti da je ipak većina preuzela i izvorni izgovor ovoga glasa.

4.2. Primjeri talijanskoga nefonemskoga slovopisa

Nakon opisa grafema specifičnih samo za talijanski jezik nastavit ćemo onim višegrafima koji imaju svoje foneme, ali ne i grafeme, dok u hrvatskome grafijskom sustavu imaju grafijske ekvivalente.

Gl (*gli*) se ne smatra slovom talijanske abecede, ali označava jednaki glas kao u nas grafem *lj*. Stoga je jasno da je prilikom grafijsko-ortografske prilagodbe došlo samo do preslovljavanja, što možemo potvrditi primjerima: *bersaljerski* od *bersagliere* (I mn. *bersaljerskim*, 1914., 21/2), *botilja* (G i I jd. *botilje* i *botiljom*, 1900., 11/10) i *butilja* (N mn. *butilje*, 1902., 25/5) od *bottiglia*, *flotilja* od *flottiglia* (1915., 16/2), *kanalja* (1901., 102/2) i *kanjalja* (G jd. *kanjalje*, 1901., 82/1) od *canaglia*, *kunšiljer* (1901., 54/2), *kunžiljer* (M mn. *kunžiljeri*, 1901., 90/2) i *konsiljer* (I mn. *konsiljeri*, 1911., 7/2) od *consigliere*, *medaljon* od *medaglione* (1910., 27/2), toponim *Pulja* od *Puglia* (G jd. *Pulje*, 1904., 33/3), *školj* od *scoglio* (L jd. *školju*, 1910., 46/1), *štamplj* od *stampiglia* (A mn. *štamplje*, 1905., 20/6).

Slično je i s talijanskom grafijskom skupinom *gn*, koja također ne predstavlja slovo talijanske abecede, ali se tako bilježi fonem koji se u našem slovopisu bilježi dvoslovom *nj*. U istraživanome je korpusu ovo osvjedočeno sljedećim primjerima: *banji* od *bagni* (1901., 54/1), *inJORanti* od *ignoranti* (1914., 8/2), *kampanja* od *campagna* (L jd. *kampanji*, 1911., 24/2), *kampanjol* od *campagnolo* (G mn. *kampanjola*, 1901., 84/2), *kostanj* od *castagna* (1900., 54/2), *kumpanji* od *compagni* (1900., 89/3), *lajanje* od *lasagne* (1900., 89/3), *manjadora* (1910., 51/2) i *manjadura* (1912., 12/3) od *magnadora*, *manjifiko* (D jd. *manjifiku*, 1902., 63/2) i *manjifico* (1903., 21/5) od *magnifico*, *Romanjoli* od *Romagnoli*, *Romagna* (1904., 19/5), *sinJORot* (1914., 16/2) i *sinJORott* (1914., 19/1) od *signorotto*, *sinJORija* (1905., 2/3) i *šinjORija* (G jd. *šinJORije*, 1902., 63/3) od *signoria*, *sinJORi* (1900., 82/4) i *šinJORi* (1900., 82/1) od *signori*, *šinJORa* od *signora* (1900., 79/3), *šinJORine* (1902., 33/3) i *sinJORina* (1911., 13/1) od *signorina*, *škanjoc* od *scagnozzo* (G mn. *škanjoca*, 1903., 15/3), *škrinja* (1914., 33/2) i *skrinja* (A jd. *skrinju*, 1902., 24/4) od *scrigno*, *španjolet* od *spagnoletta* (1901., 39/3).

Na kraju je ove skupine talijansko *sci*, *sce*, odnosno pisana realizacija hrvatskoga grafema *š*. Uglavnom se tako i preslovljava u primjerima iz istraživanoga korpusa, pa imamo *kapiše* od *capisce* (1902., 33/3), *lišo* od *liscio* (1902., 43/3), *maškalcon* od *mascalzone* (1901., 51/3), *pršut* od *prosciutto* (1914., 7/3), *rasfriškati se* od *rafrescarsi* (1902., 52/3), *šalupa* od *scialuppa* (N mn. *šalupe*, 1910., 46/1), ali ima i iznimaka. Iznimke se odnose na ortografsku razinu. Naime, iako je prevladavao fonološki pravopis, ima i morfonoloških elemenata, što je vidljivo iz primjera *frižkog* od *fresco* (1900., 11/8), *razfriškati se* (1902., 52/3).

4.3. Specifičnosti hrvatskoga slovoписа

Hrvatsko *č* u talijanskome alfabetu ne postoji, a njemu najbliži glas bilježi se kombinacijom grafema *c* iza kojega slijede *i* ili *e* te bi u pravilu trebao naći svoje mjesto u prilagodbi talijanskih leksema s tim grafijskim skupinama. Potvrde za to su sljedeće: *čarlatan* od *ciarlatano* (N mn. *čarlatani*, 1902., 39/1), *čelo* od *cello* (1914., 5/1), *čokolata* od *cioccolata* (1914., 5/1), *ličenca* od *licenza* (A jd. *ličencu*, 1900., 84/1), *mačel* od *macello* (1900., 38/2), *ričet* od *ricetta* (1902., 17/2), *sočal* od *sociale* (N mn. *sočali*, 1900., 54/3), *sočalista* od *socialista* (1911., 14/4).

Hrvatski grafem *ć* u talijanskoj grafiji ne postoji, kao ni njegova glasovna realizacija. Međutim, s obzirom na to da se talijanski glas razlikuje i od *č*, vjerojatno je ovisilo o prosudbi pojedinca. Može se pretpostaviti da je to zbog utjecaja mletačkoga, odnosno da je posuđenica preko mletačkoga ušla u čakavski pa tako u neke standardne izričaje. Primjeri su za to: *artićok* od *articiocco* (1910., 32/2), *boće* od *bocce* (1905., 21/2), *ćakule* od *ciacole* ili *ciaccole* (1900., 88/2), *ćelija* od *cella* (G jd. *ćelije*, 1900., 14/1), *ćikara* od mlet. *chicara* (1900., 8/4), *ćučaltri* od *ciuccaltri* (1904., 24/3), *mandrač* od *mandracchio* (1904., 22/3), *muštać* od *mustacchio* (N mn. *muštaći*, 1901., 54/2), *oćalin* od mlet. *ocialino* (1911., 21/3), *radić* od *radicchio* (1900., 65/3), *šćavo* od mlet. *schiavon* (1903., 3/1), *špudaćera* od mlet. *spuacera*, tal. *sputacchiera* (A mn. *špudaćere*, 1902., 9/3).

Grafem *dž* osobitost je samo hrvatskoga slovoписа, no sličan glas koji on predstavlja na papiru postoji i u talijanskome fonološkom sustavu, a bilježi se uglavnom dodajući grafemu *g* slova *i* ili *e*. U istraživanome nam korpusu samo primjer *mešadžerija* od *messaggio* (G jd. *mešadžerije*, 1903., 21/4) potvrđuje ovu prilagodbu.

Susjedni mu grafem u hrvatskome alfabetu, *đ*, nismo pronašli zabilježen u talijanizmima istraživanoga korpusa.

Grafem *j* ne pripada talijanskoj abecedi pa se i ne preporučuje u talijanskim riječima, ali se u pismu, osobito u stranim imenima, može naći. Poznat kao *i lungo* (*dugo i*), Malagoli ga smatra palatalnim spirantom, koji zvuči gotovo kao poluvokalno *i*. Neki su ga autori pisali povremeno, ali nisu bili dosljedni, no ne preporučuje se. (Malagoli 1905: 22) U talijanizmima se dakle nije ni mogao preuzeti, no nalazimo ga u njima. Međutim, ovaj se grafem nije mogao preuzeti iz talijanskoga slovoписа, već se pojavio nakon prilagodbe hrvatskomu jeziku, bilo prema ortografskim pravilima, bilo prema morfološkim – ako se radi o sufiksima. Tako imamo

primjere u kojima je došlo do prilagodbe na grafijsko-ortografskoj razini: *šijor* od *sior* (često u mletačkome; 1900., 47/3), *galerija* od *galleria* (1900., 36/1), ali i *prior* od *priore* (1900., 34/4). Međutim, u korpusu se mogu naći i primjeri koji nisu u skladu s hrvatskim pravilima, već se bez grafijsko-ortografske adaptacije preuzimaju u hrvatski jezik: *riviera* (1911., 19/2), *torpediniera* (1905., 19/4), *capopompier* (1904., 29/3), *conferenzieri* (1903., 13/2), *forestieri* (1904., 40/3), *impiego* (G jd. *impiega*, 1904., 27/1), *karabinier* (1901., 90/3) i *carabinieri* (1903., 7/3), *konsiglieri* (1911., 3/2), *stranieri* (1903., 24/10).

Još jedan grafem koji ne pripada talijanskoj abecedi jest *k*. U talijanskome je jeziku znano kao *cappa*, a u talijanskome se pismu mogao naći, osim u tuđim riječima, i u starijim tekstovima. Međutim, leksemi preuzimani u hrvatski jezik nisu imali ovaj grafem pa je njegovo mjesto u talijanizmima isključivo rezultat prilagodbe. Prvenstveno se radi o preslovljavanju talijanskoga *c* (za kojim u talijanskome pismu slijede *a*, *o*, *u*, *h*) ili u kombinaciji sa slovom *v* u preslovljavanju grafema *qu*.

Lj, *nj* i *š* nepostojeći su grafemi u talijanskome slovopisu te se redovito bilježe kombinacijom nekoliko njihovih slova: *gl(i)*, *gn* i *sc(i)*. Za *š* je specifično i to što je ponekad grafem (i fonem) u modelu *s*, ali se reflektirao kao *š*: *pošta* od *posta* (1910., 26/1), *štampa* od *stampa* (1901., 31/1), *škatulja* od *scatola* (G mn. *škatulja*, 1900., 48/2). Promjena je prije svega fonološka te će u tome dijelu biti objašnjeno pravilo.

Naposljetku grafem *ž*, čiji ekvivalent ne postoji u talijanskoj grafiji. Međutim, možemo ga pronaći u talijanizmima kao rezultat ortografske prilagodbe u primjerima morfonološkoga pravopisnog načela.

Osim navedenih, u talijanskoj se ortografiji navode i *x*, *y* te *w* – slova koja ne nalazimo ni u hrvatskome pravopisu. (Malagoli 1905: 24)

Tablica 1: Prilagodba talijanskih grafema u hrvatskome jeziku

Talijanski grafem	Talijanski naziv slova /izgovor/	Talijanski model slova	Hrvatski grafem	Primjer talijanizma
<i>a</i>	<i>a</i>	<i>cassa</i>	<i>a</i>	<i>kasa</i>
<i>b</i>	<i>bi</i>	<i>banca</i>	<i>b</i>	<i>banka</i>
<i>c</i> (ispred <i>a</i> , <i>o</i> , <i>u</i>)	<i>ci /či/</i>	<i>cappellano</i>	<i>k</i>	<i>kapelan</i>
<i>c</i>		<i>macello</i>	<i>č</i>	<i>mačel</i>

(ispred i, e)				
		cappuccino	c	kapucin
		ciacola	ć	ćakula
<i>d</i>	<i>di</i>	dilettante	d	diletant
<i>e</i>	<i>e</i>	bracera	e	bracera
<i>f</i>	<i>effe</i>	fachino	f	fakin
<i>g</i> (ispred a, o, u)	<i>gi /dži/</i>	galleria	g	galerija
<i>g</i> (ispred i, e)		messaggio, messengeria	dž	mešadžerija
		scorgere	ž	skoržit
<i>h</i>	<i>acca /aka/</i>	(Alighieri)	-	U talijanskom ima isključivo pravopisnu funkciju pa se u hrvatski ne preuzima. (Aligjeri)
<i>i</i>	<i>i</i>	irredentista	i	iredentist
		baita	j	bajta
<i>l</i>	<i>elle</i>	leva	l	leva
<i>gl (gli)</i>	<i>dvoslov; nije u talijanskoj abecedi</i>	bottiglia	lj	botilja
<i>m</i>	<i>emme</i>	milione	m	milijun
<i>n</i>	<i>enne</i>	incasso	n	inkaso
<i>gn</i>	<i>dvoslov; nije u talijanskoj abecedi</i>	signoria	nj	sinjorija
<i>o</i>	<i>o</i>	opera	o	opera
<i>p</i>	<i>pi</i>	posta	p	pošta
<i>q</i>	<i>cu /ku/</i>	quartetto	k(v)	kvartet
<i>r</i>	<i>erre</i>	regata	r	regata
<i>s⁹</i>	<i>esse</i>	serenata	s	serenada
		stampa	š	štampa
		corso	z	korzo
<i>sc</i>	<i>dvoslov; nije u talijanskoj abecedi</i>	prosciutto	š	pršut
		fresco	ž	frižkog
<i>t</i>	<i>ti</i>	trabaccolo	t	trabakul
<i>u</i>	<i>u</i>	cupola	u	kupola
<i>v</i>	<i>vu</i>	vapore	v	vapor
<i>z</i>	<i>zeta /dzeta/</i>	bozzone	c	bocun
		bronzo	z	bronza

⁹ Replike *stampa* i *korzo* uvjetovane su fonološki te će u dijelu o fonološkoj prilagodbi biti detaljnije objašnjene.

U tablici su navedene sve promjene na grafijsko-ortografskoj razini pronađene u istraživanome korpusu. Važno je naglasiti da su neke uvjetovane fonološkom adaptacijom koja je prethodila grafijsko-ortografskoj te će o njima više riječi biti u poglavlju o fonološkoj adaptaciji.

Broj se grafema u talijanskome i hrvatskome jeziku razlikuje. Osim onih navedenih u talijanskoj abecedi, za usporedbu smo uzeli i one združene koji se zasebno obrađuju u normativnim priručnicima¹⁰ s kraja devetnaestoga i početka dvadesetoga stoljeća.

U korpusu smo pronašli da je adaptacija na grafijsko-ortografskoj razini moguća na nekoliko načina. Neki se grafemi ne mijenjaju jer postoje u oba grafijska sustava i isto se ili vrlo slično izgovaraju. Zatim, neki se ne mijenjaju, ali u hrvatskome grafijskom sustavu imaju različitu fonološku vrijednost, iz čega se može pretpostaviti da su u hrvatski jezik leksemi stigli iz pisanih izvora pa su se prilagodili prema pismu. Treća je mogućnost prilagodbe jednostavno zamjena talijanskih grafema hrvatskim ekvivalentima, što znači da je ortografsko-grafijskoj razini prethodila fonološka prilagodba. Postoji i četvrta mogućnost, a to je prilagodba prema nekim inačicama za koje se može pretpostaviti da su iz supstandardnih idioma. I u ovome je slučaju prethodila adaptacija na fonološkoj razini. Osim toga, još se jedna razlika u grafijsko-ortografskim sustavima hrvatskoga i talijanskoga jezika, a to je geminacija koje je u talijanskome sustavu normalna, dok se u hrvatskome udvojeni glasovi reduciraju. (Sočanac i dr. 2005: 34)

Pitanje udvojenih glasova je istovremeno i fonološka i ortografska prilagodba jer u hrvatskome pravopisu ovakvo što nije uobičajeno. Primjeri redukcije udvojenih suglasnika: *asesor* od *assessore* (1903., 2/2), *baronesa* od *baronessa* (1901., 24/2), *barufa* od *baruffa* (1903., 17/1), *kapelan* od *cappellano* (1900., 1/4), *opereta* od *operetta* (1911., 1/3), *konfeti* od *confetti* (G mn. *konfeta*, 1900., 11/1), *magazin* od *magazzino* (1903., 16/3), *inkaso* od *incasso* (1900., 32/3), *bira* od *birra* (1914., 34/2), *botega* od *bottega* (1900., 87/2), *dibatiment* od *dibattimento* (1901., 13/3), *diletant* od *dilettante* (1910., 19/2), *dišpet* od *dispetto* (1904., 17/3), *dita* od *ditta* (1903., 3/5), *flota* od *flotta* (1901., 34/1), *gabinet* od *gabinetto* (1901., 3/5), *galerija* od *galleria* (1905., 15/1), *ispetore* od *ispettore* (1904., 2/1), *jovanoto* od *giovannotto* (1904., 11/3), *kanotijer* od *canottiere* (1903., 14/5), *kapela* od *cappella* (1914., 33/2), *kapula* od *cipolla* (1903., 7/4), *kasa* od *cassa* (1908., 48/1), *kolana* od *collana* (1901., 60/2), *kolona* od *colonna* (1915., 21/1), *komišario* od *commissario* (1904., 2/1), *lata* od *latta* (1900., 26/2), *mufa* od *muffa* (1901., 56/2), *novela* od

---

¹⁰ Lomonaco 1864., Malagoli 1905., Bartoli 1844.

novella (1903., 6/7), *opereta* od *operetta* (1911., 1/3), *polpetta* od *polpetta* (1915., 9/2), *promesa* od *promessa* (1902., 3/4), *Ravena* od *Ravenna* (1900., 67/2), *tarifa* od *tariffa* (1902., 5/4), *vila* od *villa* (1903., 21/5).

Postoje primjeri koji se u procesu jezičnoga posuđivanja nisu promijenili na grafijsko-ortografskoj razini jer su pisani grafemima koji su u oba sustava jednaki i jednako se izgovaraju. Takvi su primjeri u našem korpusu: *barba* (1914., 8/2), *partitura* (1900., 7/4), *domino* (1914., 30/3), *finale* (1903., 6/10), *fregata* (1900., 23/2), *lanterna* (1903., 15/3), *lava* (1900., 68/3), *banda* (1901., 48/2), *banka* (1903., 8/3), *bis* (1903., 25/3), *laguna* (1904., 35/3), *lista* (1902., 26/3).

Pronašli smo i ortografski neadaptirane primjere. Najviše je onih koji se odnose na ostavljanje udvojenih suglasnika ili talijanskoga slovoписа, a većina ih se pojavljuje jednom ili dvaput: *dottor* (1900., 1/1), *patronesse* (1902., 29/4), *rettifica* (1903., 3/4), *vendetta* (1902., 25/3), *villa* (1911., 8/2), *vigliacchi* (1902., 28/3), *vendetta* (1902., 25/3), *tarantella* (1910., 15/2), *sporcacarta* (1903., 15/3), *sporcamuri* (1911., 14/2), *scovastrade* (1904., 27/1), *purissimi* (1902., 7/3), *pianissimo* (1900., 11/3), *pellagra* (1901., 27/1), *parocco* (1904., 8/2), *neopodestà* (1911., 21/3), *motto* (1901., 92/2), *maledetto* (1902., 16/2), *loggie* (1910., 14/3), *leccagamelle* (1904., 30/2), *cittadinanza* (1910., 36/2). Više su puta potvrđeni sljedeći primjeri, koji su obično i kompromisne replike jer postoje i potpuno adaptirani talijanizmi u korpusu: *signoria* (1910., 44/2), *signorotti* (1910., 43/1), *conte* (1902., 6/3), *commendatore* (1903., 13/2), *capo* (1911., 24/3), *camorra* (1901., 53/3), *irredenta* (1901., 59/4), *fiasco* (1904., 2/3), *cello* (1914., 5/1), *bruttura* (1900., 53/3).

ZAGLAVAK

Grafijsko-ortografska razina prilagodbe svakako je specifična i neizostavna u proučavanju prilagodbe stranih leksema preuzetih iz tiskanih medija te implicira da su pojedini leksemi mogli najprije proći ovu razinu pa se kasnije fonološki prilagoditi osobinama jezika primaoca, za što smo i našli potvrde. Može se pretpostaviti da su tekstovi preuzimani iz stranih tiskovina jednostavno "lošije" prevedeni i tako dali mjesta novim leksemima, koji su se naknadno, manje ili više, prilagodili sustavu hrvatskoga jezika. U svakome je slučaju važno ovu, nejezičnu, razinu prilagodbe zasebno obraditi i ukazati na moguće promjene jer se na taj način upotpunjuje slika leksema primljenih u hrvatski jezik iz talijanskoga.

Najviše je primjera u korpusu *Naše sloge* prilagođeno izgovoru modela, što znači da je grafijsko-ortografskoj prilagodbi prethodila ona fonološka. Ovo je vidljivo u primljenica kod kojih izgovor replike ostaje jednak modelu, ali se zbog razlika u slovopisima grafemi zamjenjuju.

U nekim se slučajevima grafijsko-ortografska i fonološka razina mogu podudarati pa vjerojatno zato u literaturi ne nailazimo uvijek na preciznu razliku. Međutim, grafijsko-ortografska prilagodba je vezana za slovopis i neka pravopisna pravila, dok fonološka ovisi o glasovnoj realizaciji replike te ih je dobro razlikovati i u procesu prilagodbe.

5. FONOLOŠKA RAZINA PRILAGODBE TALIJANIZAMA

Fonološka razina prilagodbe, prema Teschu, podrazumijeva utjecaj glasovnog sustava jednoga jezika na fonemski inventar, distribuciju i artikulatorne navike drugoga jezika. (Sočanac 2004: 33) Dvije su temeljne lingvističke operacije u tome procesu: supstitucija i importacija. (Filipović 1986: 68) Supstitucija se na fonološkoj razini naziva transfonemizacijom a pritom se misli na zamjenu fonoloških elemenata jezika davaoca elementima jezika primaoca te se javlja tijekom oblikovanja fonološkoga oblika posuđenice u jeziku primaocu. Budući da se elementi u jeziku primaocu ponekad mogu zamijeniti s više različitih elemenata, može doći i do nekoliko inačica jedne posuđenice. (Filipović 1986: 69) Za razliku od supstitucije, koja ne dovodi do strukturalnih promjena u jeziku primaocu, importacija novih elemenata može dovesti do značajnih strukturalnih promjena. Prema Haugenu, na fonološkome planu može doći do fonetske importacije i fonetske redistribucije. (Filipović 1986: 77) Navest ćemo i četiri tipa interferencije prema Weinreichu: nedovoljna diferencijacija fonema, pretjerana diferencijacija, reinterpretacija razlika i fonemska supstitucija. (Sočanac 2004: 33) Teorijskih je podjela još, no zaustavit ćemo se na ovima koje su se često uzimale, a korpus će nam biti vodičem u proučavanju ovoga problema. Analizom talijanskoga i hrvatskoga fonološkoga sustava te pronađenim primjerima moći ćemo zaključiti koji su procesi na ovome planu najčešći te jesu li i kakve su posljedice ostavili na hrvatski jezik.

Prilagodbe na fonološkoj razini izazvane su razlikama u fonološkim inventarima jezika davaoca i jezika primaoca. U Brozovu se *Hrvatskome pravopisu* napominje da se hrvatske riječi pišu uglavnom onako „kako ih uho čuje da se izgovaraju” (Broz 1892: 1, 1893: 3). Iz talijanskih se normativnih priručnika¹¹ iz devetnaestoga i s početka dvadesetoga stoljeća¹² vidi da pojedini grafemi imaju različitu glasovnu realizaciju koja ovisi o susjednim grafemima.

Fonološki se inventar hrvatskoga ili srpskoga jezika, prema Maretiću 1899., sastojao od 31 glasa, od kojih se 30 odnosi na glasove bilježene u azbuci (*a, b, c, č, ć, d, dž, đ, e, f, g, h, i, j, k, l, lj, m, n, nj, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž*), a jedan jest "suglasnik, koji prema *c* stoji onako kao *d* prema *t* ili *g* prema *k*, t. j. kao bezvučni prema zvučnome. Govori se u primjerima kao: *òtac bi* (vidio) *lòvac ga* (gleda), gdje *c* poradi zvučnoga suglasnika, koji iza njega dolazi, prelazi i sam u zvučni

¹¹ Lomonaco 1864., Malagoli 1905., Bartoli 1844.

¹² Stanje se nije promijenilo, no radi što preciznije usporedbe služili smo se jezičnim priručnicima iz vremena proučavanoga korpusa.

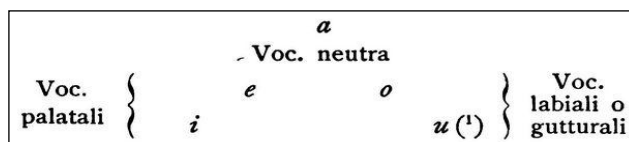
isto onako, kako se na pr. *vòjnik bi, bràt ga* izgovara: *vòjnîgbi, bràdga*." (Maretić 1899: 9). Danas se ovaj glas obično bilježi /ʒ/. Maretić naglašava da u narječjima ima i drugih glasova te bi se u dijalektološkim kontaktološkim istraživanjima o tome moralo voditi računa. Budući da je korpus ovoga istraživanja sveden isključivo na tekstove pisane uvjetno rečeno standardnim jezikom, o tome neće biti riječi. Govoreći o glasovima, Maretić ukazuje na promjene u prošlosti, npr. gubljenje dvaju nosnih samoglasnika, glasa *jeri*, a spominje i sudbinu poluglasova. Nama je, međutim, ključno stanje s početka 20. stoljeća.

5.1. Samoglasnički sustav

Samoglasnici, vokali ili *zvonki glasovi* termini su koje možemo pronaći u *Gramatici i stilistici hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* iz 1899. Prilikom njihova izgovora "dolazi nam dah u usnu duplju i iz nje bez ikakve prepreke izlazi na polje" (Maretić 1899: 22). U talijanskome se priručniku s početka 20. stoljeća uz vokale spominju i poluvokali, odnosno *semivocali*, u što se ubrajaju *i* i *u* u diftonzima. (Malagoli 1905: 18)

U nastavku se obaju priručnika klasificiraju samoglasnici prema izgovoru pa se usporedbom njihova opisa može zaključiti da se *a, i, u* podudaraju te koji se fonemi razlikuju i u kojoj mjeri.

Već je Maretić naveo da različiti jezici – osim *i, e, a, o, u*, prisutnih i u hrvatskome vokalnem sustavu – imaju i druge samoglasnike, npr. *otvoreno E* i *zatvoreno E* te *otvoreno O* i *zatvoreno O*. Upravo je talijanski jedan od tih jezika. Naime, u talijanskome se jeziku vokali *e* i *o* razlikuju prema opreci otvorenost/zatvorenost (Malagoli 1905: 30, 31), što znači da talijanski ima četiri stupnja otvorenosti vokala, dok hrvatski ima samo tri. Dakle, ti su se glasovi prelaskom riječi u hrvatski jezik morali na neki način prilagoditi. Zanimljivo je da se unatoč brojnim objašnjenjima i tumačenjima razlika pojedinih otvorenih i zatvorenih samoglasnika u Malagolinu djelu s početka 20. stoljeća vokalni trokut sastoji samo od pet otvornika. Možemo pretpostaviti da je to zato što su se u to vrijeme poznavatelji jezika oslanjali na grafijski sustav koji se razlikovao od fonološkoga jer u nastavku navodi obje glasovne realizacije.

Slika 1. Vokalni trokut (Malagoli 1905: 19)

S druge pak strane, Maretić ne daje grafički pregled suglasnika, ali ih nastoji poredati po "njihovoj fiziološkoj srodnosti (...): *I–E–A–O–U*; t. j. *I* i *U*, koji su najrazličitiji, stoje najdalje jedan od drugoga; u srijedi je među njima *A*, koji svojim tako reći indiferentnim položajem stoji jednako daleko od ovoga kao od onoga; *E* i *O* vidimo da stoje u onoj sredini, koja im po njihovu izgovoru zapada." (Maretić 1899: 23) Osim toga, Maretić temeljito opisuje još neke samoglasnike iz drugih jezika te ih dodaje u ovu pravocrtnu konfiguraciju na sljedeći način: *I–Ei–E–Ea–A–Oa–O–Ou–U*. Pritom simbolički piše vokale *e* i *o* koji se po mjestu izgovora približavaju više vokalima *e*, *a* ili *u*. *E* i *o* uz koje stoji malo *a* mogu se nazivati *širokima* ili *otvorenima*, dok su *Ei* i *Ou* *zatvoreno e* i *zatvoreno o*, a označavaju da su u odnosu na široko ili otvoreno *a* ovi glasovi zatvoreni ili stisnuti. (Maretić 1899: 23) U suvremenoj su talijanskoj literaturi ovi glasovi poznati kao *otvoreno e* i *zatvoreno e* te *otvoreno o* i *zatvoreno o*, (Sočanac 2004: 108, Dardano i dr. 2003: 26) dok Malagoli rabi termine *e stretta* i *e aperta*, odnosno usko *e* i otvoreno *e* (Malagoli 1905: 31).

Talijanski je vokalni sustav različit od hrvatskoga i po diftonzima, triftonzima te hijatu. Pritom se pod diftong misli na spoj jednoga vokala i jednoga poluvokala, npr. *au* u *flauto*, *eu* u *Europa*, *io* u *fiore* ('cvijet'). Definirajući pojam autor napominje da je potrebno pripaziti jer se primjerice u *mio* ('moj') ne radi o diftongu zbog toga što je *i* naglašen te ne može biti poluvokal, dok je *o* već vokal. (Malagoli 1905: 26) Triftong sačinjavaju dva poluvokala i jedan vokal, kao u primjerima: *iai* u *risparmiati* ('uštedih') ili *uoi* u *suoi* ('njegovi, Vaši'). Hijat se pak može definirati kao obična blizina ili susjednost dvaju pravih vokala, primjerice *reale*, *due* ('kraljevski' ili 'realan', 'dva'). (Malagoli 1905: 26)

Potrebno je još navesti da se vokalni sustav mletačkoga, koji je također utjecao na neke lekseme, uglavnom ne udaljava od talijanskoga standarda. (Zamboni 1980: 11)

5.2. Suglasnički sustav

Suglasnički su sustavi obaju jezika, naravno, složeniji, već i stoga što suglasničkih fonema ima više od samoglasničkih. Dok se samoglasnici međusobno razlikuju prema podignutosti jezika prema nepcu i izduženju ili zaobljenosti usnica (Malagoli 1905: 18), suglasnici se mogu razlikovati prema nekoliko kriterija. Prvo, prema načinu izlaska zraka iz pluća. Ovdje Maretić navodi zvonke ili sonorne glasove i šuštave. (Maretić 1899: 22)

Da bismo mogli ispravno uspoređivati fonološke sustave obaju jezika, potrebno je posebno razmotriti oba sustava ponaosob. Prema mjestu artikulacije talijanski se suglasnici dijele na: labijalne (*labiali: p, b, m*), labiodentalne (*labio-dentali: f, v*), dentalne (*dentali: t, d, s, n*), alveolarne (*alveolari: z, l, r*), palatalne (*palatali: c i g ispred e i i; digrami gl (gli), gn, sc*), velarni (*gutturali: q, c i g ispred a, o i u*). (Malagoli 1905: 19–20) Iz ove se podjele može vidjeti da broj talijanskih fonema ne odgovara broju grafema te da je glasovna realizacija pojedinih grafema uvjetovana okolnim grafemima. Prema trajanju zvuka talijanski se glasovi dijele na eksplozivne ili trenutne (*esplosive o momentanee: p, b, t, d, c, g, q*) i trajne (*continue*), koje se pak po prirodi zvuka dijele na: spirante (*spiranti: f, v, s, z*), likvide (*liquidi: l, r*) i nazale (*nasali: m, n*). (Malagoli 1905: 20). *Ortoepia e ortografia italiana moderna* daje i podjelu glasova prema zvučnosti, na bezvučne (*sorde: p, t, c, q, f; s, z*¹³) i zvučne (*sonore: b, d, g, v, s, z; l, r, m, n*)¹⁴. Međutim, karakteristika je južnih talijanskih izgovora određena zvučnost i kod bezvučnih te se nerijetko umjesto *t* čuje zvučna inačica, *d*. Likvidni i nazalni zvučni glasovi (*l, r, m, n*) po zvučnosti su najbliži samoglasnicima te na neki način predstavljaju most između samoglasnika i suglasnika. (Malagoli 1905: 20–21)

Hrvatski je fonološki inventar Maretić klasificirao počevši s glasovima *l, r, m, n*, za koje tvrdi da postoje jezici u kojima ovi konsonanti mogu biti u samoglasnoj službi. "Glas *L* nastaje, kad se načini tjesnac među kutnjacima i sredinom jezika, a rt od jezika prione uz tvrdo nepce. – *R* nastaje, kad se rt od jezika uzvrne i načini se tjesnac među rubom njegovijem i među »koritašcem«. – Pri tvorbi glasova *N* i *M* put je dahu zatvoren kroz usnu duplju, ali je otvoren kroz nozdrve. Izgovarajući *N* činimo to tako, da jezik stavimo u položaj potreban za tvorbu glasa *D*, pa dah pustimo kroz nos; a *M* se izgovara, da usne stisnemo kako treba za glas *B*, pa opet dah propustimo kroz nos." (Maretić 1899: 24) Ove zvonke ili sonorne glasove karakterizira titraj "glasnih žica" koje su primaknute vrlo blizu. Među šuštavim se glasovima može pak govoriti o zvučnima (*b, d, g, v, z, ž*) i bezvučnima (*p, t, k, f, s, š*). Prema načinu izlaženja zračne struje Maretić nabraja *zatvorne (eksplosivni ili trenutačni: k, g, p, b, t, d)* i *trljane (predušni ili spiranti: h, f, v, s, z, š, ž)*. (Maretić 1899: 24–25) Zanimljivo je da se Maretić u svojem djelu iz 1899. osvrtao i na stanje u nekim drugim jezicima. S obzirom na to da se zasigurno koristio i stranom literaturom nije ni čudno da imamo navedene i strane termine, a u ovome je kontekstu važno jer

¹³ *S i z* su poznati kao *duri* ili *aspri*. (Malagoli 1905: 20)

¹⁴ *B, d, g, v, s, z* su *molli* ili *dolci*. (Malagoli 1905: 20)

ukazuje na svijest u razlici izgovora pojedinih glasova. Tako u gramatici imamo detaljno opisanu i artikulaciju fonema te neke moguće razlike u drugim jezicima. Primjerice, kod opisa velarnih suglasnika *k, g*, napominje i njihove palatalne izgovore koji se u nekim jezicima ostvaruju ovisno o grafemima koji slijede. Poznavanje i razumijevanje fonologije u to doba može nam pomoći u shvaćanju nekih jezičnih promjena i procesa prilikom prilagodbe talijanizama.

Iz svega navedenoga vidljivo je da su priručnici iz vremena proučavanoga korpusa po nekim pitanjima prilično nesređeni. Primjerice Malagoli spominje glasove, a piše slova (*p, b, t, d, c, g, q*), zatim, klasifikacije su nepotpune, a grafija i fonologija gotovo se redovito isprepliću. Stoga ćemo pokušati prikazati sintezu glasova u oba jezika.

Prema tvorbenome mjestu imamo: bilabijale (*p, b, m*), labiodentale (*f, v*), dentale (*t, d, c, z, s, l, n, r* – koji su u talijanskome malo više alveolarni, ali to nije relevantno; zatim, talijanski ima i /ʒ/, čega u hrvatskome nema pa se preuzimalo kao *c* ili *z* ovisno kako se kome učinilo ili pod utjecajem grafije, palatali (*č, dž, ć, đ, š, ž, lj, nj, j* – u talijanskome je samo jedan par afrikata *č* i *dž*, koji donekle nalikuje hrvatskom *č* i *dž* pa se najčešće tako i preuzima, ostalo je sve jednako, mada se *j* u talijanskome piše kao *i*; te nema *ž*), velari (*k, g, h* – u talijanskome nema *h*). Najveća je dakle razlika zapravo /ʒ/, a talijanski nema ni silabičko *r*. Inače, u hrvatskome ima više suglasnika pa ih je i lakše preuzimati. Udvojeni suglasnici u prilagodbi ne predstavljaju problem već se jednostavno preuzimaju kao jedan glas.

Prema načinu izgovora suglasnike možemo podijeliti na sonante i opstruente. Sonanti su: poluvokali/aproksimanti: *j, w* (samo u talijanskome iza *k*: *quartetto* ili u diftonzima *suoi, buono*); likvidi: *r, l, lj*; nazali: *m, n, nj*. Opstruenti (šumnici) su: frikativi: *f, s, z, š, ž, h* (talijanski nema *ž* i *h*), afrikate: *c, č, ć, dž, đ* (talijanski nema opreku *č/dž* : *ć/đ* tako da se kod preuzimanja može staviti bilo što od ovih; osim toga, u talijanskome postoji i /ʒ/, čega u hrvatskome nema), okluzivi: *p, b, t, d, k, g*.

Venecijanski su pak konsonanti uglavnom manje piskutavi od ostalih sjevernih talijanskih dijalekata, (Zamboni 1980: 11) a ima još nekih specifičnosti na koje će se ukazati u primjerima.

5.3. Prilagodba talijanizama na fonološkoj razini

Nakon opisanih fonoloških sustava obaju proučavanih jezika možemo uočiti koje su temeljne razlike te tako predvidjeti moguće promjene. Hrvatski se i talijanski fonološki sustav razlikuju po nekoliko stavki pa promjene možemo klasificirati prema stupnju zamjene na

fonološkoj razini na: potpunu ili nultu transfonemizaciju, djelomičnu ili kompromisnu i na slobodnu transfonemizaciju.

5.3.1. Potpuna ili nulta transfonemizacija

Ovu skupinu fonema čine "oni fonemi koji se zamjenjuju odgovarajućim fonemima jezika primaoca čiji opis odgovara opisu fonema modela, tj. samoglasnici se ne razlikuju po otvoru i mjestu artikulacije a suglasnici po mjestu i načinu artikulacije" (Filipović 1986: 72). U istraživanome korpusu primjera ovakvoga tipa ima podosta: *lista* (1902., 26/3), *banka* (1901., 21/3), *barka* (1910., 44/2), *intrigant* (1900., 3/2), *marka* (1911., 15/5), *barba* (1900., 8/2), *partitura* (1900., 23/3), *argan* (1910., 32/2), *banda* (1911., 16/2), *batana* od mlet. *batana* (G jd. *batane*, 1902., 64/2), *fumata* (N mn. *fumate*, 1914., 34/5), *kanal* (1901., 13/4), *kantata* (1902., 62/1), *kava* (1910., 48/2), *laguna* (L mn. *lagunah*, 1904., 35/3), *lava* (1900., 68/3), *lira* (G mn., 1902., 6/1), *mandarina* (G mn., 1911., 13/2), *punta* (1901., 41/6), *rima* (G jd. *rime*, 1905., 22/4), *riva* (G jd. *rive*, 1910., 44/2), *sardina* (N mn. *sardine*, 1901., 3/3), *sfida* (1903., 6/6), *skalina* (G mn. *skalina*, 1901., 82/3), *valuta* (L jd. *valuti*, 1915., 9/3). Naravno, to što nije došlo do promjene na fonološkoj razini, ne znači da su model i replika nužno jednaki. Naime, oni se mogu razlikovati na grafijsko-ortografskome, ali i na morfološkome i(li) leksičko-semantičkome planu.

5.3.2. Djelomična ili kompromisna transfonemizacija

U ovu se skupinu mogu ubrojiti posuđenice čiji su se fonemi jezika davaoca zamijenili "odgovarajućim fonemima jezika primaoca čiji opis samo djelomično odgovara opisu fonema modela. Vokali se mogu razlikovati po otvoru, ali ne po mjestu artikulacije, a konsonanti se razlikuju po mjestu, ali ne i po načinu artikulacije." (Filipović 1986: 72) Usporedivši hrvatski i talijanski fonološki sustav u ovu se skupinu mogu ubrojiti zamjene otvorenih talijanskih samoglasnika njihovim srednjim hrvatskim ekvivalentima te degeminacija u suglasnika. (Sočanac 2004: 111 – 112) Ove su promjene nužne, ali ne mijenjaju bitno glasovni sastav replike. Primjeri pronađeni u korpusu koji ovo svjedoče su sljedeći:

kapelan od *cappellano* (V jd. *kapelane*, 1901., 13/3) – degeminacija glasova *p* i *l* te zamjena zatvorenoga *e* najsličnijim hrvatskim glasom

diletant od *dilettante* (N mn. *dilettanti*, 1910., 19/2) – degeminacija glasa *t* i zamjena zatvorenoga *e* odgovarajućim hrvatskim glasom

soldi od *soldi* (1903., 6/6) – zamjena otvorenoga *o* odgovarajućim hrvatskim glasom

opereta od *operetta* (1911., 1/3) – glazbeni termin, primjer degeminacije glasa *t* i zamjena oba zatvorena *e* hrvatskim glasom.

5.3.3. Slobodna transfonemizacija

Ovu skupinu "fonema jezika davaoca čine oni fonemi koji nemaju čak ni djelomične artikularne ekvivalente u jeziku primaocu pa se zamjenjuju posve slobodno, bez ikakva ograničenja u vezi s opisom fonema jezika primaoca. Taj se tip transfonemizacije ne provodi prema fonetskim principima (kao kod prva dva tipa), već se zasniva na ortografiji ili na nekome izvanlingvističkom faktoru. (Filipović 1986: 72 – 73) U slobodnu transfonemizaciju Sočanac ubraja prilagodbu dvoglasa i alveolarne afrikate /ʒ/. U korpusu su potvrđeni sljedeći primjeri: *magazin* (1903., 16/3) od *magazzino*, *lazaret* (1914., 45/3) od *lazzareto*, mlet. *lazareto*, *lazaron* (G mn. *lazarona*, 1910., 29/2) od *lazzarone*. Što se pak tiče prilagodbe dvoglasa, uglavnom se radi o redistribuciji talijanskih diftonga na dva sloga umetanjem polusamoglasnika *j*: *galerija* (1901., 14/2) od *galleria*, *korijandoli* (A mn. *korijandole*, 1900., 11/1) od *coriandoli*, *milijun* (1901., 5/3) od *milione*, *Kalabrija* (A jd. *Kalabriju*, 1902., 23/1) od *Calabria*, *kavalerija* (A jd. *kavaleriju*, 1914., 34/1) od *cavalleria*, *komisarijat* (A jd., 1904., 33/3) od *commissariato*, *kumpanija* (1914., 42/2) i *kompanija* (1914., 29/4) od *compagnia*, *Lombardija* (G jd. *Lombardije*, 1902., 15/4) od *Lombardia*, *maffija* (1902., 62/3) od *mafia*, *malarija* (G jd. *malarije*, 1901., 43/3) od *malaria*, *mandrija* (G jd. *mandrije*, 1902., 26/1) od *mandria*, *oštarija* (G mn. *oštarija*, 1903., 17/1) od mlet. *ostaria*, tal. *osteria*, *pijat* (A jd., 1900., 89/2) od *piatto*, *porkerija* (D jd. *porkeriji*, 1910., 42/2) od *porcheria*, *sinjorija* (1905., 2/3) i *šinjorija* (G jd. *šinjorije*, 1902., 63/3) od *signoria*, *stancija* (G jd. *stancije*, 1914., 9/2) i *štancija* (G mn. 1911., 24/3) od *stanzia*, *storija* (A jd. *storiju*, 1901., 24/2) i *štorija* (G mn., 1900., 17/3) od *storia*, *vitorija* (1902., 23/2) od *vittoria*, *ancijan* (D jd. *ancijanu*, 1900., 5/2) od *anziano*, *angurija* (A mn. *angurije*, 1910., 35/2) od *anguria*, *arija* (N mn. *arije*, 1911., 18/1) od *aria*, *armonija* (A jd. *armonije*, 1903., 9/4) od *armonia*, *gvardijan* (1900., 55/3) od *guardiano*, *infanterija* (1914., 29/2) od *infanteria*. Sve ostale promjene do kojih je u procesu jezičnoga posuđivanja došlo uvrštavaju se u posebnu kategoriju

jer njihova prilagodba nije uvjetovana razlikama u fonološkim inventarima. (Sočanac 2004: 114, 118)

Govoreći o prilagodbi posuđenica na fonološkoj razini trebalo bi spomenuti i naglaske. Međutim, s obzirom na to da u korpusu ne nalazimo akcentirane lekseme, nemoguće je govoriti o njihovoj prilagodbi, iako se može pretpostaviti da je do nje moralo doći.

5.3.4. Ostale glasovne promjene

Specifičnosti istraživanoga korpusa – tip pisanoga teksta i vrijeme nastanka – razlikuju se od dosadašnjih istraživanja te možda mogu ukazati na još jedan način preuzimanja leksema iz drugih jezika. Stoga se u ovu skupinu mogu ubrojiti mnoge promjene, a neke vrlo specifične jer za njih možemo pretpostaviti da su preuzete iz mletačkoga, možda posredno preko nekoga hrvatskoga nestandardnog idioma.

Te se promjene mogu podijeliti na samoglasničke i suglasničke, bilo da se radi o dodavanju fonema, gubljenju ili pak zamjeni.

5.3.4.1. Samoglasničke promjene

Iz korpusa je vidljivo da je u mnogim slučajevima došlo do zamjena vokala, pa je tako u *palenta* (A jd. *palentu*; 1900., 3/1) od *polenta* vokal *a* zamijenio izvorno *o*, a osim toga došlo je i do kompromisne transfonemizacije kod otvorenoga *e*. U primjeru *trabakul* (1900., 58/3) od *trabaccolo* ('teretni jedrenjak s dva jarbola') izvorno je *o* zamijenjeno vokalom *u*, što je, prema Sočanac, česta promjena u primorskim govorima, a došlo je i do degeminacije glasa *k*. Tendencija zamjene *o* sa *u* vidljiva je i u primjeru *mul* (1901., 48/3) od *molo*. S druge pak strane imamo i obrnuti slučaj, u kojemu je izvorno *u* zamijenjeno vokalom *o*, u primjeru *romor* (1900., 7/3) od *rumore* ('buka'). Budući da talijansko zatvoreno *o* zvuči kao glas između hrvatskoga *o* i *u*, moguće je da se preuzimalo na oba načina, ovisno o tome kako se kome učinilo.

Na kraju ćemo ove skupine promjena navesti i ispadanje ili gubljenje samoglasnika. Potvrdu smo za to našli u primjerima *pršut* (1914., 7/3) od *prosciutto* i *banknota* (N mn. *banknote*; 1900., 37/3) od *banconota*, gdje dolazi do ispadanja vokala /o/. Prilikom ispadanja samoglasnika u primjeru *pršut* dolazi i do prijelaza suglasničkoga *r* u samoglasnički.

5.3.4.2. Suglasničke promjene

U ovu kategoriju ubrajamo promjene suglasnika do kojih je došlo u procesu prilagodbe talijanizama u hrvatski jezik bez obzira na to što u oba jezika postoje jednaki fonemi. U nastavku ćemo navesti one promjene za koje smo našli više potvrda pa ujedno možemo reći da podliježu određenim pravilima.

Možemo tako uočiti relativno pravilnu pojavu zamjene fonema /s/ fonemom /š/: *pošta* (1910., 26/1) od *posta*, *štriga* (1904., 27/3) od *strega*, *škatulja* (A jd. *škatulju*, 1903., 14/5) od *scatola*, *štorija* (G mn. *štorija*, 1900., 17/3) od *storia*, *štampana* (1900., 23/2) od *stampa*, *škvadra* (1914., 37/2) od *squadra*, *oštriga* (N mn. *oštrige*, 45/4) od *ostriga*, *podeštati* (1900., 39/2) od *podesta*, *preša* (A jd. *prešu*, 38/1) od *pressa*, *ješka* (1901., 46/1) od *esca*. Vidljivo je da do zamjene redovito dolazi u primjerima u kojima nakon fonema /s/ slijedi konsonant, a u talijanskome je jeziku poznat i kao *esse impura* ('nečisto s') te se u pojedinim nestandardnim idiomima izgovara s blagim palatalnim prizvukom.

U korpusu imamo i potvrdu koja se više puta ponavlja, a danas je ustaljena u hrvatskome standardnom jeziku, za zamjenu fonema /t/ njegovim zvučnim parnjakom /d/: *serenada* (1900., 7/4) od *serenata*, *harlekinada* (G jd. *harlekinade*, 1907., 33/2) od tal. *arlecchinata*, *buratinada* (A jd. *buratinadu*, 1901., 10/2) od *burattinata*, *maškarada* (G mn., 1911., 12/4) od *mascherata*, *pajacada* (G mn., 1905., 7/3) od *pagliacciata*, *pantolonada* (N mn. *pantolonade*, 1904., 26/2) od *pantolonata*, *partido* (G jd. *partida*, 1904., 12/3) od *partito*, *tonelada* (G mn. *tonelad*, 1902., 58/4) od *tonnellata*, *žurnada* (A jd. *žurnadu*, 1901., 98/2) od *giornata*. Može se pretpostaviti da je razlog tomu utjecaj mletačkoga jer je u tim govorima normalno da se fonem /t/ između dva suglasnika zamijeni fonemom /d/.

U primjeru *kumpanija* (1914., 42/2) od *compagnia* možemo govoriti o depalatalizaciji fonema /ɲ/ u /n/.

Na kraju ćemo navesti i nekoliko primjera dodavanja ili umetanja suglasnika. Umetanje je suglasnika /j/ vidljivo u sljedećim primjerima: *kolajna* (1900., 17/3) od *collana*, *ješka* (1901., 46/1) od *esca*. U potonjem se primjeru jasno može zaključiti da se radi o protetskome *j* na početku leksema.

Tablica 2. Prilagodba talijanskih fonema u hrvatskome jeziku

Fonem	Opis	Talijanski grafem(i)	Model talijanskome jeziku	uReplika hrvatskome jeziku	uGrafem hrvatskome jeziku
/a/	središnji samoglasnik najvećega otvora		cantata	kantata	a
/b/	zvučni bilabijalni okluziv	b	barca	barka	b
/c/	bezvučna alveolarna afrikata	cc, ci, z	bozzone, cappuccino, forza	bocun, kapucin, forza	c
/č/	bezvučna prepalatalna afrikata	ce	macello	mačel	č
		ci, ce	cicara, cella	ćikara, ćelija	ć
/d/	zvučni dentalni okluziv	d	podestato	podeštat	d
/ž/	zvučna prepalatalna afrikata	ge	scorgere	skoržit	ž
/ε/	prednji poluzatvoreni samoglasnik	e	operetta	opereta	e
/e/	prednji poluotvoreni samoglasnik	e	confetto	konfet	e
/f/	bezvučni labiodentalni frikativ	f	fachino	fakin	f
/g/	zvučni velarni okluziv	g (+ a, o, u)	intrigo	intriga	g
/i/	prednji najzatvoreniji samoglasnik	i	inkasso	inkaso	i
/k/	bezvučni velarni okluziv	q, ch, sc	carabinieri, quartetto, macchiavelismo, fresco	karabinier, kvartet, makiavelizam, fresko	k, k(v)
/l/	dentalni lateral	l	leva	leva	l
/lj/	palatalni lateral	gl(i)	botiglia	botilja	lj
/m/	bilabijalni nazal	m	maccheroni	makaroni	m
/n/	dentalni nazal	n	confetti	konfeti	n
/nj/	nazalni palatal	gn	signoria	sinjorija	nj
/ɔ/	stražnji poluotvoreni samoglasnik	o	soldi	soldi	o
/o/	stražnji poluzatvoreni samoglasnik	o	colónna	kolona	o
/p/	bezvučni bilabijalni okluziv	p	partitura	partitura	p
/r/	dentalni vibrant	r	roba	roba	r
/s/	bezvučni alveolarni frikativ	s	saldo	saldo	s
/š/	bezvučni prepalatalni frikativ	sc, st	scatola, strega	škatulja, štriga	š

	<i>frikativ</i>				
/t/	<i>bezvučni dentalni okluziv</i>	<i>t</i>	trabaccolo	trabakul	t
/u/	<i>stražnji najzatvoreniji</i> <i>samoglasnik</i>		partitura	partitura	u
/v/	<i>zvučni labiodental</i>	<i>v</i>	vapore	vapor	v
/z/	<i>zvučna alveolarna</i> <i>afrikata</i>	<i>z</i>	bronzo	bronz	z

U tablici su prikazane promjene na fonološkoj razini do kojih dolazi u procesu fonološke prilagodbe talijanizama u hrvatski jezik. Vidljivo je da u većini slučajeva nema promjena, što je i logično kada smo usporedbom fonoloških sustava jezika davaoca i jezika primaoca, odnosno talijanskoga i hrvatskoga uvidjeli da razlika i nema mnogo. Možemo stoga zaključiti da, osim nekolicine promjena izazvanih obilježjima samih fonema, najviše je promjena uzrokovano posredstvom drugih idioma, u ovome slučaju mletačkoga, koji već i sam prilagođava pojedine zvukovne realizacije svojim karakteristikama.

ZAGLAVAK

Važnost fonološke prilagodbe i njezina prisutnost uočava se vrlo često kod vidljivih adaptacija prema nestandardnim specifičnostima, što samo ukazuje na prirodni proces jezičnoga posuđivanja, koji nije onako teorijski jednostavan kao što često nailazimo u primjerima gdje imamo isključivo odnos standardni jezik – standardni jezik. Primjeri u kojima je došlo do raznih promjena fonema, gdje se uočava posredstvo prvenstveno mletačkoga, a vjerojatno i drugih hrvatskih idioma, ukazuje na specifičnost i kompleksnost korpusa te razvoja hrvatskoga standardnog jezika u Istri, koji nije u svemu i uvijek pratio ostale dijelove Hrvatske.

6. MORFOLOŠKA RAZINA PRILAGODBE TALIJANIZAMA

Jedno od temeljnih načela adaptacije na morfološkoj razini iznio je E. Haugen rekavši da to što se svaka posuđenica mora inkorporirati u izričaje novoga jezika (da bi se osjećala kao riječ toga jezika i da bi izražavala kategoriju njegova sustava), to vodi do analize morfoloških kategorija koje karakteriziraju pojedine vrste riječi. (Haugen 1951: 217) Prva lingvistička operacija koja regulira formiranje osnovnoga oblika, prema Filipoviću, jest supstitucija. Hrvatski i talijanski genetski pripadaju različitim jezičnim skupinama, slavenskoj i romanskoj što rezultira i mnogim promjenama kod posuđenica na morfološkoj razini.

Prilagodbe se najbolje mogu vidjeti po vrstama riječi, odnosno za imenice, pridjeve i glagole. Ostale vrste riječi rijetko sudjeluju u procesima jezičnoga prilagođavanja, što možemo potvrditi iz istraživanoga korpusa. Uglavnom se u posuđenome materijalu 75 % odnosi na imenice, nešto manje od 20 % na glagole, a manje od 5 % na pridjeve. (Filipović 1986: 127) Zanimljivo je da smo u istraživanome korpusu pronašli puno više pridjeva od glagola. U dijelu o morfološkoj prilagodbi bit će govora i o osobitostima tvorbe riječi talijanskih prmljenica.

Usporedbom morfoloških specifičnosti hrvatskoga i talijanskoga jezika s početka 20. stoljeća možemo uočiti neke zakonitosti koje su se odrazile u prelasku leksema iz talijanskoga jezika u hrvatski. Na morfološkoj razini možemo tako govoriti o nultoj, kompromisnoj i potpunoj transmorfemizaciji, a specifičnosti se razlikuju ovisno o vrsti riječi. (Filipović 1986, 119 – 27)

6.1. Prilagodba imenica

Među morfološkim sustavima hrvatskoga i talijanskoga jezika najveće su razlike vezane za sklonidbeni sustav koji je u hrvatskome jeziku prilično složen, dok se u talijanskome to izražava uz pomoć prijedloga. (Sočanac 2004: 151) Sklonidbeni je sustav Maretić objasnio u poglavlju *Oblici*, tumačeći tako "mijene j e d n e i s t e riječi" (Maretić 1899: 132), koje razlikuje od tvorbenih promjena, odnosno, kako on to naziva "gdje mijenjanjem nastaju r a z l i č n e riječi" (Maretić 1899: 132). Pojašnjava da kod oblika jedne riječi "nema razlike u značenju nikakve, nego te mijene znače samo različne odnošaje, u koje i s t a riječ dolazi prema drugima u rečenici; na pr. *jèlen* bježi, ne bojim se *jèlena*, dao sam *jèlenu*." (Maretić 1899: 132). U

nastavku slijede i primjeri paradigmi, s istaknutim nastavcima, a nakon toga posebnosti, po rodovima. Florschützova *Gramatika* također ukazuje na različite oblike kod imenica (i još nekih vrsta riječi), koje naziva sklanjanjem ili deklinacijom. Nadalje navodi da deklinacija ima dva broja, jedninu i množinu te nazive padeža. (Florschütz 1905: XI) U poglavlju o imenicama nalazimo i detaljniji opis sklonidbe, roda i padeža, s primjerima i paradigmama po rodovima. Za razliku od današnjih gramatika (primjerice Maurizio Dardano i Pietro Trifone: *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*), koje se deklinacijom u talijanskome jeziku ne bave, već samo klasificiraju imenice, u nekim talijanskim gramatikama s kraja 19. i s početka 20. stoljeća još uvijek ima riječi o deklinaciji. Tako *Grammatica italiana dell'uso moderno* iz 1901. ima cijelo poglavlje od sedam stranica o deklinaciji imenica, *Deklinazioni del nome*, iz čega je vidljivo da je deklinacija preuzeta iz latinskoga jezika. Autor, Fornaciari, navodi šest padeža: nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ i ablativ, a imenice talijanskoga jezika dijeli u tri različite deklinacije, ovisno o tome koji su im nastavci za množinu. (Fornaciari 1901: 51) *Nuova grammatica italiana* Michelea Melge, koja je podijeljena u dvije velike temeljne cjeline, etimologiju i sintaksu, kod imenica ne govori uopće o deklinaciji, već samo daje definiciju i razne podjele, a posebno govori o kategoriji roda i broja te o nepravilnostima. (Melga 1888: 269) Petrocchijeva *Grammatica della lingua italiana* ima prilično razrađen dio o deklinaciji imenica. Autor posvećuje nekoliko poglavlja ovoj temi te navodi pet temeljnih deklinacijskih tipova, s time da jedan ima dva podtipa. Nakon primjera paradigmi, iz kojih je vidljivo da se mijenjaju samo prijedlozi i množinski nastavak te da je, po uzoru na latinski, šest padeža, slijede objašnjenja i specifičnosti ovih paradigmi. (Petrocchi 1887: 112 – 114) *Grammatica italiana (regole ed esercizi)* objašnjava fleksiju imenica kao promjenu nastavka u množini. Navodi četiri deklinacijska tipa, s time da četvrti ima još četiri podtipa te na kraju dodaje i indeklinabilne imenice. (Morandi i Cappuccini 1895: 54) Iako je razlika u deklinacijskim sustavima hrvatskoga i talijanskoga jezika s početka 20. stoljeća (a i danas) jasna, iz navedenih je izvora vidljivo da je većina talijanskih gramatika toga doba još uvijek imala tradicionalan pristup opisu morfoloških kategorija, koji se, možemo pretpostaviti, oslanjao na pristupe latinskoj gramatici. Međutim, upravo je deklinacija, odnosno jezična analitičnost temeljna razlika talijanskoga koji se razvio od latinskoga sintetičkoga morfosintaktičkog sustava, a ova promjena ima svoje korijene u govorenome kasnome latinskom. (Tekavčić 1972: 17)

Ono što je nedvojbeno i u nekim slučajevima zanimljivost hrvatsko-talijanskih preuzimanja, jest i razlika ovih dvaju jezičnih sustava u kategoriji roda. Hrvatski jezik poznaje tri roda, muški, ženski i srednji, dok u talijanskome postoje samo dva, muški i ženski. Sva se proučena djela s ovime slažu.

6.1.1. Nulta transmorfemizacija

Budući da talijanske imenice obično nemaju nulti vezani morfem, rijetko se može naići na primjere nulte transmorfemizacije. Ona je karakteristična za riječi u kojima se slobodnome morfemu dodaje nulti vezani morfem, ali s obzirom na to da talijanske imenice uglavnom imaju nastavak (-a, -o, -e), (Sočanac 2004: 153) teško je bilo očekivati i u korpusu veći broj takvih primjera. Nulta je transmorfemizacija u korpusu osvjedočena sljedećim primjerima: *bakala* (1901., 4/3), *don* (1904., 13/4), *sijor* (1901., 67/2), *šior* (1910., 16/2), *šjor* (1902., 48/4), *šijor* (1901., 67/2), *paron* (1900., 24/1). Može se pretpostaviti da je većina ovih imenica u hrvatski ušla preko mletačkoga, koji ponekad u odnosu na talijanski jezik ima okrnjeni dočetak.

6.1.2. Kompromisna transmorfemizacija

Kompromisnoj transmorfemizaciji pripadaju posuđenice koje zadržavaju strani vezani morfem. (Sočanac 2005: 36 – 37) Najčešći je slučaj kada talijanizmi zadržavaju sufiks, npr. *-uta*: *valuta* > *valuta* (1900., 75/4), *-ura*: *partitura* > *partitura* (1900., 88/6), *bruttura* > *bruttura* (1901., 4/2), *-era*: *brazzera* > *bracera* (1900., 25/3), *-ola*: *cupola* > *kupola* (1900., 22/2), *cariola* > (*poštanska*) *karijola* (1900., 73/3), *tombola* > *tombola* (1901., 70/3), *-ata*: *fregata* > *fregata* (1900., 23/2), *regata* > *regata* (1900., 20/3), *-etta*: *operetta* > *opereta* (1901., 88/3), *-ota*: *banconota* > *banknota* (1904., 1/4). Ovi sufiksi svjedoče o importaciji novih elemenata iz talijanskoga u hrvatski jezični sustav. S obzirom na to da su se ovi leksemi s importiranim elementima zadržali do danas te su i ulazili u nove tvorbene procese, možemo reći da su se dobro prilagodili i obogatili hrvatski jezični sustav.

Kompromisnom se transmorfemizacijom smatra i zadržavanje talijanskih nastavaka *-o* ili *-e* u muškome rodu: *cello* > *čelo* (1914., 5/1), *fiasco* > *fiasco* (1904., 2/3), *fiasco* (1911., 20/1), *foglio* > *fojo* (1900., 86/2), *galateo* > *galateo* (1900., 61/3), *giroconto* > *girokonto* (1900., 75/4), *impresario* > *impresario* (1900., 26/3), *incasso* > *inkaso* (1900., 32/3), *invito* > *invito* (1900., 84/1), *capo* > *capo* (1902., 30/3), *kapo* (1910., 48/2), *casino* > *kazino* (1901., 57/3), *conte* > *conte* (1902., 24/3), *konte* (1911., 24/3), *corso* > *korso* (1901., 18/4), *korzo* (1900., 11/1), *motto* > *motto*

(1901., 92/2), *personaggio* > *peršonajo* (1900., 35/4), *saldo* > *saldo* (1900., 29/3), *schiaivo* > *ščavo* (1902., 27/2), *terno* > *terno* (1901., 29/3), *trio* > *trio* (1914., 5/1). U korpusu ima i neprilagođenih primjera, od kojih su neke samo kompromisne replike, dok su ostali osvjedočeni ovako kako su navedeni.

Ovome tipu transmorfemizacije pripadaju i sljedeći primjeri: *biguli* (1901., 82/1), *bigoli* (1911., 15/4), *fidelini* (1900., 33/4), *makaroni* (1900., 31/4), *makaruni* (1910., 35/3), *lazanje* (1900., 89/3). Naime, sve su redom nazivi vrsta tjestenina i, premda u množini, u korpusu uglavnom zadržavaju nastavak i broj. Izuzetak bi pritom bile *lazanje*, koje su u hrvatski jezik preuzete kao množinski oblik, dok je u talijanskome moguće čuti i jedninu, kada se radi o jednome dijelu jela.

6.1.3. Potpuna transmorfemizacija

Kod potpune se transmorfemizacije talijanski nastavak ili sufiks zamjenjuje domaćim, dok kod ostalih specifičnosti morfološke adaptacije može doći do gubitka nastavka. (Sočanac 2005: 37)

Primjeri potpune transmorfemizacije zanimljivi su nam i sa stajališta tvorbe riječi jer dodavanjem domaćega sufiksa (ili općenito, nekoga drugoga tvorbenog elementa) osnovi koja je primljena iz drugoga jezika, u ovome slučaju talijanskoga, dobivamo tzv. mješovite tvorenice (Barić i dr. 1999: 202). Primjeri su za to: *palentaš* (1900., 54/2), *kumparstvo* (1900., 27/2), *milijunić* (1901., 33/2), *iredentaš* (1900., 77/2), *podeštatovica* (1900., 51/3), *kamoraš* (1911., 14/2), *kazinaši* (1901., 57/3), *banditstvo* (1901., 100/1), *kvadrić* (1900., 17/1), *kvartinčić* (1904., 19/4), *crvenkapaš* (1904., 26/2), *milijunaš* (1902., 24/3).

6.1.4. Posebnosti morfološke adaptacije imenica

Osim nulte, kompromisne i potpune transmorfemizacije, navest ćemo i nekoliko specifičnosti za imeničku prilagodbu koje je teško uklopiti u Filipovićeve model. Ovdje ćemo navesti gubljenje nastavka, podudarnost morfoloških oblika te specifičnosti vezane za imenički rod.

6.1.4.1. Gubljenje nastavka

Iako se gubljenje nastavka ponekad navodi kao jedna mogućnost potpune transmorfemizacije (Sočanac 2004: 155), a ponekad kao zasebna kategorija (Sočanac 2005: 39), odlučili smo se za odvajanje ove pojave u zasebnu kategoriju pod posebnosti imeničke adaptacije

talijanizama. Smatramo, naime, da je dobro razlikovati zamjenu nastavaka s njegovim gubljenjem. Tako je primjerice često u imenica muškoga roda da u hrvatskome jeziku gube nastavak *-o* ili *-e* jer tako dobivaju završni suglasnik karakterističan za imenice muškoga roda te se uklapaju u hrvatski morfološki sustav, npr. *credito* > *kredit* (1901., 83/2), *cappellano* > *kapelan* (1901., 96/3), *intrigante* > *intrigant* (1900., 3/2), *concerto* > *koncert* (1900., 5/3), *priore* > *prior* (1900., 34/4), *bozzone* > *bocun* (1900., 7/4), *barone* > *baron* (1903., 10/3), *boccone* > *bokun* (1901., 67/3), *burattino* > *buratin* (1902., 52/2), *deputato* > *deputat* (1914., 1/4), *dispetto* > *dešpet* (1900., 72/2) i *dišpet* (1904., 17/3), *dottore* > *dotor* (1911., 15/3) i *dotur* (1910., 23/2), *esonero* > *ezoner* (1900., 76/2), *campione* > *kampion* (1904., 13/5) i *kampijun* (1914., 20/2), *canale* > *kanal* (1901., 85/3), *contrabando* > *kontraband* (1905., 6/4), *consigliere* > *kunšiljer* (1901., 54/2), *lazzaretto* > *lazaret* (1914., 45/3), *magazzino* > *magazin* (1903., 16/3), *maraschino* > *maraskin* (1901., 32/1), *mascalzone* > *maškalcon* (1901., 51/3), *mercato* > *merkat* (1911., 14/2), *milione* > *milijun* (1901., 5/3), *molo* > *mul* (1903., 24/9), *piatto* > *pijat* (1902., 48/3) i *pjat* (1901., 82/1), *soldino* > *soldin* (1903., 19/2), *soprano* > *sopran* (1915., 11/3), *tovagliolo* > *tovajol* (1910., 35/3), *violino* > *violin* (1910., 7/2), *virtuoso* > *virtuoz* (1902., 22/4).

6.1.4.2. Podudarnost morfoloških oblika

Što se pak ženskoga roda tiče, veći broj imeničkih posuđenica iz talijanskoga jezika na *-a* zadržavaju jednaki oblik u hrvatskome jer odgovara hrvatskome nastavku za ženski rod: *baita* > *bajta* (1900., 20/3), *banda* > *banda* (1911., 16/2), *bandiera* > *bandera* (1902., 63/2), *bandira* (1900., 85/2), *banca* > *banka* (1901., 22/3), *barca* > *barka* (1910., 44/2), *baronessa* > *baronesa* (1901., 24/2), *bottega* > *boteaga* (1900., 87/2), *butega* (1902., 52/4), *ditta* > *dita* (1903., 3/5), *festa* > *fešta* (1904., 22/2), *flotta* > *flota* (1901., 34/1), *gabbia* > *gajba* (1900., 47/3), *esca* > *ješka* (1901., 46/1), *cassa* > *casa* (1914., 4/5), *kasa* (1904., 18/3), *lava* > *lava* (1900., 68/3), *leva* > *leva* (1904., 9/4), *lista* > *lista* (1901., 71/3), *muffa* > *mufa* (1901., 56/2), *polenta* > *polenta* (1901., 52/2), *palenta* (1905., 19/3), *pasta* > *pasta* (1904., 39/4), *pašta* (1900., 79/2), *pellagra* > *pelagra* (1900., 37/3), *pippa* > *pipa* (1914., 46/3), *piazza* > *placa* (1911., 18/2), *posta* > *pošta* (1900., 20/3), *pressa* > *preša* (1900., 38/1), *roba* > *roba* (1910., 6/4), *salsa* > *salsa* (1901., 82/1), *scusa* > *skuža* (1901., 55/2), *scheda* > *škeda* (1900., 84/1), *stampa* > *štampa* (1901., 31/1), *storia* > *storija* (1901., 24/2), *štorìa* (1901., 92/4), *štorija* (1900., 17/3), *strega* > *štriga* (1904., 27/3), *tariffa* > *tarifa* (1902., 17/4).

6.1.4.3. Rod

S obzirom na to da se hrvatski i talijanski razlikuju u kategoriji roda, a i općenito zakonitosti jezika u kontaktu nisu uvijek jasne kada se radi o rodu, o ovoj je kategoriji potrebno reći nešto više. Smatra se da je većina preuzetih posuđenica u hrvatskome jeziku muškoga ili ženskoga roda, dok mali broj preuzetih posuđenica srednjega roda može ukazati na utjecaj jezika davaoca ili pak na slabiju produktivnost srednjega roda u hrvatskome jeziku, što nadalje ukazuje na određene razvojne tendencije jezika primatelja. (Sočanac 2004: 157) Rod je u imeničkim primljenicama važan da bi mogle normalno funkcionirati i u ostalim kategorijama, odnosno broju i padežu – te tako biti potpuno integrirane u hrvatski jezični sustav. Rod imenice određuje i deklinaciju. (Filipović 1986: 133) Tri su temeljne tendencije: zadržavanje prirodnoga roda, presudan morfološki oblik te tzv. semantička analogija.

6.1.4.3.1. Prirodni rod

Prirodni se rod zadržava kod posuđenica koje označavaju osobe. (Sočanac 2004: 157) Za ženski rod možemo tako navesti sljedeće primjere: *la baronessa* > *baronesa* (1901., 24/2), *la siora* > *šiora* (1902., 27/2), *šijora* (1911., 1/3), *la signora* > *šinjora* (1900., 79/3), *la signorina* > *šinjorina* (N mn. *šinjorine*, 1904., 38/3), *la strega* > *štriga* (1904., 27/3). U muškome su rodu sljedeći primjeri: *l'anziano* > *ancian* (A jd. *anciana*, 1901., 57/2), *ancijan* (D jd. *ancijanu*, 1900., 5/2), *l'assessore* > *assesor* (1910., 8/3), *il bandito* > *bandit* (N mn. *banditi*, 1901., 100/1), *il baritono* > *bariton* (1900., 40/3), *il brigante* > *brigant* (N mn. *briganti*, 1910., 36/2), *il ciarlatano* > *čarlatan* (N mn. *čarlatani*, 1902., 39/1), *il deputato* > *deputat* (1914., 1/4), *il facchino* > *fakin* (1902., 64/2), *il frate* > *fratar* (1904., 15/2), *il guardiano* > *gvardijan* (1902., 61/6), *l'impressario* > *impressario* (1900., 26/3), *il cappellano* > *kapelan* (N mn. *kapelani*, 1902., 4/1), *il capo* > *capo* (1911., 24/3), *kapo* (1910., 48/2), *il capobanda* > *kapobanda* (1901., 61/4), *kapo-banda* (1901., 62/2), *il capofacchino* > *kapo fakin* (1901., 53/3), *kapo-fakin* (1901., 53/3), *il caporale* > *kapral* (G jd. *kaprala*, 1914., 43/2), *kapural* (A jd. *kapurala*, 1914., 47/2), *il cappuccino* > *kapucin* (N mn. *kapucini*, 1904., 8/3), *il carabiniere* > *karabinier* (1901., 90/3), *il commendatore* > *komendator* (1900., 39/3), *komendatur* (1911., 26/1), *il conte* > *conte* (1900., 85/1), *konte* (1902., 39/3), *il compagno* > *kumpanj* (N mn. *kumpanji*, 1900., 89/3), *il cumpare* > *kumpare* (1914., 15/3), *kumpar* (1911., 24/2), *il consigliere* > *kunšiljer* (1901., 54/2), *kunšiljer* (N mn. *kunšiljeri*, 1901., 90/2), *il curato* > *kurat* (1901., 16/3), *l'ombrellaio* > *lumbrelar* (G jd. *lumbrelara*, 1900., 83/2), *il mascazone* > *maškalcon* (1901., 51/3), *il milionario* > *milijunar*

(1900., 14/3), *il paron* (mlet.) > *paron* (1900., 24/1), *il personaggio* > *peršonajo* (1900., 35/4), *il pittore* > *pitur* (1914., 1/5), *il priore* > *prior* (1904., 1/3), *il regnicolo* > *regnikol* (A mn. *regnikola*, 1910., 36/2), *il sior* (mlet.) > *sijor* (1901., 67/2), *šior* (1903., 15/3), *šijor* (1910., 35/3), *šjor* (1914., 1/4), *il sociale* > *sočal* (N mn. *sočali*, 1900., 54/3), *il soldato* > *soldat* (1901., 22/3), *il sostituto* > *sositut* (N mn. *sosituti*, 1901., 56/2), *lo schiavo* > *ščavo* (1903., 3/1), *il segretario* > *šekretarijo* (1914., 7/3), *šekretario* (1910., 24/2), *il signore* > *šinjor* (N mn. *šinjori*, 1900., 82/1), *il tenore* > *tenor* (1903., 6/10).

Posebno ćemo navesti primjere koji u talijanskome jeziku završavaju na *-ista* te mogu biti i muškoga i ženskoga roda, dok su u hrvatskome samo muškoga roda. Ženski rod u hrvatskome jeziku dobivaju u fazi sekundarne adaptacije, obično dodavanjem sufiksa za ženski rod *-ica*. (Sočanac 2004: 158) U korpusu su tako osvjedočeni: *irredentista* > *iredentist(a)* (1902., 6/1), *irredentist(a)* (V jd. *irredentiste*), *concertista* > *koncertist(a)* (N mn. *koncertiste*, 1901., 46/3), *macchinista* > *makinist(a)* (1900., 75/4), *makiništa* (1901., 22/3), *mandolinista* > *mandolinist(a)* (1901., 46/3), *violinista* > *violinista* (G jd. *violiniste*, 1910., 7/3), *violinist* (1900., 27/2). Ovi su leksemi u korpusu izazvali posebnu dvojbu u nekim oblicima. Naime, kod određivanja kanonskoga oblika za rječnički dio, jedino smo za leksem *violinist* sa sigurnošću mogli navesti oblik bez završnoga *-a*. Iz konteksta ostalih primjera nije uvijek jasno imaju li ovi leksemi pronađeni u korpusu u nominativu završetak na *-a* ili nemaju stoga smo krajnje *a* stavili u zagrade.

6.1.4.3.2. Morfološki oblik

"Morfološki je oblik najvažniji faktor pri određivanju roda talijanskih posuđenica u hrvatskom." (Sočanac 2004: 159) Imenice na *-a* obično zadržavaju ženski rod, muške imenice na *-o* obično u hrvatskome jeziku gube karakterističan nastavak, ali uglavnom zadržavaju isti rod. Naravno, izuzetaka ima i uglavnom se radi o semantičkoj analogiji pa će ondje biti detaljnije obrađeni.

6.1.4.3.3. Semantička analogija

Semantička analogija, ili kontaminacija, kako to Filipović naziva, jest ustvari "određivanje roda posuđenice prema rodu neke domaće riječi sličnog značenja". (Sočanac 2004: 160) Na primjerima iz korpusa ćemo pokušati ukazati na razloge promjene roda talijanskih primljenica u hrvatskome jeziku. Primjerice talijanski *il mandolino* (m. r.) u hrvatskome jeziku

postaje *mandolina* (ž. r.), vjerojatno po uzoru na *violinu*, *violu*, *gitaru*, *tamburu* i slične glazbene instrumente također ženskoga roda. Zatim, *la punta* (ž. r.) prelazi u *punat* (m. r.), iako je u korpusu potvrđen i primjer *punta* (za koji bi se moglo reći da je bio kompromisna replika), muški je rod po uzoru na imenicu slična značenja, *rt*. Nazivi namirnica u hrvatskome su uglavnom ženskoga roda pa *il riso* (m. r.) prelazi u *riža* (ž. r.), poput *pašta*, *palenta* i sl. Talijanski *lo scrigno* (m. r.) u hrvatskome postaje *škrinjica* (ž. r.), analogijom na imenice slična značenja, kao *kutija*, *škatul(j)a*. Muški oblik *la spia* postaje muški rod u hrvatskome jeziku, dodavanjem muškoga nastavka – *špiun*, *špijun*, iako u korpusu ima i kompromisna replika *špia*.

6.1.4.4. Broj

Promjene kategorija broja u talijanskome jeziku, u većini slučajeva, uzrokuju i promjenu nastavaka. Dok u paradigmi po padežima u talijanskim imenicama, s početka 20. stoljeća, kao i danas, nema promjene, nego se izmjenjuju samo prijedlozi, promjena po broju nešto je drugačija. Međutim, u korpusu je osvjedočeno nekoliko primjera u kojima su imenice preuzete u množini i tako je ostalo u hrvatskome jeziku. Nazivi su to vrsta tjestenina i preuzimaju se kao plurale tantum: *biguli* (1901., 82/1), *bigoli* (1911., 15/4), *fidelini* (1900., 31/4), *makaroni* (1900., 31/4), *makaruni* (1910., 35/3), *lazanje* (1900., 89/3). Osim toga, ima još primjera u kojima se imenica pojavljuje samo u množinskome obliku: *balotacioni* (1914., 7/3), *votacijoni* (1914., 11/4), *votacioni* (1900., 84/1), *konfeti* (1900., 11/1), *koriandoli* (1901., 71/3).

Ostalih specifičnosti kategorije broja u procesu jezičnoga posuđivanja nema. Imenice koje su prilagođene, normalno ulaze u hrvatski sklonidbeni sustav te se mijenjaju po padežima i po brojevima, ovisno o podudarnosti nastavka koji su dobile.

6.1.5. Sekundarna adaptacija imenica

Sekundarnu ćemo imeničku prilagodbu obraditi u zasebnome potpoglavlju jer se navise odnosi na uklopljenost talijanskih primljenica u hrvatski jezični sustav. Sekundarna se adaptacija imenica najbolje može vidjeti na primjerima tvorbenih porodica. Tako primjerice u korpusu uz imenicu *pošta* (1900., 20/3), preuzetu iz talijanskoga jezika, nalazimo i sljedeći niz tvorenic (s brojnim kompromisnim replikama) nastalih od ove imenice: *poštar* (1901., 100/3), *poštarina* (1910., 15/4), *poštonoša* (1901., 46/3), *pošte-meštar* (1901., 84/3), *poštemeštar* (1901., 27/3),

pošte meštar (1900., 7/2), *pošte-mestar* (1900., 15/3), *pošte odpraviteljica* (1900., 57/3), *omnibus-pošta* (1900., 20/1).¹⁵ Jednako tako možemo navesti i primjer tvorbene porodice od *kapela* (1901., 32/3) i(li) *kapelan* (1902., 76/4)¹⁶: *kapelanija* (1900., 7/3), *kapelnik* (1900., 56/2), *kapelanat* (1901., 89/3), *kapelica* (1900., 71/3). Sljedeći su primjeri tvorbenih porodica manje razgranati, ali relevantni: *milijun* (1901., 90/2), *milijunar* (1900., 14/3), *milioner* (1900., 21/3), *milijunašica* (1900., 19/4), *milijunić* (1901., 33/2); *iredenta* (1900., 71/3), *irredenta* (1905., 18/3), *iredentizam* (1901., 20/6), *iredentaš* (1900., 77/2), *irredentist(a)* (1900., 28/3), *iredentist* (1900., 37/3); *podeštat* (1900., 39/2), *podešta* (1900., 51/3), *podeštatovica* (1900., 51/3), *podeštarija* (1901., 2/2); *kamora* (1900., 51/3), *Camorra* (1901., 89/4), *camorra* (1901., 53/3), *kamoraš* (1900., 42/2), *camorristi* (1901., 53/3); *palenta* (1901., 55/2), *polenta* (1900., 87/2), *palentaš* (1900., 54/2); *kumpare* (1900., 20/3), *kumpar* (1900., 89/3), *kumparstvo* (1900., 27/2); *maffija* (1901., 80/3), *maffijada* (1901., 92/2); *kazino* (1901., 57/3), *kazinaši* (1901., 57/3); *plovan* (1900., 71/2), *plovanija* (1900., 12/1); *banditi* (1901., 10/1), *banditstvo* (1901., 100/1); *štampa* (1900., 23/2), *štampanje* (1900., 38/2), *štamparija* (1900., 84/1). Ovi primjeri dokazuju da su leksemi dobro primljeni i da aktivno sudjeluju u tvorbenim procesima u hrvatskome jeziku. Iz njih je vidljivo da su najčešći načini tvorbe od talijanskih primljenica sufiksalna tvorba od izvođenja, što je i općenito najplodniji tvorbeni način u hrvatskome jeziku, te čisto slaganje i složeno-sufiksalna tvorba.

U sekundarnu adaptaciju imenica možemo ubrojiti i tvorbu mocijskih parnjaka ženskoga roda. U korpusu su potvrđena dva obrasca mocijskih parova: oni koji su kao mocijski parovi preuzeti iz talijanskoga i samo prilagođeni hrvatskome sustavu (uglavnom na fonološkoj i grafijsko-ortografskoj razini) i oni koji su rezultat sekundarne adaptacije imenica. Ovi drugi su nastali prema hrvatskim tvorbenim obrascima, odnosno imaju prepoznatljive domaće sufikse. Možemo pretpostaviti da prvu skupinu sačinjavaju sljedeći primjeri: *baronesa* (1901., 24/2), *šior* (1914., 1/5) – *šiora* (1902., 27/2), *šijor* (1902., 56/4) – *šijora* (1911., 1/3), *šinjor* (1900., 82/1) – *šinjora* (1900., 79/3). U drugu skupinu možemo ubrojiti primljenice poput: *milijunaš* (1901., 25/3) – *milijunašica* (1902., 25/6), *paunica* (1900., 24/4), *podeštat* (1900., 85/2) – *podeštatovica* (1900., 51/3). Vidljivo je da prevladava sufiks *-ica*, a ima i *-ovica*.

¹⁵ Iz ovih su tvorbenih porodica izostavljeni pridjevi jer su obrađeni u zasebnome poglavlju.

¹⁶ Oba su primjera potvrđena u talijanskome jeziku pa možemo pretpostaviti da su tako i preuzeta, no teško je pretpostaviti koja je od navedenih bila osnovnom riječju sljedećim tvorenicama pa ih navodimo obje.

Na kraju ćemo navesti i primjer kod kojega je jasno da se radi o sekundarnoj adaptaciji, no u korpusu nismo pronašli leksem koji je preuzet iz talijanskoga jezika. S obzirom da se radi o umanjenci, *kvadrić* (1900., 17/1), može se pretpostaviti da je prvotno preuzet drugi leksem, koji je potom ušao u tvorbenne procese jer je tvorbeni obrazac tipično hrvatski. Ovakvih primjera ima i u sekundarnoj adaptaciji pridjeva, a samo svjedoče o kompleksnosti procesa jezičnoga posuđivanja i hrvatsko-talijanskih jezičnih dodira – koji nadilaze pisane tekstove.

6.1.6. Specifičnosti morfološke prilagodbe imenica

Korpus je ukazao na zakonitosti i tendencije preuzimanja talijanizama u hrvatski jezik. Inačice pojedinih preuzetih imenica, s morfološkoga aspekta, mogu prokazati najčešća kolebanja toga doba. Usporedba s današnjom situacijom može, s druge strane, razjasniti tijek, odnosno završetak procesa jezičnoga posuđivanja, u nekim slučajevima. Od specifičnosti na morfološkoj razini, možemo navesti inačice, odnosno kompromisne replike različitih nastavaka i one koje se razlikuju po rodu.

Različite nastavke imaju u pravilu kompromisne replike koje su prvo preuzete s morfološkoga aspekta neprilagođene. U ovoj kategoriji imamo dvije podskupine. Prvu čine imeničke primljenice poput *bakala* (1901., 4/3) i *podešta* (1900., 51/3), bez hrvatskoga nastavka, da bi potom dobile karakteristične hrvatske nastavke: *bakalar* (1914., 27/3) i *podestat* (1900., 80/2)/*podeštat* (1900., 39/2). U primjeru *podeštat* (1900., 39/2) je zanimljivo što je od njega tvoren i ženski mocijski parnjak, *podeštatovica* (1900., 51/3), što svjedoči o uklopljenosti u hrvatski tvorbeni sustav. U drugu pak podskupinu možemo ubrojiti one primjere koji su u kompromisnim replikama potvrđeni s karakterističnim talijanskim nastavcima, poput *invito* (1900., 84/1) i *kumpare* (1900., 20/3), da bi ih potom izgubile i u potpunosti se uklopile u hrvatski morfološki sustav: *invit* (1900., 84/1) i *kumpar* (1911., 24/2). Drugo je pak pitanje koji je oblik prevladao do danas.

Primjeri *komendator* (1900., 39/3)/*komendatur* (1911., 26/1) i njima slični, iako završavaju različitim nastavcima, ne pripadaju ovoj kategorizaciji jer je razlog njihove razlike fonološke prirode te je u tom poglavlju i naveden.

Različite nastavke imaju i primjeri *milijunar* (1900., 14/3)/*milioner* (1900., 21/3)/*milijunaš* (1901., 25/3) i *palentar* (1901., 92/3)/*palentaš* (1900., 54/2), a razlog tomu je što su u primjerima na *-ar* i *-er* preuzeti i prilagođeni leksemi sa stranim nastavcima, dok se u

primjerima na *-aš* radi o tzv. mješovitim tvorenicama koje su nastale dodavanjem domaćega sufiksa stranoj osnovi. Mocijski je parnjak tvoren od replike i domaćega sufiksa *-ica*: *milijunašica* (1900., 19/4).

6.2. Prilagodba glagola

Što se glagola tiče, stvar je posve drugačija. Oni se moraju dobro prilagoditi na morfološkoj razini jer je teško da ćemo ih u tekstu pronaći u infinitivu, za razliku od imenica, koje često možemo pronaći i u kanonskome obliku. U korpusu ih nema mnogo, ali valja reći da je njih najviše u dijalektalnome dijelu novina, što ipak ostavljamo za neko drugo istraživanje.

Prilagodba glagola moguća je na dva načina, potpunom transmorfemizacijom i u procesu sekundarne adaptacije. Budući da se hrvatski i talijanski infinitivni nastavci razlikuju, prelaskom leksema iz jezika davaoca u jezik primalac, model prolazi potpunu transmorfemizaciju da bi postao replika. Čak je i kompromisna replika glagola (na morfološkoj razini) uvijek dobro prilagođena jer u protivnome, bez da je prilagođena hrvatskome morfološkom sustavu, ne bi mogla funkcionirati.

Druga je mogućnost preuzimanja glagola u procesu sekundarne adaptacije, odnosno glagoli se tvore od već prilagođenih talijanskih imenica. Ponekad je teško utvrditi radi li se o jednome ili drugome procesu, pogotovo ako postoji cijela rječotvorna porodica neke osnove.

Od raznih pristupa glagolima u gramatikama s kraja 19. i početka 20. stoljeća, prvo uočavamo razlike već u infinitivnim oblicima hrvatskoga i talijanskoga jezika. Za hrvatski jezik Florschütz vrlo slikovito s primjerima navodi da je infinitivni nastavak *-ti* te da infinitivna osnova može biti sačinjena od samoga glagolskoga korijena ili pak od osnove sa sljedećim osnovnim nastavcima: *-nu-*, *-je-*, *-i-*, *-a-*; *-ova-*, *-eva-*, *-iva-*. (Florschütz 1905: 87) Florschütz dijeli glagole po infinitivnoj osnovi na šest vrsta, a vrste pak dalje po razredima, koji imaju svoje karakteristike u konjugaciji. (Florschütz 1905: 88) I Maretić navodi podjelu po vrstama i razredima, napominjući kako je temeljena na Daničićevoj podjeli, no s nekim preinakama vezanima upravo za grupiranje pojedinih glagola koji se jednako sprežu u istu "četu". (Maretić 1899: 226) U talijanskome jeziku postoje tri različite konjugacije, koje se temelje na tzv. karakterističnim samoglasnicima koji ih razlikuju: *a*, *e* i *i* pa tako glagoli prve konjugacije završavaju na *-are*, druge na *-ere* i treće na *-ire*. (Fornaciari 1901: 86) I Melga navodi tri konjugacije. (Melga 1888: 71) Petrocchi (1887: 163) samo napominje da u drugoj konjugaciji *e* može biti naglašeno i

nenaglašeno. Neki autori talijanskih gramatika (Morandi, Cappuccini 1895: 189) još uvijek razlikuju četiri konjugacije jer smatraju važnim unutar treće skupine na *-ere*, razlikovati glagole kojima je naglasak na osnovi, od onih kojima je na nastavku. S obzirom na to da glagoli moraju proći potpunu transmorfemizaciju, analiza razlika ostalih kategorija, vremena i načina, nije relevantna.

Stoga je jasno da se talijanski *-are*, *-ere* i *-ire* moraju prilagoditi hrvatskim nastavcima. Najviše smo glagola pronašli u perfektu ili prezentu, a ponešto i u futuru prvome. Možemo zaključiti da su se glagolski talijanizmi dovoljno prilagodili na morfološkoj razini da bi se bez problema mogli konjugirati u različitim glagolskim vremenima.

Većina je glagola u korpusu iz prve talijanske konjugacije, na *-are*, pa u hrvatskome jeziku dobivaju sufiks *-irati*, *-ati* ili *-ovati*.

Tablica 3. Adaptacija glagolskih modela sufiksom *-are*

-irati	aretirati, avancirati, bagatelizirati, falirati, favorizirati, frankirati, impoštirati, influencirati, inkasirati, koncertirati, protestirati, skartirati, špijunirati, votirati
-ati	balotati, baratati, beštirati, bordižati, broštulati, doštampati, inšempijati, kantati, kapitati, koštati, krepati, manjkati, maskirati se, nafrigati, pačati se, perikulati, predikati, preštampati, prežentati, prodikati, rasfriškati se (razfriškati se), rikordati, škrokati, špiunati, štampati, tambaškati, taracati, zabeštirati, zakantati
-ovati	frankovati

Od glagola čiji modeli završavaju na *-ere* pronašli smo: *skoržiti* (1900., 3/1) (od *scorgere*) i *zafrigati* (1902., 61/3) (od *frigere*). Dakle, u hrvatskome jeziku dobivaju sufikse *-iti* i *-ati*.

Glagoli čiji modeli u talijanskome jeziku završavaju na *-ire* u korpusu su osvjedočeni dvama primjerima: *divertiti se* (1905., 17/3) od *divertirsi* i *kapišiti* (1902., 33/3) od *kapire* (*io capisco*).

Većina je ovih glagola rezultat prilagodbe talijanizma, no za neke se može pretpostaviti da su nastali tvorbom od već prilagođenih imeničkih primljenica.

6.2.1. Glagolski vid

Kategorija glagolskoga vida razlikuje se u hrvatskome i talijanskome jeziku. U talijanskome se jeziku razlika između trenutačnosti i trajnosti izražava glagolskim vremenima, dok je u hrvatskome većina glagola, osim dvovidnih, aspektno označena. (Sočanac 2004: 165)

U korpusu se mogu jasno izdvojiti glagoli koji su nastali sekundarnom adaptacijom od drugih glagola i to dodavanjem prefiksa koji ukazuje na glagolski vid. Primjerice *beštimiti* (1910., 51/2) (od tal. *bestemiare*) je dodavanjem prefiksa *za-* postao svršeni *zabeštimiti* (1910., 12/5). Jednak je tvorbeni obrazac i glagola *zakantati* (1914., 10/2), od nesvršene inačice *kantati* (1914., 10/2). Od glagola *štampati* (1900., 27/4) imamo više svršenih inačica nastalih dodavanjem različitih prefikasa: *doštampati* (1901., 1/3) i *preštampati* (1910., 42/4).

6.2.2. Specifičnosti morfološke prilagodbe glagola

Osim posebnosti s glagolskim vidom, glagoli imaju svoje zakonitosti kod prilagodbe u hrvatskome jeziku. Prvo je to što uvijek moraju proći potpunu transmorfemizaciju, a drugo je to što se na taj način dovoljno prilagode na morfološkoj razini da se ne razlikuju od ostalih glagola. Primarnu i sekundarnu adaptaciju glagola je ponekad teško razlučiti, ali se u slučajevima kada imamo prilagođenu i imenicu može pretpostaviti da se radi o sekundarnoj adaptaciji, odnosno da je glagol nastao tvorbom riječi od već prilagođene talijanske imenice. Razlike koje se ogledaju u vremenima i, posebice, načinima između hrvatskih i talijanskih glagolskih sustava, ne očituju se na morfološkoj razini, ali imaju odjeka na sintaktičkome planu pa će o tome biti riječi u poglavlju o sintaktičkoj prilagodbi.

6.3. Prilagodba pridjeva

Analizi adaptacije pridjeva treba pristupiti najprije sa stajališta primarne i sekundarne adaptacije, a tek se nakon toga može analizirati stupanj transmorfemizacije. Primarnu adaptaciju pridjeva potvrđuju sljedeći primjeri, kojima su samo dodani odgovarajući hrvatski sufiksi: *maestozna* (*poza*; 1900., 31/5) od tal. *maestoso*; *frižki* (*gnoj*; 1900., 11/8) i *friška* (*ripa*; 1901., 54/2) od tal. *fresco*, *konsumno* (*društvo*, 1900., 7/1) od tal. *di consumo*.

Sekundarna adaptacija je u pridjeva istraživanoga materijala ipak češća, što nam potvrđuju primjeri iz korpusa: *poštanska* (*služba*; 1905., 18/2), *poštansko-brzobjavna* (*struka*; 1901., 23/3), *poštni* (*ured*; 1901., 96/3), *poštarski* (*biljeg*; 1900., 70/1), *poštansko-telegrafski*

(ured; 1901., 73/4), pošt. (ured; 1901., 71/3), pošt-kontrolori (1900., 70/2); iredentistički (poklici; 1900., 21/2), iredentična (politika; 1900., 19/2), iredentsko (djelovanje; 1900., 67/2), iredentarska (stranka; 1901., 5/2); štampani (arak; 1901., 6/3), štamparska (umjetnost; 1900., 38/2); fregatski (liečnik; 1900., 59/3), fregatni (kapetan; 1901., 34/3); bronzane (medalje; 1901., 1/3); malarička (groznica; 1901., 22/3); diletantska (zabava; 1901., 36/3); štracarsko (dostojanstvo; 1901., 51/1); kreditni (zavod; 1900., 1/4); kapelanske (kuće; 1903., 13/9). Upravo nam sekundarna adaptacija potvrđuje uklopljenost talijanske primljenice u hrvatski jezični sustav. Najčešći je tvorbeni način, očekivano, sufiksalna tvorba.

Na kraju, navodimo i primjere koji su nastali od prilagođenih talijanizama (*bagatelarna* (pravda; 1901., 92/2), no u korpusu ih nismo pronašli pa smo ih izdvojili kao dokaz da su hrvatsko-talijanski jezični dodiri onoga vremena uvelike nadilazili pisane medije, kao što je to obično i očekivano u kontaktološkoj zbilji.

Posebnu skupinu čine ktetici, pridjevi od imena naseljenoga mjesta: *abručki* (1901., 69/1) (Abruzzo), *bergamaški* (1903., 19/3) (Bergamo, etnik: Bergamasco), *bodulski* (1904., 18/4) (mletacizam; Krk), *ćozotski* (1904., 28/2) (Chioggia), *florentinski* (1911., 7/2) (Firenze), *kalabreški* (1910., 43/2), *kalabrezki* (1902., 40/1), *kalabrežki* (1903., 13/2) (Calabria), *lombardski* (1911., 2/2) (Lombardia), *modenski* (1902., 15/4) (Modena), *napuljski* (1902., 15/4) (Napoli, Napulj), *padovanski* (1911., 18/1) (Padova), *piemontezki* (1902., 15/4) (Piemonte), *sicilijanski* (1902., 15/4) (Sicilia), *tirolski* (1904., 31/3) (Tirol), *toskanski* (1903., 7/3) (Toscana), *tridentinski* (1902., 40/1) (Tridente), *venecijanski* (1902., 65/1) (Venezia). Svi su redom tvoreni sufiksalmom tvorbom, i to hrvatskim sufiksima.

Navest ćemo i posvojne pridjeve od talijanskih osobnih imena: *Machiavellijev* (*princip*; 1903., 12/3), *Garibaldijeva* (*crvenkapa*; 1904., 3/3), *garibaldinska* (*ekspedicija*; 1911., 14/3). I u ovome su slučaju pridjevi tvoreni dodavanjem naših sufikasa.

6.3.1. Komparacija pridjeva

Komparacija nam pridjeva primljenih iz talijanskoga jezika, primarnom ili sekundarnom adaptacijom, svjedoči o njihovoj cjelovitoj uklopljenosti u hrvatski jezični standard. Maretić komparaciju naziva tvorbom II. i III. stepena pridjeva, (1899: 213) a Florschütz (1905: 69) tvorbom stepenâ u pridjevâ ili komparacijom. U hrvatskome jeziku nastavci za komparativ su *-ji*, *-iji* i *-ši*, (Maretić 1899: 213), no ima i nekih pridjeva koji komparativ tvore po svojim pravilima.

(Maretić 1899: 215) Superlativ nastaje dodavanjem riječice *naj*, koja je nekad značila vrlo, veoma, a u nastavku stoji da ima i podosta pridjeva koji nemaju "drugoga ni trećega stepena" zbog svojega značenja. (Maretić 1899: 215) U korpusu prevladavaju pridjevi koji nisu komparirani, no ovjeren je primjer pridjeva preuzetoga u superlativu, koji nije prilagođen hrvatskome jeziku: *purissimi (ideali, 1902., 7/3)*. Ima još nekoliko neprilagođenih superlativnih pridjeva, međutim kod njih je došlo samo do promjene vrste riječi, odnosno preobrazbe ili konverzije (Babić 2002: 51), te su u korpusu potvrđene kao imenice: *Serenissima* (A jd. *Serenissimu, 1902., 56/2*), *chiarissimo* (1904., 22/3), *fedelissima* (1904., 31/1), *pianissimo* (1900., 11/3).

6.3.2. Specifičnosti morfološke prilagodbe pridjeva

Pridjevi spadaju u promjenjive vrste riječi te ćemo osim komparacije, o kojoj je već bilo riječi, navesti i specifičnosti vezane za deklinaciju. Maretić naglašava da se sklanjaju dvojako, ovisno o tome jesu li određeni ili neodređeni. Dalje navodi da neodređeni u nominativu jednine muškoga roda završavaju na suglasnik ili na *-o* (koje je postalo od *l*), ženskoga roda na kratko *-a*, a srednjega roda na *-o* ili kratko *-e*, dok određeni u muškome rodu završavaju na *-î*, u ženskome na *-â* te u srednjemu na *-ô* ili *-ê*. (Maretić 1899: 194) S obzirom na to da su prilagođeni pridjevi ušli u hrvatski jezični sustav, normalno podliježu ovim pravilima. Izuzetak su neprilagođeni pridjevi, kojih u korpusu nema mnogo, primjerice *purissimi (ideali, 1902., 7/3)*, *praz "bergamasco"* (1903., 13/2), *brutto registar* (1901., 80/3), *falšo (sve 1900., 53/3)*, *fresko slike* (1900., 22/2), *komišario fureštal* (1903., 15/3), *ispetore forestal* (1904., 2/1), *figura porka* (1902., 37/1), *solo nastup* (1911., 5/2).

Kod pridjeva ima još jedna specifičnost, a odnosi se na tvorbu. Naime, u korpusu ima i nekoliko prefiksarno-sufikslnih pridjevskih tvorenica: *nefrankiran* (N mn. ž. r. *nefrankirane, 1915., 12/3*), *nefrankovan* (N mn. ž. r. *nefrankovane, 1915., 19/4*).

6.4. Adaptacija ostalih vrsta riječi

S obzirom na to da je u korpusu osim imenica, pridjeva i glagola osvjedočen mali broj ostalih vrsta riječi te da neke uopće nisu zastupljene, navest ćemo ih u zajedničkome potpoglavlju.

6.4.1. Prilozi

Od ostalih vrsta riječi najbrojniji su, očekivano, prilozi: *bašta* (1900., 86/2), *fakinski* (1910., 29/2), *forši* (1914., 15/3), *forte* (1915., 8/3), *franko* (1905., 16/4), *franco* (1914., 7/2), *frižko* (1902., 36/1), *karnevalski* (1911., 11/4), *komodno* (1900., 14/3), *lišo* (1902., 43/3), *nefrankirano* (1910., 6/4), *ščavo* (1914., 4/6). Neki su preuzeti primarnom adaptacijom: *bašta*, *forši*, *forte*, *franko*, *franco*, *frižko*, *komodno*, *lišo*. Prilozi *franco* (iako je samo kompromisna replika) i *forte* nisu uopće prošli proces prilagodbe. Ostali su prilozi nastali sekundarnom adaptacijom, različitim tvorbenim načinima, najčešće od već prilagođenih pridjeva preobrazbom (*karnevalski*) ili sufiksacijom (*nefrankirano*).

6.4.2. Prijedlozi

U korpusu su potvrđeni primjeri talijanskih prijedloga u hrvatskim rečenicama: *in* (1903., 17/1), *al* (1902., 57/1), *ala* (1902., 57/1). S obzirom na to da pripadaju nepromjenjivoj vrsti riječi, nije ni bilo za očekivati da će se na morfološkoj razini nešto promijeniti. Njihova su značenja i funkcije, u korpusu, jednaka njihovim modelima u talijanskome jeziku.

6.4.3. Brojevi

Brojevi su kao vrsta riječi slabo zastupljeni u talijanskim primljenicama. Redovito se pojavljuje *milijun* (1901., 5/3) (s brojnim kompromisnim replikama i izvedenicama), no radi se o brojevnoj imenici te je primjer obrađen u poglavlju o imenicama. Od rednih je brojeva potvrđen jedino *milijunti* (1914., 26/5), što je također izvedenica od *milijun*, nastala u procesu sekundarne adaptacije sufiksalsnom tvorbom, a vrstom riječi je pridjev.

6.4.4. Čestice

U korpusu smo pronašli potvrde za dvije čestice iz talijanskoga jezika. Prva, *ma* (1910., 34/1), je u talijanskome jeziku prilično česta te se našla i u istraživanome korpusu. Druga, *altroke* (1903., 6/3), sa svojim neprilagođenim kompromisnim replikama: *altroche* (1905., 9/4), *altrochè* (1910., 28/2), *altrocchè* (1904., 38/2), je u talijanskome jeziku veznik. Međutim, iz konteksta je vidljivo da se u korpusu našla u ulozi čestice pa je navodimo ovdje.

6.4.5. Uzvici

Uzvici se u *Našoj slogi* mogu naći kod živih opisa događaja kao pojačivači ugođaja koje autori pokušavaju prenijeti na čitatelja. Od talijanizama su ovjereni sljedeći uzvici: *bravo* (1901., 51/2), *bis* (1903., 25/3), *viva* (1904., 38/3), *evviva* (1903., 25/3), *gracje* (1900., 35/4). Vidljivo je da su zadržali talijanske oblike, a i značenje te su rabljeni u dijelovima tekstova koji su ukazivali na talijansku prisutnost.

ZAGLAVAK

Morfološka nam je razina prilagodbe talijanizama ponajprije važna kod imenica, glagola i pridjeva, odnosno promjenjivih vrsta riječi jer one tek dobro prilagođene hrvatskomu sustavu mogu bez problema funkcionirati i mijenjati svoje oblike deklinacijom i konjugacijom. To ne znači da nema i morfološki neprilagođenih leksema, već da nisu učestali.

S druge pak strane morfološka je razina ključna i za tvorbu riječi. Za analizu tvorbe riječi talijanskih primljenica bilo je potrebno najprije usporediti morfološke sustave onodobnih jezika, hrvatskoga i talijanskoga. Možemo zaključiti da nove riječi nastale od talijanskih primljenica u istraživanome materijalu su, očekivano, najčešće rezultat sufiksalne tvorbe. Međutim, utjecaj se talijanskoga jezika u ovome segmentu jezičnih dodira s hrvatskim jezikom očituje i kroz importiranje novih jezičnih elemenata, odnosno nekih sufikasa, koji su se uklopili u hrvatski jezik dovoljno da bi talijanske primljenice mogle sudjelovati u tvorbenim procesima i granati bogate tvorbene porodice. Potvrdu u ovome smislu daju i primjeri, koji su se zadržali do danas i dobro se uklopili u hrvatski jezik.

Nadalje, upravo to što u korpusu imamo mnogo više pridjeva od glagola, može se djelomično objasniti i tvorbom. S obzirom na to da je prema vrsti riječi najviše preuzeto imenica, može se zaključiti da su od talijanskih primljenica bili plodniji tvorbeni formanti za pridjeve od onih za glagole, koji su od talijanizama uglavnom preuzimani primarnom adaptacijom.

7. LEKSIČKO-SEMANTIČKA RAZINA PRILAGODBE TALIJANIZAMA

U procesu prilagodbe modela, kroz primarnu i sekundarnu adaptaciju, do integracije replike u jezik primalac, nezaobilazna je i semantička razina. (Filipović 1986: 153) Smatramo da je preciznije ovu razinu nazvati leksičko-semantičkom jer se odnosi na značenjske promjene leksema koji su se integrirali u korpus na hrvatskome jeziku. Na koncu, leksik se smatra *najprozirnijim, najotvorenijim i društveno najdiferentnijim dijelom jezičnoga sustava*, što je izravno povezano s njegovim mijenama. (Samardžija 2002: 12) Dvije su temeljne pojave na ovoj razini: adaptacija značenja i semantičko posuđivanje. (Filipović 1986: 153) Promjene se značenja uklapaju u tri kategorije: 1. kada opseg staroga značenja ostaje nepromijenjen, 2. kada dolazi do suženja novoga značenja u usporedbi sa starim i 3. kada dolazi do proširenja značenja u usporedbi sa starim. Prve se dvije vrste promjena odnose na primarnu adaptaciju, a posljednja na sekundarnu. (Filipović 1986: 153 – 160)

S obzirom na to da je istraživanje provedeno na novinskome korpusu, možemo navesti samo ona značenja koja nam daje situacijska uklopljenost pojedinoga primjera. To ne isključuje mogućnost da je pored toga značenja preuzeto još neko ili da je došlo do proširivanja. Drugim riječima, ponekad je teško utvrditi radi li se o tzv. sistemskome ili samo okazionalnome značenju, odnosno hapaksu (Zgusta 1991: 56 – 57). Pazeći na godine izlaženja korpusa, konzultirali smo talijanski rječnik koji je najbliži razdoblju, odnosno *Nòvo dizionario universale della lingua italiana* (autor: Policarpo Petrocchi) u dva sveska iz 1900. Što se pak tiče mletačkih izraza, koristili smo se rječnikom *Dizionario del dialetto veneziano* (autor: Giuseppe Boerio) iz 1856. S obzirom na vrijeme izlaženja djela, potrebno je napomenuti da ponekad nije jasno označeno u natuknici radi li se o većemu broju značenja ili je pak samo polje prošireno pa smo u tim slučajevima na osnovi značenja pokušali pretpostaviti, a provjerili smo u suvremenim talijanskim rječnicima.

U ovome smo dijelu prikazali one lekseme koji su preuzeti primarnom adaptacijom jer za sekundarnu uglavnom nemamo modela pa nije moguće učiniti ovakvu analizu (primjerice *prešni*, pridjev, je učinjen prema mlet. *pressa*, preša, što znači 'žurba', a ne prema tal. *pressa*, 'tisak', koji je potvrđen u korpusu). Kod mletačkih primljenica valja naglasiti da su se neki fonemi čitali različito od talijanskih pa je zato i došlo do promjene na grafijsko-ortografskoj razini, a manje na fonološkoj, međutim, u primjerima modela preuzeli smo način pisanja iz rječnika *Dizionario del*

dialetto veneziano, koji na početku ukazuje na ovu osobitost: *ci* i *ce* se ne čita *či* i *če*, kao u toskanskome, već sa *z*, odnosno slično kao što se u latinskome čitalo *ti*. (Boerio 1856: 11)

7.1. Primarna leksičko-semantička adaptacija

Kod primarne adaptacije može doći do nulte adaptacije, suženja broja značenja i suženja polja značenja.

7.1.1. Nulta adaptacija na leksičko-semantičkoj razini

Nulta semantička ekstenzija, kako je naziva Filipović, odnosi se na one replike koje su se integrirale u sustav novoga jezika i u potpunosti odgovaraju značenju modela. Obično se to odnosi na izraze nekih specijaliziranih područja. (Filipović 1986: 161) Možemo pritom razlikovati primljene talijanizme ovisno o broju značenja modela. (Sočanac 2005: 42)

Primljenice s jednim značenjem:

- conferenzier(e): samo jedno značenje i takvo je preuzeto: 'tko drži neku konferenciju ili predavanje' (Petrocchi 1900: 554)
- harlekinada od tal. *arlecchinata*: harlekinov (na)čin (Petrocchi 1900: 137)
- angurija od tal. *anguria*: vrsta bundeve (Petrocchi 1900: 101)
- alimenti (nulta adaptacija): imenica preuzeta kao plurale tantum ima samo jedno značenje: 'uzdržavanje' (Petrocchi 1900: 69)
- infanterija od tal. *infanteria* (ili *fanteria*, kako stoji uputnica u rječniku) ima samo jedno značenje, vojno, pješadija, i ono je preuzeto i u korpusu (Petrocchi 1900: 878)
- influencirati od tal. *influenzare*: zanimljivo je da je i u talijanskome rječniku navedeno samo jedno značenje, i to ono izvedeno iz figurativnoga značenja imenice *influenza*, utjecaj, dakle, 'utjecati' (Petrocchi 1900: 1212)
- inkaso od tal. *incasso*: preuzeto je jedino značenje: 'prikupljen novac' (Petrocchi 1900: 1176)
- ispetore od tal. *ispettore*: 'glavni nadglednik neke javne službe' (Petrocchi 1900: 1280)
- italijanizam (italianisam) od tal. *italianismo* ima jedno značenje: leksem koji se preuzima iz talijanskoga jezika (Petrocchi 1900: 1283)
- balaustra od tal. *balaustro*, *balaustrata*: odnosi se na kolonice posložene u obliku ograde (Petrocchi 1900: 196)
- balkon (balkun) od tal. *balcone*: sinonim za terasu. (Petrocchi 1900: 197)

- balotati od tal. *ballottare*: 'staviti na glasovanje' (Petrocchi 1900: 200)
- bandito (nulta adaptacija): u značenju 'razbojnik' (Petrocchi 1900: 204)
- banka od tal. *banca*: 'kreditna institucija koja, uz odgovarajuće mjere zaštite, posuđuje kapital' (Petrocchi 1900: 202)
- barcarola (nulta adaptacija, neprilagođeno): u talijanskome *Rječniku* iz 1900. navode se dva vrlo slična značenja: 'pjesmica venecijanskih gondolijera' i 'glazbena arija komponirana prema barcaroli' (Petrocchi 1900: 209). S obzirom na to da je iz konteksta teško znati radi li se o izvornoj *barcaroli* ili je nastala tek po njezinu uzoru, a i na to da se u suvremenim talijanskim rječnicima navodi kao jedno značenje, naveli smo je u ovome dijelu, nulte semantičke adaptacije s jednim značenjem.
- benvenuto (nulta adaptacija, neprilagođeno): 'dobrodošao' (Petrocchi 1900: 231)
- bilanca od tal. *bilancio*: 'ravnoteža, stanje između potrošnje i prihoda' (Petrocchi 1900: 244)
- bira od tal. *birra*: 'vrsta pića' (Petrocchi 1900: 248), pivo
- bisturi (nulta adaptacija, neprilagođeno): označava 'kirurški nožić' (Petrocchi 1900: 252)
- bjonda od tal. *bionda*: u imeničkom se značenju odnosi na 'osobu plave kose' (Petrocchi 1900: 246)
- boca od mlet. *bozza*: 'mjera za tekućinu' (Boerio 1856: 96)
- ćakula od mlet. *chiacola*: 'razgovor' (Boerio 1856: 163)
- ćikara od mlet. *chicara*: 'šalica za piti čokoladu, kavu i slično' (Boerio 1856: 166)
- lazaret od mlet. *lazareto*: 'bolnica i mjesto gdje borave bolesnici zaraženi kugom' (Boerio 1856: 364)
- oštarija od mlet. *ostaria*: 'mjesto gdje se prodaje vino, jede se a može se i prenočiti' (Boerio 1856: 458)
- ruža od mlet. *rosa*: 'vrsta cvijeta' (Boerio 1856: 583)
- šior, sior, sijor, šjor od mlet. *sior*: 'gospodin' (Boerio 1856: 663)
- škver od mlet. *squero*: 'mjesto gdje se grade brodovi' (Boerio 1856: 698)
- lzanje od *lasagne*: odnosi se na vrstu jela, odnosno 'vrstu tjestenine rezanu na široke trake' (Petrocchi 1900b: 17)
- lata od *latta*: odnosi se na vrstu lima (Petrocchi 1900b: 23)
- lava (nulta adaptacija): 'tvar koja se topi i izlazi iz vulkana' (Petrocchi 1900b: 26)

- leva (nulta adaptacija): 'regrutacija' (Petrocchi 1900b: 48), iako postoji i homonim, no nemaju značenjske bliskosti
- logetta od *loggetta*: arhitektonski termin, umanjena od *loggia* (Petrocchi 1900b: 77)
- nostromo, noštromo od *nostromo*: 'glavni mornar' (Petrocchi 1900b: 350)
- notaio i nodar od *notaio* i *notaro*: značenje je 'tko je ovlašten širiti javne dokumente' (Petrocchi 1900b: 352)
- vala od *valle*: 'prostor između dviju obala ili planina' (Petrocchi 1900b: 1196)
- valuta (nulta adaptacija): 'trošak, cijena nečega' (Petrocchi 1900b: 1197)
- veglion od *veglione*: 'bdijenje i zabava u kazalištu' (Petrocchi 1900b: 1205)
- vigliacco i vigliaco od *vigliacco*: pejorativno od vile, 'onaj koji je bez hrabrosti' (Petrocchi 1900b:1226)
- villa i vila od *villa*: 'kuća, ladanjsko imanje' (Petrocchi 1900b: 1226)
- violinist i violinista od *violinista*: 'onaj koji svira violinu' (Petrocchi 1900b: 1229)
- violoncellista (nulta adaptacija): 'svirač volončela' (Petrocchi 1900b: 1229)
- virtuoz od *virtuoso*: izvedeno iz pridjeva i odnosi se na osobu punu vrlina (Petrocchi 1900b: 1230)
- vitorija od *vittoria*: 'pobjeda' (Petrocchi 1900b: 1235)
- viva (nulta adaptacija): usklik (Petrocchi 1900b: 1235)
- votacioni i votacijoni od *votazione*: 'glasovanje' (Petrocchi 1900b: 1246)
- votirati od *votare*: 'dati glas' (Petrocchi 1900b: 1246)
- tabak od *tabacco*: 'biljka čija je uporaba toliko štetna koliko česta' (Petrocchi 1900b: 1090)
- tarifa od *tariffa*: 'cijena, stopa' (Petrocchi 1900b: 1099)
- tarok od *tarocchi*: 'kartaška igra' (Petrocchi 1900b: 1100)
- torpediniera (nulta adaptacija): 'brod s nizom torpeda' (Petrocchi 1900b: 1141)
- tovagliolo (nulta adaptacija): 'salveta' (Petrocchi 1900b: 1144)
- trabakul od *trabaccolo*: 'mediteranski trgovački brod' (Petrocchi 1900b: 1144)
- trešete od *tressetti*: 'kartaška igra' (Petrocchi 1900b: 1161)
- trio (nulta adaptacija): glazbeni termin za trojac (Petrocchi 1900b: 1165)
- radić od *radicchio*: 'vrsta salate' (Petrocchi 1900b: 668)
- rapresalija od *rappresaglia*: 'osveta' (Petrocchi 1900b: 684)

- makaroni, makaruni od *maccheroni*: vrsta tjestenine (Petrocchi 1900b: 101); izuzetak je jedino u tome što je hrvatski leksem preuzeto samo kao množinski oblik, no to je pitanje morfološke prilagodbe

- makinista i makiništa od *macchinista*: 'radnik na stroju' (Petrocchi 1900b: 103)

- malaria i malarija od *malaria*: 'bolest, potječe od loš zrak' (Petrocchi 1900b: 120)

- maledetto (nulta adaptacija): 'proklet' od *maledire* (Petrocchi 1900b: 125)

- mandolina od *mandolino*: 'glazbeni instrument' (Petrocchi 1900b: 136)

- mandolinista (nulta adaptacija): 'svirač mandoline' (Petrocchi 1900b: 136)

- mangiapreti (nulta adaptacija): odnosi se na osobu koja 'ne voli svećenike' (Petrocchi 1900b: 139); s obzirom na to da u rječniku ima podosta primjera tvorenih ovim obrascem (*mangia* + imenica) i da nismo pronašli potvrdu za primjer mangiacroati, možemo pretpostaviti da je i ova tvorenica nastala prema istome obrascu, a i značenje se iz konteksta poklapa, 'onaj koji ne voli Hrvate'

- marangun od *marangone*: 'osoba koja izranja iz vode stvari koje su u nju pale' (Petrocchi 1900b: 153)

- maraskin od *maraschino*: 'piće od maraske' (Petrocchi 1900b: 153)

- markirati od *marcare*: 'označiti, staviti oznaku ili znak' (Petrocchi 1900b: 154)

- marsala (nulta adaptacija): 'vrsta vina' (Petrocchi 1900b: 163)

- milijon i milijun od *milione*: 'broj' (Petrocchi 1900b: 282)

- minchione (nulta adaptacija): pogrdno 'budala' (Petrocchi 1900b: 235)

- morožo od *moroso*: potječe od *amoroso*, 'ljubavnik' (Petrocchi 1900b: 288)

- mozaik od *mosaico*: vrsta umjetničkoga načina izražavanja s komadićima kamenja i sl. (Petrocchi 1900b: 293)

- mozzetta (nulta adaptacija): crkveni termin, 'vrsta okovratnika koji dolazi do laktova' (Petrocchi 1900b: 303)

- mul od *molo*: 'potporni zid koji iz luke ulazi u more' (Petrocchi 1900b: 264)

- muštać od *mustacchi*: 'brkovi' (Petrocchi 1900b: 313)

- organeto i rganet od *organetto*: 'vrsta instrumenta, usna harmonika' (Petrocchi 1900b: 403)

- reperto (nulta adaptacija): 'odjeljak, odjel' (Petrocchi 1900b: 708)

- rima (nulta adaptacija): 'srok' (Petrocchi 1900b: 749).

Imamo i nekoliko primjera talijanskih primljenica s dva značenja kod kojih su oba preuzeta:

- šijora i šiora od mlet. *siora*: u mlet. označava (1) 'gospođu, odnosno titulu koja se daje ženi' i (2) 'gospođu koja je bogata'; u korpusu su potvrđena oba značenja
- tramuntana od *tramontana*: 'vrsta vjetra' i 'strana svijeta' (Petrocchi 1900b: 1149).

Na kraju ćemo ovoga dijela navesti i primjer leccagamele od *leccagamelle, koji nije potvrđen ni u onovremenome talijanskom *Rječniku* ni u suvremenima, no može se pretpostaviti da nije došlo do promjene značenja. Tvorbeni je obrazac jasan, po uzoru na *leccapiatti* i *leccascodelle*, koji su potvrđeni 1900., dok se u suvremenim rječnicima nailazi na termin *leccapentole*. *Gamella* je vrsta posude za hranu koja se obično rabila na brodovima, a izraz se odnosi na osobu koja je pohlepna. Sinonim je pronađen u korpusu prilagođen, lekapjatin i leccapiattin, dok je 1900. potvrđen samo *leccapiatti*.

7.1.2. Suženje broja značenja

Suženje se broja značenja može vidjeti na sljedećim primjerima:

- žardinjera od tal. *giardiniera*: u korpusu je osvjedočeno samo jedno značenje: (1) vrsta vozila u kojemu se sjedi ukруг; ostala su još značenja u talijanskome: (2) žena vrtlar, (3) vaza ili posuda za cvijeće, (4) koš ispletan od pruća za sakupljanje maslina (Petrocchi 1900: 1089)
- casino od tal. *casino*: preuzeto je samo jedno značenje: (1) mjesto gdje civilizirani ljudi dolaze radi rekreacije čitanjem ili igrom i sl.; ostala su još značenja u talijanskome: (2) elegantna kuća, vila, (2) kuća tolerancije (Petrocchi 1900: 398)
- circolo od tal. *circolo*: preuzeto samo jedno značenje: ljudi okupljeni u komunikaciji, osobito u visokome društvu; ostaje mnogo značenja vezanih za matematičke pojmove (Petrocchi 1900: 480)
- cretino (nulta adaptacija): preuzeto samo jedno od dva značenja: (1) sinonim od glup; u talijanskome označava još: (2) naziv za neke stanovnike Alpa, idiote, glupane (Petrocchi 1900: 648)
- čarlatan od tal. *ciarlatano*: preuzeto jedno značenje od navedena dva: (1) onaj koji se samom pričom pokušava predstaviti kao veliki, i prevariti svijet; drugo značenje koje nije preuzeto: (2)

onaj koji se na trgovima predstavlja kao liječnik svih bolesti, hvali svoje proizvode te čupa zube ili desni bez ikakvih bolova (Petrocchi 1900: 464)

- acquedott(o) od tal. *acquedotto*: preuzeto je samo jedno značenje: kanal koji vodi vodu s jednoga mjesta na drugo; drugo značenje, koje nije osvjedočeno u korpusu, vezao je za anatomiju: kanal koji provodi jedan živac lica (Petrocchi 1900: 32)

- arija/aria od tal. *aria*: od mnogih, preuzeto je samo značenje iz glazbene terminologije: 'dio koji pjeva solist' (Petrocchi 1900: 136)

- atto (nulta adaptacija) je u talijanskome jeziku bio (a i danas je) višeznačan leksem s temeljnim značenjem 'čin, djelo', no u korpusu je osvjedočeno samo ono značenje koje je vezano za Bibliju, a odnosi se na *Djela Apostolska* (Petrocchi 1900: 171). Iz korpusa je vidljivo da ovaj termin nije bio dobro poznat hrvatskim govornicima: sadašnji župe-upravitelj pita nas da molimo nekakav "atto" čega mi dakako nerazumijemo (1902., 27/3); koji dodju k izpoviedi, neka mole nekakav a t t o (1902., 30/1). Može se pretpostaviti da je ovo skraćeno od *Atti degli Apòstoli, de' martiri e sim.* (Petrocchi 1900: 171), odnosno Djela Apostola, mučenika i sl.

- azione (nulta adaptacija): temeljno je značenje 'radnja', a ostalih se desetak uglavnom metaforički vezuju uz glavno značenje. U korpusu je osvjedočeno jedino u značenju 'dionica', odnosno 'dokument kojhi predstavlja dio kapitala' (Petrocchi 1900: 188): pak je za svoje teške prištednje kupio po koju dionicu (azione) (1904., 2/3)

- impertinenca od tal. *impertinenz*a je preuzeto samo u značenju 'nedoličnost', a može značiti i 'nepristojnost' i(li) 'nepogodnost' (Petrocchi 1900: 1156)

- impiego (nulta adaptacija): preuzeto samo jedno od tri značenja: 'posao'; može se odnositi još na 'državni ured' i 'primjenu' (Petrocchi 1900: 1158)

- influenca od tal. *influenza*: preuzeto je temeljno značenje vrste bolesti, iako je još Petrocchi naveo i figuratvno, u značenju utjecaj (Petrocchi 1900: 1212)

- intermezzo (nulta adaptacija): od tri značenja, osvjedočeno je samo jedno: kratka kompozicija, literarna ili scenska, između dva dramska čina' (Petrocchi 1900: 1249)

- introito (nulta adaptacija): od dva značenja, 'dio mise' i 'prihod', preuzeto je samo drugo značenje, koje i napisano u zagradama (Petrocchi 1900: 1259)

- invit (invito) od tal. *invito*: iako u dvjema inačicama, prilagođenoj i neprilagođenoj, preuzeto je samo značenje 'pismene pozivnice', dok postoje i druga značenja ('crkveno očitovanje', 'poziv u kartanju', 'poziv, općenito' (Petrocchi 1900: 1268)

- bakalar (bakala) od tal. *baccalà*: preuzeto je jedno od dva navedena značenja: 'vrsta ribe koja se suši i soli'; druge je značenje figurativno i odnosilo se na nevjernike (Petrocchi 1900: 190)
- baldahin (baldakin) od tal. *baldacchino*: preuzeto je samo značenje 'šatora koji se nosi u procesijama', a može se odnositi i na 'ono iznad kreveta', 'šator u crkvi', 'šator koji se nosi iznad velikana' te figurativno kada je netko vrijedan odlika (Petrocchi 1900: 197)
- banda (nulta adaptacija): preuzeto je samo jedno značenje: 'oružani i opasni ljudi za stanovnike zbog pljački, ubojstava i sl.' (Petrocchi 1900: 203)
- bandera (bandira) od tal. *bandiera* ima više značenja, no u korpusu je osvjedočeno ono temeljno, 'zastava' (Petrocchi 1900: 204)
- banj od tal. *bagno*: preuzeto je samo u značenju 'mjesto za kupanje' (Petrocchi 1900: 195)
- baril(e) od tal. *barile*: preuzeto je samo u značenju mjerne jedinice, izvorno se moglo odnositi i na 'vrstu bačve' (Petrocchi 1900: 210)
- barka od tal. *barca*: iako je preuzeto glavno značenje, u *Rječniku* iz 1900. nije jedino; navedeno je i metonimijsko značenje koje se odnosi na 'teret što ga prenosi brod' te sinonimska značenja 'kuća' i 'obitelj'. Osim toga, postoji i druga natuknica, odnosno homonim, koji pak označava nešto posve drugačije, 'nabacana količina materijala' (Petrocchi 1900: 208 – 209)
- barkarijol od tal. *barcaiolo*: preuzeto je samo značenje 'vlasnika lađe', što objašnjava i korpus, a može se odnositi i na 'osobu koja prevozi ljude u lađama' (Petrocchi 1900: 209)
- batuda od tal. *battuta*: preuzeto je samo značenje 'glazbeni dio napisan između dvije crtice', a označavalo je još: 'kucanje', 'udarac, u igrama s loptom', 'vremenska mjera glazbenog učitelja', 'unutarnje stranice biljara', 'područje životinje u lovu', 'pošalica, vic' (Petrocchi 1900: 205)
- bis (nulta adaptacija): izvorno je bio prilog, 'dvaput', označava još i 'uzvik u kazalištu za repliku' (Petrocchi 1900: 248); preuzeto je samo drugo značenje
- laguna (nulta adaptacija): preuzeto je jedno značenje, 'plitak dio mora s ustajalom vodom', može biti i 'vrsta jezera blizu mora' (Petrocchi 1900b: 8)
- lanterna (nulta adaptacija): preuzeto je samo jedno značenje – 'svjetiljka', no ima ih još (Petrocchi 1900b: 13)
- levant od *levante*: preuzeto je samo u značenju 'strana na kojoj izlazi sunce', a može označavati i 'vjetar' (Petrocchi 1900b: 48)
- libretto (nulta adaptacija): iako ima više značenja u talijanskome jeziku, preuzeto je samo u značenju 'tekst opere' (Petrocchi 1900b: 58)

- ličenca od *licenza*: od mnogo značenja, preuzeto je samo ono što označava 'dozvolu' (Petrocchi 1900b: 60)
- limun od *limone*: iako označava plod i stablo agruma, u korpusu je potvrđeno jedino u značenju ploda (Petrocchi 1900b: 64)
- kod kompromisne replike limonada od *limonata* došlo je do suženja broja značenja i preuzeto je samo značenje 'napitka od limuna', dok je još označavalo 'sredstvo za čišćenje' i 'udarac s limunom' (Petrocchi 1900b: 64)
- lira (nulta adaptacija): preuzeto je samo značenje tadašnje talijanske valute, a model je imao i druga značenja (nazive valute kroz povijest i u drugim zemljama) (Petrocchi 1900b: 69)
- lista (nulta adaptacija): preuzeto je samo značenje popisa i to uglavnom vezano za političku terminologiju, a može se odnositi i na tkaninu (Petrocchi 1900b: 71)
- lišo od tal. *liscio*: glatko, ali je preuzeto samo u prenesenome značenju ('prošlo je glatko'), a može označavati i čisto, ravno i sl. (Petrocchi 1900b: 71)
- loggia (nulta adaptacija): preuzeto je samo u arhitektonskome značenju, iako se moglo odnositi i na zoološki termin i na anatomski (Petrocchi 1900b: 77)
- vendetta (nulta adaptacija): preuzeto je samo značenje 'osvete', a može označavati i 'zasluženu kaznu, otkup' (Petrocchi 1900b: 1208) u religijskome smislu
- viola (nulta adaptacija): potvrđeno je samo značenje instrumenta, a može se odnositi i na osobu koja ga svira u orkestru (Petrocchi 1900b: 1229)
- violin i violina od *violino*: potvrđeno je samo u značenju instrumenta, a može označavati i osobu koja ga svira te, preneseno, 'pršut' (Petrocchi 1900b: 1229)
- violoncello i violoncelo od *violoncello*: potvrđeno je samo značenje gudačkoga instrumenta, a u jeziku je davaocu označavalo i osobu koja ga svira (Petrocchi 1900b: 1229)
- tabla i tabela od *tabella*: preuzeto je samo značenje 'prospekta na kojemu nešto piše', a može biti i 'vrsta instrumenta u religijskim povorkama' i 'obješene zavjetne slike' (Petrocchi 1900b: 1091)
- tarantella (nulta adaptacija): u korpusu je osvjedočena kao 'vrsta plesa i pjesme', a nekad se odnosila na 'vrstu duševne bolesti' (Petrocchi 1900b: 1099)
- tempo (nulta adaptacija): potvrđen je samo u značenju 'vremena' (koje prolazi), a ima još brojna značenja u talijanskome jeziku, od 'atmosferskih prilika' do 'glazbenoga termina' (Petrocchi 1900b: 1109)

- tenor od *tenore*: preuzeto je samo glazbeno značenje 'najviši muški glas', a može označavati i 'harmoniju' te 'način i vrstu pripravka' (Petrocchi 1900b: 1114)
- timbro (nulta adaptacija): preuzeto je značenje 'pečata', a moglo je označavati i 'otisak' (Petrocchi 1900b: 1126)
- tombola i tombula od *tombola*: preuzeto je samo denotativno značenje 'vrste igre', a konotativno značenje 'pasti, uništiti se' nije potvrđeno u korpusu (Petrocchi 1900b: 1135)
- tonelata i tonelada od *tonnellata*: potvrđeno je samo u denotativnome značenju 'mjere od 1000 kilograma', a u prenesenome 'ogromna osoba ili stvar' nije potvrđeno (Petrocchi 1900b: 1136)
- treno (nulta adaptacija): od brojnih značenja preuzeto je samo ono koje se odnosi na 'vlak' (Petrocchi 1900b: 1161)
- trombon od *trombone*: preuzeto je samo značenje glazbenoga instrumenta, a u talijanskome može označavati i osobu koja ga svira (Petrocchi 1900b: 1169)
- raca od *razza*: preuzeto je samo općenito značenje 'vrste, sorte ljudi', iako nije jedino jer se može odnositi na i na 'ljudske rase', 'životinjske i biljne vrste' te 'obitelj' (Petrocchi 1900b: 691)
- ram* od *rame*: potvrđeno je samo u značenju vrste materijala, 'bakar', a može se odnositi i na 'novac' od tog materijala i na 'bakropise' (Petrocchi 1900b: 677)
- mačel od *macello*: preuzeto je samo denotativno značenje 'klaonice', a može označavati i preneseno 'klanje' (Petrocchi 1900b: 104)
- maestozan od *maestoso*: odnosi se na 'kraljevski' od *maestà*, ali može biti i glazbeni termin, poput *allegro* i sl. (Petrocchi 1900b: 109)
- maestra (nulta adaptacija): potvrđena je u značenju 'žene koja puno zna', a zanimljivo je da je u onodobnome rječniku zabilježeno samo još jedno značenje ove imenice, 'supruga učitelja' (Petrocchi 1900b: 109), iako bismo danas očekivali 'učiteljicu'
- maestro (nulta adaptacija): potvrđeno je samo u značenju glazbene terminologije (Petrocchi 1900b: 110)
- magistrat od *magistrato* je preuzeto u općenitome značenju 'sudstva', a nekoć je (u Firenci) označavalo i 'osobu odmah iza princa' (Petrocchi 1900b: 114)
- maja od *maglia*: potvrđeno je samo u značenju 'majice' (Petrocchi 1900b: 115)
- mandarina od *mandarino*: preuzeto je samo značenje koje se odnosi na nešto 'kinesko' (Petrocchi 1900b: 136)
- mandrija od *mandria*: potvrđeno samo u značenju 'mnoštva stoke' (Petrocchi 1900b: 137)

- manovra (nulta adaptacija): potvrđeno je samo u vojnoj terminologiji, a može se odnositi i na stoku i na željezničku terminologiju i općenito bilo koji potez preokreta situacije (Petrocchi 1900b: 150)
- maskerina od *mascherina*: preuzeto je samo značenje 'maskice', a odnosilo se i na termin za 'dio obuće' te za 'naziv kipa u fontani' (Petrocchi 1900b: 167)
- maškarada od *mascherata*: preuzeto je samo denotativno značenje 'društvo ljudi pod maskama', a preneseno je označavalo i 'nešto uzaludno i lažljivo' (Petrocchi 1900b: 166)
- medaljon od *medaglione*: potvrđeno samo u značenju 'vrsta dragulja' (Petrocchi 1900b: 182)
- merkat od *mercato* je preuzet samo u značenju 'mjesto' gdje se svakodnevno kupuje i prodaje, a može se odnositi i na ljude i sl. (Petrocchi 1900b: 203)
- moretto (nulta adaptacija): preuzeto je samo političko značenje 'onoga koji služi nekome', a postojala su još dva značenja: 'deminutiv od Moro, taman (može biti i tamne kože)' te agronomsko značenje 'vrsta trešnje' (Petrocchi 1900b: 283); danas se značenje uglavnom odnosi na 'tamnoga dečka' ili na 'vrstu sladoleda preliivenoga čokoladom'
- onorevol* i kratica onorev. od *onorevole*: preuzeti su samo u značenju 'titule zastupnika', iako postoji i općenito značenje 'časnih ljudi' (Petrocchi 1900b: 391)
- opera (nulta adaptacija): preuzeto je samo glazbeno značenje, iako ih ima više, od općenitoga 'posao' do užih, npr. religioznih ili književnih (Petrocchi 1900b: 392)
- opereta od *operetta*: potvrđeno je samo u glazbenoj terminologiji, a može se odnositi i na manje književno djelo (Petrocchi 1900b: 393)
- orarij od *orario*: potvrđeno samo u značenju 'koji pokazuje sate u kojima se što treba obaviti', može još značiti i 'knjigu ili registar radnih sati' (Petrocchi 1900b: 898)
- oštriga od *ostriga*: 'vrsta školjke', nije preuzeto vulgarno značenje (Petrocchi 1900b: 416)
- regata (nulta adaptacija): preuzeto je samo značenje 'natjecanje s brodovima i barkama u moru ili jezeru', dok postoji i specifično značenje 'venecijanskoga slavlja na moru s natjecanjem' (Petrocchi 1900b: 699)
- rikordati od *ricoradre*: potvrđeno je samo u značenju 'sjetiti se', a postojalo je i značenje 'spomenuti' (Petrocchi 1900b: 733)
- riva (nulta adaptacija): preuzeto je samo značenje 'obale', a moglo je označavati i 'strmi i visoki dio terena' (Petrocchi 1900b: 793)

- riviera (nulta adaptacija): preuzeto je u značenju 'obale (ali dulje od rive)', a nekoć je označavalo i 'rijeku' (Petrocchi 1900b: 795)
- riža i riž(o) od *riso*: potvrđeno je samo značenje 'ploda' koji se jede, no označavalo je i 'biljku na kojoj raste' (Petrocchi 1900b: 779)
- rižot od *risotto*: bilo je preuzeto u značenju 'jela od riže', međutim, za razliku od danas kada je to jedino značenje, nekoć je označavalo i kazališni termin 'skupine ljudi koji zainteresirano plješću na operi' (Petrocchi 1900b: 781).
- roba (nulta adaptacija): potvrđeno u značenju općenito 'stvari' i 'tkanina', nije u značenju 'svega što se posjeduje' (Petrocchi 1900b: 797)
- ružarij od *rosario*: potvrđeno u značenju 'krunice', a odnosilo se još i na 'molitvu' (Petrocchi 1900b: 806)
- romor od *rumore*: od više značenja, potvrđeno je samo 'glasna buka'. (Petrocchi 1900b: 815)

U nastavku se navode primljenice kod kojih je došlo do suženja broja značenja, ali su preuzeta dva značenja.

- glagol baratati i imenica baratanje od tal. glagola *barattare*: preuzeti su u dvama značenjima: 'trampa, zamjena' i 'trampa s nekakvom koristi, prevarom'; glagol se nekada rabio i u značenju neiskrenosti (Petrocchi 1900: 205), a danas u talijanskome jeziku ima uglavnom jedno značenje: zamjena, trampa
- bariton od tal. *baritono*: preuzeto u značenju 'boje glasa, između tenora i basa' te 'osobe s tim glasom', u talijanskome se jeziku može odnositi i na 'vrstu sloga' u lingvistici (Petrocchi 1900: 210); zanimljivo je da je u korpusu potvrđen i oblik baritonista, nastao sekundarnom adaptacijom, koji je zadržao samo značenje osobe s tom bojom glasa
- štraca od mlet. *strazza*: preuzeta su dva značenja: 'osoba' koja je poput krpe i 'poderani komad', odnosno nešto nebitno, iako je prvotno značenje 'krpa' (Boerio 1856: 713)
- terno (nulta adaptacija): preuzeta su dva značenja: 'tri broja u tomboli ili u igri loto' te 'kada se nešto odnosi na tri', u jeziku davaocu se može još odnositi na 'dio kocke koji vrijedi tri boda' (Petrocchi 1900b: 1118).

U korpusu postoji i potvrda preuzimanja tri značenja:

- bas od tal. *basso*: 'najdublji glas', 'pjevač s takvim glasom' i 'svaki nizak ton', a označavalo je još i 'glazbeni instrument sa pet ili šest žica kojim su njemački seljaci pratili pjesmu i ples' te 'nezaobilazan dio vokalne ili instrumentalne glazbe' (Petrocchi 1900: 213).

U nastavku ćemo navesti još dva specifična primjera suženja broja značenja:

- impoštirati od tal. *impostare*: preuzeto je jedino značenje, 'staviti u poštanski sandučić'. Međutim, u *Rječniku* iz 1900. postoji još jedno značenje, 'postaviti', no navedeno je u zasebnoj natuknici, kao homonim. (Petrocchi 1900: 1162) U suvremenim talijanskim rječnicima u ovome se slučaju navodi višeznačni leksem pa bi tada ovo bio slučaj suženja broja značenja.

- inkanat od tal. *incanto*: preuzeto je jedino značenje: 'dražba', no kao i u prethodnome primjeru, autor drugo značenje, 'čarolija', navodi u zasebnoj natuknici, kao homonim. (Petrocchi 1900: 1174) Današnji talijanski rječnici i ovaj primjer navode kao višeznačnicu.

7.1.3. Suženje polja značenja

Slijede primjeri talijanizama kod kojih je došlo do suženja polja značenja.

- harlekin od tal. *arlecchino*: u tal. je to prvenstveno naziv maske (*Arlecchino*) stare talijanske komedije koji je pak dao naziv osobama koje imaju te osobine, primjerice onaj koji govori neslane budalaštine ili koji ne održi riječ (Petrocchi 1900: 137). U korpusu se primjeri odnose na osobine ljudi, no nema naznaka o ulozi talijanske komedije stoga možemo govoriti o suženju polja značenja.

- argan od tal. *argano*: u tal. ima jedno značenje, naprava za podizanje tereta, no preneseno se može odnositi i na naporan rad. (Petrocchi 1900: 133) U korpusu je osvjedočeno samo denotativno značenje stoga možemo zaključiti da je došlo do suženja polja značenja.

- akord od tal. *accordo*: ima temeljno značenje 'spoj više zvukova koji tvore harmoniju', koje je i preuzeto, no u denotativnome značenju može se odnositi na 'jednakost osjećaja i želja' (Petrocchi 1900: 25)

- balet od tal. *baletto*: prema *Rječniku* iz 1900. možemo govoriti o suženju broja i polja značenja. Naime, navedena su značenja sljedeća: 'umanjenica od *ballo*, ples', 'vješto hodanje', 'poskakivanje na mjestu' i 'vrsta seoskog plesa u četvero, u kojemu baletan pleše ispred dame grleći je prilikom vrtnje'. (Petrocchi 1900: 200) U korpusu i danas (i u suvremenim talijanskim rječnicima) misli se na vrstu kazališne izvedbe plesa.

- bodul od mlet. *bodolo*: u mletačkome je označavao 'nisku i debelu osobu', pa se značenje proširilo na 'prekomorske vojničke pješake' i općenito, pogrdno, na stanovnike otoka u Dalmaciji te je upravo ovaj segment preuzet u hrvatski jezik (Boerio 1856: 86)
- pošada od mlet. *possada*: u mletačkome rječniku (Boerio 1856: 86) se samo ukazuje na inačicu *possata* i daje primjer frazema, dok se u talijanskome rječniku (Petrocchi 1900b: 567), *posata*, objašnjava kao 'pribor za jelo'; s obzirom na to da se u korpusu replika odnosi samo na nož, možemo pretpostaviti da se radi o suženju polja značenja
- lampion i lampijon od *lampione*: u talijanskome jeziku označava 'vrstu svjetiljke sa staklima koja može služiti osvjetljavanju ulice, predvorja, ispred kočija i u crkvenim procesijama', u hrvatskome se jeziku polje značenja suzilo u tome što nema specifičnosti o tome čemu služe (Petrocchi 1900b: 10)
- novela od *novella*: označavala je 'priču imaginarnoga događaja ili nešto ispričano na imaginaran način' (Petrocchi 1900b: 355), preuzeto je u nešto užem značenju, samo kao 'vrsta priče u prozi'

7.2. Sekundarna semantička adaptacija

7.2.1. Proširenje broja značenja

Primjera a proširenje broja značenja u korpusu baš i nema, potvrđen je samo jedan:

- banka u značenju novčanica, banknota. Iz korpusa se može uvidjeti da je skraćivanjem imenice banknota došlo do novoga značenja ovoga leksema, koji u talijanskome *Rječniku* iz 1900. nije potvrđen.

7.2.2. Proširenje polja značenja

Za proširenje polja značenja možemo navesti sljedeći primjer:

- homonimi marka od tal. *marca* u značenju 'poštanske marke' i 'oznake' preuzete su od jednoga višeznačnoga modela pa je u jednome značenju došlo do proširenja značenja, (Petrocchi 1900b: 154) odnosno poštanska se marka u talijanskome obično naziva *francobollo*, no može se pretpostaviti da je leksem preuzet u prvotnome značenju 'biljega' pa je analogijom ostalo i značenje poštanske marke jer se čak ponekad iz konteksta ne da točno razlučiti na što se od ovih značenja odnosi.

7.2.3. Metafora

Primjeri proširenja značenja metaforom navode se u nastavku.

- kapar od tal. *cappero*: u talijanskome je jeziku potvrđeno jedino značenje naziva vazdazelenoga mediteranskoga grma čiji se plodovi jedu (u octu). (Petrocchi 1900: 370) Korpus nam daje sasvim drugo značenje, no metaforički bi moglo biti povezano s izvornim: "Nato uzmu vrbnički "kapari" (nabožno društvo za nošenje mrtvaca) lijes i krenuše praćeni rodbinom pokojnikovom i svom silom naroda iz općine Punat prema Vrbniku." (1905., 1/3)

- ješka od tal. *esca*: preuzeto je samo preneseno značenje, ono 'što potiče ili vara', koje nije zabilježeno u *Rječniku* iz 1900., Petrocchi daje sljedeća značenja: (1) hrana, (2) gusjenica ili slično za privlačenje riba, (3) biljni materijal za potpalu, uz željezo i kremen te navodi neke frazeme. (Petrocchi 1900: 840) Primjeri u korpusu: za ješku, na koju bi neki htjeli loviti ljude (1900., 41/5); To je tako rekuć "ješka", za koju je zagrizla zastupnička kuća, da pak i druge poslove obavlja. (1901., 46/1)

- catara od mlet. *zatara*: prvotno se odnosilo na plovilo za rijeku, no iz širega se konteksta može naslutiti da se u korpusu može odnositi i na plovilo za more (Boerio 1856: 807)

- trifoj od *trifoglio*: u jeziku davaocu je potvrđeno samo denotativno značenje 'biljne vrste s tri lista' (Petrocchi 1900b: 1163), dok se u korpusu odnosi na preneseno značenje, odnosno trojac

- trikolorni od *tricolore*: u talijanskome *Rječniku* iz 1900. se odnosi na tri boje (Petrocchi 1900b: 1163), dok se u korpusu pridjev odnosi na nešto talijansko jer talijanska zastava ima tri boje

- merenda (nulta adaptacija) se u talijanskome odnosila (a i danas je tako) na točno određen obrok u danu, (Petrocchi 1900b: 205) dok se iz korpusa može naslutiti da se preuzeto značenje odnosi na bilo koji obrok

- ričet od *ricetta*: odnosilo se na 'liječnički recept' (Petrocchi 1900b: 727), no u korpusu se odnosi na bilo kakav recept, a s obzirom na spomenute dionike, čak i na politički.

7.2.4. Metonimija

U *Našoj* je *slogi* osvjedočen i primjer proširenja značenja metonimijom:

- harmonika od tal. *armonica* (Petrocchi 1900: 140) u talijanskome ima jedno značenje: glazbeni instrument. I u korpusu je preuzeto ovo značenje, no u jednom je primjeru u metonimijskome značenju jer se odnosi na harmonikaša, odnosno onoga tko svira ovaj instrument: Pozvao je na trg i harmoniku, i sopce (1904., 11/1).

7.2.5. Pejorizacija

Iščitavanjem *Naše sloge* naišli smo na podosta primjera talijanizama kod kojih je došlo do pejorizacije značenja u odnosu na modele pa ih donosimo u nastavku.

- iredenta (irredenta) od tal. *irredenta* i sve izvedenice (iredentist(a), iredentaš, iredentarski itd.) su preuzeli značenje iz talijanskoga jezika, 'politička stranka koja želi postići neovisnost talijanskih pokrajina koje su još pod upravom stranaca' (Petrocchi 1900: 1276). Međutim, u čitavom je listu ono negativno konotirano, što i ne čudi s obzirom na značenje, a mogu osvjedočiti sljedeći primjeri: gdje ga je sve smatralo kano žrtvu riečkih iredentaša (1900., 77/2); Zlobna istarska irredenta podmiće tim poštenjakom, da su se odvažili na taj korak jer da su Hrvati! (1901., 59/4); da uzdrži bies iredente (1901., 59/2)

- Kalabrija od toponima *Calabria*: iz konteksta je vidljivo, a potvrdit ćemo primjerom (Ta nismo ovdje u Kalabriji, nego u čisto hrvatskom kraju. 1900., 40/1), da Kalabrija ne označava samo točan talijanski toponim, već dobiva i pejorativno značenje koje bismo mogli opisati kao nešto 'strano, nehrvatsko a ponekad i okupatorsko'. Slično je i s etnikom Kalabrez: spominju se rovinjski kalabrezi, lovranski kalabrezi, a negativan se stav prema njima može očitati iz tekstova, primjerice Gospodo Kalabrezi, samo napried s vašom "bruturom" (1903., 6/9).

- po ovome se uzoru može navesti i primjer Ungarez (riečki Ungarezi, 1900., 6/3), toponimu je dodano negativno značenje jer se radi o stranoj nacionalnosti

- za razliku od kompromisne replike, replika limunada osvjedočena je u potpuno drugačijem značenju od napitka pa navodimo primjere: Taj list jest poznata talijanska l i m u n a d a "T r i e s t e" (1901., 71/3); tršćanski list, što smo ga drugom zgodom označili "limunadom", koju prodaju tršćanski bogataši (1902., 2/3); Mi bismo rada zadovoljiti tršćanskim trgovcem sa limunadom i njihovim suplemenikom (1902., 2/3); koji su bliži po čuvstvu i načelu tršćanskom "Židovčiću" negoli listu-limunada (1902., 2/3) - Vidljivo je da se limunadom pogrдно naziva jedne talijanske novine. Može se pretpostaviti da su metaforički nastojali ukazati na to da list 'nema sadržaja, odnosno da je blijed poput limunade' stoga smo ga uvrstili u ovu kategoriju pejorizacije. Iz toga je izveden i pridjev limunadni.

- lumbrelar od *obrellaio*: prvotno je imalo dva značenja: 'onaj koji izrađuje i prodaje kišobrane' i 'putujući popravljач kišobrana' (Petrocchi 1900b: 384); iz konteksta (imenovati u Lovranu

počastnimi građani sve talijanske "stagnare" i "lumbrelare", 1903., 20/2) je jasno da se značenje proširilo na 'sve siromašnije talijanske obrtnike'

- kao primjer pejorizacije može se navesti i jedna imenica koja već u talijanskome modelu ima pejorativno značenje: zitellona od *zittellona*, koja u jeziku davaocu označava 'djevojku koja je ostarjela u rodnome domu, nije se udala' (Petrocchi 1900b: 1254), međutim u kontekstu se lista dodaje i pejorativan stav prema tome što su te osobe talijanske nacionalnosti pa je u tome proširenje značenja na pejorativan način

- mafia i maffija od *maffia*: izvorno označava dva osnovna pojma: 'bijedu' i 'družbu u kojoj si osobe pomažu ne mareći o zakonu i moralu' (Petrocchi 1900b: 111), u kontekstu *Naše sloge* je pak moguće iščitati i pejorativno značenje toga 'organiziranoga društva'

- manjifiko i manjifico od *magnifico*: doslovno značenje 'veličanstven' (Petrocchi 1900b: 116) prošireno je negativnom konotacijom, što je vidljivo iz konteksta i odnosi se na župana i bilježnika, koji su očito bili talijanski orijentirani

- reverendo (nulta adaptacija): preuzeto je samo jedno značenje, 'oslovljavanje crkvenoga dužnosnika' (Petrocchi 1900b: 718), no iz konteksta je vidljivo da je značenje pejorativno jer se radi o Talijanu (ostale zovu *Monsignor*)

7.2.6. Melioracija

Navest ćemo i primjer poboljšanja značenja replike u odnosu na model:

- mulac od mlet. *mulazza*, što se u mletačkome odnosilo na pejorativ od mula ili mulo, životinja; u korpusu se rabi izraz mulac, ali u nabrananju i drugih životinja (protiv šteta, što zadese goveda, konje, mazge, mulce i svinje, 1903., 19/4) stoga se može pretpostaviti da je preuzeto značenje replike u korpusu "poboljšano" u odnosu na model.

ZAGLAVAK

Za leksičko-semantičku razinu prilagodbe može se reći da jako ovisi o kontekstu, što je iz primjera i vidljivo. Rezultat toga je da imamo mnogo primjera suženja broja i polja značenja jer je korpus ograničen pa možda poneka nisu imala prilike biti zabilježena, što nikako ne znači da nisu postojala, no mi za to potvrde nemamo. Zanimljivost je korpusa na ovoj razini i u tome što

imamo znatan broj primjera s proširenim značenjem, i to najviše pejorativno konotiranima. Razlog možemo pretpostaviti u hrvatsko-talijanskome društvenome i političkome odnosu s početka 20. stoljeća jer su često talijanski leksemi i oni koji označavaju nešto strano i talijansko dobivali konotaciju negativnoga i stranoga. Ovaj nam aspekt samo potvrđuje da je aktualno stanje imalo utjecaja i na jezičnu zbilju.

8. SINTAKTIČKA RAZINA PRILAGODBE TALIJANIZAMA

Hrvatsko-talijanski jezični dodiri ostvaruju se i na sintaktičkome planu. Sintaktička narav hrvatsko-talijanskih jezičnih dodira na korpusu *Naše sloge* može obuhvatiti dijelove rečenice, cijelu rečenicu, ali i šire, tekst i diskurs¹⁷. Dosad su hrvatsko-talijanski jezični dodiri na sintaktičkome planu proučavani gotovo isključivo s aspekta prebacivanja kodova i to na dubrovačkome dijalektu, koji je bio pogodniji za takvim tipom istraživanja, čime se bavila L. Sočanac. Naime, u standardnome je jeziku obično teško naići na tekstove koji obiluju tzv. prebacivanjem kodova. Međutim, funkcionalni stil istraživanoga korpusa te vrijeme i mjesto nastanka učinili su ovaj dio vrlo specifičnim. Odnos hrvatskoga i talijanskoga jezika u Istri na početku 20. stoljeća bio je vrlo složen, što je vidljivo i iz sadržajnoga dijela, ali i iz talijanskih posuđenica, koje obiluju kompromisnim replikama. Hrvatska sintaksa, kakvu je vide Maretić i Florschütz, ima širok raspon – od rečenice i njezinih dijelova do dijelova govora. I u talijanskim se onodobnim gramatikama pronašlo mjesta za teme iz sintakse. Najviše se o talijanskoj sintaksi (od proučavanih gramatika) može pronaći u Melgovoj gramatici iz 1888. godine. Naime, djelo je podijeljeno u dva dijela, na etimologiju, koja ustvari obuhvaća teme iz morfologije, i sintaksu.

Na ovoj ćemo se razini najviše zadržati na prebacivanju kodova, kao na svojevrsnome fenomenu u ovim novinama, a potom i na nekim specifičnostima koje smo uočili na razini rečenice.

Iako je jezična (a i općenito) politika *Naše sloge* spram talijanskoga jezika (i općenito spram talijanstva uopće) bila vrlo izoštrena, talijanski je jezik nezaobilazan, kako nenamjernim primljenicama, tako i čitavim dijelovima teksta na talijanskome jeziku. Stav je lista uvijek jasno iskazan: talijanski je jezik u Istri – onaj koji ugrožava hrvatski. S druge je pak strane vidljivo i to da je toliko uklopljen da postaje nezaobilazan. Iz samih bi se tekstova o talijanskome jeziku, koji ugrožava i "tlači", očekivao više "puristički" stav u redakciji *Naše sloge*. Toga, međutim, nema. Dapače, navest ćemo brojne primjere u kojima se bez problema prebacuje kod ubacivanjem talijanskih neadaptiranih leksema, zatim rečenica, pa čak i cjelovitih tekstova, bez prijevoda.

---

¹⁷ Misli se na širi pojam od *teksta*, koji svakako uključuje i kontekst, (prema: Badurina 2005: 364) ili "skup međusobno povezanih tekstova koji su na izvjestan način upućeni jedni na druge." (Škiljan 1997: 9)

Dakle, može se zaključiti da se, bez obzira na sve, očekivala određena razina poznavanja toga, "neprijateljskoga"¹⁸ jezika.

8.1. Prebacivanje koda

Prebacivanje se kodova smatra važnim aspektom dvojezičnosti, a može se definirati kao naizmjenično korištenje dvaju ili više jezika unutar istoga iskaza. (Sočanac 2004: 218)

Primjeri prebacivanja koda ubacivanjem talijanskih leksema, sintagmi i dijelova rečenica: Tako su gospoda odredila, a pantalon paga. (1900., 3/1); da se u Lošinj u svaku najgoru moralnu ptopalicu nazivalo "un bravo uomo", "un galantuomo" (1900., 3/1); samo je trebalo da par puta zavikne: porchi Croati (1900., 3/1); neka bude samo talijanaš, i on je "un buon ed esemplare sacerdote" (1900., 3/2); eto ga, "un bravo e zelante maestro" (1900., 3/2); arsenalski "capi d'arte" (1900., 8/3); dr. Campitelli, od najnovijega doba "commendatore" (1900., 15/2); slavni "cittadini" (1900., 16/2); njegove "predilette figlie di Maria" (1900., 18/2); "iniziatore, cassiere, fondatore, del casino di lettura" (1900., 22/3); "onde poter fare alto e basso" (1900., 30/2); pozdravljati moraju sa: "servo suo" (1900., 34/2); Nekoji napinju sve sile: compare qua, compare la (1900., 34/2); pod imenom Figlie di Maria (1900., 35/3); postavimo i mi jedan "asino, pardon! asino infantile" (1900., 47/2); dakle po talijansku: guarda e passa (1900., 62/3); da je došao upravljati onom župom "f a m o s o d o n S c i t u r" (1900., 75/4); Socijalisti još viču nećemo militarizma, doli s arsenalom, a ne znadu, kad bi sve to pošlo u b a s s o, da bi oni pošli a s p a s s o, i bila bi r o v i n a cieloga grada. (1900., 77/1); šalje kojekakvo "O r d i n e d i p a g a m e n t o" (1900., 78/3); vidjeli smo po nekih kućah obletati doktora (avokata) "delle cause perse" (1900., 79/3); naziv "rufiani del comun" (1900., 80/2); a vani "muffa numero uno" (1900., 83/3); govorila je na usta svoga predsjednika : "andemo avanti" neobzirući se na "maleenu" blamažu (1900., 88/1); dokle nije jedan sam član komisije sa besedami "pur troppo" priznao, da je pravi izbornik tekar sada prispjeli Dobrovich (1900., 88/1); "Viva Istria!" To je baš po domaću i starinsku. (1900., 89/3); "Viva l'istria italiana" (1901., 5/3); posrećilo se je oružničtvu raztjerati biesneće c i t t a d i n e i uhvatiti kolovodje (1901., 7/2); Madre patria. (1901., 10/2); nazivati (...) talijanski jezik "nostra lingua" (1901., 13/3); sad plešu kako svira la grassa borghesia (1901., 35/3); Psovka

---

¹⁸ Stanje nije uvijek bilo takvo. Naime, "tekstovi su s početka pisani pomirljivim tonom (...), oštiji stav spram talijanskoga građanstva oblikovan je tek postupno, tijekom sedamdesetih godina devetnaestoga stoljeća, odnosno nakon što su se obje strane uvjerile kako su programi što su ih zastupali politički pokreti u nastajanju uvelike međusobno isključivi." (Dabo 2015: 139)

"porco di šćavo". (1901., 38/3); Na to su biesni koncertiste počeli kriviti jedan drugoga, časteć se narodnim kulturnim izrazima madonna, ostia, dio ecc. (1901., 46/3); da su morali čuti i pogrda, kao kroatazzo, porco de buzdo, montanaro (1901., 52/1); Je li istina sve ovo šjor kunšiljer "Chiudemo un oćo"? (1901., 54/2); Fora i šćavi urlikala je gospodska fakinaža (1901., 61/4); usljed fabriciranih glasova novopečenih c i t t a d i n a (1901., 86/2); Pod naslovom "Senza Bussola" (1901., 97/2); Taj fini tić od nido de merli (1904., 18/2); kako oni kažu: contro il Comuno nemico lo slavismo (1904., 35/2); Pa neka: question di gusti (1904., 37/2); Ali jedna je stvar koja bi se preko noći urediti mogla, a to su one nesretnu talijanske table na dućanima naših ljudi. Svi oni "in commestibili", "calzolaj", "vendita colori", "falegnami" toga svega bi moglo odmah nestati. (1905., 9/3); poklik iz prsa se vine - la causa è persa (1905., 12/2); Me ne impipo dell'azion cattolica, bi rekao onaj prete allegro. (1905., 17/3).

Primjeri ubacivanja cijelih rečenica na talijanskome jeziku u novinama:

La chiesa non è che una bottega! (1900., 19/2); "Meglio carcere in Austria, che morir di fame in Italia" (1900., 21/3); B e r t o l d o v o l t a c a r t a ! (1900., 87/2); "Questo faremo in Albona." (1901., 9/2); "La nostra cara conoscenza." (1901., 49/3); "Nessun maggior dolore, che ricordarsi dei tempi felici nella miseria." (1905., 8/4); otrpatio ga je riećima: "Oggi non ho tempo, venite un altro giorno"! (1907., 7/3); Abbasso la camorra. Upravno vijeće... (1912., 11/2)

U *Našoj se slogi* ponekad mogu naći i primjeri rečenica koje pripadaju talijanskomu nestandardnom jeziku unutar tekstova koji nisu takvoga tipa¹⁹: "Taliani semo nati, Taliani creperemo, mandemoli in Croazia a pascolar i porchi". (1900., 34/2); "Kva non se parla slavo!!" (1900., 65/2); Vederemo! (1900., 84/3); "Gavaremo balotaggio." (1900., 85/1); Italia farà da se. (1901., 23/3).

Ponekad su se sintagme toliko udomaćile da je bilo normalno redovito ih rabiti pa se za neke od njih može govoriti i o svojevrsnim frazemima u istraživanome korpusu.

Primjeri za sintagmu avita cultura (i njezine kompromisne replike): Avita cultura. (1900., 3/3); u zemlji "avite colture" (1900., 30/3); Plodovi "avite culture" (1900., 87/3); glasovita "avita cultura" (1901., 13/3); uspjesi "avite culture" u Istri (1901., 13/3).

---

¹⁹ Rubrike pisane dijalektom (primjerice *Franina i Jurina*, *Paćuharije* i sl.) nisu obrađivane.

Primjeri za sintagmu osar tutto: princip "osar tutto" (1900., 6/3); koja se temelje na poznatoj Bartolićevoj izreci: o s a r t u t t o (svako je sredstvo dobro) (1900., 82/2); t. j. o s a r t u t t o (svako sredstvo vodi k cilju, ili: neplaši se nikakva sredstva ili: upotrebi svako sredstvo) (1900., 83/1); O s a r t u t t o pomoglo je dakle najprije kod razdiobe izbornih sekcija a zatim kod sastavljanja izbornih sekcija (1900., 83/1); Mrzko talijansko načelo: o s a r t u t t o, o čemu govorimo opširnije na prvom mjestu (1900., 83/1); osar tutto (latimo se svega) (1900., 86/1); onu bezobraznu o s a r t u t t o (1904., 31/2); se znadu dobro poslužiti onom poznatom devizom talijanaške stranke: "osar tutto" (1904., 41/4); načelo "o s a r t u t t o" (1904., 42/2); Po receptu "osar tutto" (1905., 4/4); vjerno će slijediti nauku svoga učitelja Bartolia "osar tutto" (1905., 9/3); da će se jedni i drugi poslužiti glasovitim *Bartolievim* receptom: "*Osar tutto!*" (1906., 33/3)

Primjeri za sintagmu puro sangue: Nu da vidimo to puro sangue, tu perlu talijanstva Istre. (1900., 27/1); nekad Slovinac - a sada "puro sangue" (1900., 79/3); fiorentinci puro sangue (1900., 85/2); talijanska p u r o s a n g u e (1905., 6/3); Talijani, premda ih je malo, niti 2% p u r o s a n g u e (1907., 7/3).

I, na posljjetku, prebacivanje je kodova vidljivo i kod cjelovitih odlomaka. Prije navođenja primjera odlomaka navest ćemo još jednu osobitost lista: naime, posebna izdanja 39a, 39b i izvanredno izdanje 39c iz 1912. pisana su i talijanskim jezikom iz razloga, kako kažu, "da nas razumije i onaj del gradjanstva u Puli, koji ne razumije hrvatski, da i ti gradjani doznaju..." (1912., 39a/1)

"U broju 937 pod naslovom "Taglio di viti" izvolio je taj listić opet milostivo mene se spomenuti. Poslije navoda, da se je u Kirminjaku, selu župe žbandajske, posleklo loza, piše, da "il parroco Mompaderno, per sostenere la famosa interpelanza, mossa a suo tempo dall'on. Spinichich al Ministro dell' interno al Parlamento, ha ancora la mutria di credere e di far credere a certi malviventi della sua e di altre ville contermini, che i gendarmi appostati a S. Giovanni di Sterna, non solo sono cosa superflua, ma persino dannosa, aggravando sulla gendarmeria accuse atroci quanto insussistenti". K o l i k o o v d j e r i e č i, t o l i k o p a k l e n s k i h l a ž i." (1900., 23/4)

Preminula već novina "L'Istria" od 21. decembra 1901. br. 1015 pisala je medju ostalim - ovako: "È per limitarci alla questione liturgica, noi non abbiamo dimenticato la calda raccomandazione, fatta in un incontro, da S. M. l'Imperatore a questo nostro Vescovo, Mons. Flapp, perché tenesse

fermo alla liturgia latina, e non indulgesse, in verun modo, alle innovazioni che in questo proposito si volevano introdurre nelle chiese da sciagurati Sacerdoti forastieri, senza religione e senza coscienza." (1904., 29/2)

"Mi pervenne uno scritto in lingua a me sconosciuta firmato da Lei, che, di nascita italiana, conosce a perfezione questa lingua. Non pretendo riguardo da Lei, ma so di non essere obbligato, quale persona privata, a rispondere a scritti che, indelicatamente, mi si manda in una lingua, che non è la mia, come non la dovrebbe essere di colui che firmò lo scritto. Se quindi desidera qualche cosa da me, Lei, che è, od almeno dovrebbe essere italiano, mi scriva in quella lingua." (1905., 10/4) Ovaj je primjer zanimljiv i pitanje jezične politike jer se vidi da pojedinci nisu uopće htjeli komunicirati hrvatskim jezikom.

"Evo vam glasovitoga "Circolare": Al Ven. Clero diocesiano. / Circolare / Si raccomanda al pio suffraggio del ven. Clero l'anima del M. R. Sign. Giorgio Žiković emerito paroco di S. Lorenzo in Predubaz, il quale è mancato ai vivi per morte repentina il 30 pr. p." (1907., 1/1)

8.2. Prijevod uz prebacivanje koda

Drugi je pak slučaj kada se uz hrvatsku inačicu dodaje i talijanski izraz (koji nije uvijek doslovan prijevod), obično u zagradama, ili obrnuto: temeljitih prigovora (fondate eccezioni) (1900., 2/1); za talijansko-slavsku (italiano-slava) školu (1900., 2/2); slavski (slavo) (1900., 2/2); švabe (bakuli) (1900., 16/6); tujinac (straniero) (1900., 19/1); mjernik (geometra) (1900., 21/2); Upravi občinskoga (Comunale) kazališta (1900., 23/2); "La scuola croata di Sterna sfumata." (Izjalovljena hrvatska škola u Šterni.) (1900., 24/1); talijanski strielci (bersaglieri) (1900., 28/3); putem povjerbene zamjene (sostituzione fedocommissaria) (1900., 33/2); "limoni spremuti" t. j. istisnuti limuni (1900., 33/3); u takozvanoj palači (Palazzo) (1900., 34/3); Morti (mrtvi) (1900., 51/3); Morski vir. (Tromba marina) (1900., 58/3); što da je prava propast (rovina) (1900., 66/1); te hrvatske rieči (sacramentali parole) (1900., 70/2); prikaži tvoju pozivnicu (invito) (1900., 84/1); Koji su lani i ove godine kupili modru galicu (verde rame) (1900., 87/2); Utvrđujemo nadalje, da su B u j e "la vedetta italiana" (talijanska straža u Istri) dale predloženom talijanskom kandidatu jedan j e d i n i glas (1901., 5/3); neizuzevši onu slobodnih zidara (Massoneria) (1901., 28/6); izpanjena sa n e s s u n o (nitko) (1901., 30/2); jedrenjače velike obalne plovitbe (grande cabotaggio) (1901., 39/1); jedrenjače kratke obalne plovitbe (piccolo cabotaggio) (1901., 39/1); za gradnju tvornice leda na rtu (punta) (1901., 41/6); sjedište sabora (sede legale) (1901.,

51/1); U občinskom zastupstvu sjedi 30 zastupnika (raprežentanata) i 15 zamjenika (sostituti) (1901., 56/2); Gloria di Portole! (Slava Oprtlja) (1901., 58/3); "Parla chiaro" (govori jasno) (1901., 64/1); pogriješka u postupku (vizio di procedura) (1901., 67/2); "A v a n t i" (Napried) (1901., 102/2); "Seosku blagajnu" (cassa rurale) (1903., 30/2); "Non capisso" (ne razumijem) (1903., 34/1); pak je za svoje teške prištednje kupio po koju dionicu (azione) (1904., 2/3); Novačenje (leva) (1904., 9/4); kamenolom (Kave) (1904., 11/3); za članove katoličkog društva (circolo cattolico) (1904., 16/3); "Jedna uredba obnovljena" (un'istituzione ristabilita) (1904., 16/3); "in botte di ferro" (u željeznoj bačvi) (1904., 16/3); "scovazza", smeće (1904., 18/2); od osobnog dohodka (importo rendita personale) (1904., 24/2); tad si marva, rob (ščavo), stranac - forestiero (1904., 16/2); "P o g i b e l j o d s m r t i" (Pericolo di morte) (1904., 31/1); "dječinja vrtić" (asilo infantile) (1905., 4/4), stavnja (leva) (1905., 5/5); se niste rikordali (sjetili) (1905., 16/3); zabava (festa primaverile) (1905., 18/2); "Izmedju Talijana i Hrvata" (fra italiani e croati) (1906., 23/3); u svih *talijanskih pokrajinah podvršenih* (soggette) Austriji (1906., 39/3); da će svoju kuću unajmit (afitat) (1907., 29/1); uz najamninu (fit) (1907., 29/1); uz 1.760 K najamnine (fita) (1907., 29/1) konzerva od rajčica (pomidora) (1907., 45/4); Mjesto glavnog poljodjelca (capocoltivatore) (1908., 1/3), stavnja (leva) (1909., 7/3); obavljaju službu ložača (fuochisti) (1909., 24/2); "Gorući Rodoljub" (fervente patriota) (1909., 39/3); načelnik (podestá) (1911., 45/3); ljekarnik (farmacista) (1911., 45/3); lingua disprezzata (omraženi jezik) (1912., 16/2); lingua barbara i idioma barbaro (jezik barbarski) (1912., 16/2).

U korpusu su osvjedočeni i primjeri čitavih rečenica iz talijanskoga (iako nestandardnoga) jezika s prijevodom u zagradama: N e a n c h e s e v i e n I d d i o ! (Niti da dodje Bog!) (1900., 75/2); "savè parlar italian?" (znate li talijanski?) (1901., 29/1); "Questi ragazzi non sanno nulla" (ova djeca neznaju ništa). (1904., 16/3).

Nezaobilazan je i primjer iskaza na dijalektu s objašnjenjem na talijanskome: "k i i š ć e, t a n a j d e" (po talijansku: "chi cerca, trova") (1901., 20/3).

Ima i primjera gdje je najprije naveden hrvatski prijevod pa nakon toga talijanski izvornik: "Moraju li Talijani učiti slavski ?" (Devono gli italiani imparare lo slavo?) (1909., 20/1); "Jošte o učenju slavenskog jezika" (Ancora sullo studio della lingua slava) (1909., 21/1); Tako zvano narodno izmirenje u Istri (La cosidetta conciliazione nazionale nell'Istria) (1909., 50/1).

Zanimljivi su primjeri navođenja prijevoda u zagradama kada je prijevod prošao neki oblik prilagodbe. Najčešće je prilagodba na grafijskoj razini: stolara i postolara (luštra škarpe) (1900., 26/2); kamenice (oštrige) (1900., 45/4); brodovlje, koje je već na plutačama (bove) (1900., 46/2); da mu se dade javnu pratnju (publika sikureca) (1900., 86/5); Talijanska uhoda (špia) (1901., 65/4).

I u ovome dijelu postoje cijeli odlomci/tekstovi na talijanskome jeziku iza kojih slijedi prijevod. Slijedi primjer, a navest ćemo da je i cijela jedna *Interpelacija zastupnika Mandića* prevedena (1912., 27/3).

"Ci auguriamo che Dignano, oltrechè onorare le virtù dei suoi cittadini benemeriti, con la concordia degli animi, sappia presto lavare l'onta obbrobriosa che uno straniero volle infliggerle lunedì scorso, percorrendo beffardo ed altezzoso le vie della città a capo di una numerosa torma di contadini. Questo attende da Dignano tutta la Venezia Giulia. (N. d. R.)". Hrvatski od prilike bilo bi ovako: Nadamo se, da će Vodnjan, povrh toga što poštuje kreposti zaslužnih gradjana, sa slogom znati do mala oprati gadnu sramotu, koju mu je prošloga ponedjeljka nanosao jedan tudjinac, prolazeć porugljiv i ohol, na čelu mnogobrojne četepoljodjelaca, ulicama grada. To očekujeod Vodnjana ciela "Venezia Giulia!" (1900., 19/1)

8.2.1. Onomastičke osobitosti i sintaksa

Ovakav tip prebacivanja kodova nalazimo ponekad i kod navođenja toponima te antroponima. Dva su načina navođenja toponima i antroponima (uglavnom prezimena): (1) da se najprije nađe hrvatska inačica pa, uglavnom u zagradama, talijanska i (2) da se, uglavnom u zagradama, doda i poneki, obično ironičan, komentar. Komentari su češći kod navođenja prezimena.

Primjeri toponima za prvi slučaj: iz Kaštela (Kastelvenere) (1900., 2/2); neka tvrdka iu Vidma (Udine) (1900., 44/3); Pisino - Pazin (1900., 63/1); u Roveretu (Dubašnica na otoku Krku) (1900., 64/3); Oglaj (Aquila) (1900., 69/3); Krk (Veju) (1901., 2/1); na Herpelju (Carpeliano!!) (1901., 10/2); Buzet (Pinguente) (1901., 11/4); Mirne (Quieto) (1901., 61/2); Mirna ili Kvjeto (1901., 73/1); Vodnjana (Dignano) (1901., 81/3); ni Kopar ni Capodistria (1902., 13/1); iz Kostanjevice (Castagna) (1902., 22/1); Cerreto (Cerovlje) Draguccio (Draguč) Lupolano

(Lupoglava) Dannano (Dane) Arcelle (Ročice) Castelarò (Gradinje) Vetta (Vrh) (1902., 77/1); u Kaštelu (Kastelvenere) (1903., 6/4); u Krku (Veglia) (1903., 6/7); Talijanaške spletke u Kaštelu. (Castelvenere). (1903., 20/3); u Vidnu (Udine) (1903., 28/5); u Krku (Veglia) (1904., 9/4); Kaštel (Castelvenere) (1904., 15/3); u Jakinu (Ankona) (1904., 16/4); u Jakin (Ancona) (1904., 23/3); Kruč (Aquaviva-Collecroce) (1904., 33/3); Humak (Umag) (1904., 35/3); Humak (Umago) (1904., 35/3); u Novigradu (Cittanova) (1905., 13/3); u Krku (Veglia) (1905., 14/2); Humak (Umag) (1905., 16/4); u Vidmu (Udine) (1905., 18/3); Novigrad (Cittanova) (1905., 29/6); u Savudriju (Salvore) (1906., 15/4); u Savudriji (Salvore) (1906., 22/4); Humak (Umag) (1906., 28/3); "Manciano" (Rukavac), "Erta" (Bregi), "Apriano" (Veprinac), "Metelliano" (Matulje) (1906., 35/2), iz Humka (Umaga) (1907., 14/2), Iz Novigrada (Cittanova) (1907., 17/1), u Susku (Sansigu) (1909., 5/2), "Lošinjske slasti" (Delizie lussignane) (1909., 10/3); Humak (Umag) (1913., 4/3).

Iz primjera je vidljivo da je ponekad i talijanska inačica barem djelomično prilagođena. Primjerice Ankona i Kvjeto su prilagođeni na grafijsko-ortografskoj razini.

Primjeri antroponima za prvi slučaj: Tomica (Tomizza) (1901., 9/2); Josipa Laurenčića (Laurencicha) (1901., 24/3); Colombis (Golubić) (1901., 53/1); Petris (Petrić) (1901., 53/1); Icich (Ikić) (1903., 20/4); Chervatin (Hrvatín) (1903., 22/5); Rakamarić (Racamarich) (1904., 5/2); postupanje g. Ponis-a (Poniža) (1904., 19/4); Mate i Alojzija Paoletich (Pauletić) (...) k nekome Deklichu (Dekliću) (...) nekim Palcichem (Palčić) (1904., 35/3); Zottich (Cotić) Felice (1905., 3/3); Antonija Matasa (Matassa) (1905., 19/5); Vjetin (Vetta) (1905., 19/5); Kjavaro (Chiavaro) (1905., 19/5); Grossich-a (Grožić-a) (1907., 3/3); Žuvić (Suvich) (1907., 59/3); Hlača (Clacia) (1911., 31/2).

Primjeri toponima s komentarima: u selu kmeti (moderno Metti) (1900., 34/3); "Cernical" (mjesto "Černikal") (1903., 14/2); u Duttogliano (valjda u Dutovijah na Krasu) (1904., 12/3); plován d i B e r s e z i o. Tužni naš Berseče! (1904., 20/3); u Veprincu (po njihovom "Apriano") (1904., 22/2); bolesnik iz Bregi bio je označen da je iz Monti (1904., 36/3); u Krkavcih (novopečeno Carcase) (1906., 44/3).

Primjeri antroponima s komentarima: g. Cucovichu, nekad Kukoviću (1900., 11/6), Šime Hadun (on ga piše Cadun) (1901., 58/3); Corazza (negda Koraca) (1900., 72/2); Cucovich (čitaj Kuković) (1901., 59/3); Geletich (čitaj Jeletić) (1901., 90/2); Gospodin Goffredo Cavallini (?!...

tako se je krstio, od hrvatskog nadimena, Konjić) (1901., 4/2); Scarizza (čitaj Škarica) (1902., 6/3); "Siscovich" (mjesto "Šišković") (1903., 14/2); Picinich (čitaj Pičinić) (1903., 22/5); učitelju Zecu (sada i Zez-u) (1903., 27/3); Ivan Giuricin (čitaj Juričin) (1903., 27/3); liečnika Bolmarčića (pa još kažu nekoji, da nisu imena starih Rimljana svršavala na ić) (1904., 28/2); dr. Mrach (čitaj Mrak) (1904., 32/1); nose trojica sljedeća imena: Mrak, Gržetić, i Uljanić (pisana dakako talijanskim pravopisom) (1904., 35/2); Neri - starinom Crnić ili Crnčić (1905., 19/5); Haračić (koji se sad podpisuje hrvatskim, sad talijanskim pravopisom) (1905., 20/3); mala Alzich (kako li se već zove, da li Aldić, Alčić, ili Alžić - ni njezin ćaća nezna) (1906., 37/2); g. Kuzmanich (Kuzma-nič) (1906., 43/3); Julijan Covaz (po našu: Kovač) (1906., 45/2).

8.3. Utjecaj talijanske sintakse

Na sintaktičkoj je razini prilagodbe talijanizama značajan i položaj riječi u rečenici. Najpreciznije smo objašnjenje pronašli u djelu *Grammatica italiana (regole ed esercizi)* Morandija i Cappuccinija iz 1895. godine. Autori razlikuju *izravnu konstrukciju* rečenice od inverzne. U izravnoj konstrukciji subjekt prethodi predikatu, a predikat objektu, dok sve ostale dopune slijede riječi na koje se odnose. (Morandi, Cappucini 1895: 264) Iz ovoga jasno iščitavamo da je i atribut u talijanskome jeziku obično u postpoziciji. Potvrde možemo vidjeti i u talijanskim rečenicama (i tekstovima) na stranicama *Naše sloge*. U hrvatskome je jeziku položaj atributa najčešće ispred imenice kao atributni pridjev, a tek tzv. predikatni ili priročni atributi, koji izriču "tek slučajno i prolazno stanje" imenici mogu biti i nakon nje. (Florschütz 1905: 150) Dakle, postpozicija je u hrvatskome stilski uvjetovana. S obzirom na složene odnose hrvatskoga i talijanskoga jezika, na brojne primjere prebacivanja koda i prijevode (ponekad su i izvornici tiskani, a ponekad je samo naznačeno da je vijest preuzeta iz talijanskih izvora), može se pretpostaviti da su primjeri za hrvatski jezik stilski uvjetovanoga položaja atributa uz imenicu rezultat složenih talijansko-hrvatskih jezičnih dodira na početku 20. stoljeća. Iz ove kategorije izuzeli smo primjere koji se odnose na vjerske i biblijske motive gdje je postpozicija također normalna pojava.

Primjeri: Dolazak kralja grčkoga (1901., 37/3); maruni Lovranski, smokve Creske (1904., 2/3); patriotska krv lombardska (1911., 2/2); Auktoritet Jornaletov (1900., 3/1); mnogo vina bieloga i crnoga (1902., 33/4); kamorra je pokunjena grozno (1905., 4/3); novopečeni egida "partita istrijskoga" (1905., 19/3); ljudiju foreštih (1905., 19/3); občini puljskoj (1911., 3/1);

slika štampana (1900., 18/1); vina piemontezka, sicilijanska, napuljska i modenska (1902., 15/4); figura porka (1902., 37/1); iz plovanije puljske (1910., 34/2); dopisnik "Piccolov" (1904., 40/3); kćerka kapelnikova (1901., 8/3); pod kapom nebeskom (1910., 9/2); Camorra istarsko-talijanska (1901., 53/3); latinska sinjorija favorizirana (1914., 3/2); da taj utjerani novac poštarici predati moraju (1906., 29/3); otac poštaričin (1906., 29/3); zaliv verudski (1907., 17/2).

U nastavku navodimo primjere dijelova i čitavih rečenica u kojima je redosljed riječi za hrvatski jezik stilski obilježen, no sagleda li se u talijanskome, može se uočiti da je neutralan stoga se može pretpostaviti da su rezultat "lošega" prijevoda. Primjeri: su počeli kopat od rieke kanal (1900., 15/3), Iredentovci mislili su, da će se dr. Rybar preplašiti. (1902., 11/2); Predsjednik dade zatim galerije izprazniti, prijaviv tajnu sjednicu (1901., 17/3); Grakalić će biti ispetore forestal u Premanturi (1904., 2/1); Mlieko frižko dojeće krave (1902., 25/7); Kamori bilo je udovoljeno (1911., 14/1).

8.4. Ostale specifičnosti na sintaktičkoj razini

Analizom hrvatskih i talijanskih gramatika s početka 20. stoljeća može se vidjeti razlika i u glagolskim načinima. Naime, u hrvatskome jeziku nema konjunktiva, dok se u talijanskome rabi. Budući da glagoli u hrvatskome jeziku, bez obzira iz kojega su jezika preuzeti, ulaze u hrvatski sustav, inovacije nismo uočili.

Međutim, neadaptiranih primjera glagola ima i oni se navode kao u talijanskome jeziku: Naš neopodestà - detto oćalin (1911., 21/3); dottor još iz Padove - detto quattro occhi. (1911., 15/3); šior podešta, detto "cavaliere senza cavallo" (1903., 4/3); Detto, fatto, mene su izabrali načelnikom (1904., 18/3).

Od ostalih se specifičnosti na sintaktičkoj razini mogu navesti primjeri koji su česti kod "loših prijevoda". Naime, pitanje prijevoda u duhu jezika – za razliku od onih doslovno prevedenih – često je vrlo složeno i pretpostavlja prevoditeljevo iznimno poznavanje obaju jezika. Iz korpusa se može uočiti da se ponekad osjeća sintaksa talijanskoga jezika. Moguće da je do toga došlo jer su neki tekstovi preuzimani iz talijanskih izvora (što je ponekad i navedeno), a moguće je i da je netko samo pokušao dobro prevesti neki talijanski frazem, no taj se nije u potpunosti uklopio u hrvatski jezični sustav. Primjerice, u talijanskome je normalno da glagoli za tvorbu nekih složenih vremena rabe pomoćne glagole *essere* (biti) i *avere* (imati), dok su u

hrvatskome jeziku za to zaduženi biti i htjeti. Stoga možemo pretpostaviti da konstrukcija s pomoćnim glagolom imati može ukazati na utjecaj talijanske sintakse, npr. ne zna ni zač plaća, ni koliko ima platiti (1900., 3/1) (od tal. *quanto ha da pagare*).

Doslovni se prijevodi još bolje vide u primjerima talijanskih frazema. U korpusu je osvjedočen iskaz: nemaju više mularije na dispoziciju (1901., 53/3), za koji se može pretpostaviti da je prijevod/adaptacija od tal. *avere a disposizione* (imati na raspolaganju).

I uporaba nekih prijedloga može ukazati na utjecaj talijanskoga jezika. Tako u rečenici "nisu imali prilike viditi operetu u hrvatskom jeziku" (1910., 18/2) prijedlog *u* (umjesto prijedloga *na*, kako bi bilo uobičajeno) može biti doslovan prijevod s talijanskoga: *operetta in lingua croata*.

Rezultat poluprevedenoga talijanskoga frazema *dare ad intendere* vidljiv je u sljedećem primjeru: "Šjor Bibe", koji posve dobro znade čovjeku "dati intenditi" (1905., 4/4).

Na kraju dijela o sintaksi navest ćemo i primjere rečenica pisane hrvatsko-talijanskom mješavinom. Njihovo razumijevanje pretpostavlja poznavanje obaju jezika i pisma, ali i regionalnih inačica. Slijede primjeri: "Vu šave parlar come mi" "ja šijor ši" (1900., 27/2); Bon žorno, šiora kumara dove ti jera i mnogo drugih bedastorija čuti ćeš u Krnici. (1900., 41/2).

Ovdje ćemo navesti i pokušaje pisanja talijansko-hrvatskim slovopisom: "nato će prvi: Beppo venji qua che ve mostro un altro trionfo della nostra comun." (1905., 12/2); "Adijo mia bela adijo, no šta pianjere la bela mia, še vado vija ritornero itd." (1904., 41/4); vikati: V i v a i l j i n a ž i o i t a l i j a n d i P i s i n o, V i v a l a L e g a n a z i o n a l e, V i v a l ' I s t r i a i t a l i j a n a (1903., 28/3)

Uredništvo se ponekad pokušalo našaliti na račun Talijana i talijanskoga jezika, a rezultati su vidljivi u primjerima: Neki c o n t e Brutti (bit će conte senza contanti. Op. slag.) jest obćinski kancelist u Kopru (1900., 85/1).

ZAGLAVAK

Sintaktička razina, u odnosu na ostale razine proučavanja hrvatsko-talijanskih jezičnih dodira, ima jednu karakteristiku koja je, vjerojatno, uvjetovala to da je dosad slabo zastupljena i istraživanjima. Dok se grafijsko-ortografska, fonološka, morfološka razina lako mogu usporediti

na razini leksema, sintaksi to nije dovoljno. Stoga je opsežan korpus pomogao u ovome slučaju jer smo jedino nakon iščitavanja nekoliko godišta novina *Naše sloge* mogli uočiti obrasce po kojima se u ovome listu naziru utjecaji talijanske sintakse, odnosno talijanskoga jezika uopće. Povezanost i neovisnost tekstova ukazali su modele specifične za sintaksu *Naše sloge*, koje smo pak usporedivši sa stanjem obaju jezika na početku 20. stoljeća mogli razlučiti te ih pripisati specifičnim obilježjima ovoga lista.

9. LEKSIČKA RAZINA PRILAGODBE TALIJANIZAMA – RJEČNIK

U rječniku su talijanizmi iz novinskoga korpusa *Naša sloga* od 1900. do 1915. Vodeći se načelom tzv. *etimologie proxime* (Muljačić 1998: 28) talijanizmima smatramo lekseme koje su u hrvatski jezik došli iz talijanskoga ili im je talijanski bio jezik posrednik, uglavnom prije hrvatskoga, te tako ostavio vidljiv trag na primljenici. Znatan je broj leksema primljenih u hrvatski jezik prije prošao i kroz mletački, što je, s obzirom na teritorijalnu, ali i društveno političku situaciju u Istri, bilo za očekivati.

Budući da se u radu opisuju svi jezični dodiri između hrvatskoga i talijanskoga jezika osvjedočeni u *Našoj slogi*, navodili smo i neke primljenice koje su u hrvatski jezik ušle vrlo rano, poput *kalež* (vjerojatno prije 9. stoljeća iz latinskoga, ali preko mletačkoga: *kalež* < *kalež* < **kaleg'e* < lat. *calicem*), (Matasović 2008: 310) kada je jezični utjecaj talijanskoga i(li) mletačkoga relevantan i očigledan. S druge pak strane, nismo ulazili duboko u etimologiju i rekonstrukciju, već smo se pokušali zadržati na onim primjerima koji ukazuju na hrvatsko-talijanske (mislimo i na mletačke i na toskanske) jezične dodire.

Pojmovi su poredani abecednim redom, no u nekoliko ga slučajeva kompromisne replike remete (primjerice pojam *polenta* uvršten je nakon *palenta* jer se radi o kompromisnoj replici). Kod učestalih smo se primjera vodili načelom ilustrativnosti, dok smo kod onih koji su se pojavili svega nekoliko puta pokušali biti sveobuhvatni. Valja pritom navesti i ograničenje u dostupnosti korpusa, koji je i digitaliziran, no pojedini se dijelovi teško iščitavaju, najčešće zbog starine listova na kojima je tekst bio otisnut.

Nakon natuknice, podebljane, slijedi odrednica vrste riječi, zatim potvrđeni oblici označeni ukošenim slovima te primjeri iz teksta s podcrtanim talijanizmima i(li) mletacizmima. Kod navođenja vrste riječi, pazili smo i na značenje u kontekstu pa se u nekim slučajevima leksemi preuzeti iz talijanskoga jezika ne podudaraju s hrvatskim replikama što se tiče vrste riječi.²⁰ U slučajevima kada se sa sigurnošću može utvrditi posredstvo mletačkoga, u zagradama je navedena kratica *mlet*. To nipošto ne znači da i u nekim drugim slučajevima nema mletačkoga posredstva, no teško je razlučiti je li prevagnulo talijansko (toskansko) ili pak mletačko obilježje.

---

²⁰ "Da bi rječni oblik postao leksičkom jedinicom, on se treba najprije degramatikalizirati pa onda leksikalizirati." (Tafra 2005: 117)

Leme su navedene u kanonskim oblicima, ovisno o vrstama riječi, no ima i primjera kod kojih se samo može pretpostaviti taj oblik pa je označen zvjezdicom.

U korpusu je na više primjera u pojedinim slučajevima pronađen leksem pisan velikim početnim slovom (npr. *Podeštarija*), no iz teksta je jasno da se ne radi o razlikovnome svojstvu (čak se unutar jednoga teksta može pronaći i inačica s malim početnim slovom) te se primjeri navode pod jednu natuknicu. Jednako tako, razmaknuta i podebljana slova te izrazi unutar navodnika nisu uzimani kao razlikovna svojstva.

Toponimi, etnici, ktetici i poneka talijanska imena navedeni su također u ovome rječniku.

Za neke se lekseme može pretpostaviti da su se izgovarali/čitali u skladu s talijanskim pravilima, no s obzirom na to da potvrde nemamo i da je rječnik izrađen prema hrvatskim pravilima, naveli smo ih na mjesta gdje bi pripadali u hrvatskome rječniku (npr. *Jornaleto* pod *j*, iako se može pretpostaviti da se čitalo s početnim *đ*).

Znajući da normi standardnoga jezika leksik pričinja najveće probleme – jer obiluje promjenama (Silić 1998: 171) – ovaj bi dio trebao ukazati i na njih.

Učestali frazemi i kolokacije navedeni su u zasebnome popisu nakon općejezičnoga rječnika.

A

ABADATI, glagol: *3. l. jd. prezenta* – Moscardu neka smatra kao da ga neima ondje ili kako rećemo kraće neka ga "ne abada" (1906., 5/2)

ABREIĆ, imenica: *N jd. m. r.* – Spomenicu tu pretiskao je tršćanski "a b r e i ć" u svom broju (1900., 7/2); čujmo što piše "A b r e i ć" (1900., 63/1)

ABRUČKI, pridjev (ktetik od Abruzzo): *G mn. m. r.* – dvojica abručkih razbojnika (1901., 10/2); Četa abručkih b r i g a n t a (1901., 69/1)

ACIDENT, imenica: *N mn. m. r.* – dolaze mu acidenti tako da moraju biti pripravnici (1911., 12/4)

ACQUEDOTTO*, imenica: *I jd. m. r.* – prouzročili su požar, a "capopompier" Stanić sa svim "acquedottom", gdje je zapovjednik, ne može da ga ugasi (1904., 29/3)

AKORD, imenica: *A mn. m. r.* – slušati dalje i dalje bajne, milozvučne akorde (1903., 10/2)

AFITATI, glagol: *infinitiv (krnji)* – da će svoju kuću unajmit (afitat) (1907., 29/1)

À LA, prijedložni izraz: *indekl.* – i svimi drugimi kampijuni à la slinjavi Štember (1905., 6/3)

AL, prijedlog: *indekl.* – Sve samo "al šinjor, ala šinjora" (1902., 57/1)

ALA, prijedlog: *indekl.* – Sve samo "al šinjor, ala šinjora" (1902., 57/1)

ALCORAN, imenica: *L jd. m. r.* – novo veselje u židovskom alcoranu "Il Piccolo" (1903., 18/2)

ALIGJERI, imenica (onim): *N jd.* – u službi "lege" i "društva aligjeri" (1901., 52/1)

ALIMENTI, imenica: *G mn. m. r.* – osudjen, da njoj u ime alimenta plati stanovitu svotu (1903., 3/3)

ALT, imenica: *N jd. m. r.* – Alt (gjice I. Š e p i ć i M. H a i d i n g e r). (1900., 81/2); zbor (alt, samopjev) (1906., 16/3); "Dome moj dragi, dome moj blagi !" Dvopjev za Sopran i Alt. (1915., 11/3)

ALTROKE, čestica: *indeklin.* – Altroke "buon senso". (1903., 6/3)

ALTROCHE, čestica: *indeklin.* – izvrstan kuhar (altroche Trombetti) (1905., 9/4)

ALTROCHÈ, čestica: *indeklin.* – Altrochè protivne izjave sa kompetentne strane! (1910., 16/2); Altrochè da je on u Marčani snizio kamatnjak (1910., 26/2); Altrochè, da je meni g. Marotti pravio neprilika u remuneraciji i da se ja radi toga njemu osvećujem! (1910., 28/2)

ALTROCCHÈ, čestica: *indeklin.* – Altrocchè, ko što je reko Hrvat Rade (1904., 38/2)

ANCIAN, pridjev: *N jd. m. r.* – a n c i a n čovjek (1901., 57/2)

ANCIAN, imenica: *A jd. i A mn. m. r.* – I anciane ćemo birat sami a neće nam ih občina mienjati po svojoj miloj volji. (1901., 56/2); pa bi ondje, kako kažu b a l o t a l i a n c i a n a (1901., 57/2)

ANCIJAN, imenica: *D jd. m. r.* – ancijanu za troškove novačenja (1900., 5/2); (1901., 57/2)

ANCIJANAT, imenica: *G jd. m. r.* – pisaru/tekliću ancijanata (1900., 5/2)

ANGURIJA, imenica: *A mn. ž. r.* – da se zabrani prodavati lubenice (angurije) (1910., 35/2)

ARETIRATI, glagol: *3. l. jd. pluskvamperfekta* – nije ni bio aretiran nitko (1904., 16/3); pronio se komšilukom glas da je bio aretiran poznati "cavallier d' industria" (1911., 9/2); bio je već jednom aretiran njegov vjerni drug onorev. Carvin (1911., 9/2); je bio aretiran jer je crtao planove po gradu (1911., 12/4); i tamo slučajno s vozom povalio na tla nekoga kmeta i bio usljed toga aretiran (1914., 9/3)

ARGAN, imenica: *NI jd. m. r.* – počeli ga arganom potezati natrag (1910., 32/2); cijeli argan izguli (1910., 32/2)

ARIA, imenica: *N jd. ž. r.* – Verdi: Aria iz opere "Traviata" (1910., 30/1); Rossini: Aria iz opere "Seviljski brijač" (1910., 30/1)

ARIJA, imenica: *N mn. ž. r.* – Arije iz alegorije "Kraljevstvo Tvoje" (1911., 18/1)

ARMONIJA, imenica: *GA jd. m. r.* – pjevala su školska djeca hrvatske pjesme uz sviranje armonija (1904., 13/4); da je don Marco odmah iz početka dao popraviti armonij crkvenim novcem (1904., 13/4)

ARMONIJA, imenica: *A jd. ž. r.* – u "introdukciji krunitbe" veličanstven je, pun armonije (1903., 9/4)

ARTIČOK, imenica: *A jd. m. r.* – da su Talijani naručili te delinkvente u Galežanu, medju najnižom i najpokvarenijom masom, spremnom za artičok ubiti oca i mater (1910., 32/2)

ASESOR, imenica: *N jd. i D mn. m. r.* – g. asesor Chersich rekao je (1903., 2/2); neka dobro upamti šjor asesor Salata (1910., 8/3); Ovo na uvaženje našim polit. krugovima, zastupnicima, asesorima i učiteljstvu. (1910., 33/2)

ASSESOR, imenica: *N mn. m. r.* – da moraju zemaljski kapetan i prisjednici ili asesori seliti se (1901., 51/1)

ASKULTANTIĆ, imenica: *N jd. m. r.* – Četvorkom ravnao neki askultantić ovoga suda (1903., 3/2)

AŠTENŠION, imenica: *A jd. m. r.* – oni su tik pred izbore proglasili "aštenšion", suzdržaj od glasovanja (1902., 23/2)

ATTO, imenica: *A jd. m. r.* – sadašnji župe-upravitelj pita nas da molimo nekakav "atto" čega mi dakako nerazumijemo (1902., 27/3); koji dodju k izpoviedi, neka mole nekakav a t t o (1902., 30/1)

AVANCIRATI, glagol: *3. l. jd. prezenta, 3. l. jd. kondicionala, 3. l. mn. prezenta, infinitiv, 3. l. mn. futura* – da "Istria - Trieste" avancira "gefreiter" sa bielom zviezdou na crvenom polju (1901., 29/3); Govori se nadalje, da bi taj gospodin ovdje avancirao, pak ostao medju nami... (1901., 56/3); i onim slabićima, koji se obično brišu iz "Čitaonice" kad (š)togod avanciraju (1901., 87/3); mogu biti žandari, i avancirati i nepoznajuć jezika naroda (1902., 21/2); sada će i oni svi avancirati (1904., 2/1)

AZIONE, imenica: *N jd. ž. r.* – pak je za svoje teške prištednje kupio po koju dionicu (azione) (1904., 2/3)

AZIONER, imenica: *L mn. m. r.* – Po azionerima sudeći (1905., 19/3)

B

BAGATELARNI, pridjev: *A mn. ž. r.* – velikog sudca, koj je znao bagatelarne pravde voditi čak preko 2 godine (1901., 92/2)

BAGATELIZIRATI, glagol: *3. l. mn. prezenta* – Kako postupaju Madjari u Hrvatskoj i kako tamo Hrvate bagateliziraju, vidilo se je ovih dana razpuštanjem sabora i raspisani novih izbora. (1901., 87/2)

BAJTA, imenica: *N jd. i N mn. ž. r.* – ljesena bajta (1900., 20/3); ljesene bajte (1900., 20/3)

BAKALAR, imenica: *GAI jd. m. r.* – Prodanci iz sv. Lovreča dobili su p o r c i o n b a k a l a r a, pol litre vina i komadić kruha. (1900., 86/5); ovi prodaše svoj narod za p o r c i j u b a k a l a r a, i čak za jednu slanu s r d e l u, za čašu vina, za tanjur b i g o l a (1901., 4/3); I pravo je svakomu, koji se proda bilo za š p a n j o l e t, za zalogaj s m r d l j i v o g b a k a l a r a, za ž m u l j i ć f a t u r a n e r a k i j e (1901., 39/3); bio najeden i napit judinim bakalarom i vonom (1903., 10/2); kuhao bakalar (1914., 27/3)

BAKALA, imenica: *G jd. m. r.* – ne pusti se varati i u talijanske mreže loviti za malo b a k a l a, za čašu vina i koju slanu srdelu (1901., 4/3)

BAKALAREV, pridjev: *A jd. ž. r.* – priredilo se za članove bakalarevu večer (1914., 3/2)

BAKUL, imenica: *NG mn. m. r.* – švabe (bakuli) u kuhinji (1900., 16/6); jedini i zajamčeni pripravak za uništenje žohara (bakula) (1910., 15/3); njemu, da se ne dopadaju bakuli nego bukali, i to samo onda, kad su puni vina (1911., 28/3)

BALA, imenica: *A mn. ž. r.* – Važno za igrače na bale (1910., 6/3)

BALAUSTR, imenica: *G jd. ž. r.* – 300 kruna za nabavu balaustre (kolonicâ) u crkvi sv. Petra u Poljanah (1903., 4/4)

BALDAHIN, imenica: *G jd. m. r.* – U sred baldahina vidi se veliki prekrasan briljant (1904., 13/6)

BALDAKIN, imenica: *N jd. i N mn. m. r.* – onda se baldakini drugih kardinala spuste a samo baldakin novoga Pape ostane razapet (1914., 33/2)

BALET, imenica: *G jd. m. r.* – komad iz Baleta (1901., 22/3)

BALKON, imenica: *GAL jd. m. r.* – došao je na balkon (1902., 43/1); *Ivan Zuccon* sa balkona otvori sastanak. (1907: 20); jedna se "gospodjica" na balkonu Sandri tako "zaboravila" da je digla kikle, pa se udarala po najplemenitijem dielu svog tiela (1910., 34/2); sa balkona (1910., 34/2); sa balkona pozdraviše gg. Dr. Mandić (...) i Dr. Rybač (1910., 36/2); jedan kardinal objavi izbor Pape sa balkona crkve (1914., 33/2)

BALKUN, imenica: *A jd. m. r.* – nego se popeo na balkun (1914., 15/2)

BALON, imenica: *AL jd. m. r.* – Kamo su sakrili pripravljeni trikolorni (talijanski barjak) balon (1910., 35/3); Oni koji su u balonu, motre učin na drugoj strani. (1914., 36/3)

BALONCINO, imenica: *N jd. m. r.* – nije bilo niti će kasnije biti nijedne austrijske zastave, ili bar cesarske zastave, ali za to se tamo prižiže kod koncerata baloncino u talijanskim bojama (1910., 34/3)

BALOTACIONE*, imenica: *A jd. m. r.* – kad smo imali izbore ali balotacione za Beč (1900., 8/2); su balotacioni blizu (1914., 7/3)

BALOTATI, glagol: *3. l. mn. kondicionala* – pa bi ondje, kako kažu b a l o t a l i a n c i a n a (1901., 57/2)

BALUARD, imenica: *L jd. m. r.* – će govoriti talijanski u čistom talijanskom "baluardu" (1902., 33/3)

BALUNCIN, imenica: *N jd. m. r.* – zapalila se jedna svetiljka ili baluncin (1910., 14/3)

BANDA, imenica: *NDAI jd. i N mn. ž. r.* – Ali nije liepo, da je ta "banda", vraćajući se kući u grad, poslie jedanaeste ure (1900., 53/2); U jutro istog dana prispije b a n d a iz Pazina, debeli farmacista od tamo u kočiji a jašući dodje i bužetski spasitelj. (1901., 48/2); pred tom strašnom bandom (1902., 62/3); Tatsku bandu zasliediše u Puli (1903., 22/5); Poznata banda puljskih "giovinotta" (1911., 16/2); proti kamoraškoj bandi (1914., 19/2); talijansku bandu (1914., 26/2); s talijanskom irredentskom bandom (1914., 26/2); su serbijanske bande pokušale provaliti (1914., 30/2)

BANDERA, imenica: *N mn. ž. r.* – Sve tri bandere (klenovska, trstenička i brešljanska) (1902., 63/2)

BANDIRA, imenica: *GA jd. ž. r.* – Na obranu nmaše "bandire" (1900., 30/3); našu "bandiru" (1900., 30/3); iz dna svoje duše mrzi naš jezik i drži visoko bandiru, na kojoj je zapisano, da je P u l j š t i n a i s v a I s t r a t a l i j a n s k a. (1900., 85/2)

BANDIT, imenica: *G jd. i NG mn. m. r.* – lovranski banditi (1901., 10/2); talijanski Maloselski banditi (1901., 100/1); s tim političkim banditi još ćemo se pogovoriti (1904., 29/3); skrovište toga bandita (1905., 18/3); Hrvatska majka okovana tiranskim lancima bezdušnih bandita (1912., 25/5); skrivila je ovu hajdučku navalu piranskih bandita (1914., 13/5)

BANDITSKI, pridjev: *G mn. m. r.* – kamoraška piskarala - jer imate ljudožderskih i banditskih nagona (1914., 7/2)

BANDITSTVO, imenica: *N jd. s. r.* – Talijansko banditstvo. (1901., 100/1)

BANKA, imenica: *NGDLI jd. i NGI mn. ž. r.* – kod hipotekarne banke (1900., 6/2); Austro-ugarska banka (1900., 8/3); množstvo banka (1900., 8/3); ravnatelj banke (1901., 7/3); kreditna banka (1901., 15/4); sve veće banke (1901., 15/4); vjeresijska banka (1901., 21/3); sa bankami (1901., 64/3); Hrvatska poljodjelska banka (1902., 7/4); od raznih banaka (1902., 41/3); ako društvo novac izposudi na jednoj banki (1902., 34/2); da će kupcu banka poslati originalnu srećku (1903., 8/3); svim bankama, štedionicama (1903., 8/3); da nas Vašom bankom privežete za tijelo i dušu (1903., 28/4); u nekoj banki (1904., 32/4); Slavenska banka (1908., 30/3); produljena povlastica austro-ugarskoj banci (1910., 50/2)

BANKA, imenica (skraćeno od **BANKNOTA**): *NA mn. ž. r.* – banke od 10 kruna biti će ljubičaste (viola) boje (1900., 37/3); država je i tomu doskočila time što je izdala nove banke po dvie krune (1914., 34/6)

BANKIR, imenica: *D jd. i NG mn. m. r.* – novac nekijuh bankira (1902., 26/4); profesori ili bankiri (1903., 15/3); i bogatom bankiru iz Berlina (1914., 51/2); Podpisivanja se mogu obaviti i posredovanjem drugih banka te štedionica, zavoda za osiguranje i privatnih bankira. (1915., 19/3)

BANKNOTA, imenica: *GL jd. i NG mn. ž. r.* – krunske banknote (1900., 8/3); Novi papirnati novac (banknote) od 20 kruna (1900., 56/3); sila božja patvorenih banknota (1903., 30/3); Srate banknote iz prometa (1904., 1/4); opozvane banknote od 10 kruna (1905., 11/5); nego faktično ima banknota (1914., 31/3); Krivotvorene banknote po dvie krune (1915., 11/3); dospjela je u promet patvorina banknota austrougarske banke po 2 krune (1915., 11/3); na pravoj banknoti (1915., 11/3); vrijednost banknote (1915., 11/3)

BANKOVNI, pridjev: *NGI jd. i NI mn. m. r., NG jd. i GL mn. ž. r.* – ta tvrdka bavila se većinom bankovnimi poslovima (1900., 66/3); od najvećih bankovnih kuća (1901., 37/3); strogoga bankovnoga ravnatelja (1901., 80/3); bankovni mjenbenjački posao (1902., 3/4); bankovna skupina (1902., 62/3); u ostalim bankovnim zavodima (1904., 1/4); bankovni i privatni činovnici (1904., 32/1); Propast bankovne kuće (1908., 31/3); banka će time postati najvećim austrijskim jugoslavenskim bankovnim zavodom (1911., 3/3); bankovnim zavodima (1914., 29/4)

BANJ, imenica: *N mn. m. r.* – Dakle, ostanite vi liepo u Vašoj federaciji, koja Vam obećuje korist od komuna, banje od komuna (1901., 54/1)

BARATANJE, imenica: *NL jd. s. r.* – Baratanje sa potrošarinom (1903., 3/4); Nepošteno baratanje sa vinskom klauzulom. (1904., 10/3); ipak im se baratanje, slabo ovog puta posrećilo (1905., 6/3); iznieti prljavštine Trolisove u baratanju s prodavačima mlika (1911., 17/2)

BARATATI, glagol: *infinitiv, 3. l. jd. prezenta u pasivu* - da se od neko doba u Posujilnici ne "barata", kao prije, te da se htjelo opet "baratati" (1910., 27/2); svaki bi mogao s njima baratati (1914., 1/3)

BARBA, imenica: *NV jd. m. r.* – barba Mate (1900., 5/3); barba Jože (1900., 8/2); Čemu je to svoje - barba Šime! (1901., 58/3); nekadanji barbe Tončići (1905., 4/4); Barba Mijo na "šeduti" (1911., 46/2); barba Vičenco (1912., 18/3); kumpare, prijatelju, zermane ili barba (1914., 8/2); barba Frane (1914., 50/3)

BARCAROLA, imenica: *A jd. ž. r.* – koja je vrlo oduševljeno pjevala s njima poznatu "Barcarolu" (1902., 52/4)

BARČICA, imenica: *N mn. ž. r.* – uputiše se parobrodi barke, catare i barčice (1900., 44/3)

BARIL*, imenica: *G mn. m. r.* – da su kod Jelše nedavno ulovili 500 barila srdjela (1901., 43/9); 100 barila sardela (1905., 17/3)

BARITON, imenica: *NGA jd. m. r.* – odlikovan je tamburaški kvartet, zatim g. A. Pilat u pjesmi "Oproštaj" - kao bariton - solo od Sr. Albinia (1900., 40/3); Čuli smo tenora Camarottu i baritona Vulakovića a solo (1902., 62/1); pjevali su bariton solo (1904., 25/3); g. Šorić (bariton) (1913., 26/3); dvopjev za tenor i bariton (1914., 5/1)

BARITONISTA, imenica: *N jd. m. r.* – izraziti potresan je prolog guslara, kojeg je baritonista g. Augeli majstorski odpjevao (1904., 3/3)

BARKA, imenica: *NGALI jd. i NG mn. ž. r.* – jedna barka (1900., 2/3); sjedaju u barku (1900., 19/4); da nije priskočio sa barkom (1900., 21/4); s pomoću barke pobjegao (1900., 30/4); da je barka stranputice zašla (1902., 36/3); odmah se pripraviše barke (1902., 38/5); oko spuštanja drugih dvajuh baraka (1902., 38/5); jednom barkom (1902., 65/3); oko barke dva morska psa (1902., 65/3); stade vući barku (1902., 65/3); izumio čamac ili barku (1904., 27/4); ribarske barke (1908., 21/3); kamenje ukrcali su na jednu barka (!) ispod Raklja, pak ga okolo na okolo doveli u Fažanu, za koji put trebala je barka barem 20 sati (1910., 44/2); zaplovio prema barki (1911., 48/2)

BARKARIJOL, imenica: *G jd. m. r.* – U njoj prepoznaše 72 godišnjeg vlasnika ladjice (barkarijola) (1900., 57/3)

BARCARIOL, imenica: *N jd. m. r.* – Posvuda se čulo "il barcariol" (1904., 11/3)

BARONESA, imenica: *NA jd. ž. r.* – baronesa Lazzarini (1901., 24/2); za milostivu baronesu nema u Krku života (1901., 24/2);

BARUFA, imenica: *NG jd. ž. r.* – Prve posledice talijanske "barufe" u Koprui. (1901., 10/2); Barufa in fameja: Puljanci koji imadu svoje kuće... (1903., 17/1)

BARUFANT, imenica: *G mn. m. r.* – sumnjiče na dvojicu razuzdanih pijanaca i barufanta (1904., 18/3)

BARUN, imenica: *NGDI jd. m. r.* – ime baruna Handela (1902., 7/2); austrijski poslanik barun Achrenthal (1902., 14/3); trgovine baruna Calla (1902., 19/2); te ju predao barunu Benedettu (1902., 20/3); sa sekcijonim chefom barunom Friessom (1911., 16/1); barun Gautsch (1911., 27/1)

BARON, imenica: *NGI jd. i N mn. m. r.* – da im neće doći na ples ni konti ni baroni (1901., 20/3); sa baron Stürgkh-om (1902., 10/2); baron Malfatti (1902., 12/2); gospodina barona Rinaldini-a (1902., 38/5); Lavoslav baron Rieger (1903., 10/3)

BARUNICA, imenica: *N jd. ž. r.* – gospodja Ana barunica Zmajić (1903., 6/5)

BAS, imenica: *N jd. i NG mn. m. r.* – sa onim naglim upadajima basova (1900., 11/3); duboki basovi (1900., 11/3); užasan bas (1900., 11/3); Bas (gg. M. B r a j š a, koji ujedno i ravnao pjevanjem i A. G r a t t o n i). (1900., 81/2)

BASVIOLA, imenica: *N jd. ž. r.* – U borbi velike množine gudačkoga, koja se je vodila u 17. vieku upravo za opstanak, pobjediše napokon četiri vrsti istih, i to basviola i viola da gamba, koje su prešle u moderni oršestar u svojstvu kontrabasa i violoncela (krupnih guda i guda), te u viola da braccio i diskant-viola, koje nam se danas prikazuju pod imenom viola ili violin (krupne gusle i gusle). (1910., 7/2)

BAŠTA, prilog: *indekl.* – Eto sad najbolje mogu viditi naši Ližnjanci i Medulinci, kako talijanskim fojnim bašta lagat. (1900., 86/2)

BATANA (mlet.), imenica: *G jd. ž. r.* – štono se svi skupljaju oko "batane" društva "Democratica" (1902., 64/2)

BATUDA, imenica: *G mn. ž. r.* – osam muzikalnih batuda (1901., 53/1)

BEDAK, imenica: *G jd. m. r.* – mislimo, da neima na Krau takvoga bedaka, koji bi više i radje vjerovao porečkoj gospodi nego li našim poštenim i čestitim muževom (1904., 37/3)

BEDASTOĆA, imenica: *A jd. ž. r.* – najbolje dokazuje..... zlobnu bedastoću (1903., 8/2)

BENEVREKAR, imenica: *N mn. m. r.* – Talijanski fiducijari bijahu ovoga puta sve sami benevrekari (1902., 2/2)

BENEVREKE, imenica: *NLI mn. ž. r.* – Liepo je bilo slušati kako jedan kmet u benevrekama nam daje liepe opomene i nauke i u pravom licu je prikazao naše protivnike. (1900., 79/3); u narodnih benevrekah (1902., 61/3); stupati za kmetskim benevrekami (1902., 62/1); naše kmetske benevreke (1904., 13/5)

BENVENUTO, pridjev: *N jd. m. r.* – te će nam i u tom naš dopisnik biti uvijek "benvenuto" (1905., 1/3)

BERGAMAŠKI, pridjev: *G jd. ž. r.* – nekoliko ovaca i prazova velike bergamaške pasmine (1903., 4/5); ovce bergamaške pasmine (1903., 19/3)

BERGAMASCO, pridjev: *indekl.* – ta eto u Valturi praza "bergamasco" (1903., 13/2)

BERSALJERSKI, pridjev: *I mn. m. r.* – figure dvaju propalih talijanskih kandidata, sa bersaljerskim klobucima (1914., 21/2)

BEŠTIMA, imenica: *N mn. ž. r.* – da se po vas božji dan drugo ne čuje nego beštíme, psovanje, kletve i uličarske rječetine (1904., 3/3)

BEŠTIMATI, glagol: *3. l. mn. prezenta* – Kad se isti nastane u Puli nakon 3-4 mjeseca već tambaškaju ili "beštímaju" po talijanski (1910., 51/2)

BICIKLETA, imenica: *L jd. ž. r.* – da im je draže šetati na bicikleti, nego li učiti (1901., 52/2)

BILANCA, imenica: *NGAL jd. ž. r.* – bilanca društvene blagajne (1900., 33/2); ako uporedimo bilancu blagajne (1900., 33/2); bilanca (1901., 22/3); točno pregledalo bilancu (1901., 38/4); Premda je bilanca naše trgovine sa jaji vrlo aktivna (1901., 82/4); sastavili bilancu (1904., 6/2); o dobitku i gubitku te bilanci (1905., 4/4); bilanca poslovanja Naglova pokazuje ovoga velikim latinizatorom slavenskih crkava (1910., 6/2); rezultat bilance (1911., 3/3); godišnja bilanca (1914., 8/4)

BIGOLI, imenica: *NG mn. m. r.* – ovi prodaše svoj narod za p o r c i j u b a k a l a r a, i čak za jednu slanu s r d e l u, za čašu vina, za tanjur b i g o l a (1901., 4/3); Jesu li dobri njegovi "bigoli", koji se pol godine suše na petrolejskom "kamiku" u dućanu ! (1911., 15/4)

BIGULI, imenica: *NGA mn. m. r.* – za pjat bigula i smrdljivi cigar (1901., 57/3); dva pjata bigula (1901., 57/3); "pjat bigula sa salsom" (1901., 82/1); one silne poslastice, koja je za njih "biguli na salsi" (1901., 82/1); što se prodajemo za pijat bigula (1902., 48/3); zavijajući talijanske "bigule" (1905., 19/3)

BIRA, imenica: *NGA jd. ž. r.* – pa hajd do Pule na biru (1905., 17/3); porez na proizvodnju piva (bire) (1910., 12/3); pivo (bira) (1914., 34/2)

BIS, uzvik: *indekl.* – poklicima "bravo, bis, evviva" (1903., 25/3)

BISTURI, imenica: *N jd. m. r.* – onda je trebalo ne pero - nego bisturi (1901., 42/2)

BJONDA, imenica: *N jd. ž. r.* – Ostavit te moram bjonda (1903., 20/2)

BOCA (mlet.), imenica: *NA jd. i NGLI mn. ž. r.* – u bocu (1900., 11/10); jedna boca (1900., 18/1); kao što se to radi i sa bocami, kada se kuda odpremaju (1900., 59/3); u bocama i bačvicama (1907., 30/3); boce (1914., 30/3); 496 boca vina (1914., 40/2)

BOCUN, imenica: *A jd. m. r.* – prociedi u bocun (1900., 7/4); u jedan bocun (1900., 8/4)

BOĆE*, imenica: *NA mn. ž. r.* – boće i karte (1905., 21/2); igra zvana "boće" (1910., 6/3); dopuštaju igru na "boće" (1910., 6/3)

BODUL (mlet.), imenica (etnik): *NA jd. i NG mn. m. r.* – tà b o d u l i ne moraju baš znati (1904., 18/4); još nekoliko Bodula (1904., 29/3); Zašto ne nauči g. Marotti malo "krianci" tog buntovnog bodula? (1910., 25/2); kolonija krčkih bodula (1910., 30/2); skrbni "Bodul" već pogadja janjce, purane, i drugo (1911., 8/3)

BODULSKI (mlet.), pridjev (ktetik): *D jd. m. r.* – a kralju ni bodulskom bragešaru ni traga ni glasa (1904., 18/4)

BOKAPORTA, imenica: *G jd. ž. r.* – prodje 15-godišnji mladić Matija Glavić iz Sušnjevice do "bokaporte" da zatvori spremište (1907., 49/4)

BOKUN, imenica: *N jd. m. r.* – tražili komad kruha ili b o k u n palente (1901., 67/3)

BOMBARDAMENT, imenica: *L jd. m. r.* – O bombardamentu Manonvillera piše jedan njemački list (1914., 36/3)

BOMBIST*, imenica: *N mn. m. r.* – tamošnji b o m b i s t i i p e t a r d i s t i (1904., 35/3)

BORDIŽATI, glagol: *3. l. jd. prezenta* – on bordiža (1900., 2/3)

BORGEZIJA, imenica: *I jd. ž. r.* – u bratskoj slogi sa onom tustom borgezijom (1901., 18/2)

BORGHESI, imenica: *L mn. m. r.* – da što nije čvrstog talijanstva u "borghesi"-ma (1902., 49/2)

BORSNI, pridjev: *L jd. m. r.* – Do sukoba sa vojničtvom došlo je na borsnom i na velikom trgu (1902., 14/1); na velikom i na borsnom trgu (1902., 14/1)

BOTEGA, imenica: *A jd. ž. r.* – došao je Mate Roška pok. Marka u Kranjčičevu botegu po hektolitr^u kuruze (1900., 87/2)

BUTEGA, imenica: *L jd. ž. r.* – u "svojoj butegi" (1902., 52/4)

BOTILJA, imenica: *GI jd. ž. r.* – onda nek poteže u se onu paru iz botilje, dok je god teče (1900., 11/10); sa jednom botiljom (1900., 11/10)

BOTILJKA, imenica: *L mn. ž. r.* – raznog prokušanog vina u botiljkama (1910., 36/4)

BOTILJSKI, pridjev: *G jd. m. r.* – dohodak (primicije), treba mu još nekoliko botiljskoga (1904., 39/5)

BOTTEGAR, imenica: *D mn. m. r.* – donašajuć za sobom našim "bottegarima" gubitak njihove stare hegemonije (1902., 39/3)

BOVA, imenica: *N mn. ž. r.* – brodovlje, koje je već na plutačama (bove) (1900., 46/2)

BRACERA, imenica: *NAL jd. i GL mn. ž. r.* – brodica (bracera) (1900., 10/3); bracera "Vienna" (1900., 25/3); piransku braceru "Istriana" (1900., 25/3); na braceri "Jelena" (1900., 32/5); malenu jedrenjaču - b r a c e r u (1901., 66/4); na braceri "Tonica" (1902., 55/3); Tada se je putovalo velikom brzinom u bracerah (1903., 3/2); mjesto samo kao obnovljeno i veselo sa liepim zgradama, palačama i villama, sa preko 50 trabakula i bracera, preko 100 manjih ladja (1910., 23/2)

BRACERICA, imenica (hipokoristik): *N jd. ž. r.* – jedna bracerica, poslana za Valun puna raznovrstne robe (1903., 16/3); bracerica, koja je odniela društvenu robu za Valun (1903., 16/3)

BRAGEŠAR, imenica: *D jd. m. r.* – a kralju ni bodulskom bragešaru ni traga ni glasa (1904., 18/4)

BRAGOC, imenica: *N jd. m. r.* – Čozotski bragoc prebačen (1900., 57/3); sa talijanskom ribarskom ladjom (bragoc) "Trovatore" (1900., 57/3); drvom krcata ladja (bragoc) "Lucciolo" (1901., 26/3)

BRAVO, uzvik: *indekl.* – Bravo! (1900., 51/3); M a b r a v o š i j o r F e l i c e ! (1901., 23/3); bravo! (1901., 51/2); poklicima "bravo, bis, evviva" (1903., 25/3); dočim je onim drugima dovikao: "Bravo jovanoti samo kurajo" (1904., 11/3)

BRAVO, pridjev: *V mn. m. r.* – Ma bravi! (1901., 71/3); Ma bravi! (1910., 34/1)

BRAVURA, imenica: *DAI jd. ž. r.* – smijao se "bravuri" (1903., 22/4); Hoćete li čuti jednu bravuru upravitelja lošinjskog suda g. Brezinga? (1914., 8/1); Obrana tvrđave Przemisl vodi se velikom bravurom (1914., 45/1)

BRENTA, imenica: *G jd. ž. r.* – kiša kao iz b r e n t e (1902., 40/3); tri brente grozdja (1904., 36/3)

BREVE, imenica: *G jd. m. r.* – poteškoće, koje su se pojavile, poslie proglašenja brevea i koje bi mogle dovesti u opasnost obstanak svetojeronimskoga zavoda (1902., 29/2); radi opoziva poznatog brevea (1902., 34/3)

BRIGANSTVO, imenica: *N jd. s. r.* – u kojoj vlada briganstvo (1900., 41/5)

BRIGANT, imenica: *NG mn. m. r.* – Četa abručkih briganta (1901., 69/1); Briganti se najedoše i napiše (1901., 69/1); Prispodobimo ovu provalu abručkih briganta (1901., 69/1); slavlje, koje ni malo ne zaostaje za onim kalabrezkih briganta (1902., 40/1); jer su najprije baš kao pravi "briganti" sa revolverima u ruci provalili u kavanu (1910., 36/2)

BRONČAN, pridjev: *N jd. i N mn. ž. r.* – srebrne odnosno brončane počastne kolajne Crvenog Križa (1914., 44/3); zaplieniše jednu spravu za bacanje mina i jedan brončani mužar (1915., 2/1)

BRONZ, imenica: *G jd. m. r.* – na stupcih vise lanci od bronz (1900., 37/4)

BRONZAN, pridjev: *I mn. ž. r.* – postavio na ovo jednu zlatnu žaru sa zlatnim, srebrenim i bronzanim medaljama (1901., 1/3)

BROŠTULATI, glagol: *3. l. jd. prezenta* – koja strašno broštula našu gospodu i njihove podrepnice (1903., 30/3)

BRUTTO, pridjev: *indekl.* – Brutto registra čini 6500 tonelata, a može nositi 10.000 tonelata robe (1901., 80/3)

BRUTTURA, imenica: *NGAI jd. ž. r.* – Živila talijanska bruttura! (1900., 53/3); jer to zahjeva talijanska bruttura (1901., 57/3); pokazavši opet svoju dvietisučljetnu...brutturu (1905., 22/4); na izljeve bruttore renegata i talijančiča (1910., 23/2); talijanskom brutturom podivljani individui (1914., 3/2)

BRUTURA, imenica: *GDAI jd. ž. r.* – Došav nešto niže, opaziše koparske radnike, koji su se nasrkali zloglasne gospodske bruture. (1900., 87/2); Plod talijanske "bruture" u Lovranu. (1901., 10/2); u poviesti talijanaške bruture (1901., 13/3); dokazom talijanske "bruture" (1901., 51/3); maškalconi smo, jer si do sada hvala Bogu neoblatismo prste talijanaškom bruturom (1901., 51/3); proslaviv tim za sve viekove svoju djedovsku bruturu (1902., 6/3); širitelje talijanske bruture (1903., 5/3); Gospodu Kalabrezi, samo napried s vašom "bruturom" (1903., 6/9); proti nasilju i bruturi Talijanske fukare (1910., 32/2)

BUFFONE, imenica: *V jd. i NV mn. m. r.* – ostali su pravi "buffoni" (1902., 64/2); Ti pazinski buffone morao bi od nevolje poginuti (1903., 1/2); Buffoni! (1903., 20/2)

BUKAL, imenica: *N mn. m. r.* – njemu, da se ne dopadaju bakuli nego bukali, i to samo onda, kad su puni vina (1911., 28/3)

BUKALETA, imenica: *G jd. ž. r.* – koji mi se je večer na ognjišću kod "bukalete" tužio na občinskoga župana (1904., 4/2)

BULETIN, imenica: *N mn. m. r.* – Kako prvi tako i sljedeći buletini glasili su, da se nalazi u dobrom stanju i majka i sinčić. (1901., 3/6)

BURA, imenica: *NGAI jd. ž. r.* – je zapuhala bura (1900., 19/3); Ove su rieči izazvale buru povladjivanja. (1900., 64/1); vlak je krenuo uz buru klicanja (1900., 68/3); Bura je utišala (1902., 46/2); burom uzbibane, grane maslina (1905., 1/3); senjska bura (1908., 16/5); jutarnji vlak nije radi bure ni bio otišao (1910., 14/3); pobudit će sigurno buru smijeha (1910., 252); Ružno vrieme, časovite kiše uz lijavicu i buru potrajaše i jučer. (1915., 2/1)

BURATIN, imenica: *NAI jd. m. r.* – Vas drže za buratina i za pulcinellu (1902., 52/2); da je tobože rekao da je buratin i pulcinella (1902., 52/2); nije on nazvao predsjednika buratinom i pulcinellom (1902., 53/2)

BURATINADA, imenica; *A jd. ž. r.* – Do mala ćemo valjda doživiti još koju buratinadu od takvoga kamaleonta (1901., 10/2)

BURZA, imenica: *L jd. i G mn. ž. r.* – donosit će članke i viesti o (...) burzi (1903., 8/3); Osnivanje ratarskih burza (1905., 17/1); na tršćanskoj burzi (1911., 5/4); na bečkoj i pražkoj burzi (1911., 5/4)

BURSA, imenica: *G jd. ž. r.* – Želimo da "Trgovački Dom" u Zagrebu postane neka vrst hrvatske burse (1901., 29/3); U posljednjem izvještaju tršćanske burse, nalazimo statističke podatke (1901., 39/1)

BUTIGA, imenica: *NAL jd. ž. r.* – svi znadu, da je Gabinet u Oprtlju bio prava butiga, gdje su se glasovi kupovali i plaćali (1901., 3/5); u svojoj butigi (1905., 19/3); u njegovu butigu (1914., 15/2)

BUTEGA, imenica: *I jd. ž. r.* – vaša je pače dužnost crkvu "butegom" smatrati i nazivati (1902., 64/2)

BUTILJA, imenica: *A jd. i NGA mn. ž. r.* – oni da ne trebaju njegovih butilja (1900., 36/3); je izpraznio butilju (1902., 6/4); na butilje su već zaboravili (1902., 25/5); Butilje su dakle ipak pomogle! (1904., 13/5); 60 butilja finog viškog opola (1914., 39/3) ; 100 butilja voćnog soka (1914., 40/2)

BOTILJA, imenica: *GI jd. ž. r.* – onda nek poteže u se onu paru iz botilje, dok je god teče (1900., 11/10); sa jednom botiljom (1900., 11/10)

BUTILJKA, imenica: *I jd. ž. r.* – da se malko založe i zaliju kapljicom "istrijanca" il butiljkom Dreherove pive (1901., 63/4)

BUTIŽIN, imenica: *N jd. m. r.* – ima butižin kod crkve (1914., 15/2)

C

CALZOLAJ, imenica: *N jd. m. r.* – talijanske table na dućanima naših ljudi. Svi oni "in commestibili", "calzolaj", "vendita colori", "falegnami" toga svega bi moglo odmah nestati. (1905., 9/3)

CAPOPOMPIER, imenica: *N jd. m. r.* – prouzročili su požar, a "capopompier" Stanić sa svim "acquadottom", gdje je zapovjednik, ne može da ga ugasi (1904., 29/3)

CASINO, imenica: *NG jd. m. r.* – slavni "Casino" (1903., 13/5); na zgradi "Casina" lepršale su dvije male talijanske trobojnice (1911., 25/2)

CATARA (mlet.), imenica: *N mn. ž. r.* – Manjih radnja, kao što su catare, šalupe itd. koje se daje graditi izvan Pule, neka se nešto dade (1910., 46/1)

CELICA, imenica: *L jd. ž. r.* – 10 dana zatvora pooštrenog tim, da mora jedan dan sjediti sam u celici (1902., 62/2)

CHIARISSIMO, imenica: *N. jd. m. r.* – Za ove i ovom slične zasluge bi naš chiarissimo (1904., 22/3)

CIMIER*, imenica: *A mn. m. r.* – niti graditi sebi palače ni stavljati moderne cimiere na kuće (1904., 3/3)

CIRKOLAŠ, imenica: *NAI mn. m. r.* – Cirkolaši dobili su (1909., 26/2); Č i t a o n i č a r i uzmnemiruju Cirkolaše (1900., 26/2); da se nepušćaju u prepire i pravde sa Cirkolaši (1900., 26/2)

CIRKOLO, imenica: *GA jd. m. r.* – kad su se već sabrali u "cirkolo"; To je poruka tim kapurijunom od cirkola. (1914., 8/3)

CITADELLA, imenica: *D jd. ž. r.* – prosvied austrijskog konzula radi štete, koja je bombardovanjem nanesena citadelli (1913., 18/1)

CITTADINANZA, imenica: *N jd. ž. r.* – Ta "fina" cittadinanza navaljivala je pojedince i lemala, misleć da su Slovenci, te je tako izlemala par Niemaca i dapače dva regnikola. (1910., 36/2)

CITTADINO, imenica: *N mn. m. r.* – mudra gospoda, pravi cittadini, još iz carskih vremena rimskih (1904., 27/2)

CONFERENZIER*, imenica: *N mn. m. r.* – da se razumimo: tu nisu "conferenzieri" i "predikatori" (1903., 13/2)

CRETINO, imenica: *N mn. m. r.* – to moraju biti ili "cretini" prvoga reda, ili "banditi" bez ikakvog moralnog osjećaja (1903., 24/10)

CRVENKAPA, imenica: *DI jd. i I mn. ž. r.* – koli gospodina pod klobukom, toli težaka pod crvenkapom (1900., 18/3); da se srcem i dušom klanjate Garibaldijevoj crvenkapi (1904., 3/3); i ove godine na ples pod narodnim hrvatskim crvenkapama (1911., 7/2)

CRVENKAPAŠ, imenica: *N jd. m. r.* – naš crvenkapaš zabezknuto zaglagolja (1904., 26/2)

CRVENKAPICA, imenica: *I mn. ž. r.* – djeca sa narodnim crvenkamicama na glavi (1911., 11/5)

Č

ČARLATAN, imenica: *N mn. m. r.* – Talijani su poznati kao veliki čarlatani (1901., 64/4); I tu se prikazuju u svojem pravom svjetlu talijanski čarlatani. (1902., 39/1)

ČELO, imenica: *A jd. m. r.* – kvartet za 2 gusle, čelo i glasovir (1914., 5/1)

CELLO, imenica: *AL jd. m. r.* – sudjelovanje hrvatskog virtuoza na Cello g. Josipa Stane (1910., 6/3); trio za gusle cello i glasovir (1914., 5/1);

ČERVINJAN(O), imenica (toponim, *Cervignano*): *L jd. m. r.* – Posada u Červinjanu (1906., 35/3); u gradiću Červinjanu (1906., 35/3)

ČOKOLATA, imenica: *N jd. ž. r.* – kakao, čokolata, suhe šljive (1915., 4/3)

Ć

ĆAKULA (mlet.), imenica: *NAGD mn. ž. r.* – manje ćakul (1900., 1/2); jer smo takovi, da radje slušamo "ćakule" svakoga "furešta" iliti krnjela, a svoga domaćega čovjeka, koji ima cielo srce za nas, ne ćemo da slušamo! (1900., 88/2); malo ćakul (1901., 12/3); neće da vjeruju talijanskim ćakulam (1902., 1/2); "bablje ćakule" (1904., 30/3); babske govornice ili ćakule (1914., 29/4)

ĆAKULANJE (mlet.), imenica: *A jd. s. r.* – nakon dugog "ćakulanja" (1914., 1/4)

ĆELIJA, imenica: *GDAL jd. ž. r.* – na vratima ćelije (1900., 14/1); u svoju ćeliju (1900., 14/1); u tamnoj ćeliji (1914., 43/3); Mnoge paučine na popucanim zidovima podavalo je ćeliji čar razbojničke špilje. (1915., 15/2); ste dužni ćeliju svaki dan dovesti u red (1915., 15/2)

ĆIKARA (mlet.), imenica: *NA jd. ž. r.* – jedna ćikara (1900., 8/4); jednu malu ćikaru (1900., 11/10)

ĆOZA, imenica (toponim, *Chioggia*): *L jd. ž. r.* – da će u Ćozu poći (1905., 5/3); "Fratelli - arrivederci a Ćoza" (1911., 6/2)

CHIOGGIA, imenica (toponim): *GL jd. ž. r.* – u Chioggi bila je svečanost (1904., 13/6); iz Chioggie (1904., 25/6)

ĆOZOT, imenica (etnik od *Ćoza, Chioggia*): *G jd. i NG mn. m. r.* – ni sila Ćozota (1902., 43/3); Eto ti Ćozota (1903., 22/6); bi mu poslali drugoga ćozota (1904., 11/3); kakovi kalabrezi ili ćozoti (1910., 45/2); djeca ćozota (1914., 27/2); kad bi jednog dana ćozoti morali zaploviti put svoje domaje (1914., 27/2)

ĆOZOTIĆ, imenica (etnik): *A mn. m. r.* – sve se je složilo u tome, da od malih Pomeraca učine Ćozotiće, koji će se sramiti svojih matera i otaca (1903., 27/3)

ĆOZOTSKI, pridjev (ktetik): *GA jd. i N mn. ž. r., N zb. s. r.* – domaće i ćozotske ribarske ladje (1904., 7/3); jednu ćozotsku ladju (1904., 7/3); komad ćozotske palente (1904., 28/2); ćozotska djeca (1914., 27/2)

ĆUĆALITRO, imenica: *N mn. m. r.* – I prošlih godina, učiniše izlete u Alturu i Ćučalitri i oni od Stanićeve "demokratike" (1904., 24/3); naši izrabljivači i neprijatelji "ćićalitri" i "moretti" (1911., 27/7)

ĆUĆALIZAM, imenica: *I jd. m. r.* – ako vas je već Don Zanetti toliko obsjenuo svojim kršćanskim ćučalizmom (1904., 31/2)

D

DACIJ, imenica: *A mn. m. r.* – uz carinu iliti dacij (1900., 11/9)

DELEGATO, imenica: *N jd. m. r.* – aministrator Martin i šjor delegato (1903., 6/3)

DELINKVENT, imenica: *A mn. m. r.* – da su Talijani naručili te delinkvente u Galežanu, medju najnižom i najpokvarenijom masom, spremnom za artičok ubiti oca i mater (1910., 32/2)

DEPUTAT, imenica: *N jd. m. r.* – Šjor Jožić deputat (1914., 1/4)

DETTO, glagol: *indekl.* – Naš neopodestà - detto oćalin (1911., 21/3)

DIBATIMENT, imenica: *G jd. m. r.* – na kraju dibatimenta (1901., 13/3)

DILETANT, imenica: *NGLI mn. m. r.* – slušajuć izvršbu programa mladih diletanta (1903., 19/3); k našim valjanim diletantima (1906., 23/2); imade i vrstnih diletanata (1909., 23/2); Uz

veliku požrtvovnost i poteškoću, što iziskuje izvedenje jedne operete sa diletantima (1910., 19/2); U tom komadu igraju glavne uloge ponajbolji naši diletanati. (1910., 19/2); da će taj komad predstavljati sami glumci bez diletanata (1910., 20/1); kod šaljive igre, koju su djaci igrali kako se to riedko vidja kod naših diletanata (1910., 29/2)

DILETANTSKI, pridjev: *N jd. ž. r.* – da se onakva diletantska zabava nevidi i nečuje često (1901., 36/3)

DILETANT-MUZIČAR, imenica: *G mn. m. r.* – On je odgojio velik broj sbornih pjevača i diletanta-muzičara u Hrvatskoj (1901., 16/4)

DIRETTUORE, imenica: *N jd. m. r.* – najviše se smije "Signor Direttore", kada u kakovom kutiću broji krajcare (1903., 6/6)

DISKANT-VIOLA, imenica: *N jd. ž. r.* – U borbi velike množine gudačjaka, koja se je vodila u 17. vieku upravo za opstanak, pobjediše napokon četiri vrsti istih, i to basviola i viola da gamba, koje su prešle u moderni oršestar u svojstvu kontrabasa i violoncela (krupnih guda i guda), te u viola da braccio i diskant-violu, koje nam se danas prikazuju pod imenom viola ili violin (krupne gusle i gusle). (1910., 7/2)

DISONORE, imenica: *V jd. m. r.* – Disonore! To je ispod časti! (1911., 16/3)

DIŠPERADUN, imenica: *I mn. m. r.* – medju creskim "dišperaduni" (1903., 30/3)

DIŠPET, imenica: *A mn. m. r.* – čovjek koji govori svojim jezikom - ne čini nikakvi "dišpeti" (1904., 17/3)

DEŠPET, imenica: *A jd. m. r.* – onda jedva zidaju "na dešpet" (1900., 72/2)

DITA, imenica: *NA jd. i G mn. ž. r.* – članovi takozvanih d i t a (1901., 96/2); više negoli njeka dita (1903., 3/4); Toliki nazovi, možda za istu ditu, svakako su jako zagonetni (1903., 3/5); druga dita (1903., 3/5)

DIVERTITI SE, glagol: *3. l. mn. prezenta, infinitiv* – Neka se d i v e r t e ali neće dokle će! (1902., 33/3); "figlie", koje su se došle "divertit" u crkvu (1902., 50/3); furlanski popovi se divertite (1905., 17/3)

DOGANA, imenica: *A jd. ž. r.* – porazili su u Beogradu carinaru (doganu) (1914., 30/2)

DOMINO, imenica: *N jd. m. r.* – igre kao šah, domino, karte itd. (1914., 30/3)

DON, imenica: *indeklin.* – don Antonio Nicolich (1900., 30/2); don Marco (1904., 13/4); u stanu don Dragutina Hlače (1904., 13/5); don Cragliettu (1904., 26/2); Don Frane Sablić (1905., 7/3); Don Toncovich (1909., 40/2)

DON., imenica: *indekl.* – Demonstracija za don. Craglietta (1903., 27/4)

DON ZANETTIANAC, imenica (onim): *N mn. m. r.* – Kako to, da Don Zanettianci smiju što Hrvati ne smiju?! (1904., 31/2)

DOŠTAMPATI, glagol: *3. l. jd. (m. r.) futura prvoga u pasivu, 3. l. jd. (ž. r.) perfekta, 3. l. jd. i 3. l. mn. (ž. r.) perfekta u pasivu* – da će književni dar "Matice" za tek. godinu 1900 biti do konca budućega mjeseca doštampan (1901., 1/3); "Matica Hrvatska" doštampana je svoje ovogodišnje knjige (1902., 2/3); da je doštampana (1902., 25/7); da su ovogodišnja Matičina izdanja doštampana (1915., 3/3)

DOTUR, imenica: *N jd. m. r.* – dotur Cleva mogao je svoje "kulturne" ekspektoracije poslati svojim brižnim krnjelima u Barban, premda dobro pristaju i lošinjskim poprdilima (1910., 23/2)

DOTOR, imenica: *N jd. m. r.* – dotor od matematike - al znajte ovo je dotor još iz Padove - detto quattro occhi. (1911., 15/3)

DOTTOR, imenica: *L jd. m. r.* – Ovoliko o šjor dottoru Tonu. (1904., 22/3)

DUET, imenica: *N jd. m. r.* – Duet, starija kompozicija (1902., 64/3); duet "Dalmatinski šajkaš" (1909., 45/3); su počeli užasni svoj duet (1914., 36/3)

E

EBREO, imenica: *N mn. m. r.* – morati će promjeniti vjeru, postati će ebrei (židovi) (1903., 8/3)

ELICA, imenica: *G jd. i G mn. ž. r.* – ni štropot "elice" ni drmanje parobroda (1904., 28/1); Sljedeće jutro bili smo tvrdo uvjereni, da ćemo doći medju neprijateljske ladje, jer nad nama je bilo čuti vrtenje elica (1914., 49/2)

EVVIVA, uzvik: *indekl.* – da više demonstrativni "evviva" (1903., 10/1); poklicima "bravo, bis, evviva" (1903., 25/3); Čulo se je i poklika evviva, ali naš živio prevladao je onaj evviva. Ne prigovaramo našim protivnicima na njihovom evviva (1911., 17/2)

EZONER, imenica: *NG jd. m. r.* – A koliko je dobrobiti puka koristilo djelovanje naših zastupnika, imenito Dr. Laginje, bilo je spomenuto da se ima njima samo u zaslugu upisati, ako je bio brisan ezoner, pod kojim je seljak toliko skapao. (1900., 71/1); da je pao narodu sa vrata onaj teški ezoner (dug odkupa od desetine) (1900., 76/2); Na račun duga od ezonera. (1902., 7/3)

F

FAKIN, imenica: *N jd. i NGDA mn. m. r.* – da mu nebudu djeca samo prosti radnici ili trbonoše (fakini) (1900., 12/1); Na vozovih su dovezli svoje fakine. Glasovali su dakako svi oni fakini. (1900., 82/2); barbarski postupak riečkih fakina (1901., 43/3); što je sretno izmakla talijanaškim fakinom (1901., 51/3); gospodski fakini (1901., 64/1); "Gonite van te gospodske fakine", koje konačno odpremiše sa galerije. (1901., 65/3); najpokvareniji hrvatski fakin (1902., 64/2)

FAKINAŠKI, pridjev: *G mn. s. r.* – i drugih fakinaških nedjela (1914., 29/4)

FAKINAŽA, imenica: *NGI jd. i A mn. ž. r.* – te šačici gladne fakinaže (1900., 6/3); Svakomu je u pameti kako je plaćena fakinaža po istarskim talijanskim gnjezdima, pa i ovdje u Puli, svakojako insultirala i fučkala naše zastupnike. (1900., 80/2); koparska fakinaža (1901., 5/2) ; pred tom fakinažom (1901., 5/2); Fora i šćavi urlikala je gospodska fakinaža u rukavicah i žutih postolih (1901., 61/4); talijanska fakinaža (1902., 47/3); uz divlju viku i buku saborske većine i razuzdane fakinaže na galerijama (1914., 4/4)

FAKINSKI, pridjev: *GA jd. m. r.* – onoga svoga fakinskoga činovnika (1901., 30/3); Nakon tri dana javio je talijanski listić taj fakinski čin svojih lazaroni, zovuć hrvatski jezik ekzotičnim. (1910., 29/2)

FAKINSKI, prilog: *indekl.* – ne znadu onako fakinski proklinjat i psovati (1901., 51/3); baš bezobrazno fakinski (1904., 7/3); pušta da aranžeri utrke fakinski tiskaju i tjeraju mirne ljude (1911., 20/2)

FALŠO, pridjev: *N jd. s. r.* – a drugo da je sve krivo i f a l š o (1900., 53/3)

FANAT, imenica: *N jd. m. r.* – koji ide po gradu kao fanat klicat (1901., 53/1)

FANT(E), imenica: *N mn. m. r.* – njegove kreature, a la policajni fanti (1904., 31/2)

FAVORITIZAM, imenica: *A jd. m. r.* – mi ne molimo favoritizma kao "Piccolov" dopisnik (1914., 26/7)

FAVORIZIRAN, pridjev: *N jd. ž. r.* – latinska sinjorija favorizirana (1914., 3/2)

FAVORIZIRATI, glagol: *3. l. mn. prezenta* – sve što je s njim skopčano favoriziraju (1900., 55/1)

FAŽOL, imenica: *NGI jd. i GL mn. m. r.* – jer su ostali išli za f a ž o l o m (1901., 50/1); da se badava daje hrane (kukuruza, fažola i krumpira) (1909., 18/2); Manzutto pak postavlja našim globe, kao da se radi o fažolima, a ne o krunama. (1911., 16/2); fažol (1914., 33/3); Zaplienjen fažol (1914., 48/2); 80 vaguna fažola (1914., 48/2); Taj će se fažol prodati doma za umjerenu

cienu. (1914., 48/2); Jestu su nam dali samo o podne: juhu od fažola, kukuruzni kruh (1915., 8/2); sadjenje boba i graha (fažol) (1915., 11/2)

FEDELISSIMA, imenica: *N jd. ž. r.* – u Beč će se javljati kako je u Primorju sve sretno i zadovoljno i kako je Trst još uvijek "f e d e l i s s i m a" (1904., 31/1)

FERAL, imenica: *GI mn. m. r.* – a po noći dignuti će crvena dva ferala okomito jedan povrh drugog (1901., 38/3); za svjetla ferala opazio velikog morskog psa (1904., 24/3); imade u Rabcu i više svetiljka (ferala) (1911., 1/3); će biti sada rasvjetljene i feralima (1911., 7/2)

FERMATIV, imenica: *N mn. m. r.* – Pod obćinom oprtaljskom obstoje dvie male postajice (fermative) (1903., 15/5)

FEŠTA, imenica: *A jd. ž. r.* – da smo im učinili veliku feštu (1900., 86/2); Ovdje imali su naši nazovi-talijani predprošle nedjelje, kako kažu f e š t u. (1904., 22/2)

FIASKO, imenica: *NAI jd. m. r.* – učinili s tom gimnazijom silni "fiasko" (1900., 40/2); Fiasko. Tako se može punim pravom nazvati sastanak talijanske političke stranke (1900., 83/3); Socijalisti razočarani nad grdim fiaskom što su ga doživili u obćinskim izborima u Puli... (1901., 57/3); Fiasko Voloskih Kalabreza (1902., 38/4); ali su napravili užasni fiasko (1910., 39/3); premda su njihovi kandidati doživjeli sjajan fiasko (1911., 20/1); da ne učini opeta fiasko sa procesijom (1914., 27/2)

FIASCO, imenica: *NA jd. m. r., indekl.* – silni f i a s c o (1900., 86/3); Talijani su valjda predvidjali "fiasco" (1903., 13/3); Fiasco parobrodarskog društva (1904., 2/3); Ovako predvidjam - kako bi oni rekli - fiasco - na čemu će imati da se zahvale jedino svojoj strasti i zasljepljenosti. (1910., 19/3); da su gg. Marotti i Vinodolac doživljeli upravo golemi fiasco (1910., 24/2); ne boječ se ponovnog "fiasco" uputi se u Poreč (1914., 16/2)

FIDELINI, imenica: *N mn. m. r.* – makaroni, fidelini (1900., 31/4); makaroni, fidelini (1900., 33/4)

FIGLIA, imenica: *NA mn. ž. r.* – za "pobožne figlie" u jutro (1902., 52/3); Valjda za "figlie", koje su se došle "divertit" u crkvu (1902., 52/3)

FINALE, imenica: *NL jd. s. r.* – da ublaži snagu orkestra u bojevnom zboru i finalu (1902., 39/3); Finale opere (1903., 6/10)

FIorentINAC, imenica (etnik, *Firenze*): *N jd. m. r.* – Fiorentinac ili Napulitan (1904., 15/2); kao pravi fiorentinac (1905., 9/4); ni Rimljanin ni Fiorentinac (1905., 10/4)

FIorentinka, imenica (etnik, *Firenze*): *I mn. ž. r.* – sa mladimi Rimljankami i Fiorentinkami (1904., 22/2)

FIORIN, imenica: *GA mn. m. r.* – da zaborave na liepe fiorine (1903., 21/5); osudio na 10 fiorini globe (1911., 5/2)

FIRENCA, imenica (toponim, *Firenze*): *L jd. ž. r.* – u Firenci (1906., 17/3)

FIRMA, imenica: *NG jd. ž. r.* – firma i sjedište (1900., 47/3); da izposluje unos firme u zadružni registar i uredi sve što treba za početak trgovine (1901., 13/2); da se priskrbi unosno mjesto bratu suvlasnike spomenute firme (1901., 29/3); mogli bi se obratiti ovoj firmi za izradbu finih razglednica (1901., 65/4); da će imati pravo glasa svi pojedini članovi firma (zajednica obiteljskih), ako su poimence u listini navedeni (1901., 90/1b); je sklopilo ugovor s tudjom firmom (1902., 9/2); onakove firme, koje zabadava robu šalju (1905., 6/4); rodoljubna firma u Puli (1906., 43/2)

FIRMA, imenica: – Za misu u spomen kralja Umberta zasnovali su bili naši nespaseni pod firmom talijanskih podanika neku dimostraciju po svoju. (1900., 52/3); svi, velim, postaju najžešći izborni agitatori za talijansku stranku a pod firmom "komuna" i "podestata" (1900., 80/2); koji su i pod hrvatskom firmom bili izabrani (1903., 15/3); Sv. Stolica, je, budući da se pod firmom katoličkih svećenika skrivahu kojekakve varalice, zabranila katoličkim svećenikom i redovnikom... (1901., 84/4)

FIT, imenica: *GA jd. m. r.* – uz najamninu (fit) (1907., 29/1); uz 1.760 K najamnine (fita) (1907., 29/1)

FLAUTA, imenica: *GI jd. ž. r.* – kontrapunktično variranje flaute, klarinete i viole (1915., 8/3); Isti motiv je pojačan flautom i klarinetom (lijepo je izveo kadencu u tom motivu klarinet) (1915., 8/3)

FLORENTINSKI, pridjev (kretik, *Firenze*): *G jd. m. r.* – mjesto florentinskog jezika čuti će samo i sto puta hrvatski (1911., 7/2)

FLOTA, imenica: *NGDA jd. ž. r.* – admiral englezke flote (1900., 44/1); koji su s l a v n u talijansku flotu onako junački potukli (1900., 46/4); mi želimo vidit rusku flotu (1901., 34/1); flota neprijateljskog carstva (1901., 34/1); franczkoj floti (1914., 31/3)

FLOTTA, imenica: *G mn. ž. r.* – bitka izmedju dviju neprijateljskih flotta (1904., 25/6)

FLOTILJA, imenica: *N jd. ž. r.* – neprijateljska flotilja (1915., 16/2)

FOJO, imenica: *L jd. i NI mn. m. r.* – u jednom talijanskom foju (1900., 3/1); jer ono što su talijanski foji pisali, da su svi vikali "evviva" (1900., 86/2); Eto sad najbolje mogu viditi naši Ližnjanci i Medulinci, kako talijanskim fojim bašta lagat. (1900., 86/2)

FONTANA, imenica: *GA jd. ž. r.* – sve do vodometa ili "fontane" (1900., 32/2); neka se pogodi sa društvom vodovoda za jednu novu fontanu (1901., 41/6)

FUNTANA, imenica: *A mn. ž. r.* – ćemo pohoditi tri vrele ili tri funtane (1900., 69/3)

FORESTIERO, imenica: *N mn. m. r.* – "Forestieri" Tako nas zove organ puljskih policijota "Giornaletto" (1904., 40/3)

FOREŠT*, pridjev: *G mn. m. r.* – Žalostno jest pak, što se tamošnji baščani dadu voditi od ljudiju foreštih (1905., 19/3)

FOREŠTAL, imenica: *A jd. m. r.* – da će u Čozu poći za foreštala (1905., 5/3)

FORINTA, imenica: *G mn. ž. r.* – 900 forinti (1901., 10/2)

FORO, imenica (onim): *L jd. m. r.* – na Foru, u ulici Sergijevoj i na Portarati (1914., 2/2)

FORŠI, prilog: *indekl.* – forši (1914., 15/3)

FORTE, imenica: *indekl.* – sve tiho, polako upadaju horni, tromboni, korneta i drugi puhaći instrumenti, sile se kupe, dok ne zaori jedan forte, koji se opet izgubi u isprekidanim umanjenim septakordima (1915., 8/3); kontrapuktično igraju violine prve sa drugom iz kojeg prelazi u jaki forte (1915., 8/3)

FORTICA, imenica: *L jd. ž. r.* – da je upravo ono jutro pobiga jedan soldat, koji je stražija na jednoj fortici (1901., 22/3); na "Stražnici" (ili kako to njeki u novije doba zovu "Fortici") (1904., 34/3)

FRA., imenica (kratica): *indekl.* – fra. Ante Majić (1900., 2/2)

FRA, imenica (kratica): *indekl.* – Fra Marko računao je (1904., 39/5)

FRANKIRAN, pridjev: *N mn. m. r.* – listovi za inozemstvo moraju biti frankirani (1901., 31/2); frankirane dopisnice (1911., 5/2)

FRANKOVAN, pridjev: *N mn. ž. r.* – Sve pošiljke valja frankovati, nefrankovane ili nedostatno frankovane pošiljke ne primaju se (1915., 19/4)

FRANKIRANJE, imenica: *G jd. s. r.* – iznos frankiranja za pisma (1901., 31/2)

FRANKOVANJE, imenica: *A jd. s. r.* – Za frankovanje pošiljaka upotrebljuju se (1915., 19/4)

FRANKIRATI, glagol: *3. l. mn. perfekta, infinitiv, 3. l. jd. prezenta* – dio listova i dopisnica za inozemstvo frankiraju se još po staroj tarifi (1901., 31/2); zato ih treba kod predaje na poštu frankirati, inače će one kao nfrankirane dopisnice (listovi) biti doknadnim portom opterećene (1915., 12/3); te ih kod predaje na poštu ne frankira (1915., 12/3)

FRANKOVATI, glagol: *infinitiv* – Sve pošiljke valja frankovati, nfrankovane ili nedostavno frankovane pošiljke ne primaju se (1915., 19/4)

FRANKO, prilog: *indekl.* – Ciena je knjizi K 2.40, a poslata franko na dom K 2.65. (1900., 66/3); Onaj tko naruči barem 20 kom., dobije ih f r a n k o p o š t o m. (1901., 78/4); Tako se prodaje primjerice u Zadru hektolitar mladog vina (mošta) po 10 k r u n a f r a n k o u k u ć u ! (1901., 80/3); Tiskara J. Krmpotić i dr. u Puli (Istra) primiti će ga franko. (1901., 102/4); odašilju se franko (1905., 16/4); badava i franko (1914., 3/4); pak će ju dobiti franko poštom (1914., 7/2)

FRANCO, prilog: *indekl.* – dobiti će zemljovide poštom franco (1914., 7/2)

FRANKOPRISILJE, imenica: *A jd. s. r.* – Bojno poštanski zamoti podpadaju pod frankoprisilje. (1915., 15/4)

FRANKOPRISTOJBA, imenica: *N jd. ž. r.* – Frankopristojba iznaša 60 filira. (1915., 15/4)

FRAŠKA*, imenica: *G mn. ž. r.* – Zgorilo je naime jedno dvadeset vozova frašk i nešto debljeg drva (1902., 57/3)

FRATAR, imenica: *NG jd. i NG mn. m. r.* – svećenici i fratri (1900., 7/1); hrvatskih popova i fratar (1900., 8/1); kad no su fratri p a l i c o m širili prosvjetu (1901., 47/4); jednog talijanskog fratra svetca (1901., 55/1); niti se može stegnuti bijelim konopi fratrova (1901., 58/3); sekularni fratar (1904., 15/2); pazinskoga fratra (1906., 34/3)

FRATARSKI, pridjev: *L jd. m. r.* – u fratarskom društvu (1900., 11/4)

FREGATA, imenica: *NG jd. ž. r.* – fregata Donau (1900., 23/2); više topova francezke fregate (1904., 35/3)

FREGADA, imenica: *G jd. ž. r.* – kapetan fregade (1902., 25/5)

FREGATNI, pridjev: *NG jd. m. r.* – fregatnog kapetana Cosulich-a de Pećine zamjeniti će korvetni kapetan (1901., 17/3); fregatni kapetan (1901., 17/3) (1905., 8/5); fregatni liečnik (1901., 31/2); pod zapovjedništvom fregatnog kapetana (1901., 70/3)

FREGATSKI, pridjev: *I mn. m. r.* – (*imenovani su*) fregatskim kapetanima (1900., 24/2)

FRESKO, pridjev: *indekl.* – u bosanskom paviljonu zanimaju fresko slike (1900., 22/2)

FRIGAN, pridjev: *G jd. ž. r.* – dobar objed, a uz to biti će pečene i frigane janjetine Creske (1910., 22/1)

FRIŠKI, pridjev: *NG jd. i I mn. ž. r., N mn. m. r., N mn. s. r.* – da bi znao razlikovati pera friške od kisele ripe (1901., 54/2); bilo friški bilo suhi (1901., 57/3); kako je ta krava friška muzara (1902., 25/7); ribari sa svojom friškom, onaj čas uhvaćenom ribom (1902., 50/4); friška jaja (1902., 52/3); za zdravom, friškom robom (1904., 31/2); 20 grami friške povrtljine za juhu (1914., 34/2)

FRIŽKI, pridjev: *NG jd. m. r., N jd. s. r.* – *Zobi* ili *ovsu* će se frižkog stajskog gnoja. (1900., 11/8); Mlieko frižko dojeće krave (1902., 25/7); frižki mošt (1902., 45/2)

FRIŽAK, pridjev: *N. jd. s. r. komparativ* – koje buduć svježije (friže) biti će za obnovu vinograda (1903., 15/7)

FRIŽKO, prilog: *indekl.* – Baš bi frižko stali i obćinski činovnici i obćine u zagrljaju zemaljskoga odbora (1902., 36/1)

FUMATA, imenica: *N mn. ž. r.* – U sriedu vidjele su se opet dvie "fumate", znak, da se dvaput glasovalo ali oba puta bez uspjeha. (1914., 34/5)

FUREŠT, imenica: *G jd. i N mn. m. r.* – jer smo takovi, da radje slušamo "ćakule" svakoga "furešta" iliti krnjela, a svoga domaćega čovjeka, koji ima cielo srdce za nas, ne ćemo da slušamo! (1900., 88/2); jer da oni su f u r e š t i i da neimaju nikakva prava ondje odpućinuti (1901., 65/3)

FUREŠTAL, pridjev: *N jd. m. r.* – postavši obćinskim šumarom u Puli ili kako ga drugi zove "komišario fureštal" (1903., 15/3)

FORESTAL, pridjev: *N jd. m. r.* – Grakalić će biti ispetore forestal u Premanturi (1904., 2/1)

FURLAN, imenica (etnik od Furlanija): *ND mn. m. r.* – Čozoti i Kalabreži su ipak bliži Furlanom nego Hrvati. (1903., 14/1); Furlani i Talijani (1905., 21/2); nekakvi austrijski furlani (1910., 24/2)

FURLANIJA, imenica (toponim): *GL jd. ž. r.* – naroda u Furlaniji (1903., 10/1); dopisnik iz južne Furlanije (1905., 17/3)

FURLANSKI, pridjev (ktetik, Furlanija): *N mn. m. r.* – furlanski popovi se diverte (1905., 17/3)

G

GABINET, imenica: *NL jd. m. r.* – Svi znadu, da je Gabinet u Oprtlu bio prava butiga, gdje su se glasovi kupovali i plaćali (1901., 3/5); u ovdašnjem Gabinetu (1904., 25/3)

GAJBA, imenica: *L jd. i N mn. ž. r.* – pri kazni upotrebljavaju dvie vrsti krletke (gajbe) (1900., 47/3); kad je bio ptić u gajbi (1901., 63/3)

GALATEO, imenica: *N jd. m. r.* – talijanski galateo (1900., 61/3)

GALERIJA, imenica: *NGALI jd. i NGAL mn. ž. r.* – započeti će radnje za prorove (galerije) (1900., 7/3); pred galerijom strojeva (1900., 21/1); pregledavaju galeriju tkaninah i pokućstva (1900., 22/2); Ulazak u galeriju (1901., 4/2); ulazak na galeriju (1901., 5/3); galerija dvorane za sastanak (1901., 14/2); Predsjednik dade zatim galerije izprazniti, prijaviv tajnu sjednicu (1901., 17/3); te čini izprazniti galerije (1901., 20/1); na galeriji (1901., 34/2); Galerija je dakakako (!) bučila i bila izpražnjena, u koliko je htjela poslušati predsjednika... (1901., 60/2); navalama galerija (1902., 5/1); na galerijah (1902., 9/1); ali su galerije same uvjerene (1902., 5/1); na njihova mjesta dovesti sa galerije devet talijanskih fakina (1902., 11/1); namir na galeriji (1903., 4/1); sa galerijom (1903., 13/8); bogata galerija slika (1905., 15/1); da je galerija bila prepuna (1910., 19/2); dvorana i galerije (1911., 5/1)

GALERIJSKI, pridjev: *A jd. m. r.* – U Poreču je gradska fukara uvijek pokorna komandi glasovitoga galerijskog komandanta (1901., 40/1)

GALIJA, imenica: *N mn. ž. r.* – plovile venecijanske galije (1902., 65/1)

GALOPIN*, imenica: *GA mn. m. r.* – odašilju već svoje galopine - skakavce - po selima (1904., 26/2); gladnih galopina (1904., 32/3)

GAMBARO, imenica: *N jd. m. r.* – Čujem da je krčki g a m b a r o jako dobar pogodjač sanja (1904., 18/4)

GARIBALDIJEV, pridjev: *DA jd. ž. r.* – da se srcem i dušom klanjate Garibaldijevoj crvenkapi (1904., 3/3); Na Garibaldijevu poslanicu odgovorio je (1904., 26/4)

GARIBALDINAC, imenica: *NG jd. i N mn. m. r.* – poznatoga Garibaldinca Mauronera (1901., 5/2); bivši garibaldinac (1901., 41/6); Seljaci - garibaldinci! (1911., 14/2); Puljski Garibaldinci pred sudom (1912., 32/2); "garibaldinci" (1914., 27/2)

GARIBALDINSKI, pridjev: *G jd. ž. r.* – sretno svršila garibaldinska ekspedicija (1911., 14/3)

GELATINA, imenica: *I jd. ž. r.* – Vino se umjetnim načinom napravi starim, ako se prve godine četiri puta pretoči i svakiput gelatinom uljepša. (1903., 7/4)

GIOVINOTTO, imenica: *G jd. i NG mn. m. r.* – Poznata banda puljskih "giovinotta" (1911., 16/2); ne može obuzdati ratobornost kojeg svog "giovinotta" (1911., 16/2); bezposlena čeljad t. zv. "giovinotti" (1911., 17/2)

GITA, imenica: *A jd. ž. r.* – Volio je pratiti "gitu", koja je išla iz Tara u Tarsku Valu (1902., 37/1); da postignu tu veliku "gitu" u talijansku Bašku (1905., 19/3)

GJENERAL, imenica: *D jd. m. r.* – gdje se začudiše onakvom gjeneralu "senza firma" (1902., 63/3)

GRACIJE, imenica: *A jd. s. r.* – nisu rekli ni "gracija" (1901., 57/3)

GRACJE, uzvik: *indekl.* – "dobro, dobro - gracije!" (1900., 35/4)

GRANIT, imenica: *G jd. m. r.* – klesanjem granita (1901., 18/4)

GUST, imenica: *G jd. m. r.* – To je stvar odgoja i ako ćete osobnog g u s t a. (1910., 42/4)

GVARDIJAN, imenica: *NI jd m. r.* – gvardijan riečkih kapucina (1900., 55/3); Gvardijanom, da je već imenovan č. o. Kalist Medić. (1900., 64/3); On bi bio izvrstan otac gvardijan u kakvom samostanu (1902., 61/6)

GVARDIAN, imenica: *I jd. m. r.* – pod svojim bratomsvećenikom Josipom i gvardianom Romanom (1903., 2/1)

H

HARLEKIN, imenica: *G jd. i V mn. m. r.* – igraju uloge harlekina, šišmiša itd. (1902., 33/2); harlekini! (1903., 3/2)

ARLEKIN, imenica: *N jd. m. r.* – ojunačio se taj arlekin (1909., 42/2)

HARLEKINADA, imenica: *G jd. i N mn. ž. r.* – župe-upravitelj g. Ragusin nije se prestrašio ove h a r l e k i n a d e (1902., 26/3); obične talijanske harlekinade (1907., 33/2)

ARLEKINADA, imenica: *I mn. ž. r.* – jer se Niemci nedaju pobiti sa šakom pogrda ili glasovitimi talijanskimi pajacadami i arlekinadami (1901., 93/3)

HARMONIKA, imenica: *NGA jd. ž. r.* – tudje glazbalo "harmonika" (1900., 3/3); koji se hrani zaslužbom svoje harmonike (1902., 4/3); Al u to zaszvirala harmonika (1902., 53/4); Pozvao je na trg i harmoniku, i sopce (1904., 11/1)

I

IMBASTARDIRAN, pridjev: *L mn. ž. r.* – po imbastardiranim knjigama (1901., 52/2)

IMPERTINENCA, imenica: *G jd. ž. r.* – talijanski duh svom snagom svoje impertinence i "podeštat" je opet vladao (1911., 15/3)

IMPIEGO, imenica: *G mn. m. r.* – Škoda, da po selima nedaju drugih i m p i e g a osim delegatstva, n. pr. impizzaferai, scovastrade itd. (1904., 27/1)

IMPIZZAFERAIO, imenica: *N mn. m. r.* – Škoda, da po selima nedaju drugih i m p i e g a osim delegatstva, n. pr. impizzaferai, scovastrade itd. (1904., 27/1)

IMPOŠTIRATI, glagol: *1. l. jd. perfekta* – Jednom sam hotice na svoje ime impoštirao razglednicu (1911., 12/5)

IMPRESSARIO, imenica: *N jd. m. r.* – njegov impresario rekao nam je (1900., 26/3)

IN, prijedlog: *indekl.* – Barufa in fameja: Puljanci koji imadu svoje kuće... (1903., 17/1)

INDIPENDENT*, imenica: *N mn. m. r.* – Ti junaci nazivali su se indipendenti, to će reći po našu: ima li što za naše "denti" - zube (1905., 6/3)

INFANTERIJA, imenica: *NGA jd. ž. r.* – naša infanterija i artiljerija (1914., 29/2); generalu infanterije pl. Beseleru (1914., 40/2); medju time veliki broj pušaka infanterije sa municijom (1914., 41/2); jer bi bila uništila ujedno svoju infanteriju (1914., 45/3)

INFANTERISTA, imenica: *G jd. m. r.* – žena kadeta 450 K, narednika (serjenta) 270 K, (...), kapurala 180 K, frajlera 144 K, infanteriste 108 Kruna (1914., 41/2)

INFLUENCA, imenica: *GL jd. ž. r.* – car boluje od influence i napokon se priznalo, da car boluje od pošaline (1900., 81/3); Obolio pred mjesec dana na influeneci (1911., 13/5); sv. Otac Papa težje obolio od influence (1913., 16/3)

INFLUENCIRATI, glagol: *krnji infinitiv* – koju su talijanske novine kušale influenccirat (1900., 36/3)

INKANAT, imenica: *A jd. m. r.* – Pred 16 dana pošla je na "inkanat" ciela imovina Andreje Ottochiana (recimo Otočana) (1914., 10/2)

INKASO, imenica: *N jd. m. r.* – inkaso svijuh vrsti (1900., 14/4); inkaso svijuh vrsti po najumjestnijimi uvjeti (1900., 32/3)

INKASIRANJE, imenica: *A jd. s. r.* – za inkasiranje (...) potrošilo se oko... (1900., 36/2)

INKASIRATI, glagol: *3. l. jd. pluskvamperfekta, povratni glagol u pasivnoj funkciji* – Bio je sluga pošte mestra Krevata i za gospodarev račun inkasirao... (1900., 19/3); te se inkasiralo K 485 (1915., 8/3)

INKUBATRICE, imenica: *A jd. ž. r.* – Odlučuje se nabaviti i podieliti zadrugarom "inkubatrice". (1902., 8/2)

INŠEMPIJATI, glagol: *krnji infinitiv* – a po domaću rečeno "inšempijat" (1914., 16/3)

INTERMEZZO, imenica: *NG jd. m. r.* – Med prvim i drugim činom izvršen je intermezzo. (1904., 5/1); Iza ovog intermezza, koji je opet dokazao, kako slavenski drugovi niesu gluhi na naše biede i nevolje (1905., 22/1)

INTRIGA, imenica: *A jd. i N mn. ž. r.* – Neka nam ne bude već glava na vratu za intrigu. (1900., 24/1); sredstva i intrige (1900., 52/2)

INTRIGANT, imenica: *N jd. i NA mn. m. r.* – najveći intrigant (1900., 3/2); koji bi se htio javni izložiti za one varalice i "intrigante" (1902., 6/1); Bivši junaci, patriote, svietli muževi itd., jesu danas intriganti, sliepari (1902., 6/2); talijanski intrigant (1909., 49/2)

INTROITO, imenica: *N jd. m. r.* – pod naslovom "I n t r o i t o" (prihod)

INVIT, imenica: *N jd. m. r.* – da ti daju pozov aliti invit za votacione (1900., 84/1)

INVITO, imenica: *N jd. m. r.* – da sobom poneseš i onu pozovnicu (invito, mandat) što si dobio od komuna (1900., 84/1); prikaži tvoju pozivnicu (invito) (1900., 84/1)

INJORANT, imenica: *N mn. m. r.* – Nazivlje javno narod sa: "stupidi", "inJORANTI", "schiavi" itd. (1914., 8/2)

INJORANTAN, pridjev: *V jd. i N mn. m. r.* – InJORANTNI gospodičiću pazi (1911., 7/2); neki inJORANTNI ljudi (1914., 31/3)

IRESENTA, imenica: *NGDL jd. i A mn. ž. r.* – neima irerente (1901., 10/2); Iresenta u Puli. (1901., 19/3); da uzdrži bies irerente (1901., 59/2); premašuje sve irerente (1903., 15/6); da ugodu talijanskoj irerenti (1905., 14/2); Njemački glas o "Irententi" (1908., 21/2), boreć se proti kamori i talijanskoj irerenti izlažuć svoje prsi ne za sebe nego za Austriju, navukav na sebe sav odium i naziv leccapiattini (1910., 32/2)

IRRESENTA, imenica: *NGDAVI jd. i G mn. ž. r.* – razočarani su postupanjem c. kr. oblastih napram irredenti (1900., 54/2); u Primorju neima irredente (1900., 64/2); Svakako napisalo je, i porabilo nezakonitu kovanicu naših irredenta (1901., 6/1); pobija talijansku irredentu (1901., 8/3); se utiče glasilu tršćanske irredente (1901., 8/3); iznašlo hrvatsku irredentu (1901., 17/2); širitelj irredente (1901., 23/4); u koliko se tiče naše Iresente (1901., 28/5); Zlobna istarska irredenta podmiće tim poštenjakom, da su se odvažili na taj korak jer da su Hrvati!

(1901., 59/4); na srbsku irredentu (1902., 4/4); Veseli se irredento! (1902., 34/3); u koštac sa irredentom (1902., 63/6); neima više irredente (1906., 16/3)

IREDENTARSKI, pridjev: *G jd. ž. r.* – kandidat iredentarske stranke (1901., 5/2)

IREDENTAŠ, imenica: *NGI mn. m. r.* – gdje ga je sve smatralo kano žrtvu riečkih iredentaša (1900., 77/2); u savezu sa iredentaši (1903., 15/6); Talijanski iredentaši (1904., 26/4); židovski iredentaši (1911., 2/3)

IRREDENTAŠ, imenica: *G mn. m. r.* – izmedju iredentaša i soci(j)alista (1902., 52/3); istarsko-tršćanski irredentaši (1903., 5/3)

IREDENTIČAN, pridjev: *A mn. m. r.* – razapinju mreže zlosretne iredentične politike (1900., 19/2)

IREDENTOVAC, imenica: *N mn. m. r.* – Iredentovci mislili su, da će se dr. Rybar preplašiti. (1902., 11/2)

IREDENTSKI, pridjev: *NL jd. i A mn. m. r., N jd. s. r., N jd. ž. r.* – u iredentskom "Piccolo" (1901., 8/3); u iredentskom duhu (1901., 23/4); iredentski govor (1901., 23/4); Bjesnilo iredentsko naraslo do ludila odkad je bila podignuta hrvatska gimnazija... (1901., 59/2); Jedna i druga stranka, t. j. iredentska i madjaronska (1902., 6/3); iredentsko društvo (1908., 26/3); i druge iredentske povike (1910., 32/2); u iredentskom duhu (1914., 14/5)

IRREDENTSKI, pridjev: *N jd. ž. r.* – irredentska stranka (1901., 8/3); "je jasno, da je zaplijenjeni članak širio irredentske težnje" (1901., 23/4); irredentske pjesme (1902., 28/2); predsjedniku irredentskog društva (1903., 3/7); su sakrivali stranačku "irredentsku" svoju politiku (1904., 39/3)

IREDENTISTA, imenica: *NAI jd. i NGA mn. m. r.* – poglavarstvo u Gradiški opisalo je Milocca kano otvorenog iredentistu (1900., 28/3); iredentisti su bili iznenađeni (1900., 37/3); Dok su iredentisti Primorja bacali bombe i petarde (1901., 8/3); u Kopru je iredentista dušom i tielom (1901., 10/2); izbor najzagriženijih iredentista (1901., 18/2); a prava mu je svrha promicati i podupirati izvan Italije iredentiste i njihove težnje (1901., 80/1); austrijski odbjeglica, iredentista, odvjetnik (1902., 6/1); rečenim iredentistom (1903., 15/6); Iredentisti pred sudom (1905., 21/3)

IRREDENTIST, imenica: *NAI mn. m. r.* – težki udarac što je radikalcem, republikancem, irredentistom i klerikalcem raztrovanu Italiju snašao g. 1881. (1900., 48/1); Iredentisti su (1902.,

6/3); je nastojao zadobiti irredentiste (1902., 33/2); Irredentisti (1902., 63/6); imale bi postati iredentistom riečkim (1910., 37/2)

IRREDENTISTA, imenica: *V mn. m. r.* – Veselite se dakle irredentiste (1902., 34/3)

IRIDENTISTA, imenica: *N jd. m. r.* – Taj iridentista sa peterokračnom zvijezdom na kapi (1911., 12/4)

IREIDENTISTIČKI, pridjev: *GL jd. i N mn. m. r., N jd. s. r., N mn. ž. r.* – iredentistički poklici (1900., 21/2); nekakvo iredentističko znamenje (1900., 52/3); Iredentističko rogošenje i društava i štampe Italije (1901., 81/1); kakvoga iredentističkoga kapelančića (1902., 34/2); u iredentističkom duhu (1906., 4/4); iredentističke pjesme (1914., 7/3)

IRREDENTISTIČKI, pridjev: *A jd. i ND mn. ž. r., N jd. s. r., NGLI jd. i G mn. m. r.* – irredentističke težnje (1901., 27/1); iredentističko društvo (1901., 37/4); u iredentističkom smislu (1901., 40/3); sa irredentističkoga stanovišta (1902., 21/1); takodjer irredentističkih utjecaja (1902., 21/2); irredentističko gibanje (1902., 21/2); irredentistički značaj (1902., 21/2); onu struju, koja tamo vlada, najme irredentističku (1902., 24/1); nadahnuti su duhom irredentističkim (1903., 12/1); spram irredentističkog pokreta (1904., 26/4); išli na ruku irredentističkim težnjama (1904., 29/2)

IREIDENTOSTIČKO-FRAMAŠONSKI, pridjev: *N jd. m. r.* – princip je politički i baš iredentističko-framašonski (1902., 39/3)

IREIDENTIZAM, imenica: *NGD jd. m. r.* – pod krinkom talijanstva i iredentizma (1901., 20/6); masonstvo i "irredentizam" (1904., 44/1); delikt proti talijanskom iredentizmu (1905., 22/4)

IRREDENTIZAM, imenica: *GD jd. m. r.* – neima u Primorju irredentizma (1900., 28/4); proti irredentizmu (1905., 4/5)

IRIDENTIZAM, imenica: *G jd. m. r.* – koji su radi iridentizma premješteni (1911., 13/2)

IRREDENT, imenica: *N mn. m. r.* – Naši "irredenti" hoće (1902., 64/1)

ISPETORE, imenica: *N jd. m. r.* – Grakalić će biti ispetore forestal u Premanturi (1904., 2/1)

ITALIJANČIĆ, imenica: *N mn. m. r.* – Naši Italijančići (1903., 11/2)

ITALIJANIZAM, imenica: *G jd. m. r.* – propagator italijanizma (1901., 84/2)

ITALIANISAM, imenica: *N mn. m. r.* – italianismi (1900., 31/5)

J

JEŠKA, imenica: *NA jd. ž. r.* – za ješku, na koju bi neki htjeli loviti ljude (1900., 41/5); To je tako rekuć "ješka", za koju je zagrizla zastupnička kuća, da pak i druge poslove obavlja. (1901., 46/1)

JORNALET, imenica (onim, *Giornaletto*): *NL jd. m. r.* – Jornalet (1911., 2/2); u Jornaletu se kad i kad izleže (1911., 8/2); "Jornalet" nije htio otisnuti (1913., 19/2)

JORNALETO, imenica (onim): *N jd. m. r.* – Jornaletto piše (1907., 20/1)

JORNALETT*, imenica (onim): *G jd. m. r.* – po uputi i pisanju Jornaletta (1911., 7/2)

JORNALETTO, imenica (onim): *N jd. m. r.* – u puljski Jornaletto dao očitovanje (1909., 42/2)

ŽURNALET(O), imenica (onim): *G jd. m. r.* – informacije i viesti puljskog Žurnaleta (1904., 48/2)

ŽURNALETTO, imenica (onim): *N jd. m. r.* – Kako "Žurnaletto" prikazuje rog za svieću (1904., 48/2)

GIORNALETTO, imenica (onim): *L jd. m. r.* – viesti u Giornalettu (1904., 30/2)

JORNALETOV, pridjev: *N jd. i NG mn. m. r.* – Auktoritet Jornaletov (1911., 3/1); Jornaletovi gosti (1911., 7/2); Jornaletovih gostova (1911., 7/2)

JORNALETSKI, pridjev: *N jd. ž. r.* – jornaletska bagra (1911., 8/2)

JOVANOTO*, imenica: *N mn. m. r.* – dočim je onim drugima dovikao: "Bravo jovanoti samo kurajo" (1904., 11/3)

K

KACIGA, imenica: *A mn. ž. r.* – na glavi ne nosi biele kacige s perjanicom (1901., 6/3); Francezi su nosili djelomice njemačke plašte i kacige. (1914., 43/1)

KADENCA, imenica: *A jd. ž. r.* – Isti motiv je pojačan flautom i klarinetom (lijepo je izveo kadencu u tom motivu klarinet) (1915., 8/3)

KAL, imenica: *L jd. m. r.* – blateć, u svom gnjusnom kalu (1914., 26/2)

KALABREŠKI, pridjev (ktetik): *AI jd. s. r.* – ne govore ovim kalabreškim narječjem (1910., 43/2); kalabrežku kulturu (1911., 23/2)

KALABREZKI, pridjev (ktetik): *G mn. m. r.* – slavlje, koje ni malo ne zaostaje za onim kalabrezkih briganta (1902., 40/1)

KALABREŽKI, pridjev (kretik): *N jd. m. r.* – svaki kalabreški dotepuh (1903., 13/2); govori kalabreški (1906., 49/3)

KALABREŠTINA, imenica: *I jd. ž. r.* – Mi se ne ćemo više daviti sa kalabreštinom! (1910., 46/2)

KALABREZ, imenica (etnik od Kalabrija, *Calabria*): *GI jd. i NGVI mn. m. r.* – Rovinjским kalabrezom (1900., 6/3); netko od tih kalabreza (1900., 6/3); lovranski kalabrezi (1900., 22/3); lovranski k a l a b r e z i (1901., 79/4); za svakog doklaćenog Kalabreza (1902., 23/1); Fiasko Voloskih Kalabreza (1902., 38/4); i naši kalabrezi (1903., 3/2); Gospodo Kalabrezi, samo napried s vašom "bruturom" (1903., 6/9); imadu po njihovom mnjenju posla sa samim kalabrezima (1910., 9/3); kakovi kalabrezi ili čozoti (1910., 45/2)

KALABREŽ, imenica (etnik): *N mn. m. r.* – Čozoti i Kalabreži su ipak bliži Furlanom nego Hrvati. (1903., 14/1)

KALABRIJA, imenica (toponim, *Calabria*): *AL jd. ž. r.* – Ta nismo ovdje u Kalabriji, nego u čisto hrvatskom kraju. (1900., 40/1); u Kalabriji i u Pulji (1901., 46/3); U Kalabriju! (1902., 23/1); u Kalabriju (1904., 19/4)

KALEŽ (mlet.), imenica: *NL jd. m. r.* – jedan kalež (1901., 53/3); U nedelju ide na oltar sa pištoljom na kaležu (1901., 83/1); na posvećenom kaležu (1904., 39/4)

KALIĆ, imenica (hipokoristik): *NA mn. m. r.* – na svu ovu vašu zemlju, na sve ove vaše nebrojene "dolčiće", umejke, njive, potoke, "kaliće" (1914., 26/3); i svi ovi vaši nebrojeni "dolčići", umejci, njive, potoci, "kalići" sa svim onim starim imenima (1914., 26/4)

KAMALEONT, imenica: *GI mn. m. r.* – Nazvao je kamaleontima talijanske zastupnike (1901., 63/3); "Giornaletto", utočište svih kamaleonta (1910., 21/2)

KAMALEONSTVO, imenica: *N jd. s. r.* – političko kamaleonstvo (1901., 10/2)

KAMARIER, imenica: *NG jd. m. r.* – sobar ili kamarier (1902., 57/1); imali su jednog veleučenog kamariera (1905., 46/3); nasamareni kamarier, koji je siromah mislio da će napraviti dobar posao (1910., 35/3)

KAMARJER, imenica: *N jd. m. r.* – Ročki kamarjer (1905., 46/3)

KAMBIALE*, imenica: *N mn.* – Hrvatske mjenice (kambiali) (1912., 20/2); mjenice (kambiale) (1914., 30/2)

KAMERLENG, imenica: *NGDI jd. m. r.* – kamerleng sv. stolice kardinal della Volpe (1914., 33/1); Kad Papa umre javi se odmah njegova smrt kamerlengu svete rimske crkve. (1914., 33/1);

Sadanji kamerleng jest kardinal della Volpe (1914., 33/1); služba kamerlenga (1914., 33/1); kamerlengom (1914., 33/2)

KAMERLENGO, imenica: *N jd. m. r.* – Kad kamerlengo primi viest o smrti Pape (1914., 33/1); Kamerlengo iza toga izadje iz sobe (1914., 33/1)

KAMORA, imenica: *NGDA jd. i G mn. ž. r.* – a da puljska kamora zaprieči sa uspjehom svaku posljedicu njihovih nasilja i razbijanja (1900., 51/3); Sada se je opet pružila prilika istarskoj kamori (1901., 10/2); za talijansku kamoru (1905., 7/3); Žestok udarac tršćenskoj kamori (1906., 5/3); odaslanici trgovačkih kamora Istre i Trsta (1906., 8/4); pogodba sklopljena izmedju kamore i vlade od 17. julija 1882. (1910., 9/3); petljanije puljske kamore (1910., 32/1); boreć se proti kamori i talijanskoj iredenti izlažuć svoje prsi ne za sebe nego za Austriju, navukav na sebe sav odium i naziv leccapiattini (1910., 32/2); Puljskoj kamori (1910., 51/2); Kamori bilo bi udovoljeno, premda neidu u crkvu nit mare za vjeru nit za biskupa Flappa, ali koji njim ide svagdje pripravno na ruku, samo kad se radi proti našem narodu. (1911., 14/1); upliv talijanske kamore (1914., 1/2)

KAMORRA, imenica: *NGDI jd. ž. r.* – bavi se ovdješnji list kamorre i plesnom školom (1910., 42/3); "egsotični" ljudi kamorre (1910., 42/3); jer je kamorra poduzela sve (1911., 1/2); mrskom im kamorrom (1911., 26/1); Pobožne želje kamorre (1912., 10/2); talijanske novine kamorre (1913., 19/2); mjestni listić puljske kamorre (1914., 7/2); talijanskoj kamorri (1914., 8/4)

CAMORA, imenica: *NGI jd. ž. r.* – Tih 10.000 glasova dobili su Talijani ne samo prevarstvom c a m o r e već i pomoćju c. kr. vlade! (1901., 87/2); usprkos svim protivštinam sistema i postupanja c a m o r e (1901., 87/2); lažiliberalno zastupstvo grada Trsta ili "camora" (1902., 48/2); doli s camorom (1903., 36/2)

CAMORRA, imenica: *NGI jd. ž. r.* – postala jedino feudalnom camorrom (1901., 53/3); Camorra istarsko-talijanska je bunjena u svojih porečkih sanjah. (1901., 53/3); bio je u savezu s vodjami Camorre (1901., 89/4); Prava nesreća tišti sveta djela Camorre (1902., 1/1); glasilo tršćansko istarske camorre (1905., 6/5)

KAMORAŠ, imenica: *NA jd. i NGD mn. m. r.* – bodulsko-puljskih kamoraša (1900., 42/2); Nezasitnost kamoraša (1910., 51/2); Istarski kamoraši htjeli su imati željezničke postaje svaki pred svojim vratima (1910., 14/3); Intervenciju kamoraša Franka (1910., 32/2); bilo je oduzeto kamorašima sredstvo (1911., 4/1); tršćanski kamoraši (1913., 22/3); zalutao kamoraš (1911., 14/2); Još jedan kamoraš zatvoren (1912., 23/2); sljeparije puljskih kamoraša (1914., 5/1)

KAMORRAŠ, imenica: *V mn. m. r.* – je li, gospodo kamorraši? (1904., 31/2); na utjehu kamorraša javljamo (1910., 42/3); prikazati Talijanske kamorraše (1914., 5/1)

KAMORAŠKI, pridjev: *NG mn. m. r., N mn. s. r., ND jd. ž. r.* – od kamoraških "revizora" (1911., 5/1); kamoraški činovnici (1912., 13/2); kamoraška banda (1912., 22/2); kamoraška piskarala - jer imate ljudožderskih i banditskih nagona (1914., 7/2); proti kamoraškoj bandi (1914., 19/2); istarsko-tršćanski kamoraški listovi (1914., 20/2)

KAMORRAŠKI, pridjev: *G jd. i G mn. m. r., D jd. i N mn. ž. r.* – da su te svote otišle u žepove kamorraških tatova i lopova (1914., 10/2); kamorraškoj bezočnosti (1914., 16/2); kamorraškog posla (1914., 16/2); terorizam kamorraških tepaca (1914., 26/2); kamorraške agitacije (1914., 26/2)

KAMORRIN, pridjev: *N jd. i N mn. ž. r., N jd. s. r., NG mn. m. r.* – kamorrina bomba (1904., 31/2); Tima se grozi kamorrino glasilo (1910., 42/3); prljavština kamorinih moretta (1911., 2/2); što su ga obavili kamorrini t. zv. popisni komesari (1911., 3/1); smetištna kola, koja su ovdje kamorrina (1911., 24/2); kamorrino glasilo (1912., 10/2); kamorrine listine (1914., 10/1)

KAMORIST*, imenica: *NGA mn. m. r.* – vjerski protivnici tršćanskih kamorista (1902., 34/3); na pobudu istarskih kamorista (1902., 45/3); Orlandini, koga su bili krivo ubrojili među svoje kamoriste (1903., 10/1); dočim su kamoristi (...) dobili samo 10.000 glasova (1907., 30/1)

KAMORRIST*, imenica: *G mn. m. r.* – mizerije talijanskih - socijalista, anarhista i kamorrista (1904., 38/2)

CAMORRIST, imenica: *N mn. m. r.* – Zašto nisu to prepričili ti istarski camorristi koji toliko viču o svojem istarskom domoljublju? (1901., 53/3)

KAMPANILIZAM, imenica: *G jd. m. r.* – da su pojedinci to uradili radi kampanilizma (1900., 30/4)

KAMPANJA, imenica: *AL jd. ž. r.* – bunca o nekakvom "kulturkampu", o "kampanji" te se vodila između liberalaca i klerikalaca (1910., 25/2); u lijepoj kampanji ustraje (1911., 24/2); dojde u kampanju (1914., 15/3)

KAMPANJOL, imenica: *GA mn. m. r.* – i zagleda malko u kuće krčkih kampanjola (1901., 84/2); da će misao obuhvatiti (...) "kampanjole", "vlastelu", "kopače" itd. (1911., 44/2)

KAMPIJUN, imenica: *N jd. i GI mn. m. r.* – Pozvao je on u Opatiju nekoliko "kampijuna", koji vam se svake večeri u "cirkusu" natežu i gnjave (1903., 6/6); jedan od "kampijuna" naime

izazivlje publiku od "20 soldi" (1903., 6/6); i svimi drugimi kampijuni (1905., 6/3); Slavni vodja i priesni kampijun kamorre i talij. klike Bennati (1914., 20/2)

KAMPION, imenica: *N jd. m. r.* – još jedan kampion lovranskog talijanstva (1904., 13/5); Kampion talijanske kulture (1909., 44/2)

KANAL, imenica: *NGALI jd. i GA mn. m. r.* – su počeli kopat od rieke kanal (1900., 15/3); Bokseri su doveli na kanal dobro spremljene topničke ladje (1900., 68/2); u Bristolskom kanalu (1901., 3/6); Vodni kanal izmedju Beča i Trsta. (1901., 13/4); spojili kanalom (1901., 13/4); glede gradnje kanala (1901., 35/1); o investicijah i o kanalih (1901., 36/2); Taj kanal bio bi jedan dio velikog kanala, koji bi spojio Budimpeštu sa Riekom (1901., 85/3); Gradnjom tih kanala (1902., 19/2); za one kanale (1902., 19/2); pravac novog kanala (1904., 33/4); Creski bi se otok spojio sa kopnom preko kanala izmed Porozone i Plominja (1910., 8/3)

KANALIZACIJA, imenica: *NGA jd. ž. r.* – da će onaj novi namet služiti za kanalizaciju (1900., 2/2); Tim novcem urediti će se mnogi gradski poslovi kano taracanje, vodovod, utvrda savske obale, kanalizacija (1900., 9/2); glede provedbe kanalizacije u Opatiji (1905., 7/4); pitanje providbe vode i kanalizacije (1910., 21/2); Kanalizacija Vranskog jezera (1913., 40/2)

KANALJA, imenica: *NG jd. ž. r.* – ova kanalja, ova Venezijskoj camorri prodana duša podle i prodane kanalje (1901., 102/2); žig kanalje (1901., 102/3)

KANJALJA, imenica: *G jd. ž. r.* – pod sramotni jaram ove talijanske plutokratične kanjalje (1901., 82/1)

KANOTIJER, imenica: *N jd. m. r.* – francuski kanotijer "Lutece" dosegao je svojom ladjom 34 kilometara na uri (1903., 14/5)

KANTATA, imenica: *NA jd. ž. r.* – ujedno će sva društva pjevati kantatu "More" (1900., 44/3); "Slaveni i pjesma", kantata s ouverturom za sole, zbor i orkestar (1902., 39/3); Mandićeva kantata trajala je preko pol sata (1902., 39/3); uzvišena kantata (1902., 62/1); velika kantata (1910., 50/2)

KANTATI, glagol: *3. l. mn. futura prvoga* – kako će dica iz Bokordići kantati talijanskih (1914., 10/2)

KANTUN, imenica: *G mn. m. r.* – Kažu stvari, da valjana žena, drži u kući tri "kantuna" a muž jedva četvrtog (1914., 2/2)

KANTUNJER, imenica: *N jd. m. r.* – "debeli i crljeni" kantunjer ima 3 krune (1904., 14/3)

KAPA, imenica: *GALI jd. i I mn. ž. r.* – skinuti ćemo kapu (1900., 16/2); Boljih trgovaca kod izbora teško je naći pod nebeskom kapom. (1900., 81/1); jer od gospodarskog klobuka nije nam se dobru nadat, nego od težačke kape, koja s nama kuša kako se biedno živi (1901., 56/2); Bennati je majstor, komu treba skinuti kapu (1901., 91/3); Učka nije ostala svojom bielom kapom osamljena (1903., 17/3); najlegalniji pod kapom nebeskom (1910., 9/2); Taj iridentista sa peterokračnom zvijezdom na kapi (1911., 12/4); ima službenu kapu (1911., 15/10); izbila kapu iz glave (1914., 42/2); Tamo si je namuzao u kapu mlijeka i opet dopuzao u obklop. (1914., 42/2); digao kapu u vis (1914., 42/2); koji su pljeskali i mahali sa svojim kapama (1915., 7/2)

KAPAR, imenica: *N mn. m. r.* – Nato uzmu vrbnički "kapari" (nabožno društvo za nošenje mrtvaca) lijes i krenuše praćeni rodbinom pokojnikovom i svom silom naroda iz općine Punat prema Vrbniku. (1905., 1/3)

KAPARA, imenica: *A jd. ž. r.* – dignuti položenu kaparu (1905., 4/2)

KAPELA, imenica: *GAL jd. ž. r.* – u privatnoj kapeli (1901., 3/6); što je prezbiterij ostanak malene bivše kapele (1901., 60/2); Lies iznesoše iz kapele (1902., 27/1); te ju odvezoše privremeno u kapelu kaštela "Weilburg" (1903., 8/4); u nasuprotnu kapelu (1914., 33/2); na desno koralne kapele (1914., 33/2); Pri ulazu u kapelu (1914., 33/2)

KAPELAN, imenica: *NDAV jd. m. r.* – dakle gosp. kapelane učinite kraj talijanaškomu zulumu (1901., 13/3); zaprietiše g. kapelanu Degrassi-u (1901., 16/2); i opatijskoga kapelana (1901., 40/3); naši kapelani (1902., 4/1); dva kapelana (1902., 22/1); postao je pravim dvorskim kapelanom (1902., 32/3); kapelan Talijan (1906., 39/3); danas se ga rado sjećaju kao kapelana u Berseču (1910., 19/2); Nemojte slušati razne "popiće", "kapelane" (1911., 8/2)

KAPELANAC, imenica: *D mn. m. r.* – Dobra je to nauka našim kapelancem (1903., 18/3)

KAPELANAT, imenica: *NG jd. m. r.* – kod c. kr. kapelanata u Poreču (1900., 5/3); Kapelanat u Kopru (1900., 84/2); kapelanat u Poreču (1901., 13/3); da im je obećana pomoć od kapelanata (1901., 89/3)

KAPELANČIĆ, imenica (hipokoristik): *G jd. m. r.* – kakvoga iredentističkoga kapelančića (1902., 34/2)

KAPELANIJA, imenica: *NGAI jd. i NGDL mn. ž. r.* – hrvatske župe ili kapelanije (1900., 7/3); da upravlja ovom kapelanijom (1900., 30/2); iz 22 župa ili kapelanija (1901., 17/3); po raznim daleko neznatnijim kapelanijama (1901., 36/4); u raznih župah ili kapelanijah (1901., 67/2); za

kapelaniju (1902., 22/2); puk one kapelanije (1903., 3/5); naša kapelanija (1903., 3/5); prvaci naše kapelanije (1903., 3/5); par sat udaljenu kapelaniju (1911., 24/3)

KAPELANSKI, pridjev: *NGA jd. i GI mn. m. r., GA jd. ž. r.* – naših občina, župnih ili kapelanskih ureda (1900., 23/1); praznu kapelansku kuću (1900., 25/1); za gradnju kapelanske kuće (1900., 34/3); u kapelanske i župne stanove (1901., 17/3); kapelanski stan (1901., 83/1); koja su u svoje vrijeme dopisivala sa hrvatskimi ili slovenskimi župničkim i kapelanskimi uredi talijanski (1902., 13/3); kapelanski ured (1903., 4/3); predaja kapelanskoga ureda (1903., 4/3)

KAPELICA, imenica: *GAL jd. ž. r.* – vukao se do kapelice (1900., 14/3); obadje kapelicu (1900., 14/3); posvetio je meksikanski biskup Queretaru kapelicu (1901., 32/3); zazidali su kapelicu (1905., 2/4); blagoslovljeni u kapelici bečke posadne bolnice (1911., 2/1)

KAPELNIK, imenica: *NGD jd. i G mn. m. r.* – pod ravnanjem samoga kapelnika (1900., 5/3); prvi kapelnik (1900., 27/4); namijenjen je mirovinskoj zakladi kapelnika (1900., 56/2); gg. kapelnik Frisek (1901., 8/3); pod vodstvom samoga kapelnika g. Friseka (1901., 8/3); gradski kapelnik (1902., 69/4); Slaveni plješčaju kapelniku Hrvat (1910., 40/2); dirigira društveni kapelnik gosp. Hrabroslav (1910., 50/2); talij. kapelnik Pischiutta (1915., 8/3)

KAPELNIKOV, pridjev: *N jd. ž. r.* – najmlađa kćerka kapelnikova (1901., 8/3)

KAPICA, imenica (hipokoristik): *A jd. i I mn. ž. r.* – "Istarsku kapicu" iz finoga crnoga sukna (1903., 11/6); pod crvenim kapicama (1907., 4/2); a na glavi husarsku kapicu (1914., 51/2)

KAPIŠITI, glagol: *3. l. jd. prezenta* – izrazile se "ki lo kapiše!" (1902., 33/3)

KAPITANAT, imenica: *NDAL jd. m. r.* – biti će kapitanatu tužen (1904., 36/3); koje će doskora kapitanat početi razmišljati (1911., 20/2); da je kapitanat pravi, morao bi smjesta zatvoriti (1911., 20/2); kapitanat je naime dužan (1911., 20/2); na kapitanatu (1911., 21/2); podnesli na kapitanat (1911., 27/2)

KAPITANICA, imenica: *N jd. ž. r.* – Marija Grosman (kapitanica) (1904., 7/3)

KAPITATI, glagol: *3. l. jd. prezenta* – G. Toso nam se grozi, da će plesati onaj, koji mu k a p i t à p o d n j e g o v e c a t e... (1901., 66/4)

KAPO, imenica: *NGA jd. i NG mn. m. r.* – "Pravu Našu Slogu" plaćaju, kako se vidi iz članka "Delija Krstić", kapi talijanski u Istri, kao i njezina urednika Krstića. (1900., 79/4); On nekaže, u krilo koje buržoazijske stranke će "kapi" dovesti stranku, ali naznačuje to dosta jasno sa onom neprocjenjivom izjavom "kapa", koji se izrazio... (1901., 42/2); da može suditi djelovanje svojih "kapa" (1901., 42/2); njihov "kapo" (1901., 102/3); Šta je potreba tolike "kape" na 20 radnika.

(1904., 24/3); Jednom došao nadglednik (kapo) i nenašavši radnike pri radnji - kaznio ih (1910., 48/2)

CAPO, imenica: *N jd. m. r.* – medju pijanom ruljom vucario se c a p o te im držao govorcancije (1901., 48/2); capo Strada (1902., 30/3); capo od male bande (1911., 24/3)

KAPOBANDA, imenica: *NGDA jd. m. r.* – Kolovodja - ili kako ga spretno naši okrstiše - k a p o b a n d a one divlje galerije bio je zastupnik B e n n a t i (1901., 61/4); u odajama kapobande (1905., 12/2); ostavlja kapobandu (1905., 12/2); Capuzzi se odmah povrati k kapobandi (1905., 12/2)

KAPO-BANDA, imenica: *N jd. m. r.* – Članovi većine šetali su sabornicom, drugi razgovarali, a kapo-banda (Bennati) upravljao sa gospodskom galerijom. (1901., 62/2)

KAPO-FAKIN, imenica: *ND jd. m. r.* – Skoči na noge prvi, poznati kapo-fakin, te kupi dječurliju po mjestu i obećaje komu 5 novčića komu 10 samo da dodju vikati dolazećem biskupu Floppu. (1901., 53/3); K a p o - f a k i n u (1901., 53/3)

KAPO FAKIN, imenica: *N jd. m. r.* – pazinski k a p o f a k i n (1901., 53/3)

KAPONJA, imenica: *N jd. m. r.* – Poznato je, da je zloglasni kaponja, veliki "Ćaćinja" kod ovog popisa izdao parolu (1911., 3/1)

KAPONJIN, pridjev: *N mn. m. r.* – prisni kaponjini ljudi (1911., 3/2)

KAPRAL, imenica: *GD jd. m. r.* – bivšeg jednog kaprala za upravitelja (1900., 7/3); moj upit srpskome kapralu (1914., 39/3); imala je čast kaprala (1914., 43/2); je odlikovana čašću kaprala (1914., 43/2)

KAPURAL, imenica: *GA jd. m. r.* – odabrali u zastupstvo ljude poštene, i tako za uvijek pokopali šarenjačtvo, u Dubašnici umjetno podržavano od porečke gospode, pomoću "kapurala" izroda i dvojice trojice zavedenih kmeta. (1900., 82/2); žena kadeta 450 K, narednika (serjenta) 270 K, (...), kapurala 180 K, frajlera 144 K, infanteriste 108 Kruna (1914., 41/2); za kapurala K 15 (1914., 47/2)

KAPRALSKI, pridjev: *G jd. ž. r.* – došla do kapralske časti (1914., 43/2)

KAPRICA, imenica: *A jd. ž. r.* – izbiti komugod iz glave kapricu (1910., 51/2)

KAPUCIN, imenica: *NG mn. m. r.* – uz asistenciju oo. kapucina Andrije i Florijana (1900., 41/2); pokopaše (...) starešinu riečkih kapucina (1900., 56/3); Za Rieku i okolicu prima predplatusamostan čč. oo. kapucina na Rieki (1901., 46/4); Častni oci kapucini (1904., 8/3); častni Oci Kapucini na Rieci (1909., 10/3); Samostan otaca kapucina na Rieci (1910., 30/3)

KAPUCINSKI, pridjev: *G jd. ž. r.* – dobit knjige namijenjena je gradnji kapucinske crkve (1910., 33/3)

KAPULA, imenica: *NGAI jd. ž. r.* – Eto prezimena gg. ravnatelja, kojim su otci i djedovi p i p e il k a p u l u iz Čoze u naše strane dopeljali: Krivičić, Blazović... (1901., 47/3); K a p u l a, č e s a n, l u k (1903., 7/4); da se zabrani ulaz u luku talijanskim brodovima sa kapulom i lubenicama (1910., 35/2); 5 grami ili kapule ili češnjaka (1914., 34/2)

KAPULICA, imenica: *N jd. i N mn. ž. r.* – fine crvene kapulice iz Banjola (1905., 6/3); kapulica (1915., 3/2)

KAPUNERA, imenica: *L jd. ž. r.* – u "Labinjskoj "kapuneri" pardon "teatru" odbrusio je govoranciju (1911., 24/2)

KAPONERA, imenica: *L jd. ž. r.* – nitko nije znao, tko je u toj vražjoj listi zapisan a kad je njihov "testa di dindio" s pergolede dao znak, da je pobjeda sjegurna, nastade neopisiva radost u Izraelu, sakupljenu u "kapuneri" kod "mandrača" (1911., 25/2)

KAPURIJON, imenica: – To je poruka tim kapurijunom od cirkola. (1914., 8/3)

KAPURION, imenica: *NA mn. m. r.* – Talijani hoće, da drže Pomerce, ili bolje pomerske kapurione na uzdi (1903., 8/2); talijanski kapurioni sviraju (1904., 19/4); talijanski "kapurioni" (1910., 34/2)

KAPORION, imenica: *N mn. m. r.* – Sastali se naime ovih dana skupa mjestni kaporioni (1908., 36/3)

KAPUT, imenica: *NI jd. i NG mn. m. r.* – kaputi izlizani i poderani (1900., 27/2); kaput (1901., 51/4); da si ni učitelji ni djaci nesvuku zimskih kaputa u vrijeme poduke (1901., 79/3); u kratkih i dugih kaputih (1902., 13/4); gaće i kaputi (1902., 28/1); Sandrin ogrnjenim kaputom na ulici sakriva starca nejakoga (1904., 7/3)

KAPUTAŠ, imenica: *NA mn. m. r.* – ne smijemo štediti ni ove kaputaše, koji su se na izbore dovezli u zatvorenoj kočiji (1905., 7/3); talijanski kaputaši zabranjuju vladi (1905., 22/4)

KARABINIER, imenica: *NG mn. m. r.* – zapovjednik karabiniera Fallini (1900., 25/3); U najnovije doba odredila je vlada 800 karabiniera ili redarstvenika, da uhvate toga razbojnika. (1900., 80/3); kola su pratila dva karabiniera (1901., 90/3); jedan karabinier (1901., 90/3); drugi karabinier (1901., 90/3); koga su tal. oblasti; karabinieri i vojničтво (1901., 100/1); 800 karabiniera (1906., 27/3)

CARABINIER, imenica: *N mn. m. r.* – državni stražari ili redari (carabinieri) (1903., 7/3)

KARANTENA, imenica: *A jd. ž. r.* – neima više nijednog bolestnika, te će parobrod čim svrši karantenu zaploviti put Rieke (1901., 82/3)

KARBUN, imenica: *G jd. m. r.* – vlak Kamenog ugljana (karbuna) (1911., 27/7)

KARFIOL, imenica: *N jd. m. r.* – zelje, kelj, karfiol itd. (1900., 65/3)

KARIJOLA, imenica: *NA jd. ž. r.* – poštanska karijola u Kastvu (1900., 73/3); Izvuče svoje tačke (karijolu) (1902., 62/3)

KARIKATURA, imenica: *N jd. ž. r.* – to nije ni bio popis pučanstva, već nekakva karikatura, ruglo (1911., 4/2)

KARNEVAL, imenica: *NG jd. m. r.* – da se ne igraju karnevala (1904., 6/3); kao oprostnu večer princu karnevala (1905., 9/3); Svršio karneval (1911., 11/3)

KARNEVALSKI, pridjev: *G jd. s. r.* – Nakon jednomjesečnog karnevalskog veselja (1911., 11/4)

KARNEVALSKI, prilog: *indekl.* – I Baderna živi veselo, upravo karnevalski. (1911., 16/3)

KARTEL, imenica: *A jd. m. r.* – Ističe osobito pogibelj, da se trgovci vina slože u kartel proti vinogradarom, da na nje naprte novi porez... (1910., 12/4)

KARTELA, imenica: *N jd. ž. r.* – jedna srečka (? kartela), zapadati će samo j e d n u krunu (1902., 62/3)

KASA, imenica: *NGAL jd. i NG mn. ž. r.* – Našli su obćinsku blagajnu ili kasu skoro praznu (1900., 31/1); dnevnik kase (1900., 31/1); ali platilo se iz kase (1901., 39/3); u kasi nije bilo novaca (1904., 18/3); Čuvajmo se talijanskih "kasa" (1907., 48/1); su počeli i oni ustrajati svoje "kase" (*cassa rurale*) (1908., 48/1); ta kasa (1908., 48/1)

CASA, imenica: *L jd. ž. r.* – u onoj kosmopolitskoj casi (1914., 4/5)

KASELA, imenica: *G mn. ž. r.* – pokrali su nikoje malenkosti novaca iz kaselet (1902., 47/3)

KASIR, imenica: *GD jd. m. r.* – U toj neprilici uputi se naš čovjek do kasira. (1904., 17/3); Naš će čovo ponovno kasiru (1904., 17/3)

KASUN, imenica: *N jd. m. r.* – da je primio i pun kasun tricolori (1911., 12/4)

KAŠTEL, imenica: *G jd. m. r.* – te ju odvezoše privremeno u kapelu kaštela "Weilburg" (1903., 8/4)

KATAFALK, imenica: *N jd. m. r.* – U sredini je katafalk, te je ostavljen prostor za strance i korporacije. (1905., 16/1)

KAVA, imenica: *NA jd. i N mn. ž. r.* – kamenolom (Kave) (1904., 11/3); Rudnik (kava) razdijeljen je na rovove (1910., 48/2); da će radje zatvoriti "kavu", nego li tog činovnika maknuti (1910., 48/3)

KAVALERIJA, imenica: *GA jd. ž. r.* – za konjanike, iliti kavaleriju (1914., 34/1); odbili smo jedan napadaj ruske kavalerije (1914., 50/1)

KAVALIR, imenica: *G jd. i N mn. m. r.* – te će pojedina dama dobit od svog kavalira po kiticu cvieća (1905., 8/4); ko pravi kavaliri (1905., 27/3)

KAVALOT, imenica: *A mn. m. r.* – Sve ono što je za druge ljude smeće, to je za naše kavalote zlato i biser. (1911., 13/2)

KAZINAŠ, imenica: *N mn. m. r.* – da moraju k a z i n a š i platiti (1901., 57/3)

KAZINO, imenica: *G jd. m. r.* – dioničari glasovitoga opatijskoga kazina (1901., 57/3)

KLARINETA, imenica: *G jd. ž. r.* – kontrapunktično variranje flaute, klarinete i viole (1915., 8/3);

KLARINET, imenica: *NI jd. m. r.* – Isti motiv je pojačan flautom i klarinetom (lijepo je izveo kadencu u tom motivu klarinet) (1915., 8/3)

KOLAJNA, imenica: *NAI jd. i NGA mn. ž. r.* – srebrna kolajna (1900., 17/3); podielio mu je kralj Karol kolajnu prvoga reda za zasluge (1900., 27/2); je posjedovao i srebrnu kolajnu za zasluge (1901., 16/4); Te su knjige tamo nagradjene sa dvie velike kolajne. (1901., 21/3); Podieljenje ratnih kolajna. (1901., 23/3); ratne kolajne (1901., 23/3); nagradjuje ratnom kolajnom (1901., 23/3); odlikovao je kolajnom za spašavanje unesrećenih sliedeće podčasnike (1901., 31/3); biti će nagradjeni zlatnimi i srebrnimi kolajnama (1902., 64/3); bio je na bojnom polju i dobio ratnu kolajnu (1911., 2/1)

KOLANA, imenica: *N mn. ž. r.* – liepo se i fino nose: na ruki prsten; zlatni lanci, veruge na uri, kolane, košulje... (1901., 60/2)

KOLAR, imenica: *N jd. m. r.* – Kralj Viktor Emanuel predao je dne 2. t. mj. osobno ministru predsjedniku Zanardelli-u uz vanredno laskav nagovor kolar reda Annunziate, te mu je tom prigodom priobćio, da će takodjer markeza... (1901., 43/8)

KOLAUDO, imenica: *A mn. m. r.* – Odobrilo se je kolaude raznih školskih i cestovnih gradnja (1904., 40/3)

KOLETA, imenica: *N mn. ž. r.* – Pitajte Vi najprije kamo su tolike Vaše kolete, kamo je ono 1200 forinta za crkvu i za kuću... (1900., 83/3)

KOLONA, imenica: *L jd. i A mn. ž. r.* – u kojoj su koloni mjesto slobodnih seljaka (1900., 41/5); U neurednim kolonama ruske čete (...) uzmiču (1915., 21/1)

KOLONA, imenica: *A mn. ž. r.* – da je Židovčić u Trstu o tom znamenitom događaju pisao ogromne kolone (1914., 14/4)

KOLONICA, imenica: *G mn. ž. r.* – 300 kruna za nabavu balaustre (kolonicâ) u crkvi sv. Petra u Poljanah (1903., 4/4)

KOMANDA, imenica: *A jd. ž. r.* – "Vratimo se na lipu komandu". (1901., 91/2)

KOMEDIJANT, imenica: *N mn. m. r.* – Talijani su i onako poznati kao veliki komedijanti (1910., 24/2)

KOMENDATOR, imenica: *NGV jd. m. r.* – zbog ubitačnog upliva nekog komendatora u Cresu (1900., 7/1); predsjedanjem zemaljskoga kapetana, komendatora (1900., 15/1); g. komendatora Capitelli-a (1900., 16/3); g. komendator M. Campitelli (1900., 39/3); gospodine komendatore (1901., 76/2); g. komendatore Mate Campitelli (1901., 77/4)

KOMENDATUR, imenica: *NGAV jd. m. r.* – da je na čelu komendatur dr. Campitelli (1900., 76/1); komendatura (1901., 54/2); stojite vi g. komendature (1901., 75/2); za komendatura (1911., 3/2); Austrijski "komendatur" (1911., 26/1)

COMMENDATORE, imenica: *N jd. m. r. – c o m m e n d a t o r e* Matteo Campitelli (1903., 10/1); pokrajinski kapetan iliti "*commendatore*" (1903., 13/2)

COMENDATOR, imenica: *NGDL jd. m. r.* – comendator Campitelli (1902., 9/1); uzmogne nepristojno udariti po comendatoru Campitelli-u (1902., 9/1); o pogadjanju c o m e n d a t o r a Campitelli-a (1902., 10/1); da se nije c o m e n d a t o r u ni sanjalo o tom (1902., 10/1)

KOMENDATURSKI, pridjev: *N jd. m. r.* – komendaturski križ (1904., 33/2)

KOMENT, imenica: *G jd. i NG mn. m. r.* – da su suvišni koment (1900., 22/3); Pušćamo bez komenata. Tko ima zdrav razum, tomu su koment suvišni. Tko je glup, tomu koment ne hasne (1900., 49-50/1); Bilježimo bez komenata. (1901., 14/3); Treba li komenata? (1905., 9/5)

KOMISARIJAT, imenica: *GAD jd. m. r.* – Pozivljemo pak ovdje slavni c. k. komisarijat pulicije, da nas kazni i globi ako smo ikada držali kakav sastanak, bilo javni, bilo tajni, a da to nismo uvijek, kako to zakon propisuje, prijavili komisarijatu. (1904., 33/3); Primanje pitomaca komisarijata u c. i k. mornaricu (1906., 26/3)

KOMIŠARIO, imenica: *N jd. m. r.* – postavši občinskim šumarom u Puli ili kako ga drugi zove "komišario fureštal" (1903., 15/3); komišario Grakalić (1904., 2/1)

KOMUN, imenica: *GL jd. m. r.* – mi smo raprežentanti, gospodari od komuna (1911., 14/2); a Vama drugika "šjorima na komunu" (1911., 21/3); on u kancelariji na komunu ima svoju agenciju (1914., 11/4)

KOMODAN, pridjev: *superlativ N jd. m. r.; N jd. ž. r.* – Taj je put uvijek najkomodniji! (1902., 64/2); upraviteljica toga ureda, koja je odviše komodna (1911., 7/3)

KOMODNO, prilog: *indekl.* – gdje bi se čovjek komodno ukrcao ili izkrcao (1900., 14/3); danas je komodnije kritizirati (1905., 8/5)

KONCERAT, imenica: *N jd. m. r.* – treći koncerat (1900., 24/3); Veliki koncerat za hrvatske škole (1910., 26/1)

KONCERT, imenica: *NGLI jd. i NGL mn. m. r.* – Program velikog koncerta i plesa (1900., 5/3); prigodom koncerta (1900., 11/4); moralni uspjeh koncerta (1900., 14/3); drugih koncerta (1900., 14/3); sjajan koncert sa plesom (1901., 10/3); prigodom zabava i koncerta (1901., 19/3); sjajnim koncertom (1901., 22/3); najsjajniji koncerti (1902., 22/4); Bio je to jedan izmedju boljih koncerata (1902., 30/3); o tom koncertu (1902., 30/3); o koncertima (1905., 18/3); kojeg je izvježbao kapelnik g. Vogrič, koji će upravljati koncertom (1910., 26/1)

KONCERTIRATI, glagol: *3. l. jd. perfekta (m. i ž. r.), 3. l. jd. futura prvoga* – na kojoj je koncertovao (1900., 6/4); jer će već 19. t. mj. g. Kubelik koncertirati u Italiji (1900., 26/3); Kubelik je iznajprije koncertirao u Beču (1900., 27/2); Vukovarski tamburaši koncertirali su ove sriede (1900., 68/2); U nedjelju večer koncertirati će u Pazinu. (1902., 17/3); školski vrt, gdje je koncertirala Volosko-Opatijska glazba (1910., 23/1)

KONCERTISTA, imenica: *N mn. m. r.* – Na to su biesni koncertiste počeli kriviti jedan drugoga, časteć se narodnim kulturnim izrazima madonna, ostia, dio ecc., a mandolinisti, s mandolinama ispod pazuha najdenoć podbrusiše pete, praćeni zviždukom i sarkazmima nekolicine prisutnih gostova. (1901., 46/3)

KONCERTNI, pridjev: *N jd. m. r.* – koncertni valcer (1900., 7/4); koncertni majstor (1901., 43/9)

KONDOTA, imenica: *GL jd. ž. r.* – za bolesnike u občinskoj kondoti (1910., 6/4); izvan občinske kondote (1910., 6/4)

KONFET*, imenica: *GA mn. m. r.* – na konfete i korijandole (1900., 11/1); od konfeta (1900., 11/1)

KONSERVA (mlet.), imenica: *G mn. ž. r.* – Prva bašćanska tvornica konservâ rajčica (1907., 43/4); dozrelost rajčica za pravljenje raznih pričuvičâ (konserva) (1907., 43/4)

KONSORCIJ, imenica: *G mn. m. r.* – Zadruga istarskih konsorcija (La federazione dei consorzi istriani) (1903., 6/4)

KONSUM, imenica: *N jd. m. r.* – vina za direktan konsum (1902., 17/4)

KONSUMNI, pridjev: *N jd. i N mn. s. r., N jd. m. r.* – konsumno društvo (1900., 7/1); ono komsumno (!) društvo (1902., 41/3); konsumni magazin (1903., 16/3); privredna ili konsumna društva (1903., 18/1); šarenjačko konsumno društvo (1911., 5/2); konsumno društvo (1911., 21/1)

KONTE, imenica: *N jd. i N mn. m. r.* – Konti i baroni još nisu nikad kmetu popravili postol ondje, gdje ga je žuljio (1900., 78/2); da im neće doći na ples ni konti ni baroni (1901., 20/3); naš načelnik i konte Piero (1902., 39/3); povjerenik konte Dinko Rossetti (1911., 23/2); konte Marković (1911., 24/3)

CONTE, imenica: *NGD jd. m. r.* – Neki c o n t e Brutti (bit će conte senza contanti. Op. slag.) jest obćinski kancelist u Kopru (1900., 85/1); da je isti komesar propustio izbornu listu poznatomu "contu" Brutti-u (1900., 87/1); Zloglasni "conte" Alacevich (1902., 6/3); izabrao je opet conte Panšgraša (1902., 24/3); od conta Iva Vojnovića (1911., 17/2)

KONTENAT, pridjev: *N mn. m. r.* – presveti mogu biti kontenti (1900., 44/2)

KONTESSA, imenica: *N mn. ž. r.* – jer bi bilo sramotno, da se kontesse mješaju sa kmetskom djecom (1902., 50/3)

KONTESSA, imenica: *N jd. ž. r.* – poznata contessa Del Mestri (1903., 3/2)

KONTO, imenica: *N mn. m. r.* – Nećete ti konti prez nas učiniti. (1900., 1/2)

KONTO, imenica: *N mn. m. r.* – Dakle, conti chiari itd. (1902., 3/3)

KONTRABAS, imenica: *G jd. m. r.* – U borbi velike množine gudaaljaka, koja se je vodila u 17. vieku upravo za opstanak, pobjediše napokon četiri vrsti istih, i to basviola i viola da gamba, koje su prešle u moderni oršestar u svojstvu kontrabasa i violoncela (krupnih guda i guda), te u viola da braccio i diskant-viola, koje nam se danas prikazuju pod imenom viola ili violin (krupne gusle i gusle). (1910., 7/2)

KONTRABANT, imenica: *NA jd. m. r.* – da se medju timi pošiljkami nalazi kontrabant (1901., 38/3); izdao je riečki magistrat i paze na nju mnogo strože nego li na kontrabant (1914., 28/2)

KONTRABAND, imenica: *NI jd. m. r.* – došao ti brane jednog dana kontraband u hrv. školu (1903., 4/3); Možda je kontraband? (1905., 6/4); za dovlačenje jedrenjača, nakrcanih u Albaniji kontrabandom (1915., 11/3)

KONTRAST, imenica: *N jd. m. r.* – lijep kontrast (1915., 8/3)

KOPUN, imenica: *A mn. m. r.* – uz sve darovane pršute, kopune (1900., 27/2)

KORAJ, imenica: *G jd. m. r.* – Samo netreba izgubiti koraja! (1902., 18/3)

KURAJ, imenica: *G jd. m. r.* – koji ima najveć kuraja reče (1907., 18/1)

KURAJO, imenica: *GV jd. m. r.* – Donke kurajo! (1902., 19/3); A da ste vidjeli kakvoga "kuraja" su imali? (1902., 52/4); dočim je onim drugima dovikao: "Bravo jovanoti samo kurajo" (1904., 11/3)

KORIJANDOLI, imenica: *AI mn. m. r.* – na konfete i koriandole (1900., 11/1); zabava u zapadnom perivoju uz obilno nabacivanje koriandolima (1902., 62/1)

KORIANDOLI, imenica: *GI mn. m. r.* – borba sa koriandoli (1901., 71/3); koje su sudjelovale kod razprodaje cvieća, koriandola, šaljive tombole itd. (1901., 71/3); zabavu sa plesom i koriandoli (1903., 5/3)

CORIANDOLI, imenica: *G mn. m. r.* – posuto sa nekoliko vrlića "Coriandola" (1905., 10/3)

KORNET, imenica: *N mn. s. r.* – sve tiho, polako upadaju horni, tromboni, korneta i drugi puhaći instrumenti (1915., 8/3); su se isticali puhaća glazba, a osobito korneta (1915., 8/3)

KORSO, imenica: *LI jd. m. r.* – na našem k o r s u (1901., 18/4); došlo je par stotina mladih radnika u zatvorenih redovih pjevajuć radničku himnu i vičuć: Viva Vittoria! izpred gradske viećnice, korsom u ulice Farneto pak Tintore (1902., 14/2); šeće po tršćanskom korsu (1912., 2/1)

KORZO, imenica: *NL jd. m. r.* – pokladni korzo (1900., 11/1); uznemirili su hitci iz revolvera narod u korzu (1903., 5/2)

COSRO, imenica: *NG jd. m. r.* – Cvjetni "Corso" u našoj Opatiji (1904., 3/2); Kočije, koje budu kod "Corsa" sudjelovale (1904., 3/2); Corso u Opatiji (1905., 10/3)

KORTEŠ, imenica: *G mn. m. r.* – opojena lažima i frazama talijanskih korteša, navalila su na 30. marča na stan jednoga sumještana (1904., 2/1)

KORTEŠACIJA, imenica: *N jd. ž. r.* – Budu li pred(lo)zi primljeni, biti će dobra kortešacija (m)edju našimi kmeti, a kad p r o d j u i z (b) o r i, neće biti n i š t a o d s v e g a. (1901., 89/3)

KOSTANJ, imenica: *A jd. m. r.* – da je pogibeljno vaditi iz prhavice kostanj (1900., 54/2)

KOŠTATI, glagol: 3. l. *jd. futura prvoga* – koja će koštat mnogo novaca (1900., 21/3)

KOTA, imenica: *A jd. ž. r.* – Umoljavaju se ujedno veleč. gg. svećenici, da ponesu sa sobom roketu ili kotu. (1902., 62/1)

KRDENČA, imenica: *NL jd. ž. r.* – Naš seljak bježi kao pomaman k onomu, koji će mu dati raznih stvari na "krdenču" (1902., 39/1); Ta nesretna "krdenča" (1902., 39/2)

KRDENČ, imenica: *A jd. m. r.* – ponizne ovčice, koje iz njihovih magazina polentu na krdenč jedu (1904., 19/4)

KERDENČA, imenica: *A jd. ž. r.* – na kerdenču (1903., 30/3)

KREANCA, imenica: *G jd. ž. r.* – Kreance, kreance šior Maestro, fali Vašoj supruzi i djeci! (1904., 21/2)

KRIANCA, imenica: *G mn. ž. r.* – Zašto ne nauči g. Marotti malo "krianci" tog buntovnog bodula? (1910., 25/2)

KREDIT, imenica: *NGL jd. m. r.* – kredit na dokumente (1900., 1/4) (1900., 6/4); posebni kredit (1900., 19/1); na polju organizacije poljodjelskoga kredita u Istri (1901., 42/2); Kredit ministarstva bogoštovja i nastave (1901., 83/2); Glasovalo se najprije o kreditu za upravu (1902., 45/1); novci od kredita (1903., 4/7)

KREDITNI, pridjev: *N jd. i NG mn. ž. r., NGL jd. i N mn. m. r.* – kreditna pisma (1900., 1/4); kreditnoga zavoda (1900., 6/4); od raznih kreditnih zadruga (1900., 36/3); kreditnog zavoda (1901., 20/5); Ljubljanska kreditna banka (1901., 22/3); sa zemaljskim kreditnim zavodom (1901., 23/3); Banovinski kreditni zavodi (1901., 33/2); ravnatelj zemaljskog kreditnog zavoda (1902., 19/1); kreditni zavod (1902., 60/8)

KREPATI, glagol: 2. l. *jd. imperativa*, 3. l. *jd. (ž. r.) perfekta* – se moglo i u Lindaru javno vikati: krepala "Naša Sloga" (1903., 14/3); krepa šćavo (1903., 15/3)

KRONAKA, imenica: *N jd. ž. r.* – potomak onog Stefana Petrisa, kojeg mletačka kronaka nazivlje "Stefano Petrisso crovato di Cherso" (1901., 92/2)

KUMPANIJA, imenica: *NG jd. i NG mn. ž. r.* – pet kumpanija englezkih (1900., 16/2); 2 kumpanije mornara (1900., 54/2); Gotovo svaka kumpanija imade svoga šaljivdžiju (1914., 42/2); kod devete kumpanije (1914., 42/2); Kumpanija je u vatri. (1914., 42/2); moja je kumpanija nagradjena (1914., 46/3); pododio: kumpanija, eskadra ili baterija (1914., 50/3); bilo je suzbijeno nekoliko kumpanija i zarobljeno 2 častnika (1915., 11/1)

KOMPANIJA, imenica: *N jd. ž. r.* – zato je odmah dotekla kompanija da izazivno pjeva (1914., 29/4)

KUMPANJ, imenica: *NA mn. m. r.* – Krstićevi drugovi ili kumpanji (1900., 89/3); Na koncu se obraća na "kumpanje" koji su ga razumili. (1901., 42/2)

KUMPAR, imenica: *NG jd. m. r.* – ipak mu kumuje kumpar "lejitimani" (1900., 89/3); da zaštiti i prištedi svog kumpara (1905., 9/4); kumpar Jure (1911., 24/2)

KUMPARE, imenica: *NV jd. m. r.* – Kumpare gore kumpare dole (1900., 20/3); kumpare, prijatelju, zermame ili barba (1914., 8/2); kumpare simo, kumpare tamo (1914., 15/3)

KUMPARSTVO, imenica: *A jd. s. r.* – počmu mu njudjati kumparstvo (1900., 27/2)

KUNŠILJER, imenica: *N jd. m. r.* – Je li istina sve ovo šjor kunšiljer "Chiudemo un oćo"? (1901., 54/2)

KUNŠILIJER, imenica: *NG jd. i A mn. m. r.* – šior kunšilijer (1906., 43/3); miljenik g. kunšilijera (1906., 43/3); za naše kunšilijere (1907., 11/3)

KUNŽILJER, imenica: *NI mn. m. r.* – i naši "kunžiljeri" i njihov "puro sangue" Geletich (čitaj Jeletić) (1901., 90/2); da dokaže svojim zasljepljenim kunžiljerom, (...), da je škola prazna (1903., 4/3)

KONSIGLIER, imenica: *N mn. m. r.* – što su učinili naši "konsiglieri" (1911., 3/2)

KONSILJER, imenica: *I jd. m. r.* – naš "Hofrat" sa svojom braćom "konsiljeri" (1911., 7/2)

KUPOLA, imenica: *I jd. i LI mn. ž. r.* – sa bujnim uresom na kupolah sa strane, te bogato pozlaćenom glavnom kupolom (1900., 22/2); sa bielimi kupolami i vrtom (1900., 22/2)

KUPULA, imenica: *G jd. ž. r.* – da se sjena kupule Mikelangjela pričvrsti nad cielom Istrom (1900., 20/2)

KOPULA, imenica: *I jd. ž. r.* – Crkva će biti gradjena kao bazilika sa kopulom i slobodno stojećim zvonikom. (1912., 49/3)

KURAT, imenica: *NA jd. m. r.* – kurat kaznione (1900., 11/4); bivši kurat u Kaštelah (1900., 75/4); kamenjem navalila na kurata Kornića (1901., 3/4); kurat u Cittanovi (1901., 16/3)

KURATIJA, imenica: *GA jd. ž. r.* – upravitelj kuratije (1900., 16/2); dosadašnji upravitelj kuratije Stare Baške (1900., 26/3); kuratiju Sv. Fuske upravljat će... (1900., 26/3)

KUŠIENCA, imenica: *N mn. ž. r.* – Socijalističke kušience (1911., 25/2); Eto, to su "kušience" socialista; njihove kušience prešle su u Apollo. (1911., 25/2)

KUVERTA (mlet.), imenica: *A jd. ž. r.* – imamo jednu kuvertu sa liepim i istčo (!) pisanim naslovom (1905., 8/4)

KVADRIĆ, imenica: *A jd. m. r.* – dao sam postaviti u mali kvadrić (1900., 17/1)

KVARTET, imenica: *NGL jd. m. r.* – odlikovan je tamburaški kvartet (1900., 40/3); prvi dio iz kvarteta (1901., 41/3); u kvartetu (1901., 43/9); pjeva kvartet (1905., 9/5); kvartet za 2 gusle, čelo i glasovir (1914., 5/1)

KVINTET, imenica: *N jd. m. r.* – "Šumski kvintet" (1902., 22/2); Kvintet (...) iz operete "Raspitana žena" (1910., 18/2)

KVARTINČIĆ (mlet.), imenica: *A jd. m. r.* – popili "kvartinčić" (1904., 19/4)

L

LAGUNA, imenica: *L mn. ž. r.* – Čini se, da se radi o ustrojenju u lagunah Grada (1904., 35/3)

LAMPIJON, imenica: *I mn. m. r.* – Bila je sva razsvjetljena sa sviećami i lampijoni (1902., 63/3)

LAMPION, imenica: *GI mn. m. r.* – okružem sa bezbrojem šarenih lampiona (1900., 37/1); U predvečerje krene povorka sa lampionima kroz mjesto (1910., 30/2)

LANTERNA, imenica: *G mn. ž. r.* – nažigače javnih svjetiljka (lanterna) (1903., 15/3)

LATERNA, imenica: *G mn. ž. r.* – nažigaći trščanskih "laterna" (1903., 4/9)

LATA, imenica: *A mn. ž. r.* – bubanjem u petrolejske late (1900., 26/2)

LAVA, imenica: *N jd. ž. r.* – lava od vulkana (1900., 68/3)

LAZANJE, imenica: *N mn. m. r.* – misleći, da će time dobiti za svoju mericu, al da, ne prijaju već nikomu njegove "lazanje" (1900., 89/3)

LAZARET (mlet.), imenica: *A jd. m. r.* – Pošto im je na putu umro jedan makinista, morao je parobrod u lazaret, da pregleda sve putnike zdravstvena komisija. (1900., 75/4); Veselo se smješec ponio je poručnik svoga ranjenika u lazaret (1914., 45/3)

LAZARON, imenica: *G mn. m. r.* – Nakon tri dana javio je talijanski listić taj fakinski čin svojih lazarona, zovuć hrvatski jezik ekzotičnim. (1910., 29/2)

LECCAGAMELE, imenica: *indekl.* – izraz za one u Puli, koji su voljni vikati onako: leccagamele! (1904., 30/2)

LEGA, imenica (onim): *GA jd. ž. r.* – za plesove Lege (1901., 24/2); spram dohodaka bogate "Lege" (1906., 16/3); Godišnju skupštinu Lege (1911., 6/2)

LEGA NAZIONALE, imenica (onim): *NG jd. ž. r.* – Talijanska "Lega Nazionale" podala se u Istri žestokoj borbi (1906., 16/3); toliko mjeseci ćemo pisati u prilog vlade, talijanske lege nazionale (1911., 6/1)

LEGAŠ, imenica (onim): *ND mn. m. r.* – da može pomagati "Legášem" (1904., 9/3); nekoji Legáši (1905., 10/3)

LEGAŠKI, pridjev: *L jd. m. r.* – u legaškom plesu (1905., 10/3)

LEGIN, pridjev: *GA jd. i NG mn. ž. r., G mn. m. r.* – ovdješnje "Legine" škole (1902., 23/4); odaslanik "Legine" podružnice (1902., 51/3); veselje "Leginih" izletnika (1902., 50/3); od Leginih škola (1904., 7/2); ići u Leginu školu (1904., 9/3); Odgoj legine škole u Humu (1905., 40/4); "Legine" škole (1911., 13/3); u kući podvornika "legine" kovačnice (1914., 25/2)

LEKAPJATIN, imenica: *A mn. m. r.* – kamora za ovaj naš kotar bira nekakve lekapjatine (1914., 9/2)

LECCAPIATTIN*, imenica: *NA mn. m. r.* – talijanad se uzvrpoljila na "leccapiattine" (1904., 30/2); boreć se proti kamori i talijanskoj iredenti izlažuć svoje prsi ne za sebe nego za Austriju, navukav na sebe sav odium i naziv leccapiattini (1910., 32/2)

LEVA, imenica: *NGA jd. ž. r.* – jesu li pod manjim ili većim brojem došli na nabor ili levu (1900., 12/2); Na 11. oni od II. i III. leve. (1900., 20/3); Novačenje (leva) (1904., 9/4); Stanićeva leva (1907., 18/1); Stavnja (iliti leva) (1908., 16/3); stavnja (leva) (1909., 7/3); biti će u bližoj budućnosti pozvani na stavnju (levu) (1914., 36/2)

LEVANT, imenica: *L jd. m. r.* – dvomjesčni put po Levantu (1911., 8/2)

LIBRETTO, imenica: *GAL jd. m. r.* – napisao libretto za operetu pod naslovom "Obsjedanje Vrane" (1901., 88/3); da je na tom librettu J. Mandić napisao glazbenu operu (1903., 9/4); glavna sastavina cielog libretta (1903., 9/4)

LIČENCA, imenica: *A jd. ž. r.* – ako tebi daju žurnadu, zato radiš, ako ti privole za kakovu ličencu, zato plaćaš (1900., 84/1)

LIMUN, imenica: *GI jd. i G mn. m. r.* – voda pomiešana s octom, limunom, natronom (1902., 55/4); kore od voća, kao limuna, naranče (1902., 55/4); sok od limuna (1903., 18/4); ali se najednom sasu kiša rajčica (pomidora), limuna i ostalih u takvim zgodama upotrebljivih predmeta (1910., 36/2)

LIMUNADA, imenica: *NGAI jd. ž. r.* – Taj list jest poznata talijanska limunada "T r i e s t e" (1901., 71/3); tršćanski list, što smo ga drugom zgodom označili "limunadom", koju prodaju

tršćanski bogataši (1902., 2/3); Mi bismo rada zadovoljiti tršćanskim trgovcem sa limunadom i njihovim suplemenikom (1902., 2/3); koji su bliži po čuvstvu i načelu tršćanskom "Židovčiću" negoli listu-limunada (1902., 2/3); preporučamo svakomu (...) limunadu (1905., 22/5)

LIMONADA, imenica: *N mn. ž. r.* – sve limonade, koje rabljene bez sećera najuspješnije gase žedju (1902., 55/4)

LIMUNADNI, pridjev: *NG jd. i G mn. m. r.* – Jer je (...) suradnikom toga l i m u n a d n o g a lista (1901., 71/3); Ovo neka si zapamti l i m u n a d n i "T r i e s t e" i njegov šijor P a o l o! (1901., 71/3); pripravljeni iz (...) pjenećih limunadnih bonbona (1905., 22/5)

LIRA, imenica: *G mn. ž. r.* – Ovi će dobiti svaki 12.000 lira nagrade. (1901., 85/4); 30.000 lira (1902., 6/1); okolo 300 Lira (1904., 33/2); tako prežentat našoj (?)agnadori račun od nekoliko stotin lir (1911., 12/4); tri milijuna lira (1914., 4/5); pol milijuna talijanskih lira (1914., 6/1); 715.000 kruna odnosno franaka ili lira (1914., 12/3)

LISTA, imenica: *NAL jd. i NA mn. ž. r.* – koji su svi glasovali za jednu listu (1900., 39/3); za istu listu (1900., 39/3); bijaše izborna lista na uvid izložena (1900., 65/2); talijanska lista (1901., 6/1); pogleda hrvatski popisano listu (1901., 18/3); Liste za predstojeće izbore (1901., 39/3); Lista porotnika za okružni sud u Rovinju (1902., 26/3); zato se moramo sami pobrinut da budemo upisani u liste (1914., 6/3); ako budu svi naši u listi (1914., 8/2)

LIŠO, prilog: *indekl.* – U Poreču prošla je lišo, al nije u Trstu. (1900., 7/2); koji je sve do sada mislio, da će mu svaka l i š o proći (1902., 43/3)

LOGETTA, imenica: *NA jd. ž. r.* – Na istočnoj strani zvonika sagradio je Sansovino g. 1540. logettu (1902., 55/4); Ta logetta bila je arhitektonsko remek.djelo. (1902., 55/4)

LOGGIA, imenica: *AL mn. ž. r.* – U t. zv. loggiana (otvoreni trijemovi), koja zaokružuju stari dio Vatikana (1910., 14/3); Sagradio je dvor vatikanski, komu je tako lijepo ukrasio t. zv. loggie. (1910., 14/3)

LOMBARDIJA, imenica (toponim): *G jd. ž. r.* – vina ciele srednje Italije, Lombardije i Mletaka. Do god. 1878. plaćala su vina piemontezka, sicilijanska, napuljska i modenska for. 1225 (1902., 15/4)

LOMBARDSKI, pridjev (kretik): *N jd. ž. r.* – patriotična krv lombardska (1911., 2/2)

LONDRA, imenica (etnik, London): *L jd. ž. r.* – na onaj u Londri (1900., 23/1); u Beču i u Londri (1900., 23/1)

LOTTA, imenica: *A mn. ž. r.* – oponaša one takozvane "akademije", "lotte" i "sfide" (1903., 6/6)

LUMBRELAR, imenica: *G jd. i A mn. m. r.* – A kod nas u Istri, i najzadnjega talijanskoga "lumbrelara" drže za više nego čestite domaće muševce. (1900., 83/2); imenovati u Lovranu počastnima građani sve talijanske "stagnare" i "lumbrelare" (1903., 20/2)

LUŠTAR, pridjev: *N jd. ž. r.* – Nije mu to kazao Duh Sveti, nego mu je to zabio u glavu "Luštra glava" iz Vebrige (1902., 37/1)

M

MA, čestica: *indekl.* – Ma bravo šijor Škampiću! (1900., 53/3); Ma bravo šijor Felice! (1901., 23/3); Ma bravi! (1901., 71/3); Ma bravi! (1910., 34/1)

MACHIAVELLIJEV, pridjev: *I jd. m. r.* – nesluži Voltaire-ovim receptom ili Machiavellijevim principom (1903., 12/3)

MAČEL, imenica: *N jd. m. r.* – učinili škole, klaonicu (mačel) (1900., 38/2)

MADRE-PATRIA, imenica: *indekl.* – želje čeznu tamo preko mora do svoje "madre-patria" (1902., 26/3)

MAESTOZAN, pridjev: *I jd. ž. r.* – su se isticali svojom maestoznom pozom (1900., 31/5)

MAESTRA, imenica: *N jd. ž. r.* – učenica za hrvatski jezik signorina Kaly la maestra, ili jedna signorina Mimi (1911., 15/3)

MAESTRO, imenica: *NG jd. m. r.* – U tom se djelu ujedinjuje snaga genija sa vještinom prokušanog maestra (1902., 39/3); šior maestro (1904., 21/2); skladbe hrvatskih narodnih pjesama od maestra Iv. pl. Zajca, kojima nas dični maestro vodi po cijeloj našoj hrvatskoj domovini (1911., 18/1)

MAFIA, imenica: *G jd. ž. r.* – u toj domovini mafie, malavite, anarhizma i inih najgorih zločina i opačina (1901., 69/1); od mafie italiane (1903., 36/1)

MAFFIJA, imenica: *NGI jd. ž. r.* – Palizzolo stoji u svezi s visokom i nižom maffijom (1901., 80/3); jedan član maffije (1901., 80/3); razprava proti članovom zloglasnog društva "maffija" (1902., 62/3)

MAFFIJADA, imenica: *N mn. ž. r.* – Evo, ovakve, i ovim slične maffijade događaju se u ovoj od svih zapuštenoj občini (1901., 92/2)

MAGAZIN, imenica: *NG jd. i NGAL mn. m. r.* – da bez koristi leže, ni magazina, da spremi veće zalihe (1900., 11/5); konsumne magazine (1901., 57/2); Na mnogim se ladjama i u magazinima našlo mnoštvo poginulih parcovca i miševa (1901., 77/3); 4 magazina (1903., 15/5); konsumni

magazin (1903., 16/3); ponizne ovčice, koje iz njihovih magazina polentu na krdenč jedu (1904., 19/4); konsumni magazini (1909., 16/2); zalihe, što su se nalazile u magazinima na kamenitoj obali (1915., 11/3)

MAGISTRAT, imenica: *NGD jd. m. r.* – upravio je (...) gradskom magistratu (1902., 48/2); Tršćanski magistrat ponudio je Boljunčanom 40.000, a kasnije 45.000 kruna (1910., 8/1); izdao je riečki magistrat i paze na nju mnogo strože nego li na kontrabant (1914., 28/2); zahtjevala od riečkog magistrata (1914., 28/2)

MAJA, imenica: *A jd. i G mn. ž. r.* – 120 para vunениh čarapa, 1 maju, (...) 14 kapa (1914., 49/2); 46 kapa, 17 maja (1914., 51/3)

MAKARON, imenica: *N mn. m. r.* – makaroni, fidelini (1900., 31/4); makaroni, fidelini (1900., 33/4)

MAKARUN, imenica: *N jd. i G mn. m. r.* – da se ovaj dan nažderu za badava makaruna (1900., 5/2); nebude palente, a kamo li makaruna (1902., 56/4); su si naručili "porcion makaruni" (1910., 35/3); će se naći po koji makarun (1912., 12/3)

MAKIAVELIZAM, imenica: *A jd. m. r.* – za makiavelizam (1900., 15/2)

MAKINISTA, imenica: *NG jd. i GA mn. m. r.* – Pošto im je na putu umro jedan makinista, morao je parobrod u lazaret, da pregleda sve putnike zdravstvena komisija. (1900., 75/4); za kapetane i makiniste (1901., 38/3); danas se zahtjeva koliko od častnika toliko od makiniste (1902., 30/1); vršili su službu častnika i većinom makinista izključivo naši pomorci (1902., 30/1); Bio je naime imenovan (...) prvim nadzornikom makinista (1902., 30/1); Ono je oduzelo ponajprije kapetanom i makinistam takozvani premij na prištedjenom palivu (1902., 36/1); Izpiti za makiniste (1907., 49/4); Izpiti za pomorske makiniste (1909., 17/2)

MAKINIŠTA, imenica: *N jd. m. r.* – vidio je makiništa iz vlaka (1901., 22/3)

MAKJAVELO, imenica: *N jd. m. r.* – dopis je skovao poznati "makjavelo" u Puli (1901., 20/2)

MALARIA, imenica: *N jd. ž. r.* – gdje vlada ljeti malarija radi neuredjenja i neizsušenja (1901., 27/1)

MALARIJA, imenica: *GD jd. ž. r.* – Dopisnik tvrdi, da i kobnim zarazinam malarije može se izbjeći, odstranivši komarce, i tim njihove opasne ubode. (1901., 43/3); Proti malariji (1903., 32/3); za uništenje malarije (1909., 16/3)

MALARIČKI, pridjev: *GD jd. ž. r.* – da prouči uzroke malaričke groznice (1901., 22/3); Proti malaričkoj groznici (1901., 28/5); proti malaričkoj groznici (1903., 25/3); od malaričke groznice (1904., 22/2)

MALARIČNI, pridjev: *D jd. ž. r.* – Proti malaričnoj groznici (1903., 25/3)

MALAVITA, imenica: *G jd. ž. r.* – u toj domovini *m a f i e*, m a l a v i t e, anarhizma i inih najgorih zločina i opačina (1901., 69/1)

MALEDETTO, pridjev: *N jd. m. r.* – da zabrane hrvatsko pjevanje a osobito "sto maledetto Zivio", a ako već žele pjevati, nek pjevaju talijanski i nek viču (1902., 16/2)

MANDARINA, imenica: *G mn. ž. r.* – Zar smo u državi mandarina? (1911., 13/2)

MANDOLINA, imenica: *N jd. i I mn. ž. r.* – Na to su biesni koncertiste počeli kriviti jedan drugoga, časteć se narodnim kulturnim izrazima madonna, ostia, dio ecc., a mandolinisti, s mandolinama ispod pazuha najdenoć podbrusiše pete, praćeni zviždukom i sarkazmima nekolicine prisutnih gostova. (1901., 46/3); dvije gusle i jedna mandolina (1915., 7/2)

MANDOLINISTA, imenica: *GA mn. m. r.* – da mogu dovesti glazbu i mandoliniste u vrt (1901., 46/3); U subotu večer eto ti na jednoć občinske glazbe i mandolinista, te ponosito zauzeže mjesto. (1901., 46/3)

MANDRAĆ, imenica: *GA jd. m. r.* – natječaj za gradnju jednog diela morske obale u Voloskoj luci i to od mulića do madraća (1902., 29/4); bio bi (...) zletio na mandrač (1904., 22/3); u "kaponeri" kod "mandraća" (1911., 25/2)

MANDRIJA, imenica: *G jd. ž. r.* – bijaše neki *V i š n j o v i c* još u prošlom stoljeću vlasnikom velikog zemljišta i mandrije u današnjoj ulici *S e t t e F o n t a n e* (1902., 26/1)

MANDRIJER, imenica: *G mn. m. r.* – kuća (...) bijaše vlasništvo mandrijera, Slovenaca (1902., 26/1)

MANDRIJERSKO-SLOVENSKI, pridjev: *N mn. ž. r.* – bijahu mandrijersko-slovenske obitelji *B e r t o š, V a t o v e c* (1902., 26/1)

MANGIACROATO*, imenica: *N mn. m. r.* – Tako vidite se ti "mangiacroati" učine pred svietom smešnima (1903., 3/6)

MANGIAPRETI, imenica: *N mn. m. r.* – U Puli, na primjer, je on tako dresirao svećenike, da je i sam dr. Glezer, stari liberalac i skoro bi reko "mangiapreti" našao shodnim izdati svjedočbu o bezprikornom (...) ponašanju kanoniku Gutu (1903., 14/1)

MANOVRA, imenica: *N jd. ž. r.* – po podne povratila se poslje manovra austrijska ljetna eskadra u Pulu (1900., 53/2)

MANJADORA, imenica: *NGL jd. ž. r.* – bila je "manjadora i nije bila manjadora" (1901., 20/5); imat će manjadora novaca (1910., 51/2); rešpekt občinske manjadore (1911., 3/1); o našoj slavnoj manjadori (1911., 12/4)

MANJADURA, imenica: *NAL jd. ž. r.* – trebaju "manjaduru" (1903., 22/4); ne trpe oni, koji su na "manjaduri", nego siromašni puk (1903., 17/1); najvjernijim pristašama puljske "manjadure" (1903., 24/10); bolje da očuvaju "manjaduru" onima koji danas vedre i oblače (1904., 29/1); koji su dosada bili na "manjaduri" (1904., 37/2); je propala manjadura (1912., 12/3)

MAGNADURA, imenica: *A jd. ž. r.* – Ako podju tako dalje, povući će se za kratko vrileme u samu "magnaduru", a talijanstvo dragučsko navještat će još najbolji "istrijski muzikant" (1911., 24/3)

MANJIFIKO, imenica: *D jd. m. r.* – nije bilo doduše po volji našem "manjifiku" županu Bernobiću (1902., 63/2)

MANJIFICO, imenica: *N jd. m. r.* – da je naš M a n j i f i c o bio imenovan bilježnikom u Labinu (1903., 21/5)

MANJKATI, glagol: *infinitiv* – nema novaca za vodu, koja će odmah početi manjkati (1904., 24/3)

MARANGUN, imenica: *N mn. m. r.* – krčmari, postolari, maranguni (1900., 7/2)

MARASKIN, imenica: *N jd. m. r.* – maraskin (1901., 32/1)

MARAŠKINSKI, prilog: *indekl.* – gostila ih "vinski" i "maraškinski" a nazdravljala jim dakako talijanski (1904., 32/3)

MARENDA, imenica: *I jd. ž. r.* – Poznato je osobito, da se na žalost sa jednom litricom rujnog vinca i marendom lahko dobije kmetski glas. (1910., 22/2)

MARKA, imenica: *NI jd. ž. r.* – kao zaštitnom markom (1900., 3/4); zaštitna marka (1911., 15/5)

MARKA, imenica: *NG jd. i NGD mn. ž. r.* – osvanule su prve listovne marke u Austriji (1900., 32/5); da pazi kod odpremanja lista, da pritisne marku (1902., 30/3); izdavaju se marke jednake vrijednote, providjene štampljom štedionice (1903., 8/4); povjerenstvo vodi brigu za (?) rečenih maraka (1903., 8/4); štediončke marke sasvim su slične poštanskim markama (1903., 8/4); svotu od jedne marke (1903., 8/4); Kod marka od 10 do 30 para ostati će vrijednostna brojka crna na

bielom polju (1904., 33/3); ako je uz marku na istima priliepljena i marka naše Družbe (1911., 5/2)

MARKIRATI, glagol: *pasivni pluskvamperfekt* – bili su markirani (1914., 31/2)

MARSALA, imenica: *NA jd. ž. r.* – točim (...) vina, marsalu (1900., 15/4); Vermouth, Marsala i brački crljenak (Prošek) (1902., 3/4); dočim je carina istraživanjem vina ustanovila, da je to marsala (1904., 10/3)

MARUN, imenica: *N mn. m. r.* – maruni Lovranski, smokve Creske (1904., 2/3)

MASKERINA, imenica: *D jd. ž. r.* – već se je on grdo ogriješio i na plesu "Lega Nazionale" tim, što je jednoj "maskerini" skinuo talijansku trobojnicu (1903., 8/3)

MASKIRAN, pridjev: *N jd. m. r.* – To je veliki maskirani ples (1904., 7/3)

MASKIRATI SE, glagol: *3. l. mn. prezenta* – da joj se djeca u ovo sveto korizmeno vrijeme, poimence pak u početku velike sedmice maskiraju (1905., 18/2)

MAŠKALCON, imenica: *N jd. i N mn. m. r.* – rekao je, da je pisac one viesti proti njemu maškalcon (1901., 51/3); Da, da mali gospodičiću, maškalconi smo vam mi, jer nehtedosmo i nećemo da plešemo kako vi svirate! (1901., 51/3); maškalconi smo, jer si do sada hvala Bogu neoblatismo prste talijanaškom bruturom. (1901., 51/3); *Fakini, maškalconi, kultura.* (1901., 76/1)

MAŠKARA, imenica: *N jd. ž. r.* – još jedna prilično nedecentna "maškara" (1905., 10/3)

MAŠKARADA, imenica: *NGALI jd. i G mn. ž. r.* – Pozive za maškaradu, dobit će članovi (1904., 6/3); na maškaradi (1904., 6/3); to nas je broj posjetitelja maškarade iznenadio (1904., 7/2); tako će i ove godine ovom maškaradom završiti naš "Sokol" (1905., 7/3); Maškarada Sokola (1906., 9/3); za veliku maškaradu (?) Sokola (1911., 2/2); aranžer maškarada (1911., 12/4); krabuljni ples, nazvan "maškarada" (1912., 7/3)

MAZZINIANAC, imenica: *A mn. m. r.* – Zašto "Giornaletto" mjesto policije nepozivlje u pomoć na obranu italijanstva svoje junačke Mazziniance? (1910., 30/2)

MEDALJON, imenica: *A jd. m. r.* – iz zahvalnosti bio poklonio toj gospodjici zlatni medaljon (1910., 27/2)

MERKANT, imenica: *N mn. m. r.* – Živili nekoji merkanti sa neukim narodom ! (1904., 2/1)

MERKAT, imenica: *NDL jd. m. r.* – na Merkatu (1907., 18/1); Puljski merkat obeščašćen (1911., 14/2); talijanski merkat grada Pule (1911., 14/2); cieli merkat (1911., 14/2); čast talijanskom merkatu (1911., 14/2)

MEŠADŽERIJA, imenica: *G jd. ž. r.* – može se preuzeti i promet svakdašnje trokatne mešadžerije između Sanvinčente i stanice Smoljana (1903., 21/4)

MEZZANIN, imenica: *N jd. m. r.* – u Trstu (Triest), ulica Aquedotto br. 42. mezzanin (1904., 45/3)

MILAN(O), imenica (toponim, *Milano*): *L jd. m. r.* – da bi bili u Milanu ili Napulju (1904., 41/4)

MILIJUN, imenica (brojevnica): *NI jd. i NGA mn. m. r.* – za koje je država dala milijune (1900., 5/1); više milijuna kruna (1900., 11/2); 3 milijuna franaka (1900., 22/2); 2 i pol milijunah franaka (1900., 22/2); tri milijuna (1901., 1/3); preko pol milijuna stanovnika (1901., 22/1); 46 milijunah (1901., 25/3); i milijunom (1901., 83/2); je oštetila na milijune siromašnog pučanstva (1902., 7/2); 5 milijunah franakah (1902., 25/6); koja je (?)ovala silne milijune (1902., 32/1); dočim se eto baca na milijune (1904., 9/1); 15 milijuna kruna (1905., 9/3); 10 milijuna kruna (1907., 47/3); milijun kruna (1907., 49/3); mili i dragi tusti milijuni (1911., 16/2)

MILIJON, imenica: *GA mn. m. r.* – Ta ostavština ne iznaša milijone (1903., 4/9); 173 milijona ljudi (1915., 18/3); 5 milijona boraca (1915., 18/3); 17 milijona ruskih vojnika (1915., 18/3); pol milijona Srbijanaca i Crnogoraca (1915., 18/3)

MILIJUNAR, imenica: *NI jd. i G mn. m. r.* – Karlo barun Reinelt, višeputni milijunar (1900., 14/3); ekscentičnost američkih milijunara i milijunašica (1900., 19/4); Perry postaje milijunarom (1901., 10/4); lista tršćanskih milijunara (1901., 71/3); desetak milijunara (1905., 20/5)

MILIJONAR, imenica: *N mn. m. r.* – milijonari, koji su mnogo jači od nas (1910., 12/3)

MILIONAR, imenica: *G mn. m. r.* – Prvih je u ovoj polovici monarhije 46, većinom milionara, Židova (1903., 6/2)

MILIONER, imenica: *G mn. m. r.* – rat milionera (1900., 21/3)

MILIJUNAŠ, imenica: *NGA jd. i NG mn. m. r.* – sin irskog višestrukog milijunaša (1900., 24/2); polja milijunaša (1901., 25/3); milijunaš (1901., 25/3); četverostruki milijunaš (1902., 24/3); Mi, koji nismo milijunaši (1903., 3/2); skupina milijunaša Rotschilda (1903., 8/2); na milijunaša Mihanovića (1910., 8/2); višestruki milijunaš (1914., 51/2)

MILIJUNAŠICA, imenica: *NI jd. i G mn. ž. r.* – ekscentičnost američkih milijunara i milijunašica (1900., 19/4); Služavka postala milijunašica (1902., 25/6); postala je (...) višestrukom milijunašicom (1902., 25/6)

MILIJUNIĆ, imenica: *G (dv.) m. r.* – sa svoja dva milijunića kruna (1901., 33/2)

MILIJUNTI, pridjev: *N jd. m. r.* – ni milijunti dio onoga (1914., 26/5)

MILJE, imenica (toponim, *Muggia*): *N jd. s. r.* – občina Milje (1905., 11/1)

MINCHIONE, imenica: *N mn. m. r.* – da se ne ljute ako im i mi poput Giornaletta, ne doviknemo katkad: "minchioni" (1904., 33/3)

MINIATURA, imenica: *N mn. ž. r.* – miniature sa svojim nastupom (1905., 10/2)

MIŽERIJA, imenica: *GAL jd. ž. r.* – občina u financijskoj mižeriji (1903., 4/3); su ju sami u tu mižeriju spravili (1903., 4/3); u Vrbniku nema mižerije (1909., 18/2)

MLE(T)CI, imenica (toponim): *G mn. m. r.* – vina ciele srednje Italije, Lombardije i Mletaka. Do god. 1878. plaćala su vina piemontezka, sicilijanska, napuljska i modenska for. 1225 (1902., 15/4)

MLJEČIĆ, imenica (etnik, hipokoristik): *A mn. m. r.* – Te nazovi Mlječiće (1900., 8/1)

MODENSKI, pridjev (kretik od *Modena*): *N mn. m. r.* – vina ciele srednje Italije, Lombardije i Mletaka. Do god. 1878. plaćala su vina piemontezka, sicilijanska, napuljska i modenska for. 1225 (1902., 15/4)

MONTECITORIJ*, imenica (toponim): *L jd. m. r.* – pred šest godina na Montecitoriju (1902., 65/1)

MORETTO, imenica: *NGD mn. m. r.* – prljavština kamorinih moretta (1911., 2/2); je oduzela kamorri i njezinim morettima mogućnost (1911., 3/1); nalaze se moretti kamorre (1911., 4/2); postupak obćinskih moretta (1911., 5/2); naši izrabljivači i neprijatelji "ćicalitri" i "moretti" (1911., 27/7)

MOROŽO, imenica: *N mn. m. r.* – spoži i moroži (1902., 8/3)

MOTTO, imenica: *N jd. m. r.* – sramotni motto "osar tutto" (1901., 92/2); Motto: Manje rieči, više čina, / Pa će opet biti sretna / Liepa naša domovina (1906., 42/1)

MOZAIK, imenica: *G jd. m. r.* – sag od mozaika sa ružami (1900., 65/3)

MOZZETTA, imenica: *L jd. ž. r.* – da se tim glupostima daje važnost od nekoga u crvenoj m o z z e t t i izmedju naših popova (1904., 3/3)

MUFA, imenica: *A jd. ž. r.* – onda nagnulo 50-60 ljudi, koji su prvo negdje u nekoj konobi m u f u pili (1901., 56/2)

MUL, imenica: *NGAL jd. m. r.* – polagano u luku, skoro tik našeg mula, kog smo sami kao lukobran sagradili (1900., 18/3); dočekao je prietolonasljednicu na mulu (1900., 23/2); pita (...), da li kani produljiti mul u Izoli? (1900., 52/1); da je vlada odlučila gradnju mula u Izoli (1900.,

52/1); po želji pučanstva imalo bi se prije dograditi sadašnji mul, jer je prekratak i tekar tada urediti obalu (1901., 29/2); najprije dogradnju mula (1901., 29/2); opatijski mul (1901., 41/6); Novi mul na otoku Lošinju. (1901., 48/3); Jat (mul) (1903., 24/9); u 10 sati prije podne na mulu Elisabeta (1910., 31/2); Gradnja mula u Dragi (1913., 25/3); da njim se sagradi "kus" mula ili rive (1914., 11/3)

MULAC (mlet.), imenica: *A mn. m. r.* – protiv šteta, što zadese goveda, konje, mazge, mulce i svinje (1903., 19/4)

MULARIJA (mlet.), imenica: *NGD jd. ž. r.* – nemaju više mularije na dispoziciju (1901., 53/3); zloglasna tršćanska "mularija" (1902., 15/3); pod imenim mularija (1902., 19/1); podijeliše tamo prisutnoj mulariji "potrebite informacije" (1910., 24/2)

MULARIA (mlet.), imenica: *N jd. ž. r.* – U Trstu - "mularia" (1902., 23/4); poulična mladež, poulični dečki, ili "mularia" kako ih nazvaše i u novinah (1902., 26/1)

MULIĆ, imenica: *G jd. m. r.* – natječaj za gradnju jednog diela morske obale u Voloskoj luci i to od mulića do madraća (1902., 29/4)

MUSKAT, imenica: *N jd. m. r.* – istarska vina (biela, crna i muskat) (1902., 3/4)

MUŠTAĆ, imenica: *N mn. m. r.* – Oni dakle njihovi brci i muštaći (1901., 54/2)

N

NAFRIGATI, glagol: *3. l. mn. perfekta* – To su Vam n a f r i g a l i Vaši prijatelji, talijanski prodanci, mački i poprdili. (1903., 27/4)

NAPULITAN, imenica (etnik od *Napoli*): *N jd. m. r.* – Fiorentinac ili Napulitan (1904., 15/2)

NAPULJ, imenica (toponim, *Napoli*): *L jd. m. r.* – da bi bili u Milanu ili Napulju (1904., 41/4)

NAPULJSKI, pridjev (ketetik od *Napulj*, *Napoli*): *N mn. m. r.* – vina ciele srednje Italije, Lombardije i Mletaka. Do god. 1878. plaćala su vina piemontezka, sicilijanska, napuljska i modenska for. 1225 (1902., 15/4)

NEFRANKIRAN, pridjev: *N mn. ž. r.* – zato ih treba kod predaje na poštu frankirati, inače će one kao nefrankirane dopisnice (listovi) biti doknadnim portom opterećene (1915., 12/3)

NEFRANKOVAN, pridjev: *N mn. m. r.*, *N mn. ž. r.* – koji se ne mogu otposlati, jer su nefrankovani ili su pak bili povraćeni kao neuručljivi (1915., 9/4); Sve pošiljke valja frankovati, nefrankovane ili nedostatno frankovane pošiljke ne primaju se (1915., 19/4)

NEFRANKIRANO, prilog: *indekl.* – nefrankirano poslati natrag (1910., 6/4)

NEOPODESTÁ, imenica: *N jd. m. r.* – Naš neopodestà - detto oćalin (1911., 21/3)

NOSTROMO, imenica: *A jd. m. r.* – ukrca groficu Cremvill, još tri putnika i nostroma od palube (1902., 38/5)

NOŠTROMO, imenica: *G jd. m. r.* – došao do nekakve službe ili časti noštroma (1902., 57/1)

NOTAIO, imenica: *N jd. m. r.* – a sior notaio, rodom Lošinjac, ali zagriženi talijanac, samo se iz pod brka smijao (1910., 45/2)

NODAR, imenica: *A jd. m. r.* – Sad imademo nodara, idite k njemu. (1902., 63/3)

NOVELA, imenica: *A jd. ž. r.* – donosit će cjelovitu hrvatsku pripoviest (roman ili novelu) (1903., 6/7)

O

OCAL, imenica: *G jd. m. r.* – Staklo reže se s velikimi, oštrimi, okruglimi daskami iz ocala.(1900., 73/3)

OĆALIN (mlet.), imenica: *N jd. m. r.* – Naš neopodestà - detto oćalin (1911., 21/3)

OMNIBUS-POŠTA, imenica: *N jd. ž. r.* – omnibus-pošta Pula-Fažana (1900., 20/3)

ONOREV., imenica (kratica): *indekl.* – bio je već jednom aretiran njegov vjerni drug onorev. Carvin (1911., 9/2)

ONOREVOL*, imenica: *N mn. m. r.* – da su naši "onorevoli" fini političari (1902., 23/3)

OPERA, imenica: *NGAL jd. i I mn. ž. r.* – pjevala je ovdje četiri put u operi hrvatskoj (1900., 11/1); niz predstava sa operama Barbriere di Siviglia i Don Pasquale (1900., 21/3); kako je ova opera svim Hrvatima u velike omiljena (1900., 23/3); Nova hrvatska opera. (1901., 80/3); da je na tom librettu J. Mandić napisao glazbenu operu (1903., 9/4); iz opere "Pustinjakovo zvonce" (1906., 16/3); iz opere "Cavalleria rusticana" (1914., 9/3); svojim hrvatskim operama i drugim glazbotvorinama (1914., 50/3); ravnatelj puljske opere (1914., 1/5)

OPERETA, imenica: *NGALI jd. i G mn. ž. r.* – operetu za četiri glasa (1900., 5/3); Nejedlyeva opereta (1900., 5/4); pjevali su operetu (1900., 7/3); pjevali su tamo poznatu operetu (1900., 32/5); koji je i u opereti (1900., 32/5); Alacovich pisac operete! (1901., 88/3); napisao libretto za operetu pod naslovom "Obsjedanje Vrane" (1901., 88/3); Ta opereta (1901., 88/3); jedne operete (1905., 7/4); priredjuje nam naš dramski odsjek u dvorani Narodnog Doma toli očekivanu operetu "Sirotna djevojka" (1910., 18/2); u opereti (1910., 18/2); Vogrič, koji će i ravnati

operetom (1910., 18/2); nisu imali prilike viditi operetu u hrvatskom jeziku (1910., 18/2); jedna opereta (1911., 1/3); fantazija iz operete "Veseli seljak" (1915., 8/3); od velike dosade fućkamo najnovije napjeve pariških opereta (1915., 11/3)

OPERETNI, pridjev: *NG mn. ž. r., N jd. s. r.* – da nam dade par operetnih predstava na čemu bi naše občinstvo bilo vrlo zahvalno (1910., 18/2); operna i operetna večer (1911., 16/2); operno i operetno veče (1911., 17/2)

OPERNI, pridjev: *N jd. i G mn. ž. r., N jd. i L mn. m. r., N jd. s. r.* – operna pjevačica (1900., 11/1); za talijanskih predstava, bilo glumačkih, bilo opernih (1903., 19/3); o opernim ruskim komadima (1909., 45/3); Operni koncert u Čitaonici (1910., 30/1); operni pjevač (1910., 37/2); operna i operetna večer (1911., 16/2); operno i operetno veče (1911., 17/2)

ORARIJ, imenica: *G jd. m. r.* – na poreznom uredu nema stalnog orarija (1911., 13/2)

ORGANETO, imenica: *N jd. m. r.* – Tako se je i neki dan izlegao jedan pravi organeto štonato. (1911., 8/2)

RGANET*, imenica: *I jd. m. r.* – dočim će na uboga slipeca, koji s "rganetom" na putu moli milostinji (1903., 6/6)

ORZO, imenica: *N jd. m. r.* – gdje je bio procjenjen ozimac (orzo - pisano "orso") (1903., 24/10)

OŠTAR (mlet.), imenica: *N mn. m. r.* – Danas su kopači a sutra trgovci, oštari i mesari. (1902., 48/3); inters samih oštara (1903., 3/3); kojeg će platiti interesirani oštari i mesari u občini (1904., 36/3)

OŠTARIJA (mlet.), imenica: *G mn. ž. r.* – u Medulinu imade ništa manje nego "s e d a m" oštarija (1903., 17/1)

OŠTRIGA, imenica: *G jd. i NG mn. ž. r.* – 500 milijuna kamenica oštriga (1900., 8/3); goje se u mnogih zaljevih kamenice (oštrige) (1900., 45/4); glavno stovarište dalmatinskih oštriga je hrvatska Rieka (1900., 45/4); domaće kamenice (oštrige) (1904., 49/3); bavi se (...) lovom oštrige (1908., 21/3)

P

PAČATI SE, glagol: *I. l. mn. prezenta* – Mi se nepačamo u to prljavo talijansko rublje. (1900., 66/3)

PADOVANSKI, pridjev (ktetik od *Padova*): *G jd. m. r.* – na dan Sv. Antona padovanskoga (1911., 18/1)

PADRE, imenica: *N jd. m. r.* – padre Marco (1904., 36/3)

PAJACADA, imenica: *GI mn. ž. r.* – jer se Niemci nedaju pobiti sa šakom pogrda ili glasovitim talijanskim pajacadami i arlekinadami (1901., 93/3); u formi karnevalskih "pajacada" (1905., 7/3)

PAJAČ, imenica: *G mn. m. r.* – jedna Kineska baba, nekoliko talijanskih "pajači" iz Voloskoga (1905., 10/3)

PALENTA, imenica: *GA jd. ž. r.* – palentu zasolit (1900., 3/1); da dade brisati preko sto p a l e n t a š a niklih po noći, mnogi od kojih nijesu niti imali palente za večeru (1900., 54/2); da ga čeka med i mlieko, a kad tamo nebijaše ni suhe palente (1900., 70/3); Ako samo ostane groždje, bit će svejedno siena, kruha i palente. Bože daj! (1901., 55/2); tražili komad kruha ili b o k u n palente (1901., 67/3); uz palentu (1905., 19/3)

POLENTA, imenica: *GAV jd. ž. r.* – da si polentu skuha(1900., 87/2); kao mačak okolo vruće polente (1901., 18/3); nemogu doma naći ni polente, kamo li kruha (1901., 35/3); Mi velimo: ni toliko lingvistike, ni toliko ciklistike, nego: p o l e n t a, p o l e n t a! (1901., 52/2); ponizne ovčice, koje iz njihovih magazina polentu na krdenč jedu (1904., 19/4)

PALENTAR, imenica: *N mn. m. r.* – Ti p a l e n t a r i znadu javno pjevati (1901., 92/3)

PALENTAŠ, imenica: *G mn. m. r.* – da dade brisati preko sto p a l e n t a š a niklih po noći, mnogi od kojih nijesu niti imali palente za večeru (1900., 54/2)

PALOMBAR*, imenica: *N mn. m. r.* – Dva ronilca (palombari) bijahu uposleni (1902., 53/3)

PANCROATO, imenica: *A mn. m. r.* – Talijanska kamorra je pokunjena grozno, te krivi najviše nas Hrvate (ili kako ona veli: pancroate) radi svog poraza (1905., 4/3)

PANTALONADA, imenica: *A jd. i N mn. ž. r.* – Učinili su pantalonadu i predložili kandidate samo za III. tielo (1901., 56/2); Pantalonade lošinjskog Ipsilona. (1904., 26/2)

PARLITANTÈ, imenica: *N jd. m. r.* – može i sudac-Talijan biti "parlitantè" ma i na zator naroda (1903., 17/2)

PAROCCO, imenica: *N jd. m. r.* – Naš "Parocco" Toso izpuknuo je... (1904., 8/2)

PARON, imenica: *N jd. m. r.* – Tako želi i tako će naš paron (1900., 24/1)

PARTID(O)*, imenica: *G jd. m. r.* – polag koje oni istrijskog partida moraju na komando glasovati složno i poslušno (1904., 12/3)

PARTITO*, imenica: *G jd. m. r.* – da su u Dragi još svi istrijskog (to će reć talijanskog) partita (1904., 35/2); novopečeni egida "partita istrijskoga" (1905., 19/3)

PARTIGIANO, imenica: *N jd. m. r.* – da je tobože bio "partigiano" kod upisivanja (1903., 6/3); da je on znao biti "partigiano" (1903., 6/3)

PARTITURA, imenica: *NGA jd. i NG mn. ž. r.* – tamburaške partiture (1900., 7/4); do sada izašlih tamburaških partitura (1900., 7/4); odpjevao ili partituru i zamršeniju odsvirao (1900., 20/3); klavirska partitura (1900., 23/3); poziv na pretplatu klavirske partiture "Porina" (1900., 23/3); udesio sam glasovirsku partituru (1900., 23/3); Osim partiturah donosi "Tamburica" poučno i zabavno štivo (1905., 1/5)

PASARA, imenica: *N jd. ž. r.* – odmah se pripraviše barke, da se u more spuste. Prva je spuštена pasara (1902., 38/5)

PAŠAPORAT, imenica: *A jd. m. r.* – ovaj ju primio, imenovav ga, a pod kojimi uvjeti, i uz kakov "pašaporat" od kuće (1903., 15/3)

PAŠTA, imenica: *G jd. ž. r.* – govori, da Talijani moraju vladat nad nami, jer su od finije pašte umješani (1900., 79/2)

PASTA, imenica: *N jd. ž. r.* – Zar niste sve jedna "pasta" s onima (1904., 39/4)

PAŠTICIER, imenica: *I jd. m. r.* – s jednim pašticirom dobro poznatim (1911., 15/3)

PATRONESSA, imenica: *N mn. ž. r.* – kao patronesse ili kao dame suradnice (1902., 29/4)

PAUNICA, imenica: *N mn. ž. r.* – kao kake paunice (1900., 24/4)

PAUNOV, pridjev: *N jd. s. r.* – utaknuto paunovo pero (1903., 11/6); paunovo pero pravi je narodni nakit našega puka u Istri (1903., 11/6)

PELAGRA, imenica: *NL jd. ž. r.* – gdje hara pelagra (1900., 37/3); govorio je ponjekar o mulariji a najviše o pelagri (...) toj groznoj bolesti (1902., 19/1)

PELLAGRA, imenica: *indekl.* – proti bolesti pellagra (1901., 27/1); od grozne bolesti pellagra (1901., 27/1)

PERFIDIJA, imenica: *NG jd. ž. r.* – sramotna p e r f i d i j a (1903., 58/4); Tu se hoće liepa doza perfidije i zlobe! (1906., 35/2); Perfidija puljske kamorre (1912., 17/4)

PERIKULATI, glagol: *3. l. jd. perfekta* – Ovi zagovornici i zaštitnici občinskog liečnika nastojali su u većini zastupstva pobuditi milosrdje zanj tim, što su izticali, da je liečnik p e r i k u l a t kod svih izbora odkad je u Vrsaru. (1902., 61/3)

PERITO*, imenica: *GD jd. i NA mn. m. r.* – svjedočba nekog "perita" na Puljštini (1903., 21/4); ne onomu peritu (1903., 22/4); sve "perite" (1903., 22/4); ti jadni "periti" (1903., 22/4); poznatog Pepija Carvina, ovdješnjeg perita (1910., 43/2)

PERGOLA*, imenica: *G jd. ž. r.* – nitko nije znao, tko je u toj vražjoj listi zapisan a kad je njihov "testa di dindio" s pergoleda dao znak, da je pobjeda sjegurna, nastade neopisiva radost u Izraelu, sakupljenu u "kaponeri" kod "mandrača" (1911., 25/2)

PERŠONAJO, imenica: *N jd. m. r.* – naš je "peršonajo" (1900., 35/4)

PETARDA, imenica: *A mn. ž. r.* – Dok su iredentisti Primorja bacali bombe i petarde (1901., 8/3); Oberdankove petarde (1902., 63/3)

PETARDIST*, imenica: *N mn. m. r.* – tamošnji bombisti i petardisti (1904., 35/3)

PETEGOLA, imenica: *N mn. ž. r.* – Zar su te uistinu opile dvije tri petegole (1911., 15/3)

PETICION, imenica: *I jd. m. r.* – da se roditeljem zagroze peticionom za dug ako nešalju djecu u tu fabriku (1903., 27/3)

PIANISSIMO, imenica: *N jd. m. r.* – je li onaj pianissimo jošte traje (1900., 11/3)

PICCOLO, imenica (onim): *NG jd. m. r.* – Židovski "Piccolo" (1905., 8/4); žena je još jaka (...), dobro načitana "piccola" (1914., 2/2)

PICCOLOV, pridjev: *N jd. m. r.* – dopisnik "Piccolov" (1904., 40/3)

PIKOLOV, pridjev: *V jd. m. r.* – "Pikolov" dopisniče (1904., 40/3)

PIEMONTEZKI, pridjev (ktetik od *Piemonte*): *N mn. m. r.* – vina ciele srednje Italije, Lombardije i Mletaka. Do god. 1878. plaćala su vina piemontezka, sicilijanska, napuljska i modenska for. 1225 (1902., 15/4)

PIPA, imenica: *I jd. i NA mn. ž. r.* – Eto prezimena gg. ravnatelja, kojim su otci i djedovi pipe il k a p u l u iz Čoze u naše strane dopeljali: Krivičić, Blazović... (1901., 47/3); talijan sa pipom (1911., 18/2); duhan za lulu, pipe, konzerve, nepokvarena jestiva (1914., 46/3)

PIJAT, imenica: *A jd. m. r.* – Tako vode i govore ljudi odani svojoj vjeri i svojij narodnosti, ljudi koji nebi zatajili svetinja svojih nitčovječjega poštenja i časti za ništa na svijetu, a kamo li za litru vina, ili pijat bakalara, ili krunu. (1900., 89/2); što se prodajemo za pijat bigula (1902., 48/3)

PJAT, imenica: *NA jd. i G mn. m. r.* – za pijat bigula i smrdljivi cigar (1901., 57/3); dva pijata bigula (1901., 57/3); "pijat bigula sa salsom" (1901., 82/1)

PIRUN, imenica: *A jd. i I mn. m. r.* – ali zato nije nam trebalo imati sobom "pirun, pošadu i tovajol" (1910., 35/3); "naboli" bi nas bili s pirunima što su sobom donieli (1910., 35/3)

PIŠTOLA, imenica: *G jd. i I mn. ž. r.* – je na piru pucao iz stare kubure ili pištole (1902., 12/3); i naglo napali puškama i pištolama (1914., 34/3)

PITUR, imenica: *N jd. m. r.* – poznati i sveopće obljubljeni "pitur" (1914., 1/5)

PJASTRA, imenica: *N (dv.) ž. r.* – 2 pjastre (1900., 1/4)

PLACA, imenica: *NGAL jd. ž. r.* – na placi crkve (1900., 39/2); kad dodješ na krničku placu (1900., 41/2); jer straši na placi, da će on činiti iztjerati iz arsenala sve (1900., 85/2); talijanaši grada Barbana šepire se po barbanskoj placi (1901., 2/3); da se tobož tim proliepša trg ili placu (1901., 63/4); Prostorije su tiskare smještene na zgodnu položaju na "Placi" (1902., 53/5); oko velike place (1903., 17/1); na trgovačkoj placi grada Rosaria (1910., 8/2); starinska "placa" (1911., 18/2)

PIAZZA, imenica: *A jd. ž. r.* – Na dragučku "piazzu" sada svaku večer dolazi ćuk (1911., 28/3)

PLOVAN, imenica: *ND jd. i A mn. m. r.* – U 10 sati uputi se naš gosp. plovan s pomoćnikom i još petoricom svećenika (1900., 71/2); njegov krstni kum plovan iz Dubašnice (1900., 71/2); pop Mijo Mužina, plovan (1901., 93/2); Nećemo spominjati sve naše "župane i plovane" (1903., 15/3); Ako bi došao našem dobromu gospodinu plovanu na pomoć valjan učitelj, Belaj bi se prerodio (1910., 7/2); naš plovan poznati Don Toso (1910., 45/2)

PLOVANIJA, imenica: *GAL jd. ž. r.* – jedna od najvećih seoskih plovanija (1900., 12/1); Vrlo je bio znameniti dan na 29. decembra 1900. za čitavu našu plovaniju... (1901., 12/3); u našoj plovaniji (1901., 12/3); za one plakate na plovaniji i drugim kućama (1910., 10/2); iz plovanije puljske (1910., 34/2)

PODESTAT, imenica: *G jd. m. r.* – svi, velim, postaju najžešći izborni agitatori za talijansku stranku a pod firmom "komuna" i "podestata" (1900., 80/2)

PODEŠTARIJA, imenica: *NA jd. ž. r.* – idu po kućah ljudi poslani od občinskoga poglavarstva ili podeštarije, da izpune "prijavnicu" u svih njezinih dielih (1901., 2/2); Porečka Podeštarija (1901., 3/6); rekoše mu, da je u krčmi bolje nego na podeštariji (1902., 56/4)

PODESTARIJA, imenica: *NL jd. ž. r.* – grožnja na "podestariji" (1903., 6/3); Labinska "Podestarija" (1906., 50/3)

PODEŠTARIA, imenica: *N jd. ž. r.* – slavna "Podeštaria" (1907., 9/2)

PODEŠTAT, imenica: *NGD jd. i N mn. m. r.* – Jeste li vidjeli kako su Mekiš i podeštat (obč. glavar) iz Vižinade (1900., 39/2); Hvala Bogu, da je i Roč jednom usrećen, jer sada više nema "podeštata" već "podeštatovicu". (1900., 51/3); puljski p o d e š t a t (1900., 83/3); Kad su naši dočuli, da je podeštat sa spomenutim bodulskim ternom u Sugarovoj krčmi, te da s nekim zavedenicima nešto komplotira, sakupiše se u drugoj sobi iste krčme (1900., 85/2); novoga

načelnika ili podeštata (1904., 1/2); d e l e g a t i će postati podeštati (1904., 2/1); "presvitli" podeštat nije ni znao (1910., 22/2); prohtjelo se "podeštatu" i njegovom "šekretaru" (1911., 4/2)

PODEŠTA, imenica: *N jd. m. r.* – "šior podešta" sa svojom ženom (1900., 51/3); da kao "podešta" protestira proti hrvatskim vrpcam na tamburicama (1900., 51/3); akoprem je g. podešta dao razglasiti, da će biti svaki agitator zatvoren (1900., 84/2); šior podešta, detto "cavaliere senza cavallo" (1903., 4/3)

PODESTA, imenica: *N jd. m. r.* – novi šjor podesta (1911., 21/3)

PODEŠTATOVICA, imenica: *NA jd. ž. r.* – Hvala Bogu, da je i Roč jednom usrećen, jer sada više nema "podeštata" već "podeštatovicu". (1900., 51/3); ova "podeštatovica" i poštarski Ured vodi (1900., 51/3)

POLPETA, imenica: *N jd. ž. r.* – gulaš, polpeta, riba ili drugo (1915., 9/2)

POLICIJOT, imenica: *NGA mn. m. r.* – uzeli su ju policijoti i odvukli u zatvor (1903., 22/1); Policijoti naložili su gospodjam da šute. (1903., 22/1); počeli su policijoti gospodje hvatati (1903., 22/1); ovdješnji organ puljskih policijota (1904., 21/2); "Forestieri" Tako nas zove organ puljskih policijota "Giornaletto" (1904., 40/3)

POLICIOT, imenica: *G mn. m. r.* – tako naime zove glasilo puljskih policiota "Giornaletto" (1904., 16/3)

POMIDOR, imenica: *G mn. m. r.* – Bašćanska konzerva od rajčica (pomidora) (1907., 45/4); ali se najednom sasu kiša rajčica (pomidora), limuna i ostalih u takvim zgodama upotrebljivih predmeta (1910., 36/2)

POMIDORO, imenica: *N jd. m. r.* – K r o m p i r, r a j č i c e (pomidoro) (1903., 7/4)

POPIŠIJA, imenica: *A jd. ž. r.* – u pratnji jednog starijeg čovjeka, dolazi k nama da obavi "popišiju" (1911., 4/2)

POPOLO, imenica (onim): *G jd. m. r.* – Dopisnik "Popola" (1905., 7/4)

PORCION, imenica: *A jd. m. r.* – Prodanci iz sv. Lovreča dobili su p o r c i o n b a k a l a r a, pol litre vina i komadić kruha. (1900., 86/5); su si naručili "porcion makaruni" (1910., 35/3)

PORKERIJA, imenica: *D jd. ž. r.* – poče vikati, da je on zastupnik, da je to porcheria, što se oružnici usudjuju uplitati se u zastupničke poslove, da on prosvjeduje proti takvoj porkeriji (1910., 42/2)

PORCHERIA, imenica: *N jd. ž. r.* – poče vikati, da je on zastupnik, da je to porcheria (1910., 42/2)

PORKO, pridjev: *N jd. ž. r.* – taj nemože biti drugo, nego: f i g u r a p o r k a! (1902., 37/1)

PORTO*, imenica: *I jd. m. r.* – zato ih treba kod predaje na poštu frankirati, inače će one kao nefrankirane dopisnice (listovi) biti doknadnim portom opterećene (1915., 12/3)

PORTUN, imenica: *L jd. m. r.* – ako nisu na portunu, nijesu niti u uredu (1910., 22/2)

POŠADA (mlet.), imenica: *A jd. ž. r.* – ali zato nije nam trebalo imati sobom "pirun, pošadu i tovajol" (1910., 35/3)

POŠT., kratica: *indekl.* – bijahu imenovani c. kr. pošt. asistenti u djelokrugu ravnateljstva pošte i brzjava u Trstu (1901., 43/2); pošt. paketi (1915., 1/2)

POŠT. ODPRAVNIK, imenica: *G jd. m. r.* – za mjesto pošt. odpravnika (1914., 45/3)

POŠTA, imenica: *NGALI jd. i L mn. ž. r.* – najbliži put ili poštu (1900., 6/2); koji bi nosio poštu (1900., 2/3); Jeli tako i na talijanskih poštah? (1900., 73/3); na pošti (1901., 5/2); poštom (1901., 11/3); po pošti (1901., 15/4); ravnateljstvo pošte (1901., 23/3); Biti će takodjer i tombola sa više raznovrstnih zgoditaka, srećolov, šaljiva pošta, i - nagrada ljepote. (1910., 26/1); ako se ih poštom pošalje, možda bi bili primljeni prekasno ili nikada (1914., 46/3); o bojnim poštama (1914., 50/3); glede prevoza pošte po cestama (1915., 10/2)

POŠTAR, imenica: *NGI jd. i NG mn. m. r.* – nije popunjeno mjesto poštara (1900., 15/3); Imenuje li slavno ravnateljstvo u Trstu poštarom u Kanfanaru Talijana, tada ćemo znati (1900., 15/3); poštar (1901., 27/3); zastupnik i poštar (1902., 42/3); imenovan je poštar (1904., 3/1); Skupština poštara (1906., 17/4); sastanak poštara (1907., 39/4); Nane Gobo, poštar, onaj debeli "ricevitor" i svetioničar Maran e bašta (1910., 8/3); da od tamo budu gospoda poštari podučeni (1910., 38/2)

POŠTARICA, imenica: *ND jd. i N mn. ž. r.* – Naša se poštarica ne može još nikako snaći. (1906., 29/3); novac poštarici predati moraju (1906., 29/3); Dvie junačke poštarice (1914., 41/3)

POŠTARIČIN, pridjev: *N jd. m. r.* – otac poštaričin (1906., 29/3)

POŠTARSKI, pridjev: *NL jd. m. r., L jd. ž. r.* – poštarski voz (1902., 42/2); Imenovanje u poštarskoj struci (1902., 44/2); na novoustrojenom c. kr. poštarskom uredu (1902., 44/2); poštarski činovnik (1903., 38/2); poštarski ured (1904., 31/3)

POŠTANSKI, pridjev: *NGDLI jd. i NG mn. m. r., NDALI jd. i N mn. ž. r.* – drugomu poštanskomu činovniku (1900., 1/3); za poštansku službu (1900., 15/3); u istom poštanskom uredu (1900., 33/3); kad je jedno takvo pismo htio baciti u poštansku škrinjicu (1901., 1/3); redoviti poštanski promet (1901., 5/2); poštanski vježbenici (1901., 23/3); poštanski paketi

(1901., 23/3); poštanskom doznačnicom (1901., 24/3); Poštanskim kontrolorom u Puli imenovan je... (1901., 83/3); Plaća za poštansku službu (1902., 16/3); pritužbe proti poštanskoj upravi (1902., 31/1); proti trojezičnoj tabli na poštanskoj sabiraonici (1902., 31/1); podružnicu c. kr. poštanskog ureda (1902., 42/2); na toj poštanskoj crti (1902., 42/2); poštanska pruga Rieka - Lovran (1903., 46/4); ovdašnji poštanski oficijal (1904., 3/1); Nove poštanske marke (1904., 33/3); Ima tri poštanska žiga (1910., 39/3); poštanskih činovnika (1910., 39/3)

POSTANSKI, pridjev: *N mn. ž. r.* – tamošnje postanske sabiraonice (1900., 1/2)

POŠTANSKO-BRZOJAVNI, pridjev: *NL jd. i GA mn. m. r.* – u sve poštansko-brzojavne i porezne urede (1900., 23/1); na tamošnjem poštansko-brzojavnom uredu (1900., 36/2); Imenovanja u poštansko-brzojavnoj struci. (1901., 23/3); ravnatelja poštansko-brzojavnog ureda (1901., 52/2); poštansko-brzojavni ured (1911., 14/2)

POŠTANSKO-TELEGRAFSKI, pridjev: *L jd. m. r.* – pri c. kr. poštansko-telegrafskom uredu (1901., 73/4)

POŠTARINA, imenica: *NGAI jd. ž. r.* – oprostjenje od poštarine (1901., 4/3); prosto poštarine (1901., 15/4); Poštarinu plaćam (1902., 65/4); poštarina (1905., 8/3); poštarina se plaća napose (1908., 1/4); sa poštarinom (1911., 3/3)

POŠTARSKI, pridjev: *N jd. i N mn. m. r.* – ova "podeštatovica" i poštarski Ured vodi (1900., 51/3); poštarski uredi nedostavljaju redovito "Našu Slogu" (1902., 26/2)

POŠTEMEŠTAR, imenica: *NGLI jd. m. r.* – bivši poštemeštar (1900., 1/3); poštemeštar (1901., 27/3); imenovan bijaše poštemeštrom (1902., 44/2); U Lovranu je poštemeštar poznati. (1903., 3/6); po nalogu poštemeštra (1903., 3/6); o poštemeštru (1903., 19/2); imenovanje "poštemeštrom" u Baderni (1903., 19/2); poštemeštar Frane (1910., 6/3)

POŠTE-MEŠTAR, imenica: *NGAI jd. m. r.* – na izpražnjeno mjesto c. kr. pošte-meštra (1900., 33/3); imenovali ste v. kr. pošte-meštrom Furlana (1900., 33/3); te ćemo tako od sada imati pošte-meštra (1900., 33/3); Ovdješnji pošte-meštar (1902., 7/3); Tko nadje ovdašnjeg pošte-meštra (1902., 7/3); glasovitog pošte-meštra (1911., 22/5)

POŠTE MESTAR, imenica: *G jd. m. r.* – Bio je sluga pošte mestra Krevata i za gospodarev račun inkasirao... (1900., 19/3)

POŠTE-MESTAR, imenica: *G jd. m. r.* – Raspisano mjesto pošte-mestra (1900., 15/3)

POŠTE MEŠTAR, imenica: *NGDI jd. m. r.* – mjesto pošte meštra (1900., 7/2); budući pošte meštar (1900., 7/2); pošte meštar (1901., 13/3); Mjesto pošte meštra (1901., 48/3); može

slobodno priobćiti pošte meštru (1911., 22/5); u poštanskom uredu, pošte meštrom u Medulinu (1915., 5/3)

POŠTEMEŠTRICA, imenica: *N jd. ž. r.* – gdjica Marija, c. k. poštemeštrica (1911., 9/2)

POŠTE ODPRAVITELJICA, imenica: *A jd. ž. r.* – smjerajuć valjda na pošte odpraviteljicu (1900., 57/3)

POŠTNI, pridjev: *I jd. i N mn. ž. r., I jd. i A mn. m. r.* – poštne odpreme (1900., 8/1); sa poštnom naputnicom (1901., 15/4); imenovan je poštnim asistentom (1901., 74/4); za c. kr. poštne i brzozjavne urede (1902., 35/4); poštnom štedionicom (1914., 34/1)

POŠTONOŠA, imenica: *G mn. m. r.* – spustiše sa tornja sv. Justa u Trstu 12 golubova poštonoša (1901., 46/3)

PREDIKATI, glagol: *infinitiv* – Siromašna djeca, neznajuć ni rieči talijanske, odgovoriše mu više puta, da neznaju "predikati ko ne po slovinski," kako ih je majka naučila. (1902., 26/3)

PREDIKATOR, imenica: *N mn. m. r.* – da se razumimo: tu nisu "conferenzieri" i "predikatori" (1903., 13/2)

PREFRIGANAC, imenica: *N jd. m. r.* – gradski prefriganac (1902., 25/5); takav prefriganac (1902., 25/5); jako velik prefriganac (1902., 30/2); U vojarni bio je najveći prefriganac. (1914., 42/2)

PREFRIGANOST, imenica: *ND jd. ž. r.* – prefriganost (1900., 27/1); neće nasjest prefriganosti i lopovštini (1911., 20/2)

PREPOŠT, imenica: *NA jd. m. r.* – Nije nam braniti niti podupirati prepošta Zanettia (1903., 10/1); prepošt Zanetti (1903., 10/1)

PRESIDE, imenica: *G jd. m. r.* – kod našega "presida" (1914., 2/2)

PREŠA, imenica: *A jd. ž. r.* – da nepokaže nikomu tiskarsku prešu (...) i da tu prešu razstavi (1900., 38/1)

PREŠNI (mlet.), pridjev: *N jd. m. r., N mn. ž. r.* – neće se više od 1. kolovoza t. g. počamši poštne prešne (expresane) pošiljke po noći dostavljati (1904., 32/5); Prešni predlog (1904., 39/3)

PREŠTAMPATI, glagol: *infinitiv, 3. l. jd. (ž. r.) pasivnoga perfekta* – Preštampana iz smotre "Hrvatska Misao" g. 1902 (1903., 8/3); da neima tko prepisati ili preštampati (1910., 42/4)

PREŽENTATI, glagol: *infinitiv (krnji)* – tako prežentat našoj (m)agnadori račun od nekoliko stotin lir (1911., 12/4)

PRIMADONA, imenica: *N jd. ž. r.* – Glavni pjevač ili "primadona" (1911., 11/3)

PRIOR, imenica: *N jd. m. r.* – Pavao Gugler, biskup i prior Vranski (1900., 6/2); Odboru je predsjednik naslovn. biskup i prior vranski (1900., 34/4); prior Vranski (1904., 1/3)

PRODIKA, imenica: *N jd. ž. r.* – Da je pako prodika pod sv. misom, kako bijaše po starom običaju, ostali bismo mi u crkvi dok bi svršila prodika i sv. misa. (1904., 17/3)

PRODIKATI, glagol: *infinitiv* – Videći g. župnik, da neima komu prodikati, prestao je prodikati (1904., 17/3)

PROFESSORESA, imenica: *NGD jd. ž. r.* – Smješna talijanska "professoresa" (1904., 38/2); talijanska žena, koja si je nadjela zvučni naslov "professorese" (1904., 38/2); toj professori (1904., 38/2)

PROFIL, imenica: *G jd. m. r.* – na komu se iztiče nježnost i pravilnost profila (1900., 65/3)

PROGRESSO-DEMOKRATIČKI, pridjev: *N jd. ž. r.* – progresso-demokratička stranka u Trstu (1900., 86/3)

PROGRESSOV, pridjev: *G jd. ž. r., G jd. m. r.* – predloženi još tada složne i svemogućće progressove stranke (1900., 86/3); imao je slovenski kandidat iza progressovoga najviše glasova (1900., 86/3)

PROMESA, imenica: *N mn. ž. r.* – takodjer sve druge kaucije u vrednotama. Promese kod svijuju vučenja. (1902., 3/4)

PROŠEK, imenica: *N jd. m. r.* – Vermouth, Marsala i brački crljenak (Prošek) (1902., 3/4)

PROTEST, imenica: *A jd. m. r.* – produžen je rok za protest (1914., 30/2)

PROTESTNI, pridjev: *A jd. ž. r.* – htjedoše zvati protestnu skupštinu (1910., 24/2)

PROTESTIRATI, glagol: *3. l. jd. prezenta, 3. l. jd. i 3. l. mn. perfekta* – da kao "podešta" protestira proti hrvatskim vrpcam na tamburicama (1900., 51/3); vladin se odaslanik nije pobrinuo niti protestirao proti (1900., 54/2); dr. Petris protestira (1901., 4/3); predloženi su bili tri slovenski zastupnici i radi toga protestirali su Slovenci proti tako samovlastnom postupanju (1901., 88/1); poleti u obćinu g. komesaru nalagati da protestira (1904., 7/3); najodlučnije protestira (1910., 6/3)

PRŠUT, imenica: *N jd. i A mn. m. r.* – uz sve darovane pršute, kopune (1900., 27/2); pršut 11 kg težak (1914., 7/3)

PERŠUT, imenica: *N jd. m. r.* – 1 peršut (šunku) (1913., 33/3)

PRŽUN, imenica: *G jd. m. r.* – Nesretnim odsudjenicima su se gospoda od porote ipak toliko smilovala, da su im priobćili u hrvatskom jeziku dobili ste toliko i toliko let pržuna. (1913., 37/2)

PULCINELATA, imenica: *G jd. ž. r.* – učinio je opet jednu od svojih...pulcinelata (1903., 13/3)

PULCINELLA, imenica: *NAI jd. ž. r.* – Vas drže za b u r a t i n a i z a p u l c i n e l l u (1902., 52/2); da je tobože rekao da je b u r a t i n i p u l c i n e l l a (1902., 52/2); nije on nazvao presjednika buratinom i pulcinellom (1902., 53/2)

PULJA, imenica (toponim, *Puglia*): *GL jd. ž. r.* – u Kalabriji i u Pulji (1901., 46/3); u pokrajini Campobasso, na sjeveru Pulje (1904., 33/3)

PULJIZ, imenica (etnik od Pulja, *Puglia*): *G mn. m. r.* – oslobodit će se ona sama od pandža zlosretnih creskih "puljiza" (1911., 27/2)

PUNAT, imenica: *L jd. m. r.* – bilo je to na puntu (1901., 30/3)

PUNTA, imenica: *N jd. ž. r.* – za gradnju tvornice leda na rtu (punta) (1901., 41/6)

PUNTANJE, imenica: *N jd. s. r.* – Puntanje i prkosi (1911., 14/2)

PURA, imenica: *N mn. ž. r.* – pure, ovce i volove (1911., 13/1)

PURAN, imenica: *GA mn. m. r.* – videći visjeti u našoj mesarni tuste purane (1904., 3/3); izvaža se prilično pilića, kokoši, purana (1904., 33/3); radi kradje purana (1906., 7/4); skrbni "Bodul" već pogadja janjce, purane, i drugo (1911., 8/3)

PURISSIMO, pridjev: *N mn. m. r., superlativ* – Živili ideali purissimi! (1902., 7/3)

R

RACA, imenica: *NG jd. ž. r.* – Akoprem su Talijani povlašćena raca u Austriji (1902., 52/3); Talijan iz Materije, a od race brkinske (1903., 13/2)

RADIĆ, imenica: *N jd. m. r.* – za neko (vreme) porasti će radić (1900., 65/3)

RAKETA, imenica: *A jd. i G mn. ž. r.* – gospodjica govornica frknula je i koju govorničku raketu na našu stranu (1900., 51/3); izpaljeno nekoliko raketa (1902., 63/2)

RAM*, imenica: *G jd. m. r.* – posuda nije od bakra ili rama, nego od drva (1902., 49/5)

RAPRESALIJA, imenica: *G mn. ž. r.* – Prihvatili su se nekih rapresalija, naperenih proti Talijanom. (1911., 16/1)

RAPREZENTANCA, imenica: *N jd. ž. r.* – Premda naša slavna r a p r e z e n t a n c a (1901., 85/2)

RAPREŽENTANCA, imenica: *N jd. ž. r.* – kao naša slavna "raprežentanca" (1901., 102/3)

RAPREŽENTANT, imenica: *NG mn. m. r.* – U občinskom zastupstvu sjedi 30 zastupnika (raprežentanata) i 15 zamjenika (sostituti) (1901., 56/2); svi raprežentanti (1903., 4/3); od raznih "raprežentanta" (1911., 8/2); mi smo raprežentanti, gospodari od komuna (1911., 14/2)

RASFRIŠKATI SE, glagol: *3. l. jd. prezenta* – da im se m r m o r i j a r a s f r i š k a (1902., 52/3)

RAZFRIŠKATI SE, glagol: *infinitiv* – Došle su bile "razfriškati" si mrmoriju. (1902., 52/3)

RAVENA, imenica (toponim, *Ravenna*): *L jd. ž. r.* – u povjestnički glasovitoj Raveni (1900., 67/2)

RAZFRATAR, imenica: *N jd. m. r.* – kakav talijanac ili razfratar (1903., 15/3); Kakav talijanski dotepuh ili razfratar (1903., 15/3); razfratar Marko (1904., 39/5)

REGATA, imenica: *N jd. i N mn. ž. r.* – Regate u Puli (1900., 20/3); regate su započele (1900., 20/3); regata na jedra (1900., 20/3); Regata u Kini. (*Naši mornari prvi.*) (1912., 28/4)

REGNIKOL, imenica: *A mn. m. r.* – Ta "fina" cittadinanza navaljivala je pojedince i lemala, misleć da su Slovenci, te je tako izlemala par Niemaca i dapače dva regnikola. (1910., 36/2)

REGNICOL, imenica: *NA mn. m. r.* – svi radnici iz kraljevine Italije (regnicoli) (1900., 53/3); nisu stalno ovi r e g n i c o l i tuđjinci (1900., 53/3); Za Talijana valjda - "regnicole" (1902., 56/4)

REPARTO, imenica: *I mn. m. r.* – da bi te njeke stvari mogle graditi i popravljati takodjer reparti i rabotami (1904., 40/3)

RETIFIKA, imenica: *NGA jd. ž. r.* – nemože ni to biti nikakva "retifika" (1903., 3/5); poslie "retifike" (1903., 3/5); su dali u "žornaletu" tiskati "otvoreno pismo" na zastupnika Spinčića kao i z p r a v a k (retifiku) na interpelaciju (1903., 3/5)

RETTIFICA, imenica: *N jd. ž. r.* – kaže, da je to pismo "rettifica" (izpravak) interpelacije (1903., 3/4); Nadalje veli "rettifica" (1903., 3/4)

REVERENDO, imenica: *N jd. m. r.* – veleumni Monsignor pardon Reverendo nije učinio ni jedno ni drugo (1904., 13/4)

RICEVITOR, imenica: *N jd. m. r.* – Nane Gobo, poštar, onaj debeli "ricevitor" i svetioničar Maran e bašta (1910., 8/3)

RIČET, imenica: *A jd. m. r.* – neka čitaju taj r i č e t g. Bartoli-a (1902., 17/2)

RIKORDATI, glagol: 2. l. mn. *perfekta* – ste prasca ubili, a mene se niste rikordali (sjetili) (1905., 16/3)

RIMA, imenica: *G jd. ž. r.* – radi sroka (rime) u pjesmi (1905., 22/4)

RIMLJANIN, imenica (etnik, Rim, Roma): *N jd. m. r.* – ni Rimljanin ni Fiorentinac (1905., 10/4)

RIMLJANKA, imenica (etnik, Rim, Roma): *I mn. ž. r.* – sa mladimi Rimljankami i Fiorentinkami (1904., 22/2)

RIVA, imenica: *NGA jd. ž. r.* – Riva u Mošćeničkoj Dragi (1906., 40/3); uz rivu (1910., 44/2); do druge rive (1910., 44/2); o izgradnji rive (1914., 11/3); da njim se sagradi "kus" mula ili rive (1914., 11/3)

RIVIERA, imenica: *NL jd. ž. r.* – na krasnoj našoj rivieri (1900., 19/3); jedna "R i v i e r a" (1903., 6/6); Francuska riviera (1911., 19/2)

RIŽA, imenica: *GIA jd. ž. r.* – izvoz riže (1914., 36/2); obskrbiti Istru sa talijanskom rižom (1914., 36/2); 100 gr. variva, riže, griza (1914., 36/2); miješaju u pšenično brašno samljeveni grah ili rižu (1915., 14/5)

RIŽ(O)*, imenica: *G jd. m. r.* – oni iz tvornice riža (1900., 61/3); učinjeno od riža, ribe, teletine, krumpira na salati (1915., 9/2)

RIŽIN, pridjev: *G jd. m. r.* – 1 kg rižinog brašna (1915., 15/3)

RIŽOT, imenica: *NG jd. m. r.* – najprije fin rižot, a poslije rižota - kokošice (1914., 1/5)

ROBA, imenica: *NGDAI jd. ž. r.* – pokrije se robom do vrh glave (1900., 11/10); 20 dućana sa robom, voćem itd. (1900., 15/3); ima skladište robe (1900., 56/1); slabo hranjeni i ozebli bez dobre robe (1900., 56/1); pod kojim prodajete talijansku robu (1900., 64/3); kao što trgovci traže novac za svoju robu (1901., 68/2); U ponedjeljak započeli su ronci (!) vaditi iz mora robu sa potonulog parobroda. (1901., 68/3); skladište za robu (1901., 75/1); Brutto registra čini 6500 tonelata, a može nositi 10.000 tonelata robe (1901., 80/3); ustanoviti cieniu robi (1902., 29/4); trgovaca mješovitom i manufakturnom robom (1904., 29/5); Samo dobra roba, solidna posluga (1910., 6/4); roba ostaje jednaka (1914., 1/5)

ROKETA, imenica: *A jd. i N mn. ž. r.* – Umoljavaju se ujedno veleč. gg. svećenici, da ponesu sa sobom roketu ili kotu. (1902., 62/1); rokete (1906., 51/3)

ROKET, imenica: *A jd. m. r.* – gg. svećenici umoljavaju se uzeti sa sobom reverendu, roket i kvadrat (1904., 23/3)

ROMANJOL, imenica (etnik, *Romagna*): *N mn. m. r.* – Lovranski Romanjoli opet kod biskupa (1904., 19/5)

ROMAGNOL, imenica (etnik): *N mn. m. r.* – Lovranski "Romagnoli" kod presvjetlog biskupa (1904., 13/5)

ROMANJOLSKI, pridjev (ktetik od Romanja, *Romagna*): *G jd. ž. r.* – Od romanjolske pasmine kupio je (1904., 33/2)

ROMOR, imenica: *N jd. m. r.* – O pol noći bila je još takova vreva, takav romor, takvo veselje, život, da se nikomu nije dalo doma. (1900., 7/3)

ROVINA, imenica: *N jd. ž. r.* – što da je prava propast (rovina) (1900., 66/1)

RUŽA (mlet.), imenica: *N jd. ž. r.* – pet stabljika cvijeća, koje bi im moglo cvasti u jeseni, zimi, proljeću i ljeti (kaksifraga, neverini, ruža, rezeda, karanfila, najprikladniji za tu svrhu) (1903., 18/4)

RUŽARIJ, imenica: *G jd. m. r.* – na blagdan Majke Božje od Ružarija (1904., 41/5)

S

SALATA, imenica: *GAL jd. ž. r.* – zalijevaju salatu (1900., 19/2); te ćeš ga moći cijele zime rezati i kao osobito slastnu salatu jesti ili prodavati (1900., 65/3); Osobito je valjano gnojivo drvni pepeo za heljdu, lan, luk, salatu, duhan (1903., 14/5); neka nasadi ranih krumpira, povrće, salate itd. (1915., 7/3); učinjeno od riža, ribe, teletine, krumpira na salati (1915., 9/2)

SALDO, imenica: *N jd. m. r.* – saldo u blagajni (1900., 11/8); blagajnički saldo (1900., 29/3)

SALERA, imenica: *N jd. ž. r.* – Govori se, da će se pomoću pomorske vlade otvoriti još tekom tekuće godine ovdje takozvana "salera"; soliti će se sardele, koje ovomjestni ribari love. (1903., 2/2)

SALITRA, imenica: *G jd. ž. r.* – Gnojenje umjetnim gnojem tako je u naprednih zemljah preotelo maha, da tvorenje umjetnih gnojiva sačinjavaju moćnu industriju, a uvoz salitre iz Amerike iznaša mnoge milijune. (1900., 88/6); bogate naslage salitre (1905., 20/5)

SALMIAK*, imenica: *G jd. m. r.* – malo čipavca (salmiaka) (1900., 16/6)

SALON, imenica: *A mn. m. r.* – primao je i Pjerotića u kardinalske salone (1903., 15/6)

SALONSKI, pridjev: *GDA jd. s. r., N jd. m. r., I jd. ž. r.* – ušao u salonska kola (1900., 16/3); na stepenice salonskih kola (1900., 16/3); k prinčevim salonskim kolima (1900., 16/3); salonsko odielo (1911., 7/2); svojom salonskom igrom (1911., 17/2)

SALSA, imenica: *LI jd. ž. r.* – "pjat bigula sa salsom" (1901., 82/1); one silne poslastice, koja je za njih "biguli na salsi" i "srdjela slana" (1901., 82/1)

SALVOKONDUKT, imenica: *A jd. m. r.* – da dobije neke vrsti salvokondukt, samo je trebalo da par puta zavikne: porchi Croati (1900., 3/1)

SARDELICA, imenica: *G jd. ž. r.* – bavi se (...) lovom sardelice (1908., 21/3)

SARDINA, imenica: *G jd. i N mn. ž. r.* – sardine u kutijah (1901., 3/3); bavi se (...) lovom sardine (1908., 21/3)

SCOVASTRADE, imenica: *N mn. m. r.* – Škoda, da po selima nedaju drugih i m p i e g a osim delegatstva, n. pr. impizzaferai, scovastrade itd. (1904., 27/1)

SEDUTA, imenica: *A jd. ž. r.* – pozvali sedutu na talijanskoj občini (1903., 4/3); poziv našim občinskim starešinam za "sedutu" od 22 decembra (1905., 2/4)

SEGRETARIO, imenica: *N jd. m. r.* – Občinski je tajnik (segretario) (1914., 11/4)

SEKA, imenica: *A jd. ž. r.* – "pojajte" opet u Poreč, jer ćete inače doći na "seku" (1902., 64/2)

SEKSTET, imenica: *N jd. m. r.* – izvrstan sekstet vukovarskih tamburaša (1900., 66/1)

SERENADA, imenica: *NGA jd. ž. r.* – serenada pred stanom pokroviteljice svečanosti (1900., 24/3); poslie serenade (1900., 24/3); na godišnjicu zauzeća Rima serenadu, bakljadu, muziku, pjev itd. itd. (1901., 77/4); Poslie 8 sati upriličena je serenada. (1909., 35/3)

SERENISSIMA, imenica: *A jd. ž. r.* – iztaknuo je "Serenissimu" (mljetačku republiku) (1902., 56/2)

SFIDA, imenica: *NA jd. i NA mn. ž. r.* – oponaša one takozvane "akademije", "lotte" i "sfide" (1903., 6/6); u tom "cirkusu" imamo i "sfide" (1903., 6/6); često se koji takav i oglasi i "sfida" bude urečena za narednu večer (1903., 6/6); da gleda sfidu (1903., 6/6); broji krajcare, što mu ih te "sfide" bacaju (1903., 6/6)

SICILIANSKI, pridjev (kretik od Sicilija, *Sicilia*): *N mn. m. r.* – vina ciele srednje Italije, Lombardije i Mletaka. Do god. 1878. plaćala su vina piemontezka, sicilijanska, napuljska i modenska for. 1225 (1902., 15/4)

SINJOROT, imenica: *N jd. m. r.* – talijanski sinjorot (1914., 16/2); sredovječni (!) sinjorot (1914., 20/2)

SINJOROTT, imenica: *N jd. i NGAV mn. m. r.* – Pomalo sinjorotti! (1910., 43/1); sa strane Umažkih sredovječnih sinjorotta (1911., 16/2); talijansku misiju nek ide obavljati tamo medju porečku sinjoriju i druge sinjorotte talijanske (1911., 17/2); da brani hrvatofobsku politiku

istarskih signorotta (1914., 8/1); istinske sinjorotte (1914., 16/2); srednjovječni sinjorott (1914., 19/1); istarskih "s i g n o r o t t a" (1904., 8/1); pitamo talijanske signorotte (1910., 31/2); da dobro paze na one talijančiče signorotte (1910., 32/2); ti signorotti (1910., 32/2); Labinjski signorotti (1910., 46/2)

SINJORIJA, imenica: *NGDAI jd. ž. r.* – Mir medju narodima i pravica svakome, a rat talijanskoj sinjoriji. (1900., 77/1); naziva za talijansku gospodušto slavi na taj način slieparske pobjede istarske "Sinjorije" (1901., 8/3); radi osobnih hira i crnih spleta koparske "sinjorije" (1901., 12/3); Ti hrvatski napisi budu silno u oči talijanašku propalu sinjoriju (1901., 13/3); koji se nemogu u Kopru priljubiti talijanskoj s i n j o r i j i (1901., 59/3); koji je trn u peti oportaljske S i n j o r i j e (1901., 68/3); lice u lice sa biesnom "Sinjorijom" (1902., 27/3); Talijanska sinjorija (1905., 2/3); podrepnice creske sinjorije (1906., 10/2); Ali najnovija talijanske sinjorije, pokazuje svu zlobu i perverznost njihove duše. (1910., 35/1); talijansku misiju nek ide obavljati tamo medju porečku sinjoriju i druge sinjorotte talijanske (1911., 17/2); Talijanska sinjorija (1912., 51/2); na glasovitom sastanku piranske "Sinjorije" (1913., 10/1)

SIGNORIA, imenica: *NG jd. ž. r.* – vika naše "Signorie" (1903., 11/6); rodoljubna signoria (1910., 44/2)

ŠINJORIJA, imenica: *G jd. ž. r.* – volja porečke šinjorije (1902., 63/3)

SKALINA, imenica: *G mn. ž. r.* – 6000 stepenica (skalina) (1901., 82/3)

SKARTIRATI, glagol: *3. l. jd. perfekta* – državni odvjetnik Sbisa skartirao je sve one porotnike hrvatske narodnosti koji su se na sudčev poziv odzvali (1900., 72/2)

SKAVUN, imenica (onim): *N jd. m. r.* – taj narod tamo još znade da je "skavun", slaven (1905., 19/5)

SKORŽITI SE, glagol: *infinitiv (krnji)* – se skoržit (1900., 3/1)

SKUŽA, imenica: *A jd. ž. r.* – kaže da nemože poći te nadje lahko, kako naši ljudi vele, s k u ž u (1901., 55/2)

SOČAL, imenica: *N mn. m. r.* – Veliki bogataši imadu ogromna imanja, na kojih rade siromasi kano sočali ili koloni, ili kano radnici uz vrlo nizke ciene. (1900., 54/3)

SOČALISTA, imenica: *N jd. m. r.* – Čak i onaj "sočalista iz Brde je - Hrvat. (1911., 14/4)

SODA, imenica: *GA jd. ž. r.* – isprimješanjem sode i salajke (potaš) (1900., 73/3); pol kilograma sumporno kisele sode (1902., 40/4); za sumporno kiselu sođu (1902., 40/4)

SOLDAT, imenica: *NG jd. m. r.* – da je upravo ono jutro pobiga jedan soldat, koji je stražija na jednoj fortici (1901., 22/3); za onoga sina soldata (1901., 51/2)

SOLDATESKA, imenica: *G jd. ž. r.* – Skupština, osvjedočena, da surovo, od Austrije zapovidjeno a od hrvatske soldateske provedeno ugušenje, jest sredstvo okrutno i nepravedno upotrebjeno proti radničkim težnam (1902., 19/2)

SOLDIN, imenica: *A jd. m. r.* – je izgubio svaki stid, te će dapače i pekljariti - tražiti te "soldin" (1903., 19/2)

SOLDO, imenica: *G mn. m. r.* – jedan od "kampijuna" naime izazivlje publiku od "20 soldi" (1903., 6/6)

SOLISTA, imenica: *N mn. m. r.* – soliste g. Šorić (...) i g. Stihović (1913., 26/3)

SOLISTKINJA, imenica: *D jd. ž. r.* – Pljeskalo se je i zboru i solistkinji (1909., 9/2)

SOLO, imenica: *D jd. i A mn. m. r.* – "Slaveni i pjesma", kantata s ouverturom za sole, zbor i orkestar (1902., 39/3); nije zaostao ni u svojem težkom i dugom solu (1902., 64/3)

SOLO, pridjev: *indekl.* – Solo nastup (1911., 5/2)

SOLO-PJESMA, imenica: *N mn. ž. r.* – dvie solo-pjesme (1910., 51/2)

SOLO-PRIZORNI, pridjev: *G mn.* – solo-prizornih (1901., 43/9)

SOLO-PREDSTAVA, imenica: *N jd. ž. r.* – solo-predstava (1900., 78/4)

SONTUOZAN, pridjev: *G jd. ž. r.* – smješteno u prizemlju nove son t u o z n e zgrade (1910., 51/2)

SOPRAN, imenica: *NAI jd. m. r.* – Sopran (gjice M. K i n d e l a i A. S t a m b u l). (1900., 81/2); sopran solo (1905., 12/3); sopran (1906., 16/3); svojim milim sopranom odpjeva B. Ipaveca (1910., 25/2); pjeva sopran gdjica Marija Konavoka (1914., 5/1); Romance za Sopran. (1915., 11/3)

SOSTITUT, imenica: *N mn. m. r.* – U občinskom zastupstvu sjedi 30 zastupnika (raprežentanata) i 15 zamjenika (sosituti) (1901., 56/2)

SPOMEN-KOLAJNA, imenica: *AI jd. ž. r.* – odlučilo je da se radnicima arsenala podieli jubilejsku spomen-kolajnu (medalju) (1900., 28/3); Stariji i zaslužniji radnici ovoga arsenala bili su u subotu, na carev rođendan, svečano nagrađjeni spomen-kolajnom. (1900., 53/2)

SPORCACARTA, imenica: *indekl.* – To ne ide u glavu talijanskim "sporcacarta" (1903., 15/3)

SPORCAMURI, imenica: *indekl.* – Govori se, da je učinio onaj "sporcamuri" iz Krnice (1911., 14/2)

SPOŽO, imenica: *N mn. m. r.* – spoži i moroži (1902., 8/3)

SRDELA, imenica: *A jd. ž. r.* – ovi prodaše svoj narod za p o r c i j u b a k a l a r a, i čak za jednu slanu s r d e l u, za čašu vina, za tanjur b i g o l a (1901., 4/3)

SARDJELA, imenica: *G mn. ž. r.* – Bogat ulov sardjela (1902., 47/3); preko 200.000 komada sardjela (1902., 47/3); Obrazloženje predloga Davanzo obzirom na loše stanje ribara sardjela i obrtnika sa konzerviranom ribom (1910., 40/3)

SRDJELA, imenica: *G jd. i GI mn. ž. r.* – da su kod Jelše nedavno ulovili 500 barila srdjela (1901., 43/9); sa glasovitim srdjelami (1901., 43/9); da odatle obavješćuje viške ribare, čim se pojave rojevi srdjela (1901., 75/4); one silne poslastice, koja je za njih "biguli na salsi" i "srdjela slana" (1901., 82/1)

SARDELA, imenica: *NGA mn. ž. r.* – Govori se, da će se pomoću pomorske vlade otvoriti još tekom tekuće godine ovdje takozvana "salera"; soliti će se sardele, koje ovomjestni ribari love. (1903., 2/2); Lov sardela (1905., 17/3); 100 barila sardela (1905., 17/3); Obilan lov sardela (1906., 15/4); lovili su ribari iz Fažane sardele (1906., 28/2); 82.000 sardela (1907., 35/3)

STAGNAR*, imenica: *A mn. m. r.* – imenovati u Lovranu počastnima gradjani sve talijanske "stagnare" i "lumbrelare" (1903., 20/2)

STRANIERO, imenica: *N mn. m. r.* – inostranci u ovoj zemlji, zovu nas "stranieri" (1903., 24/10)

Š

ŠALUPA, imenica: *N mn. ž. r.* – Manjih radnja, kao što su catare, šalupe itd. koje se daje graditi izvan Pule, neka se nešto dade (1910., 46/1)

ŠĆAVA (mlet.), imenica: *N jd. ž. r.* – naše seljake i seljakinje liepo pita sa imenom "Šćavo" i "Šćava" (1902., 27/2)

ŠĆAVET, imenica: *NAL jd. m. r.* – naredba sv. Stolice i t. zv. Šćavet (1902., 40/1); pjevati evandjelje samo po Šćavetu (1902., 40/1); teško mu je ostaviti Šćavet (1902., 40/1); pjevanje po Šćavetu (1902., 40/1); sv. mise po "šćavetu" (1911., 17/2)

ŠĆAVO (mlet.), imenica: *NAV jd. i NAI mn. m. r.* – te vas smatra za niže stvore, čak za šćave (1900., 71/3); Mladići, koji se tamo odgoje, nepoznaju naroda ni njegov jezik, te ga preziru kao šćava, pak da neće čovjeku krv u glavu zbog tolike krivice? (1901., 12/3); prokleti šćavi (1901., 46/3); Da, šćavi će biti vlastitoj djeci oni roditelji naše krvi i našega jezika, koji budu u talijanskom jeziku i u talijanskom duhu odgojili svoju djecu. (1901., 56/3); i v i l a n i znadu

kadgod otvoriti oči i pokazati a i s i g n o r i, da oni nisu baš njihovi šćavj, pa kad bi htjeli, da bi mogli okrenuti batinu i nekoga drugoga okrstiti svojim šćavima. (1901., 84/2); jer su prošla vremena kad nas se je moglo ne samo krstiti sa "šćavi", nego i postupati kao sa "šćavi!" (1902., 16/2); naše seljake i seljakinje liepo pita sa imenom "Šćavo" i "Šćava" (1902., 27/2); "šćavo" mora biti parije u nebu (1903., 3/1); Plačaj šćavo, trpi i šuti! (1911., 1/3)

SCHIAVO, imenica: *N jd. i N mn. m. r.* – neuživajuć pako tamo tako rekuć nikakva prava, da ih se nazivlje schiavi (1902., 26/1); neka "schiavo" spava dalje (1904., 28/1)

ŠĆAVO (mlet.), prilog: *indekl.* – hoćete li prestati jednom da govorite u tom jeziku šćavo (lingua s'ciava) (1914., 4/6)

ŠĆAVUNSKI (mlet.), pridjev: *N jd. ž. r.* – neka bude slovinska škola, i neko dapače "šćavunska" stvar je ista (1906., 14/2)

ŠEDUTA, imenica: *L jd. ž. r.* – Barba Mijo na "šeduti" (1911., 46/2); u toj "šeduti" (1914., 10/2)

ŠEKRETARIJO, imenica: *N jd. m. r.* – šijor šekretarijo (1914., 7/3)

ŠEGRETARIO, imenica: *NG jd. m. r.* – "šegretario" (1910., 24/2); dva klesara njegova i intimus "šior šegretario" (1910., 25/2); On je bio samo poslao svoga "šegretaria" koji je izjavio... (1910., 28/2); "Šior šegretario" nije po tom glasovao ni za, ni proti (1910., 28/2)

ŠEKRETAR, imenica: *D jd. m. r.* – prohtjelo se "podeštatu" i njegovom "šekretaru" (1911., 4/2)

ŠENTENCA, imenica: *A jd. ž. r.* – Tu i tamo kakav talijanski zapisnik sa hrvatskimi strankami, tu i tamo po koju težu "šentencu" u talijanskom - jeziku, pa zašto ne, kad odvjetnik ne prigovara. (1901., 64/3)

ŠIJOR (mlet.), imenica: *NG jd. i NDI mn. m. r.* (a ponekad *indekl.*) – "šijor Otavio" (1900., 51/3); šijor komisar (1901., 9/2); niti da p o l u š t r a postola šijor Pier-Antonu (1901., 14/3); a oni su danas veliki šijori (1901., 58/3); Š i j o r F e l i c e (1901., 67/2); šijor O c r e t (1902., 56/4); Na umirenje čifutskog listića i "šijora" Costantina (1903., 1/2); Vaši "šijori" (1904., 9/4); svratim se u krčmu poznatog šijora Mirkovich (1904., 11/3); šijor Petris (1907., 15/3); šijor gospodin Kilo (1910., 35/3); sa šijorima, koji na občini vladaju (1911., 1/3); kad su svjestni Rabčani okrenuli ledja gospodujućim šijorom na občini (1911., 1/3)

ŠIOR (mlet.), imenica: *NG jd. m. r.* – "šior podešta" sa svojom ženom (1900., 51/3); Domaći šior silio gospodu, da im jošte plate vina (1901., 48/2); š i o r Bepo (1902., 12/2); šior

Danilo (1903., 15/3); između šiora Anzula i šiora Vincenca (1905., 9/4); šior Checo (1910., 16/2); šior dr. Stanić (1907., 18/1); šior sudac (1914., 1/5)

SIOR (mlet.), imenica: *N jd. m. r.* – "šior Checo" (1910., 16/2)

SIJOR (mlet.), imenica: *N jd. i I mn. m. r.* – Sijor Felice (1901., 67/2); pred nekim "sijorima" (1914., 15/2)

ŠJOR (mlet.), imenica: *indekl.; mn. -i* – tako zapovjedaju š j o r i i tako mora biti! (1900., 87/2); Šjor potešta iz Oprtlja (1901., 19/2); vi šjor Mekiš (1902., 48/4); Ovoliko o šjor doktoru Tonu. (1904., 22/3); za "šjor Bibu" (1905., 4/4); a Vama drugika "šjorima na komunu" (1911., 21/3); Šjor Jožić deputat (1914., 1/4)

ŠIJORA (mlet.), imenica: *A jd. i NG mn. ž. r.* – ugledajte se u šijoru Jovanu (1900., 41/3); frajle il šijore (1903., 13/4); imanje labinskih šijora (1911., 1/3)

ŠIORA (mlet.), imenica: *NG jd. i ND mn. ž. r.* – "šiora podeštatovica" (1900., 51/3); sestra "šiore" Karle (1900., 53/3); š i o r a A l b i n a (1900., 53/3); š i o r a P e n j o v i c a (1902., 27/2); neke "šiore" iz Pule (1902., 52/3); tim "šioram" nebi bilo nikad ni na kraj pameti došlo (1902., 52/3); poznata šiora Karla (1911., 13/2)

ŠIKUR*, pridjev: *N jd. ž. r.* – da je njihova "vitorija šikura" (1902., 23/2)

ŠINJOR, imenica: *NGA mn. m. r.* – Ja bih savjetovao (...), da nekupuju vina od takovih "š i n j o r i" (1900., 66/3); Kako su došli do ovih glasova, znadu najbolje koparski š i n j o r i i njihovi p a t r o n i. (1900., 82/1); Domaći pjevači završise pjesmu a talijanaški š i n j o r i stajaše mrki i pokunjeni u kutu. (1900., 82/1); desetorica samozvanih "šinjora", predvodjena od dvijuh odvjetnika (1902., 17/2)

SINJOR, imenica: *N mn. m. r.* – Koparski talijanaši motrili su tužno -- mrkim pogledom naše vesele i mnogobrojne izbornike. S i n j o r i bijahu pokunjeni. (1900., 82/1); upisali su piranski S i n j o r i (1900., 82/4)

SIGNOR, imenica: *N jd. i NI mn. m. r.* – titulira ih sa "Signori" (1902., 4/2); Istarski "S i g n o r i" (1902., 10/3); onorevole signor Camus (1902., 19/3); gdje bi se "signori" brinuli (1904., 28/1); naši "signori" (1906., 25/3)

ŠINJORA, imenica: *N jd. i N mn. ž. r.* – kako mu zapoviedi njegova šinjora Ana (1900., 79/3); dočim "šinjore" i "šinjorine" ostaju (1901., 76/1); nekolike šinjore i šinjorine (1904., 38/3)

ŠINJORINA, imenica: *N mn. ž. r.* – dočim "šinjore" i "šinjorine" ostaju (1901., 76/1); nekakve "stare šinjorine" (1902., 33/3); nekolike šinjore i šinjorine (1904., 38/3)

SINJORINA, imenica: *N jd. ž. r.* – Duskora se obuče kao kakva sinjorina (1911., 13/1)

SIGNORINA, imenica: *N jd. i I mn. ž. r.* – sa svojimi sinovi i signorinami (1904., 38/3); učenica za hrvatski jezik signorina Kaly la maestra, ili jedna signorina Mimi (1911., 15/3)

ŠKANJOC, imenica: *G mn. m. r.* – dva Sicijanska škajnoca - tako zovu u Italiji najniže i neuko svećenstvo (1903., 15/3)

ŠKART, imenica: *N jd. m. r.* – škart primljen u talijansku realnu gimnaziju (1900., 61/2)

ŠKATULA, imenica: *L mn. ž. r.* – cigarete ili cigare u škatulama (1915., 7/2)

ŠKATULJA, imenica: *GA jd. i L mn. ž. r.* – četvrti bi htjeli, da budu stranice na škatuljah, na kojih je fosfor, bolje, jer da se fosfor prije potroši, nego li se porabi sve žigice jedne škatulje (1902., 2/3); po srednjoj cieni četiri bika, jednu škatulju naboja i šest šivaćih igala (1903., 14/5)

ŠKATULICA, imenica: *N jd. ž. r.* – ona škatulica (1900., 17/3)

ŠKATULJICA, imenica: *AL jd. i NG mn. ž. r.* – se samo na svojoj škatuljici zapale (1900., 11/7); četiri škatuljice (1900., 31/6); jednu škatuljicu (1900., 31/6); više od 16 škatuljica (1900., 31/6); u škatuljici (1903., 53/9); zrakom su namjesto neprijateljskih kruglja preletjele dvie škatuljice, jedna sa cigaretama a druga sa šibicama. (1914., 49/2)

ŠKEDA, imenica: *ALI jd. i N mn. ž. r.* – da svaki put preda na škedi ime zastupnika (1900., 74/1); one škede (1900., 74/1); Naše oružje je naša pravica i moramo je iskati i dobiti škedom u ruki. (1900., 84/1); škede iliti glasovnice (1900., 84/1); Zato pazi pomnjivo od koga primaš škedu (1900., 84/1); Ako onih imena nije na škedi, nemoj ju porabiti. (1900., 84/1)

ŠKOLJ, imenica: *L jd. m. r.* – koji su zaposleni na otoku (školju) (1910., 46/1)

ŠKONJURA, imenica: *3. l. jd. prezenta* – da će tobože doći biskup iz Trsta, da "škonjura" jednog pokojnika (1905., 17/2)

ŠKOVACE* (mlet.), imenica: *A mn. ž. r.* – Svaki neka dade čisto, ja neću škovaće. (1904., 36/3)

ŠKRIBAN, imenica: *D mn. m. r.* – Ova dva visoka priznanja najljepši su odgovor stanovitim škribanima u puljskom Jornaletu proti našem dičnom vitezu Niki (1911., 4/2)

ŠKRINJA, imenica: *NAL jd. i NL mn. ž. r.* – škrinje (1912., 32/4); u škrinji (1914., 29/4); u trostruku škrinju (1914., 33/2); iza čega se škrinja zatvori (1914., 33/2); Tu kositrenu škrinju zapečate kamerleng i papov kamornik a na to ju postave u još veću drvenu škrinju. (1914., 33/2); U toj trostrukoj škrinji postave pokojnika u izdubinu povrh vrata, koja su na desno koralne kapele. (1914., 33/2); leži nerabljeno u ormarima i škrinjama (1915., 18/3)

SKRINJA, imenica: *AL jd. i G mn. ž. r.* – Dok je on zatvarao kóer u skrinju (1902., 24/4); po skrinji (1902., 24/4); više skrinja nitroglicerine (1902., 61/3)

ŠKRINJICA, imenica: *AL jd. i N mn. ž. r.* – poštanske škrinjice (1900., 28/3); koli na pošti, toli na poštanskom vozu i na poštanskoj škrinjici (1900., 33/3); dobili smo naime škrinjicu za pisma (1900., 35/3); kad je jedno takvo pismo htio baciti u poštansku škrinjicu (1901., 1/3); u škrinjici za milodare (1902., 44/2)

ŠKROKATI, glagol: *3. l. jd. perfekta* – može, može i onako joj cvatu ruže - jer da ne može živit - dakle mu je škrokalo (1911., 12/4)

ŠKRUPOLOZAN, pridjev: *N jd. m. r.* – Tko zna, da li je bio tako škrupolozan u Unijama. (1911., 5/2)

ŠKVADRA, imenica: *NG jd. ž. r.* – u čast engleske škvadre (1900., 48/2); i ova škvadra je otišla iz Jadrana (1914., 37/2)

ŠKVER (mlet.), imenica: *GL jd. m. r.* – odpočinuo je na Leyovu škveru (1900., 51/3); porinuti će sa škvera (1902., 58/4); Taj parobrod bio je sagradjen na škveru (1904., 13/6); Te se kobne večeri spuštao u more trabakul "Istria" sa škvera prola Chiole. (1910., 32/2)

SKVER, imenica: *L jd. m. r.* – porinuti će u nedjelju na skveru sv. Marka kod Trsta nov (!) ladju (1900., 58/2)

ŠPAK, imenica: *N jd. m. r.* – na procjep (špak) (1901., 69/2)

ŠPALIR, imenica: *GAL jd. m. r.* – djevojčice u špaliru sipale su pred njih cvieće (1900., 41/2); sokolaši prave špalir uz lies (1905., 16/1); iza špalira postavili su se (1905., 16/1)

SPALIR, imenica: *N jd. m. r.* – barjacima kroz gusti spalir pučanstva (1902., 62/1)

ŠPANJOLET, imenica: *A jd. m. r.* – I pravo je svakomu, koji se proda bilo za španjolet, za zalogaj s m r d l j i v o g b a k a l a r a, za ž m u l j i ć f a t u r a n e r a k i j e (1901., 39/3)

ŠPEDITER, imenica: *N jd. m. r.* – špediter u Trstu (1900., 23/3)

ŠPIA, imenica: *N jd. ž. r.* – Talijanska uhoda (špia) (1901., 65/4)

ŠPIJUN, imenica: *N jd. i A mn. m. r.* – talijanski m a j o r - špijun (1901., 66/4); Njim je dosta slati špijune u crkvu (1903., 27/1)

ŠPIUN, imenica: *NDI jd. m. r.* – napram talijanskomu špiunu (1901., 65/4); sa talijanskim špiunom (1901., 65/4); dočim je možda onaj m a j o r - špiun (1901., 66/4)

SPIUN, imenica: *N mn. m. r.* – Talijanske uhode (spiuni) (1904., 31/3)

ŠPIJUNIRATI, glagol: *3. l. jd. prezenta* – izazivlje i demonstrira a najviše špijunira (1910., 32/2)

ŠPIUNATI, glagol: *1. l. mn. perfekta* i *1. l. mn. prezenta* – da smo "špiunali" (1901., 47/3); Mi ne špiunamo nikoga, samo hoćemo da junaci unapred kažu i otvoreno u koju svrhu drže koncerat. (1901., 47/3)

ŠPIJUNSTVO, imenica: *G jd. s. r.* – te je bio osudjen od c. kr. okružnog suda u Gorici radi špijunstva (1910., 35/1); Sve novine donesle su netočne vesti radi špijunstva (1910., 40/1)

ŠPUDAĆERA (mlet.), imenica: *A mn. ž. r.* – Matuljski odpadnik u svojoj zadnjoj "špudaćere" tako gadno napada (1902., 9/3)

ŠTAMPA, imenica: *NGAI jd. ž. r.* – putem javne štampe (1900., 12/4); štampa socijalističke stranke (1900., 23/2); Na 8 sata u večer je banket, kome prisustvuje tiskarstvo, štampa i ostali uzovnci pojedinih društava. (1900., 36/2) ; židovska štampa u Trstu (1901., 15/3); dočim ih nastoji njemačka štampa omalovažiti (1901., 31/1); govorom, štamptom ili u slikama (1901., 31/1); Štampa je slobodna (1901., 31/1); Nadalje red je, da Vam predstavim i častne zastupnike naše štampe, i to g. prof. Matka Mandića za "Našu Slogu"... (1901., 46/2); putem smradne štampe (1902., 3/3); ot talijanske štampe (1902., 6/1); Progon češke štampe (1909., 12/2); Kad se pojavila štampa, bijaše glagolski misal, štampan 1485. g. u Mljecima, najstarija štampana slavenska knjiga u opće. (1910., 9/1); obratio se je putem štampe (1910., 38/2); živom rieči i štamptom (1911., 18/3); Molimo na koncu onu hrvatsku i slovensku javnu štampu, koja nam ne će da pomaže, neka nam barem ne škodi. (1914., 16/1)

ŠTAMPAN, pridjev: *NI jd. i G mn. ž. r.*, *NGA jd. i G mn. m. r.*, *NL jd. s. r.* – ima jedna slika štampana (1900., 18/1); 15 štampanih araka (1900., 59/3); deset štampanih araka (1901., 6/3); štampani arak (1901., 30/3); s jednostavno štampanim razglednicama (1901., 65/4); to će doći kasnije u štampano izvješće (1902., 46/1); Kad se pojavila štampa, bijaše glagolski misal, štampan 1485. g. u Mljecima, najstarija štampana slavenska knjiga u opće. (1910., 9/1); kod čitanja glagolskoga štampanoga pisma (1910., 9/1); pisano ili štampano slovo (1911., 18/3); ni u štampane izvještaje (1914., 3/1); dvadeset i sedam štampanih stranica (1914., 40/2)

ŠTAMPANJE, imenica: *AI jd. s. r.* – mora se sredinom mjeseca srpnja početi sa štampanjem (1900., 27/4); dao se na štampanje biblije (1900., 38/2)

ŠTAMPARIJA, imenica: *GD jd. ž. r.* – ti se prituži kod štamparije na šišanskoj cesti (1900., 84/1); proti dvorskoj štampariji (1906., 2/1)

ŠTAMPARSKI, pridjev: *GA jd. ž. r. i N jd. m. r.* – remek-djelo štamarske umjetnosti (1900., 38/2); Dužnost nas veže da javno izpravimo tešku štamarsku pogrešku (1900., 86/5); štamarski ured (1901., 25/3)

ŠTAMPATI, glagol: *3. l. jd. futura prvoga, 3. l. jd. prezenta, 3. l. jd. (m., ž. i s. r.) i 3. l. mn. perfekta, infinitiv* – štamati će (1900., 27/4); da ga štamati u posebnom izdanju (1900., 29/1); je (...) štamati (1900., 29/1); da se uzmogne što prije izvješće za god. 1899. sastaviti i štamati (1900., 32/6); "Danica" za g. 1901. štamati je u 50.000 eksemplara. (1901., 21/3); što prije sastaviti i štamati (1901., 40/4); je štamati (1901., 58/2); je protuzakonito štamati (1903., 3/3); Odlučio sam štamati (1903., 10/3); Štamati su više proglasa, bezbroj pisama (1910., 8/2); Kasnije se štamati kod kuće na Rijeci i u Senju... (1910., 9/1); moralo se štamati malo misale latinskim slovima (1910., 9/1); medju drugim jezicima štamati i jezikom starim hrvatskim (1915., 7/3)

ŠTAMPILJ, imenica: *I jd. i A mn. m. r.* – izdavaju se marke jednake vrijednote, providjene štampljom štedionice (1903., 8/4); Štamplje iz kaučuka izradjuje... (1905., 20/6)

ŠTANCIJA, imenica: *G mn. ž. r.* – stotine izbornika iz onog i susjednih sela, selacija, štamcija itd. (1911., 24/3)

STANCIJA, imenica: *G jd. ž. r.* – postaviti će kamora (...) siora Kvirina Fabbro, koji da će radi svoje štamcije imati najviše uspjeha (1914., 9/2)

ŠTONATO, pridjev: *N jd. m. r.* – Tako se je i neki dan izlegao jedan pravi organeto štonato. (1911., 8/2)

ŠTORIA, imenica: *N jd. ž. r.* – Štorija o njegovom izdajstvu je poznata. (1901., 92/4)

ŠTORIJA, imenica: *GA mn. ž. r.* – poslie raznih štorija (1900., 17/3); navadja one "štorije", što se jih je do gnjušanja čitalo (1902., 25/2)

STORIJA, imenica: *A jd. ž. r.* – Za sada pustiti ćemo onu liepu storiju (1901., 24/2)

ŠTRACA (mlet.), imenica: *AL jd. ž. r.* – izmišljajuć i pišuć stvari nečuvene u onoj nečistoj i bogumrzkoj štraci iz Matulja (1901., 58/2); koji onu štracu primaju i ju razpačavaju (1901., 58/2)

ŠTRACAR (mlet.), imenica: *A jd. m. r.* – Putem izmedju zvedljivih ljudi nabasao g. komisar na štracaru, koji mu onako u svojem štracarsko m dostojanstvu dovikne (1901., 51/1)

ŠTRACARSKI (mlet.), pridjev: *L jd. s. r.* – Putem izmedju zvedljivih ljudi nabasao g. komisar na štracaru, koji mu onako u svojem štracarsko m dostojanstvu dovikne (1901., 51/1)

ŠTRIGA, imenica: *N jd. i N mn. ž. r.* – Oni su strijeljali tobože u vještice iliti štrige (1900., 11/6); poznata "štriga" (1904., 27/3); kao da su ga štrige odnesle (1910., 42/3)

ŠTRUMENAT, imenica: *N jd. m. r.* – idemo svi jedino našem notaru, koji će nam svaki "štrumenat" sastaviti u našem hrvatskom jeziku (1911., 21/2)

ŠTUK, imenica: *G jd. m. r.* – već 4 godine stoje tamo stari zidovi, bez krova, bez štuka, bez poda (1900., 83/3)

ŠUFIT, imenica: *L jd. m. r.* – u godini stiji radi pogibelji par mjeseci na "šufitu" (1911., 6/2); našao negdje na "šufitu" (1914., 16/5)

ŠUVAR, imenica: *N jd. m. r.* – kao na primjer pluto (šugar) (1901., 51/4)

T

TABAK, imenica: *G jd. m. r.* – izlicitirani paket tabaka (1900., 88/5)

TABAKARNA, imenica: *L jd. i A mn. ž. r.* – šta išćete u tabakarni sa onim sbaracini na večer (1900., 36/3); Svrćajte se u tabakarne i dućane naše (1901., 63/4)

TABLA, imenica: *GA jd. i ND mn. ž. r.* – hrvatske table (1900., 15/3); proti dvojezičnim tablam (1901., 8/3); na dvojezičnu tablu (1910., 13/1); Dosta su Talijani razbili i zamazali naših tabla (1910., 29/2); Table su postavljene (1911., 8/1); donieli skinutu tablu (1911., 14/2)

TABELA, imenica: *N mn. ž. r.* – tabele, na kojima stoje debelim slovima (1911., 8/1)

TALIJANAŠ, imenica: *NG mn. m. r.* – Talijanaši (1903., 22/5); pazinski talijanaši (1904., 32/4); od strane pazinskih talijanaša (1904., 32/4); dvojica Talijanaša (1904., 41/4); Lošinjski Talijanaši pogorili! (1906., 47/2)

TALIJANSKO-IREDENTAŠKI, pridjev: *N jd. m. r.* – talijansko-iredentaški Bodul Mate (1904., 37/2)

TALIJANSKO-IREDENTSKI, pridjev: *N jd. ž. r.* – talijansko-iredentska društva (1910., 36/3)

TALIJANSKO-IREDENTISTIČKI, pridjev: *I jd. ž. r.* – sa gospodujućom talijansko-iredentističkom strankom (1901., 28/5)

TALIJANSKO-IRREDENTISTIČNI, pridjev: *A jd. ž. r.* – za listinu talijanske-irredentistične kamorre (1905., 3/4)

TAMBAŠKATI, glagol: *3. l. mn. prezenta* – Kad se isti nastane u Puli nakon 3-4 mjeseca već tambaškaju ili "beštimaju" po talijanski (1910., 51/2)

TARACANJE, imenica: *N jd. s. r.* – Tim novcem urediti će se mnogi gradski poslovi kano taracanje, vodovod, utvrda savske obale, kanalizacija (1900., 9/2)

TARACATI, glagol: *3. l. mn. perfekta* – Tri su takova puta taracana drvetom. (1900., 22/2)

TARANTELLA, imenica: *G jd. ž. r.* – Trebalo je samo vidjeti kako je lijepo prikazala duševnu bolu "Nori" u drugom činu prigodom tarantelle. (1910., 15/2)

TARIFA, imenica: *GDA jd. i GA mn. ž. r.* – 50 postotaka popusta od obične tarife (1901., 4/3); da se ima promjeniti carinske tarife (1901., 83/2); sniženje nutarnjih prenosnih tarifa (1902., 5/4); predložio je nedavno novu, dvojaku carinsku tarifu (1902., 17/4); Po dosadanjoj, jednovitoj tarifi (1902., 17/4)

TARIFALAN, pridjev: *N jd. i A mn. ž. r.* – tarifalna borba (1901., 88/4); da bi vlada odmah izdala tarifalne odredbe (1915., 6/2)

TAROK, imenica: *G jd. m. r.* – kartaši taroka (1900., 11/4)

TAVOLAR, imenica: *N mn. m. r.* – da se imaju u Istri učiniti novi zemljišnici (ili tavolari) (1901., 51/1)

TEMPO, imenica: *I jd. m. r.* – ako bi se išlo tempom kao i do sad (1902., 49/2)

TENOR, imenica: *NGA jd. m. r.* – onaj tenor (1900., 11/3); Tenor gosp. B. D u b r o v i ć, koji ujedno i svirao). (1900., 81/2); pomanjkanje dobroga tenora prvoga (1902., 1/3); Grgin posjeduje ugodan tenor (1903., 2/2); operni tenor (1903., 6/10); g. Stihović (tenor) (1913., 26/3); dvopjev za tenor i bariton (1914., 5/1)

TERAN, imenica: *G jd. m. r.* – imadu još naši kmetovi mnogo vina bieloga i crnoga (terana) (1902., 33/4); da se za uvijek okanimo terana (1902., 49/5)

TERNO, imenica: *NAI jd. m. r.* – Sada imate liepi terno, da igrate na lutriju (1900., 53/3); ... da ćete dobit terno! (1900., 53/3); Kad su naši dočuli, da je podeštati sa spomenutim bodulskim ternom u Sugarovoj krčmi, te da s nekim zavedenicima nešto komplotira, sakupiše se u drugoj sobi iste krčme (1900., 85/2); da je netko dobio na maloj lutriji zgoditak ili terno (1901., 29/3)

TIMBRO (TIMBAR*), imenica: *I jd. m. r.* – da se služi pečatom ili "timbrom" (1904., 2/2)

TIROLSKI, pridjev (kretik, Tirol): *G jd i G mn. m. r., G jd. ž. r.* – glasilo tirolskih Talijana (1900., 64/3); sastanci pouzdanika klerikalne tirolske stranke (1900., 70/2); Iz tirolskoga grada (1904., 31/3)

TOMBOLA, imenica: *NGAI jd. i N mn. ž. r.* – igranjem tombole (1901., 11/3); prvu zabavu sa pjevanje, deklamacijom, šalivimi prizori, tombolom i plesom (1901., 20/6); koji podariše

predmete za tombolu (1901., 71/3); šaloigra i tombola (1902., 50/3); tombola (1906., 52/1); za tombolu (1909., 8/2); razne šale i obilne gastronomske tombole (1910., 9/2); Gospodjice već su počele sa sakupljanjem darova za Tombolu (1910., 25/1); Biti će takodjer i tombola sa više raznovrstnih zgoditaka, srećolov, šaljiva pošta, i - nagrada ljepote. (1910., 26/1); Skupociena tombola (1911., 5/2); Tombola u dobrotvorne svrhe (1914., 48/2); Prihod prve tombole bijaše namijenjen samoj "Družbi" (1914., 48/2)

TOMBULA, imenica: *NGLI jd. ž. r.* – sakupio na tombuli (1901., 102/4); zabavu sa tombolom (1902., 2/2); Poslie tombule (1902., 2/2); priredjuje za nedjelju dne 8. junija zabavu sa pjevanjem, veseloigrom, deklamacijom i tombulom (1902., 42/3); Živahno se pak igrala tombula (1902., 46/4); tombulom (1914., 16/2)

TONELATA, imenica: *GA mn. ž. r.* – 8090 bačava (tonelata) (1901., 39/1); 21.000 bačava (tonelata) (1901., 43/3); Brutto registra čini 6500 tonelata, a može nositi 10.000 tonelata robe (1901., 80/3); 466 brodova sa 40.509 tonelata težine robe (1902., 11/4); najvećim teretom 2 tonelate (1914., 1/2)

TONELADA, imenica: *G mn. ž. r.* – 19.500 bačava (tonelad) (1902., 58/4)

TORPEDINIERA, imenica: *A mn. ž. r.* – pristanište za torpediniere (1905., 19/4)

TOSKANSKI, pridjev (ktetik, Toskana, *Toscana*): *G jd. m. r.* – iz obitelji nadvojvode toskanskoga (1903., 7/3)

TOŠKANSKI, pridjev (ktetik): *N jd. ž. r.* – toškanska krv (1901., 19/3)

TOSKANŠTINA, imenica: *I jd. ž. r.* – on (?) biranom toskanštinom pita (1905., 34/5)

TOVAJOL, imenica: *A jd. m. r.* – ali zato nije nam trebalo imati sobom "pirun, pošadu i tovajol" (1910., 35/3)

TRABAKUL, imenica: *NGL jd. i G mn. m. r.* – na trabakulu "Pelegrino" (1900., 3/3); talijanski trabakul "Nettuno" (1900., 58/3); prelomio je jarbol i jedra na trabakulu (1900., 58/3); da je nasilno napao maloga od trabakule "S. Antonio" kad je ovaj hodio na Unije nešto kupovat (1900., 72/2); sa najvišega jarbola trabakula (1902., 62/1); talijanski trabakul (1903., 28/3); Prebačen trabakul (1905., 38/3); mjesto samo kao obnovljeno i veselo sa liepim zgradama, palačama i villama, sa preko 50 trabakula i bracara, preko 100 manjih ladja (1910., 23/2)

TRAFIČKI, pridjev: *G mn. m. r.* – Najviše se je tražilo i trošilo običnih trafičkih smotaka (1901., 42/4)

TRAFIKA, imenica: *NGA jd. i L mn. ž. r.* – Žigice družbe Sv. Cirila i Metoda prodaje u Cresu trafika g. Dužman. (1900., 26/3); Te nove vrsti smotaka prodavati će se u trafikah (1900., 73/3); Otvorenje trafike (1909., 23/4); sin nekog Jagodnika, što ima trafiku na "Ponte" (1910., 51/2); će se prodavat u svim trafikama (1911., 18/1)

TRAFIKANT, imenica: *AL jd. i NG mn. m. r.* – proti poznatom trafikantu (1900., 36/3); da se zauzmu oko trgovaca ili trafikanta (1905., 8/5); da se sakupe i nadju kojeg trafikanta ili trgovca (1911., 18/1); Svemu tomu će se pak izbjeći time, da trafikanti ne drže na stolu ni cigara ni cigareta (1915., 7/3)

TRAMUNTANA, imenica: *AL jd. ž. r.* – i 3 podobćine na sjeveru ili kako mi kažemo na t r a m u n t a n i (1901., 55/2); Drugo ako čovjek u isto doba boluje na jugu i na tramunatani, liečnik nemože u isto doba biti tamo i amo. (1901., 55/2); na tramuntanu (1901., 56/2); dieli nas grad Cres na 2 polovine, naime na j u g o i t r a m u n t a n u (1901., 56/2)

TRAMUNTANA, imenica: *G jd. ž. r.* – S trmuntane Cresa (1906., 49/3)

TRAMVIJER, imenica: *G mn. m. r.* – Štrajk tramvijera prestao (1911., 13/2)

TRENO, imenica: *I jd. m. r.* – Morali smo se pomaknuti s trenom, jer smo bili na izloženom mjestu. (1915., 2/2)

TRENTINAC (etnik, *Trento*): *N jd. m. r.* – njeki Trentinac, koji da ne r a z u m i j e n i r i e č i n a š e g j e z i k a (1903., 18/3)

TREŠETE, imenica: *N jd. m. r.* – malo koncerta uz glasovir i gusle, pjevanja, plesanja, a nije izostao ni "trešete" (1910., 47/1)

TRGET, imenica: *N jd. m. r.* – unesrećena brodica ili "trget" Sveta Marina (1900., 12/4); Dne 1. t. mj. odputila se je iz riečke luke obična prevozna ladja (trget) put Omišlja na otoku Krku. (1901., 89/4)

TRIDENTINSKI, pridjev (ktetik): *N jd. m. r.* – je propisao neki tridentinski crkveni sabor (1902., 40/1)

TRICOLOR, imenica: *G mn. m. r.* – da je primio i pun kasun tricolori (1911., 12/4)

TRIFOJ*, imenica: *G jd. m. r.* – Listići sa našeg "trifoja" otpadaju jedan za drugim. (1905., 7/4)

TRIKOLORNI, pridjev: *N jd. m. r.* – Kamo su sakrili pripravljeni trikolorni (talijanski barjak) balon (1910., 35/3)

TRIO, imenica: *N jd. m. r.* – trio za gusle cello i glasovir (1914., 5/1)

TROMBA, imenica: *L. jd. ž. r.* – On je ostao u "t r o m b i", kako bi rekli naši talijanaši, i to će mu služiti na ravnanje. (1901., 97/3)

TROMBON, imenica: *N mn. m. r.* – sve tiho, polako upadaju horni, tromboni, korneta i drugi puhaći instrumenti (1915., 8/3)

U

UNGAREZ, imenica (etnik): *N mn. m. r.* – riečki Ungarezi (1900., 6/3)

UNGAREZKO-IRREDENTSKI, pridjev: *D mn. m. r.* – jer se isti protivi "ungarezko-irredentskim" težnjam (1903., 7/1)

UNGARO-IREDENTIST, imenica: *N mn. m. r.* – riečki ungaro-iredentisti (1910., 37/2)

UŽURAJ, imenica: *G mn. m. r.* – ako bi naša posujilnica propala, (...) opet ćete u ruke u ž u r a j a (1906., 6/3)

V

VALA, imenica: *A mn. ž. r.* – gospoda zatvaraju svoje v a l e tako, da siromah nezna kud ni kamo s blagom (1904., 4/2)

VALUTA, imenica: *L jd. i G mn. ž. r.* – kupnja i prodaja svih vrsti renta, državnih papira, založnih pisama, srećaka, novaca, valuta (1900., 75/4); naznačiti u valuti franaka (1915., 9/3)

VAPORIĆ, imenica: *G mn. m. r.* - Jedan par kukavih "vaporića" polazilo je nekoliko vremena medju Cresom, Lovranom, Riekom i Plominom (1904., 2/3)

VEGLION, imenica: *L mn. m. r.* – na raznim "veglioni"-ma u kazalištu (1914., 2/2)

VENDETTA, imenica: *N jd. ž. r.* – Niemci označuju njihovo glasovanje kao "vendetta", osveta. (1902., 25/3)

VENECIJANSKI, pridjev (kretik od Venecija, *Venezia*): *N mn. ž. r.* – plovile venecijanske galiije (1902., 65/1)

VIGLIACCO, imenica: *NV mn. m. r.* – da je nazvao taj talijanski uzor-svećenik državne činovnike "villani (prostaci) i "vigliacchi" (kukavicami) (1902., 28/3); V i g l i a c c h i! (1904., 27/3)

VIGLIACO, imenica: *V jd. m. r.* – doviknuo je "v i g l i a c o"! (1904., 27/2)

VILA, imenica: *N jd. ž. r.* – za vrijeme oluje udari grom u dvorac (vila) Spazzapan (1903., 21/5)

VILLA, imenica: *NG jd. i NI mn. ž. r.* – upravitelj "Ville Ambrosini" (1902., 61/3); diže se villa do ville (1905., 48/2); mjesto samo kao obnovljeno i veselo sa liepim zgradama, palačama i villama, sa preko 50 trabakula i bracara, preko 100 manjih ladja (1910., 23/2); u Opatiji Villa "Teuta" (1911., 8/2)

VILAN, imenica: *NG mn. m. r.* – Vjerujemo, da bi naša gospoda još i sada htjela gospodariti čitavom otoku, ali i v i l a n i znadu kadgod otvoriti oči (1901., 84/2); ima do naših vilana bar toliko obzira (1903., 17/3)

VILLAN*, imenica: *N mn. m. r.* – da je nazvao taj talijanski uzor-svećenik državne činovnike "v i l l a n i (prostaci) i "v i g l i a c c h i" (kukavicami) (1902., 28/3)

VIOLA, imenica: *NG jd. ž. r.* – U borbi velike množine gudačkoga, koja se je vodila u 17. vijeku upravo za opstanak, pobjediše napokon četiri vrsti istih, i to basviola i viola da gamba, koje su prešle u moderni oršestar u svojstvu kontrabasa i violoncela (krupnih guda i guda), te u viola da braccio i diskant-violu, koje nam se danas prikazuju pod imenom viola ili violin (krupne gusle i gusle). (1910., 7/2); kontrapunktično variranje flaute, klarinete i virole (1915., 8/3)

VIOLA DA BRACCIO, imenica: *N jd. ž. r.* – U borbi velike množine gudačkoga, koja se je vodila u 17. vijeku upravo za opstanak, pobjediše napokon četiri vrsti istih, i to basviola i viola da gamba, koje su prešle u moderni oršestar u svojstvu kontrabasa i violoncela (krupnih guda i guda), te u viola da braccio i diskant-violu, koje nam se danas prikazuju pod imenom viola ili violin (krupne gusle i gusle). (1910., 7/2)

VIOLA DA GAMBA, imenica: *N jd. ž. r.* – U borbi velike množine gudačkoga, koja se je vodila u 17. vijeku upravo za opstanak, pobjediše napokon četiri vrsti istih, i to basviola i viola da gamba, koje su prešle u moderni oršestar u svojstvu kontrabasa i violoncela (krupnih guda i guda), te u viola da braccio i diskant-violu, koje nam se danas prikazuju pod imenom viola ili violin (krupne gusle i gusle). (1910., 7/2)

VIOLIN, imenica: *NL jd. m. r.* – U borbi velike množine gudačkoga, koja se je vodila u 17. vijeku upravo za opstanak, pobjediše napokon četiri vrsti istih, i to basviola i viola da gamba, koje su prešle u moderni oršestar u svojstvu kontrabasa i violoncela (krupnih guda i guda), te u viola da braccio i diskant-violu, koje nam se danas prikazuju pod imenom viola ili violin (krupne gusle i gusle). (1910., 7/2); Iva Alaić-Alačević na violinu (1910., 27/2); violin-duett sa pratnjom glasovira (1914., 9/3)

VIOLINA, imenica: *L jd. i NG mn. ž. r.* – Njekoliko komada na violini (1902., 22/4); kontrapunktično igraju violine prve sa drugom iz kojeg prelazi u jaki forte (1915., 8/3); melodija prvih violina (1915., 8/3)

VIOLINIST, imenica: *N jd. m. r.* – slavni češki violinist (1900., 27/2)

VIOLINISTA, imenica: *GDA jd. m. r.* – Radi napadaja na violinistu Kubelika u Linou (1904., 12/2); To se je dogodilo violinisti (1904., 12/2); Tko ne pozna ime glasovitog violiniste Krežme? (1910., 7/3)

VIOLONCELLISTA, imenica: *D jd. m. r.* – Brod na Savi darovao je Hrvatskoj violoncellistu, da mu nije lahko naći para (1910., 7/3)

VIOLONCELO, imenica: *NALI jd. m. r.* – Josip Stano, virtuoz na violoncelu (1910., 7/2); U borbi velike množine gudačjaka, koja se je vodila u 17. vieku upravo za opstanak, pobjediše napokon četiri vrsti istih, i to basviola i viola da gamba, koje su prešle u moderni oršestar u svojstvu kontrabasa i violoncela (krupnih guda i guda), te u viola da braccio i diskant-viola, koje nam se danas prikazuju pod imenom viola ili violin (krupne gusle i gusle). (1910., 7/2); Violoncelo je osobito prikladan kao nastroj za melodiju. (1910., 7/3); sa violoncelom (1910., 7/3)

VIOLONCELLO, imenica: *N jd. m. r.* – Violoncello mu odgovara iz debelih struna (1910., 7/3)

VIRTUOZ, imenica: *NG jd. m. r.* – virtuoz na violini (1902., 22/4); sudjelovanje hrvatskog virtuoza na Cello g. Josipa Stane (1910., 6/3); Josip Stano, virtuoz na violoncelu (1910., 7/2); tenor Josip Rijavec iz Gorice i virtuoz na glasoviru Anton Trost (1914., 20/2); kao najboljeg virtuoza (1914., 20/2)

VITORIJA, imenica: *N jd. ž. r.* – da je njihova "vitorija šikura" (1902., 23/2)

VIVA, uzvik: *indekl.* - vičuć: Viva Vittoria! izpred gradske viećnice (1902., 14/2); vikati: "Viva l'Italia!" (1902., 34/3); kričali neprestano: Viva! (1904., 38/3); s napisom: Viva l' Italia! (1906., 18/3)

VOLTA, imenica: *I mn. ž. r.* – Što je bilo sa onim svodovima (volti), koji su bili popadali ili popucali? (1911., 11/2)

VOTACIJONI, imenica: *N mn. m. r.* – izbori (votacijoni) (1914., 11/4)

VOTACIONI, imenica: *A mn. m. r.* – da ti daju pozov aliti invit za votacione (1900., 84/1)

VOTIRATI, glagol: *3. l. jd. prezenta* – votira i daruje (1900., 11/4)

VOTO, imenica: *I jd. i N mn. m. r.* – priglasio je minoritetnim votom za svoje predloge (1902., 19/1); kad prodju voti (1914., 15/3)

VULKAN, imenica: *N mn. m. r.* – (*naslov*) Vulkani (1911., 19/2)

Z

ZABEŠTIMATI, glagol: *1. l. mn. prezenta* – ali da nam se silom nameće molitva u tuđem jeziku, koga ne razumijemo a po tom i neznamo što molimo a možda kadkad i "zabeštiamo" (1910., 12/5)

ZAFRIGATI, glagol: *3. l. jd. i 3. l. mn. perfekta* – Od zadnjeg popisa do danas z a f r i g a l a s u nam ih toliko naša gospoda (1901., 79/2); Mi neznamo pravo, što je Talijanom z a f r i g a o, da ga više nemare. (1902., 61/3)

ZAKANTATI, glagol: *3. l. mn. prezenta* – Neka mu zakantaju na vratima njegovu dragu pjesmu (1914., 10/2)

ZITELLONA, imenica: *D mn. ž. r.* – preporučam tim "zitellonam", ako ne razumiju hrvatski, nek idu odkuda su došle (1902., 33/3)

Ž

ŽALFIJA, imenica: *N jd. ž. r.* – lišća od salvije (*Salvia officinalis*) - naš hrvatski narod veli žalfija (1902., 49/8)

ŽARDINJERA, imenica: *N jd. ž. r.* – Tko se želi voziti, valja da se prijavi jednom od braće odbornika. Jer će žardinjera samo za one biti koji se predbroje. (1903., 26/2)

ŽENA - KAPRAL, imenica: *N jd. m. r.* – Žena - kapral sa bojnog polja (1914., 43/2)

ŽIDOVSKO-IREIDENTISTIČKI, pridjev: *N jd. ž. r.* – Židovsko-iredentistička bezobraznost (1902., 19/2)

ŽIDOVSKO-IRREDENTSKI, pridjev: *D mn. m. r.* – tresu se židovsko-irredentskim listovom Trsta i u obće Primorja (1902., 17/3)

ŽIRAFIJA, imenica: *A jd. i N mn. ž. r.* – jednu žirafu (1914., 8/2); žirafe (28/2)

ŽIRO RAČUN, imenica: *N mn. m. r.* – žiro račun (1914., 1/6)

GIROKONTO, imenica: *A jd. m. r.* – primanje novčanih uložaka na uložne knjižice, na tekući račun, i na girokonto (1900., 75/4)

ŽURNADA, imenica: *A jd. i A mn. ž. r.* – Žurnadu su doduše storili, ali opravili nisu ništa! (1900., 83/3); ako tebi daju žurnadu, zato radiš, ako ti privole za kakovu ličencu, zato plaćaš (1900., 84/1); da su dobili dobre žurnade (1901., 3/5); kad bi bili znali, da neće dobiti "Žurnadu" i jesti i piti... (1901., 98/2)

9.1. Popis frazema i kolokacija

U nastavku donosimo popis frazema²¹ i kolokacija²² koji ukazuju na hrvatsko-talijanske jezične dodire. Drugim riječima, radi se o leksičkim jedinicama od više riječi, a neki čak smatraju da je nemoguće uspostaviti "oštru granicu između nevezanih i vezanih kombinacija." (Zgusta 1991: 149) Mi smo nastojali navesti reprezentativne primjere iz korpusa. Pojedini su djelomično prevedeni i(li) prilagođeni, a kod drugih uopće nema promjene.

A PROPOSITO: A proposito. Stanić, Bolmarčić i još neki bili su na Malu Sveticu u Šišanu (1904., 37/2)

A SOLO: Čuli smo tenora Camarottu i baritona Vulakovića a solo (1902., 62/1)

ALLA DESTRA: kad imade "alla destra" koju ljepušastu gradsku sinjorinu (1914., 6/2)

AQUA IN BOCCA: ako nije "aqua in bocca" da se nemora izjavljati o drugih pitanjih (1904., 4/1)

ASILO INFANTILE: prostorije za "asilo infantile" (1905., 4/4)

BON ŽORNO: nije dužan govoriti "bon žorno" (1904., 9/3)

CASSA RURALE: poviest naše seoske blagajne (cassa rurale) (1902., 9/3); nema nikakve tražbine prama Cassa Rurale (1902., 9/3)

CAVALIER D'INDUSTRIA: pronio se komšilukom glas da je bio aretiran poznati "cavallier d'industria" (1911., 9/2);

CAVALIERE SENZA CAVALL: šior podešta, detto "cavaliere senza cavallo" (1903., 4/3)

COLPO DI GRAZIA: "Colpo di grazia" Hrvatom porečkoga kotara (1902., 22/1)

---

²¹ Osnovna je odlika frazema ili frazeološke sveze promjena odnosno gubitak značenja svih ili nekih sastavnica pa značenje cjeline ne proistječe iz značenja pojedinih sastavnica. (Menac 2007: 9)

²² Značenje se kolokacije može definirati kao "sintagmatska relacija između riječi koje se supojavljaju u sintagmi na temelju svoje uobičajenosti". (Stojić – Murica 2010: 113)

CON RISPETTO PARLANDO: Čini se da i on u društvu sa nekojim paroni di barca, prima Asina, con rispetto parlando. (1911., 12/4)

DETTO, FATTO: Detto, fatto, mene su izabrali načelnikom (1904., 18/3)

DI GRAZIA: Di grazia, šijor "Piccolo", je li pak častno i pošteno imenovati talianske učitelje i učiteljice za hrvatsku i slovensku djecu Istre? (1902., 7/3)

DOBITI "KOPE": najzada dobio "kope", premda je sam naveo svjedoke (1910., 8/3)

DUŠE OD PURGATORIJA: skuplja po selu četiri puta na godinu kukuruz, pšenicu i novac za "duše od purgatoria" ! (1910., 25/2)

E BAŠTA: Nane Gobo, poštar, onaj debeli "ricevitor" i svetioničar Maran e bašta (1910., 8/3)

E BASTA: Radi se o Talijanima, e basta! (1903., 5/2)

E COMPANIA BELLA: Takovim receptom se služi pop Fulin e compagnia bella. (1902., 29/3); Lolić e compagnia bella (1902., 64/3); Marchi e compagnia bella (1903., 15/3)

E COMP. BELLA: dr. Ghersa e comp. bella (1910., 8/3)

I COMPAGNIA: Ali Zanetti i compagnia pravo kažu : ako nećete talijanski, što dolazite k nama u crkvu ? (1903., 14/1)

I COMP. BELLA: Jeli tako g. Rovisu i Comp. bella? (1903., 28/2)

LIPA KUMPANIJA: Tri glave ove "lipa kumpanije" su i članovi konsumnog društva u Premanturi (1905., 6/3); sva ta lipa kumpanija (1905., 6/3); i lipa kumpanije (1905., 19/3)

FIGLIE DI MARIA: pobožno pjevanje još pobožnijih "figlie di Maria"; pod liepim imenom "kćerka Marijinih" (1902., 52/3)

GENTE PRIVILEGIATA: Ala mi je nježnih živaca ova "gente privilegiata"! (1903., 21/3); dali hotimice ili nehotimice ne ćemo iztraživati, drži Talijane za "g e n t e p r i v i l e g i a t a" (1903., 23/2)

GRACIJA BOŽJA: jer bi zaista vrijedilo vidjeti svu onu "graciju božju" (1914., 2/2)

IN FUMO DEI MACCARONI: poći će in fumo dei macaroni (1910., 9/3)

IN MALORA: pjevat ćemo - ha - ha in malora že anda (1911., 12/4)

GRASSI BORGHESI: Što nisu kadri "grassi borghesi", to znaju izvesti bolje puljski socijalisti. (1903., 19/3)

GRAVE SCIAGURA: A koja je ta grozomorna "grave sciagura"? (1903., 21/3)

IN TERZA: držati misu "in terza" (1905., 20/3)

KARTA BIANKA: kako (?) se čini ima "karta bianca" (1903., 13/5)

LUPEŽI "D'OCCASIONE": nepoznati lupeži "d'occasione" (1914., 13/3)

ODPRATITI "COI FISCHI": odpraćeni "coi fischi" (1902., 47/3)

ORDINE DEL GIORNO: Vidili smo ordine del giorno za sjednicu občinskog odbora. (1905., 2/4)

ORDINE DEL JORNO: Jedan nagrdi sa ordini del jorno, a drugi sa ovakvim napisi u tuđem jeziku. (1905., 2/4)

PER BACCO: Vojnik per bacco! (1911., 4/2)

PRESSO POCO: presso poco (1911., 8/2)

PROĆI LIŠO: U Poreču prošla je lišo, al nije u Trstu. (1900., 7/2); koj će po svojoj prilici proći "lišo" (1904., 1/2)

PUNTO FRANCO: skladište u slobodnoj luci (Punto franco) (1902., 33/4)

PURO SANGUE: naša braća "puro sangue" (1911., 6/2)

SETTE BANDIERE: To je roba, to, za "nepriistranog" od "sette bandiere". (1911., 7/3); kao čovjeka od "sette bandiere" (1911., 23/3)

TEMPI PASSATI: Tempi passati šjor Salato! (1910., 8/3)

ULTIMO FANGO: ultimo fango (1911., 8/2)

TESTA DI DINDIO (1911., 25/2)

TUTTI FRUTTI: Tutti frutti iz Liburnije! (1903., 3/2); Tutti frutti iz Buzeta (1906., 6/3)

VOTO DI MINORANZA: ako hoće, može učiniti i u odboru "glas manjine" ("voto di minoranza") (1902., 50/2)

ZAGLAVAK

Na kraju rječnika talijanizama i(li) mletacizama potvrđenih u korpusu te frazema i kolokacija možemo zaključiti da se neke primljenice pojavljuju vrlo često i redovito, dok ima i onih koje su potvrđene samo jedanput. Svakako možemo primijetiti da su pojedina semantička polja više zastupljena od drugih. U dosadašnjim istraživanjima talijanizmi najčešće pripadaju sljedećim semantičkim poljima: umjetnost, jela i pića, pomorstvo, bankarstvo (pr. Sočanac, Jernej), dok su mletacizmi danas (prema Muljačiću) najvećim dijelom regionalizmi. (Turk 2013: 138) S obzirom na materijal koji smo dobili u istraživanju, 1160 natuknica, od čega je 199 kompromisnih replika, i u *Našoj slogi* se najčešća semantička polja podudaraju, mogli bismo još

samo dodati administrativno polje te množstvo pejorativnih termina za Talijane, što i ne čudi s obzirom na to da je talijanski jezik bio jezik uprave.

10. JEZIČNO-PRAVOPIISNA ANALIZA NAŠE SLOGE

Za analizu jezika uzeli smo u obzir sve tekstove *Naše sloge* pisane hrvatskim jezikom, s izuzetkom priloga pisanih nekim mjesnim govorima (primjerice *Franina i Jurina* te pokoje pismo) i književnoumjetničkih crtica. Analizirat će se pravopisne i jezične osobitosti pa oprimjeriti te usporediti s tada propisanim normativnim rješenjima. S obzirom na to da se radi o analizi korpusa, pojedina pravila i(li) promjene – koje su se ukazale irelevantne ili im nismo našli potvrde – neće biti obuhvaćena. Primjerice, vidljivo je da se na pisanje velikoga i maloga početnoga slova u korpusu uglavnom nije marilo (osim u pisanju imena ljudi i mjesta, a to nije pravopisno problematično) pa se i u jednome tekstu moglo pronaći različite inačice – stoga ovo pravopisno pravilo nismo posebno obrađivali.

Krajem devetnaestoga i početkom dvadesetoga stoljeća za hrvatski su jezični standard najznačajniji hrvatski vukovci i njihovo djelovanje. Osim značaja njihovih normativnih knjiga, poput Brozova *Hrvatskoga pravopisa*, Maretićeve *Gramatike i stilistike hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Broz-Ivekovićeve *Rječnika hrvatskoga jezika*, i drugih djela, njihov je značaj povećan i time što su bili "na svim važnijim mjestima s kojih se moglo usmjeravati normiranje hrvatskoga jezika i na nj izravno utjecati: u Akademiji, u politici, na sveučilištu, dijelom i u Matici hrvatskoj." (Samardžija 2006: 61) S druge pak strane, Istra je bila ponešto izdvojena iz svega te ćemo analizom konkretnih primjera pokušati uvidjeti koliko je u praktičnome smislu pratila ili zaostajala²³ u procesu standardizacije te je li bilo utjecaja i drugih filoloških škola.

10.1. Pravopisna razina analize *Naše sloge*

10.1.1. Slovopis

Za početak će se navesti neke specifičnosti slovopisa istraživanoga korpusa. Na početku dvadesetoga stoljeća slovopis je već prošao razne faze i preinake, na čelu s Gajevim rješenjima, te je uglavnom bio onakav kakav je i danas, fonemski, jedan grafem za jedan fonem (Badurina 1996: 28). Međutim, da u praksi nije još uvijek bilo onako kako je bilo propisano, svjedoče nam sljedeći primjeri.

---

²³ Dalibor Brozović govori o svojevsnj *razvojnoj retardaciji* za istarski jezični standard u odnosu na ostatak Hrvatske upravo zbog talijanskoga pritiska. (Brozović 1970: 134)

10.1.1.1. Slovopisna rješenja za grafem *đ*

Kolebanja se najviše odnose na današnji grafem *đ*, iako je već od Brozova *Hrvatskoga pravopisa* propisan, (Broz, 1892: 16 – 17; 1893: 18) osobito zbog razlikovanja dvoslovne skupine *dj*, kao u primjerima *djevojka*, *vidjeti*, *gdje*. (Broz – Boranić, 1906: 17) U korpusu je osvjedočeno nekoliko rješenja za ovaj fonem, no nijedan grafem *đ*. U *Našoj slogi* je uglavnom pisan dvoslovom *dj*: *djakonat* (1900., 2/2), *vodjene* (1900., 5/1), *dozlogrdjeno* (1900., 5/2), *kradja* (1900., 10/3) (1901., 50/3), *priređivanje* (1900., 11/10), *rodjendan* (1900., 52/1) (1908., 34/3), *u Djakovu* (1900., 58/1) (1905., 15/1), *medjunarodne* (1900., 74/3), *medjutim*, *svadja* (1901., 3/2), *novorodjeni* (1901., 3/6), *medju* (1901., 5/2, 58/1) (1903., 42/2) (1906., 10/2) (1907., 3/3) (1913., 42/1) (1915., 2/3), *izmedju* (1901., 5/2) (1906., 7/4) (1908., 40/2) (1914., 43/1), *gospodje* (1901., 5/4) (1909., 25/1) (1910., 29/1), *čudjenje*, *nagrađeni* (1901., 6/3), *uredjenje* (1901., 7/1), *orudje*, *takodjer* (1901., 7/4), *osudjeni* (1901., 8/3) (1905., 18/1) (1907., 17/2), *gradjani* (1901., 9/2) (1901., 16/3), *madjarski* (1901., 10/3) (1914., 37/3), *pravosudje* (1901., 20/5), *gospodja* (1901., 21/2, 31/3) (1908., 26/2) (1914., 24/1), *Madjar* (1901., 24/3) (1910., 12/4), *djak* (1901., 25/2), *andjeo* (1901., 28/1), *rodjak* (1901., 31/1) (1913., 31/2), *gradjanin* (1901., 35/3) (1901., 97/2), *gospodjica* (1901., 37/3), *Madjari* (1901., 38/3, 62/2, 68/2, 87/2) (1902., 7/1) (1905., 7/1) (1913., 17/1) (1914., 16/3), *ladja* (1901., 39/1) (1910., 14/3) (1914., 24/1), *ledja* (1901., 40/1) (1909., 12/2), *rodjaci* (1901., 46/4), *raznarodjivanje* (1901., 47/2), *oslobodjeni* (1901., 50/2), *tvrdjave* (1901., 66/4), *potvrđen*, *dodje* (1901., 71/1), *uredjenje* (1901., 72/2) (1909., 17/1), *gradjanstvo* (1901., 73/2), *zaredjen* (1901., 83/1), *djavolski* (1901., 85/2), *sugradjani* (1901., 95/2), *ugladjenost* (1902., 71/2), *pronadjeno* (1903., 46/4), *andjelak* (1904., 3/2), *ponudjenu* (1905., 4/2), *otudjiti* (1905., 5/3), *gdjica* (1905., 12/3) (1912., 7/5), *vodjen* (1905., 22/2), *provadjaju* (1905., 22/4), *sadjenje* (1905., 27/3), *prodje* (1906., 2/2), *djačko* (1906., 3/3), *vodja* (1906., 16/3), *kolovodjâ* (1906., 25/5), *odgodjen* (1906., 27/3), *potvrđena* (1906., 32/3) (1908., 2/2), *djaci* (1902., 74/3) (1906., 39/3) (1913., 29/2), *osudjen* (1906., 40/3) (1915., 16/4), *vojskovodje* (1907., 24/1), *kolovodje* (1907., 32/1), *nadjeno* (1907., 34/4) (1910., 43/2), *potvrđen* (1907., 51/3), *raznarodjenje* (1908., 2/3), *Madjara* (1908., 21/1), *gradjen* (1908., 42/3), *dogadja* (1909., 10/2), *tudjinci* (1909., 20/1), *namrgodjene* (1910., 7/3), *gradjanstvo* (1910., 10/1), *pogodjen* (1910., 18/3), *evandjelje* (1910., 22/2), *otidjosmo* (1910., 23/1), *Ripendjani* (1910., 23/3), *zardjalim*, *kradje* (1910., 27/3), *gospodjice* (1910., 29/1), *potvrđeni* (1910., 30/3), *najradje* (1910., 35/1), *zardjelim* (1910., 35/2), *malo grozdja* (1910., 38/2), *madjarskih* (1910., 42/3), *navadja* (1910.,

43/3, 48/1), *predgradje* (1910., 47/2), *nagradjivati* (1910., 48/2), *groždje* (1911., 40/3), *potvrđuje* (1912., 12/3), *dogadjaji*, *Madjarska* (1912., 24/2), *medjunarodni* (1912., 35/3), *tvrdjave* (1913., 7/1), *gradjevine* (1914., 1/6), *odredjivati* (1914., 2/1), *mladjarija* (1914., 12/3), *rodjeni* (1914., 13/1), *osudjen* (1914., 13/2), *odgodjen* (1914., 14/3), *mladji* (1914., 14/4), *zaledje* (1914., 26/3), *tudjinac*, *se usudjuje* (1914., 28/1), *posudje* (1914., 30/3), *medjutim* (1914., 39/1), *tvrdjava* (1915., 1/2), *dogadjaji* (1915., 6/1), *sugradjani* (1915., 7/3), *gadjaju* (1915., 11/2), *obradjivanje* (1915., 12/2).

Manje zastupljeno, iako po Brozu neknjiževno i pod utjecajem južnoga govora, (Broz 1892: 16) jest rješenje dvoslovom *gj*, za već spominjani fonem, u nekih primjera: *magjarski* (1900., 17/2) (1915., 11/2), *angjele* (1900., 56/2), *gjenerala* (1900., 72/3), *magjarskom* (1901., 2/4, 17/4, 41/6) (1915., 11/2, 11/3), *magjarsko-talijansku* (1901., 4/2), *Magjari* (1901., 27/3, 49/3) (1905., 8/2) (1908., 52/1) (1910., 36/3, 48/1), *magjarske* (1901., 29/3) (1901., 41/6), *evangjeoska* (1901., 46/2), *evangjelje* (1901., 55/1) (1905., 5/2), *Evangjelje* (1901., 100/1) (1905., 48/3), *Don Angjelo* (1901., 82/1), *Magjarima* (1901., 93/4), *angjela* (1902., 55/3) (1905., 11/3), *evangjelja* (1904., 25/3) (1906., 25/3) (1910., 31/3), *s magjarskim* (1905., 11/5), *magjaronski* (1905., 18/3), *Magjara* (1906., 6/1) (1910., 14/3, 39/2), *magjarskoj* (1904., 24/1) (1909., 12/2), *magjarskih*, *Magjarsku* (1910., 7/2), *magjaronima* (1910., 9/3), *u Magjarskoj* (1910., 14/3), *lagju* (1910., 23/2)²⁴, *u Magjarsku* (1910., 24/1), *Magjare* (1910., 33/2), *magjarska* (1910., 39/2), *angjeli* (1910., 51/1), *magjarskih*, *magjarizacije* (1912., 3/1), *angjeoski* (1914., 34/4).

Na kraju, ima i nekoliko potvrda pisanja grafema *j* umjesto *đ*, iako se za ovo rješenje može pretpostaviti da se tako i izgovaralo, vjerojatno zbog utjecaja nekih nestandardnih govora, stoga bi ovo moglo biti fonološki uvjetovano. Primjeri: *gospoje* i *gospojice* (1901., 33/3), *gospojice* (1901., 36/3) (1913., 26/3), *Anjelinom*²⁵ (1910., 39/2).

Potvrđen je i primjer *evangelje* (1910., 7/1), no moguće je da se radi o tipfeleru.

Premda je slovopis na početku dvadesetoga stoljeća već bio propisan, iz navedenih je primjera vidljivo da je u praksi kolebanja još uvijek bilo.

²⁴ *Lađa*, vidljivo je iz konteksta: *po koju lagju, jer i najjači konopi pucaju kad sila vjetra i mora...*

²⁵ *Villa Anđelina* u Opatiji.

10.1.1.2. Slovoapisna rješenja za grafem ć

U korpusu su osvjedočeni i primjeri dvoslova *tj* za ć: *netjaku* (1901., 13/2), *ukunutje* (1901., 25/2), *porinutje* (1901., 25/3), *većom koristju* (1901., 36/1), *tretjina* (1910., 34/1), *bratjo* (1912., 6/1).

10.1.1.3. Ć umjesto tj – fonološki uvjetovano rješenje

Glasovna skupina *tj* pisana grafemom ć uglavnom se javlja u jednome primjeru – tjedan: *ćedan* (1900., 8/1) (1901., 15/3) (1905., 7/2) (1909., 16/2) (1910., 46/1), *ćedna* (1900., 74/3) (1901., 34/3, 4, 38/3, 58/3, 60/4, 66/4) (1902., 73/3) (1905., 12/3) (1906. 4/5) (1908., 14/5, 27/3) (1910., 36/1, 26/3) (1913., 45/2), *ćedana* (1904., 1/2) (1906., 19/3) (1910., 36/1). U korpusu ipak prevladava pisanje *tjedan*. Na ovo rješenje ukazuje već Broz, obrazlažući da pisanje ć umjesto fonema *đ* "nije uzeto u književni jezik". (Broz 1892: 16) Budući da nismo primijetili razlike u godištima da bismo mogli govoriti o određenim tendencijama, već se inačica pisana sa ć pojavljuje u pojedinim tekstovima, možemo zaključiti da se radi o osobitosti pojedinih autora.

10.1.2. Pravopisno načelo

U povijesti hrvatskoga pravopisanja ključna su dva načela, koja su se izmjenjivala i time oblikovala pravopisne struje: fonološko/fonematsko i morfonološko. (Badurina 1996: 40) Brozov *Hrvatski pravopis* i njegova kasnija izdanja koja je uređivao Boranić do 1915. propisuju pravila koja ukazuju na fonološko pravopisno načelo. Prema tomu se načelu isti fonemi pišu uvijek jednako, (Brozović 2005: 42) odnosno onako kako ih izgovaramo. Da stanje još nije u potpunosti bilo stabilno svjedoče nam primjeri. Fonološko načelo može se tako vidjeti u sljedećim primjerima: *teško* (1900., 12/2), *srce* (1900., 16/1) (1901., 54/2, 59/2, 82/3) (1902., 12/1, 47/3) (1906., 16/1) (1907., 20/1) (1908., 27/2) (1910., 7/3) (1912., 26/3) (1914., 6/2) (1915., 2/3), *srca* (1900., 56/3) (1901., 25/1, 50/1, 82/1, 97/3, 98/1, 101/3) (1906., 4/5) (1914., 1/1), *glazba* (1901., 8/3) (1906., 25/3) (1907., 57/3), *glazbotvorac* (1901., 10/2), *srcem* (1901., 60/3) (1901., 73/2) (1901., 101/3), *srcu* (1901., 7/2, 80/3, 89/3), *Uskrs* (1902., 25/1) (1904., 13/1) (1909., 15/2) (1913., 12/1), *društva* (1905., 6/3), *raspolagati* (1905., 31/1), *opaska* (1905., 50/1), *ispit* (1905., 51/4) (1912., 42/3), *uskrsni* (1906., 16/2) (1908., 17/2) (1909., 16/2), *muški* (1906., 16/3) (1910., 25/1) (1913., 26/3), *ispravak* (1906., 26/3), *ispiti* (1906., 48/3) (1907., 55/4) (1908., 20/3), *ispravlja se* (1907., 4/3), *raspisane* (1907., 5/3), *rasprave* (1907., 13/1), *iseljenike* (1907., 46/3), *pretplatu* (1908., 1/4), *društvo* (1908., 26/3), *raspisani* (1909., 19/1), *muškoj* (1909., 43/2), *ispala*

(1909., 45/2), *raspis* (1909., 45/3) (1911., 52/3), *iskaz* (1909., 46/2), *vrapci* (1910., 26/2), *teškom* (1910., 29/1), *slatka* (1910., 38/1), *u Rapcu* (1910., 46/2), *isprikom* (1912., 2/1), *opaska* (1912., 8/1), *Srpske* (1913., 4/1), *iskrcao* (1913., 18/1), *iskazati* (1913., 36/1), *besplatna* (1913., 39/3), *otpadnici* (1914., 1/3), *ženidbe* (1914., 1/5), *rasprava* (1914., 4/2), *teško, srpskoga* (1914., 34/3), *besplatni* (1914., 34/5), *iscrpljen* (1914., 35/1), *pretplatnicima* (1914., 36/2), *ispražnjena* (1914., 42/1), *teške* (1915., 3/1), *narudžbe* (1915., 3/3), *iz ropstva* (1915., 5/2). Potvrđen je čak i primjer *Hrvacku* (1905., 2/4).

Primjeri za morfonološko načelo, kod kojih je vidljivo da dolazi do aglutinacije, ipak su brojniji: *naručbe* (1900., 1/1) (1901., 68/3) (1910., 40/3), *bezkažnjeno, odpor* (1900., 6/1), *društvene* (1900., 7/3), *izpuniti* (1900., 9/1), *srdcih* (1900., 11/3), *častnici* (1900., 12/2), *srдца* (1900., 13/1) (1907., 3/2), *u obće* (1900., 14/2), *razpravni* (1900., 15/1), *riedkost* (1900., 15/3) (1907., 35/3), *obćina* (1900., 18/1) (1901., 7/3), *razkidane, mjestne* (1900., 27/2), *srbskog* (1900., 28/4), *petdesetgodišnjica* (1900., 32/4), *obstruiralo, postoji* (1900., 33/1), *izpao* (1900., 33/2), *nizke* (1900., 36/1), *razštrkana* (1900., 44/3), *podkrieppljuje* (1900., 51/1), *teške* (1900., 53/1) (1915., 1/1), *bezsravnost* (1900., 58/2), *izpravak* (1900., 68/3) (1901., 9/3, 12/3) (1903., 47/3) (1908., 41/3, 45/3), *opazka* (1900., 78/2) (1901., 8/1, 58/4), *mužkarac* (1900., 81/3), *gladko* (1900., 84/2), *podpisani* (1900., 85/3) (1901., 42/1) (1906., 42/3), *za obskrbu* (1901., 1/3), *topništvo* (1901., 1/3), *absolutno* (1901., 1/3), *iztiče* (1901., 2/3), *izpričati* (1901., 2/3), *izpišu* (1901., 4/3), *ženitbe* (1901., 5/2), *podpuno* (1901., 5/4) (1915., 6/3), *podpišu* (1901., 7/1), *drzki* (1901., 7/2), *odcjepimo* (1901., 7/3), *englezki* (1901., 8/2), *mnoštvo* (1901., 8/2, 43/2), *iztaknuti* (1901., 8/2), *društvo* (1901., 8/3, 13/1), *odpjevali su* (1901., 8/3), *tvrdka* (1901., 9/3) (1910., 28/1), *teško* (1901., 10/1, 8/2, 71/2) (1905., 10/1) (1910., 19/2) (1912., 7/1) (1914., 2/2), *izpit* (1901., 16/2, 30/1, 41/3) (1906., 4/4), *podpisati* (1901., 17/1) (1915., 14/4), *izlaknuti, izkaznica* (1901., 17/2), *odpis* (1901., 22/2), *izpovied* (1901., 22/3), *razpolagati* (1901., 25/1), *razpust* (1901., 27/1) (1906., 19/3), *Uzkrš* (1901., 28/1) (1905., 16/1) (1906., 15/1) (1907., 13/1) (1908., 16/1) (1913., 12/1), *potežkoće* (1901., 28/1, 48/1), *gostba* (1901., 30/2, 101/2) (1910., 40/1, 46/3), *obće* (1901., 34/4), *razsadnik* (1901., 35/2), *razprava* (1901., 35/2, 84/1) (1902., 74/2) (1905., 18/1) (1906., 48/2), *izzviždani* (1901., 40/1), *izpunjenje* (1901., 41/1), *srbski* (1901., 42/2) (1914., 32/2), *mužki* (1901., 43/2), *izključivo* (1901., 47/2, 55/3, 79/1) (1905., 20/3), *riedka* (1901., 47/3) (1906., 18/3) (1914., 14/3), *riedko* (1901., 70/2) (1904., 8/4) (1910., 52/1) (1914., 4/1) (1915., 20/1), *odkad* (1901., 48/1), *podpora* (1901., 48/3) (1906., 27/1), *razžarila se* (1901., 48/4),

naručba (1901., 49/4), *uztvrditi* (1901., 51/1), *obćinski* (1901., 56/2) (1905., 3/2) (1914., 11/4), *izpitivanje* (1901., 58/1), *izseljenici* (1901., 64/3) (1910., 22/1), *srdcem, uzdtvrditi* (1901., 65/1), *izpitatelji* (1901., 67/1), *razpušten* (1901., 67/2), *sladko* (1901., 67/4), *izčekivati* (1901., 68/1), *mužkarci* (1901., 71/3), *bezpotrebno* (1901., 73/3), *izprazniti* (1901., 76/1), *podpore* (1901., 78/2) (1907., 55/3) (1910., 18/3) (1915., 14/4), *branitba, bezsramnost* (1901., 80/3), *srdce* (1901., 81/4) (1907., 53/3, 61/3) (1910., 13/3) (1915., 2/2), *srbsko* (1901., 88/4) (1912., 6/2), *odkriće* (1901., 88/4), *odkaz* (1901., 90/1), *bezplatno* (1901., 92/2) (1910., 36/2) (1914., 49/3), *iz svjedočbe* (1901., 98/1), *nužno* (1901., 98/2), *bezprekidno* (1901., 98/3), *mrzki* (1901., 99/3), *razplod* (1902., 3/1), *uložci* (1902., 35/3), *razpis* (1902., 68/2) (1904., 51/5) (1906., 9/4), *bezamatni* (1903., 44/3), *uzstrajnost* (1903., 44/4), *izpiti* (1903., 53/3) (1909., 13/3) (1910., 14/3), *razprave* (1904., 25/1), *izpričao* (1904., 43/3), *obtereti* (1905., 2/2), *vlastnici* (1905., 2/4), *stanovništvo, podkapetani, razkomadane* (1905., 4/5), *gubca* (1905., 6/3), *lupeški* (1905., 7/3), *obstanak* (1905., 7/5), *sveobće* (1905., 10/2), *izscrpljen* (1905., 11/4), *odtereti* (1905., 12/2), *iztraga* (1905., 13/3), *riedku, krasitbe* (1905., 14/2), *izticati* (1905., 14/3), *mužku, izpane* (1905., 15/4), *obstanak* (1905., 16/1), *obćenito* (1905., 20/3), *odpadnika* (1905., 21/2), *odpis* (1905., 22/4), *odkriće* (1905., 35/3), *odkup* (1906., 1/3), *izpravi* (1906., 12/3), *obćine* (1906., 16/2), *izseljenike* (1906., 16/3, 34/3), *ženitbom* (1906., 18/4), *muške* (1906., 19/4), *društva* (1906., 25/5), *svjedočbu* (1906., 26/3), *priobćeno* (1906., 40/3), *mužkoj* (1906., 41/3), *odpadnik* (1907., 22/2), *sladko-gorki* (1907., 31/1), *priobćiti* (1907., 42/3), *bolestnica* (1907., 47/4), *tvrdke* (1908., 11/3), *razpisani* (1908., 26/1), *odpušten* (1908., 30/2), *izžviždali* (1908., 33/3), *srbska* (1909., 18/1) (1912., 43/1), *nadpisi* (1909., 33/2), *razkol* (1910., 6/2), *gibka, gladko* (1910., 7/3), *razštrkani* (1910., 8/2), *nadpolovične* (1910., 10/1), *nuzcentrala* (1910., 10/2), *Uzkrsa, uzkrznih* (1910., 12/5), *bezsravno* (1910., 13/3), *opazke* (1910., 16/1), *uzprkos* (1910., 16/2) (1910., 44/3), *je odpjevao, obćini* (1910., 18/2), *izpuniti* (1910., 18/3), *izpravke, muški, iz Rabca* (1910., 19/2), *odpjevali su* (1910., 20/1), *glasbom* (1910., 21/2), *teški* (1910., 22/2), *razpolaganje* (1910., 22/3), *englezki* (1910., 24/2), *odploviše* (1910., 25/1), *iztjeran* (1910., 36/2), *klubsku* (1910., 40/3), *sladkiši* (1910., 43/2), *srbske* (1910., 44/3), *množtvu* (1910., 46/1), *svjedočbom* (1912., 2/1), *sladkoj, redke* (1914., 1/1), *predplatnicima, podpuni* (1914., 1/2), *bezkonačnim* (1914., 1/3), *je odklanjalo, razširila je* (1914., 3/1), *obtuženike* (1914., 4/2), *odplovio* (1914., 7/4), *nadpisom* (1914., 11/1), *podkupljen* (1914., 13/5), *vrabci* (1914., 16/2), *ispadka* (1914., 17/1), *pomladka* (1914., 21/2), *ženitbeni* (1914., 21/4), *izpitivanju* (1914., 24/1), *drzko, istriebite, bezsravnu* (1914., 25/1), *odpraćeni, sladka,*

odtrgnuta, razžalostilo (1914., 26/1), *podpomagati* (1914., 27/3), *žalostno* (1914., 29/2), *odputovali, razširila* (1914., 30/2), *bezkoristna* (1914., 32/2), *razsvjeta, odputovala* (1914., 32/3), *beztemeljne* (1914., 33/3), *odkupiti* (1914., 34/1), *izpraznili* (1914., 35/1) (1915., 4/1), *predplatu, predplatnika* (1914., 36/2), *priobćenje, obsada* (1914., 40/1), *obći* (1914., 45/1), *podpisivanje* (1914., 46/3), *Rabcu* (1914., 48/2), *odkrivena* (1915., 3/2), *potrebština* (1915., 6/3), *obskrbiti* (1915., 9/1), *bezžično, potežkoća* (1915., 11/2), *redku* (1915., 11/3), *podpis* (1915., 12/3), *riedkim* (1915., 20/1).

10.1.2.1. Dentali *t, d* ispred *c, k*

T i d prema Florschützu ispred *c, č* redovito ispadaju. (Florschütz 1905: 16) U korpusu su sljedeći primjeri, koji ne odgovaraju ovome naputku: *sudcem* (1900., 9/3) (1902., 23/1), *sv. otca* (1900., 12/1) (1905., 20/1), *otci* (1900., 27/2, 34/2, 52/1) (1901., 46/3), *otcem* (1900., 38/1), *doplatci* (1900., 53/2) (1906., 26/2), *probitci* (1900., 79/1) (1901., 79/3), *izdatci* (1901., 5/3), *podatci* (1900., 42/2) (1901., 5/4, 39/1, 96/1) (1902., 6/3) (1903., 43/4) (1910., 42/4) (1914., 51/3), *otca* (1901., 4/2, 7/4, 12/3, 32/1, 51/2, 55/3, 87/2) (1904., 9/3) (1906., 26/3) (1910., 32/1) (1914., 26/1), *hitca* (1900., 47/2) (1901., 9/1) (1909., 37/1), *čestitci* (1901., 11/1), *sudca* (1901., 12/3, 58/3, 80/3) (1904., 2/1) (1914., 3/3), *sudci* (1901., 23/4, 36/2, 82/3, 92/2), *otče naš* (1901., 42/2), *svetci* (1901., 46/2), *svetca* (1901., 55/1), *dobitci* (1901., 57/2), *sudcu* (1901., 66/3, 72/1) (1906., 7/4), *dohodcima* (1901., 70/1) (1905., 17/3), *sv. otcu* (1901., 77/4), *dohodci* (1901., 78/1, 90/3, 101/1) (1904., 1/2) (1905., 8/2) (1910., 31/1) (1914., 33/1), *sudcima* (1901., 80/3), *sv. Otca* (1901., 81/4, 101/1), *svetca* (1901., 82/1), *Sudca* (1901., 89/1), *Otče* (1904., 13/1), *Sv. Otcu* (1904., 49/3), *tvrđci* (1905., 10/3), *u Brgudcu* (1905., 11/1), *u Mletcih* (1905., 18/3), *domorodci* (1905., 19/3), *naputci* (1905., 39/3), *čestitci* (1906., 18/3), *tvrtci* (1908., 16/4), *domorodci* (1910., 8/2), *Sv. Otca* (1910., 8/3), *Svetce* (1910., 20/1), *hitcem* (1910., 25/3), *redci* (1910., 40/2), *podatcima* (1914., 1/1, 20/2), *dobitcima* (1914., 12/3), *gubitci* (1914., 29/2, 36/1) (1915., 2/1), *bitci* (1914., 30/2, 47/1) (1915., 17/2), *hitci* (1914., 30/2), *gubitcima* (1914., 33/3, 40/2, 41/1, 49/1) (1915., 19/1), *zamatci* (1914., 42/3), *otcu* (1901., 97/3) (1915., 8/2), *metcima* (1915., 17/1).

Primjeri u kojima *d* ili *t* ispadaju: *podaci*, ali na istoj se stranici nalazi i primjer *sv. otcu* (1900., 32/5), *oci* (1910., 22/3) (1912., 37/2), *sucem* (1910., 32/1), *otpac*, ali i *naputci* (1915., 7/3), *podacima* (1915., 19/2), *Sv. Oca* (1901., 70/1), *Oci* (1909., 10/3), *Oca* (1909., 15/1), *suci* (1911., 46/2).

10.1.3. Interpunkcijsko načelo

Za određivanje interpunkcijskoga načela najpogodniji je rečenični znak zarez. (Badurina 1996: 120) Interpunkcijsko načelo koje preteže u korpusu jest strukturno (gramatičko), odnosno ono koje dosljedno razdvaja rečenične dijelove i sastavne dijelove složene rečenice. (Badurina 1996: 118). U skladu s time, Broz navodi da se zarez bilježi "u samoj rečeničnoj cjelini, i rastavlja njezine dijelove" (Broz 1892: 55). Zanimljivo je pak da Broz-Boranićeva normativa predlaže da se primjerice ispred veznika *da* izostavlja zarez, (Broz – Boranić 1906: 70) što nije u skladu s ovim načelom. Primjeri govore u korist prvotnoga, isključivo Brozova rješenja. *Tko je kriv, da se ne sastaje istarski sabor?* (1906., 38/2); *Ako je istina, da na mladima svijet ostaje, a istina jest, onda svijet ostaje na ženama, jer su mladi u rukama njima.* (1914., 1/3); *Prijatelj nam javlja, da je 5. decembra poginuo na bojnomoj polju u Srbiji učitelj u Pomeru kod Pule Josip Butković rodod iz Vrbnika.* (1914., 51/4); *Italija imat će zadovoljstvo, da će se mir sklopiti na njezinom zemljištu, najbrže u Rimu, te će na živce političara jako dobro djelovati blago podneblje Italije.* (1915., 1/2); *Odrekao se profesure te se vratio u svoju rodnu Istru, da se sasma posveti narodnom djelu.* (1915., 21/2)

10.1.4. Sastavljeno i nesastavljeno pisanje negacije glagola

Jezičnu analizu nastavljamo navodeći primjere sastavljenoga i nesastavljenoga pisanja negacije s glagolima. Premda je pravopisna norma preporučivala da se *ne* piše odvojeno od glagola (Broz – Boranić 1906: 46), u korpusu prevladava sastavljeno pisanje: *nebi* (1900., 2/3, 6/1, 34/2) (1901., 22/1, 30/2, 39/2, 46/3) (1910., 7/1, 15/2), *se neuzpostave* (1900., 11/2), *ne bilo* (1900., 16/1), *neprima, nerazpravlja* (1900., 18/1), *neporiče* (1900., 20/2), *nemožemo* (1900., 20/4), *nećuti* (1900., 34/1), *ne bijaše* (1900., 51/1) (1901., 38/1), *ne budu* (1900., 51/2), *ne znamo* (1900., 31/6, 55/1) (1901., 38/3) (1906., 7/4, 23/2) (1910., 51/7), *se nepačamo* (1900., 66/3), *negubi* (1900., 88/1), *ne biraju se* (1901., 5/3), *ne bijahu* (1901., 7/2), *ne ima, nesmije* (1901., 17/3), *ne bismo* (1901., 28/1, 43/3), *nesmiju* (1901., 32/2) (1910., 31/1), *nefali* (1901., 33/1), *ne mogu* (1901., 33/2) (1910., 46/2), *ne kažu* (1901., 34/1), *ne selite se* (1901., 38/4), *negovori* (1901., 42/1), *ne zna* (1901., 48/2) (1906., 37/2), *nemože* (1901., 55/2) (1910., 14/1), *netroši* (1901., 64/1), *ne boli* (1901., 66/2), *se ne bavi* (1901., 87/3), *ne bude* (1902., 6/3), *ne ide* (1903.,

43/1) (1909., 11/1), *neznate* (1903., 58/1), *nehtijući* (1905., 22/4), *nevalja* (1905., 32/3), *neniči* (1906., 18/3) (1908., 5/3), *nepoštuje* (1906., 26/2), *Nevarajmo se!* (1906., 33/1), *neimadu*, *nebismo* (1907., 7/1), *nemožeš* (1908., 27/3), *nedodju* (1909., 9/3), *nestrašimo* (1909., 15/6), *netreba* (1909., 20/1), *nebježimo* (1909., 32/3), *nežuri* (1910., 18/2), *nefali* (1910., 18/3), *se nebojimo* (1910., 26/3), *nesmućujmo* (1911., 39/1).

Nesastavljeno su napisani sljedeći primjeri: *ne može* (1902., 61/1) (1907., 11/3), *ne činimo* (1909., 5/2), *ne smije graditi* (1910., 7/1), *ne znamo* (1914., 13/5), *ne izgine* (1909., 7/1).

Pisanje negacije s glagolom *htjeti* poseban je problem. Bez obzira što tada nije bilo dvojbi i razlika u odnosu na pisanje drugih glagola, korpus je nedosljedan. Primjeri sastavljenoga pisanja: *neće* (1900., 12/2, 68/2) (1901., 20/3, 24/3, 28/5, 33/3, 38/2, 39/2, 40/1, 40/2, 64/1, 70/3, 77/1, 92/4) (1902., 23/1, 24/1, 47/3) (1903., 34/1) (1905., 4/4, 11/2, 20/1) (1906., 2/3) (1907., 11/3, 37/3) (1908., 9/1) (1909., 7/2, 8/1, 11/3, 17/1) (1910., 13/3, 31/1) (1912., 30/3) (1913., 19/1) (1914., 20/2, 26/3, 28/1, 36/2) (1915., 2/1, 10/2, 21/3), *neću* (1901., 58/2) (1907., 38/3) (1915., 7/2), *nećemo* (1915., 2/3), *hoćeš nećeš* (1905., 15/4).

Primjeri nesastavljenoga pisanja, u skladu s tadašnjom normom: *ne će* (1900., 11/3) (1905., 5/2) (1907., 3/3, 48/3) (1908., 14/5) (1909., 2/3) (1910., 7/2, 10/2, 16/1, 26/1, 31/3) (1914., 26/6) (1915., 1/2, 18/3), *ne ću* (1900., 11/8) (1915., 2/2), *ne ćemo* (1907., 13/1) (1913., 1/3).

10.1.5. Jat

Iako su u Broz–Boranićevu (1905: 6) *Hrvatskome pravopisu* navedeni baš neki od ovih primjera, pitanje se jata u korpusu još koleba: *napried* (1900., 5/3), *pravoriek* (1900., 7/1), *liepi* (1900., 15/3) (1907., 62/4), *uvjek* (1900., 16/5), *sljedeće rieči* (1900., 17/1), *liep* (1900., 22/4) (1906., 12/3), *zviezdom*, *riedkoj* (1900., 34/1), *lienost* (1900., 72/3), *vrieme* (1901., 21/2), *Niemac* (1901., 23/1), *Njemci* (1901., 79/4), *mješaju* (1901., 87/1), *riečju* (1901., 88/1), *rieč* (1902., 66/1) (1906., 3/1, 33/1) (1908., 4/1), *Rieka* (1903., 46/4) (1908., 8/1), *poslie* (1904., 46/2), *cvieća* (1905., 8/2), *vieće* (1905., 10/3), *vriedjali* (1905., 10/3), *lies* (1905., 16/1), *uviek* (1905., 19/1), *liepom* (1906., 4/3), *viest* (1906., 10/2), *liečnik* (1906., 16/3), *preliepo* (1906., 23/2), *ciene* (1906., 24/3), *sliedi* (1906., 25/1), *zahtjevalo* (1906., 26/3), *iz Rieke* (1906., 31/2), *biesan*, *liečenje* (1906., 34/2), *lječnika* (1906., 41/3), *posliednja* (1906., 43/1), *viesti* (1907., 4/3), *vriedniji* (1907., 5/1), *liječnika* (1907., 33/2) (1909., 28/3), *liečnik* (1907., 42/1), *cijena* (1908., 1/4), *poviest* (1908.,

5/4), riječ (1908., 26/2), *mlijeko*, ali i *mljeka* (1908., 41/3), *cijenu* (1909., 16/2), *na Rijeci* (1909., 42/1), *snieg* (1910., 6/3), *dieliti* (1910., 10/1), *sviest* (1910., 23/1), *rieka* (1910., 29/2), *grieh* (1910., 38/1), *vrieme* (1910., 48/1), *bieda* (1910., 49/1), *snijeg* (1912., 3/2), *liečnika* (1912., 39/2), *sviet* (1912., 52/1), *mlijeko* (1913., 48/2), *vrieme* (1914., 1/2, 34/3), *riedko* (1914., 4/1), *piesak* (1914., 20/2), *cjeloj* (1914., 24/2), *sviest* (1914., 25/1), *mnjenje* (1915., 1/2).

Vidljivo je da prevladava pisanje dvoslova *ie*, no nije jedina mogućnost.

10.1.6. Pokriveno *r*

Pokriveno *r* još je jedno inačicama bogato pitanje koje se postavilo iz korpusa. Broz–Boranićev pravopis navodi *grješnik*, *pogrješka*, *strjeljač* (Broz – Boranić 1906: 6), iako samo kao iznimke. U *Našoj* smo *slogi* pronašli i *pogriešku* (1900., 34/1) (1906., 10/2) (1910., 19/3) (1914., 3/1) i *pogrješki* (1910., 39/2), i *pogriješke* (1914., 8/2) i *pogreška* (1907., 13/3) (1914., 18/3, 28/1) i *grieške* (1914., 40/2). Od ostalih primjera navodimo: *zaprieke* (1901., 86/3), *strielicama* (1915., 1/2) *pogrešnu* (1900., 1/2), *pogrieške* (1900., 36/2) (1904., 26/3) (1910., 46/2), *oprieku*, *prelazno* (1900., 33/3). *pogrješke* (1900., 39/4), *pogriešno* (1906., 10/2), *zavredjuje* (1906., 23/2), *zaprieka* (1906., 43/1), *vriedan* (1907., 15/3), *pogrieška* (1900., 68/2), *pogrešno* (1900., 83/3), *predlozi* (1908., 49/1), *pogreške* (1905., 15/3), *povriede* (1903., 45/4), *pogriešaka* (1904., 40/3). Raznovrsnost nam pronađenih rješenja ukazuje na neusklađenost i kolebanja u korpusu.

10.1.7. Strana imena

Strana se imena u korpusu pišu često vrlo neujednačeno pa se čak u jednome tekstu mogu pronaći inačice. Primjerice od pokušaja preuzimanja strane grafije: *Newyork* (1901., 88/4), *iz Newyorka* (1900., 26/3) (1901., 1/3, 12/2, 10/1), *Iz New-Jorka* (1901., 67/4), *Newjorka* (1901., 43/3), *iz New-Yorka* (1901., 47/4), *u Nev-Jorku* (1904., 30/2), *iz Buenos-Airesa*, *iz B. Ayresa* (1901., 68/4) – do fonoloških inačica: *u Njukastelu* (1901., 27/2) *u Švajcarsku* (1901., 41/6), *u Vašingtonu* (1902., 42/4). Ima i primjera egzonima: *iz Bruselja* (1900., 31/3), *Kina ili Kitaj* (1900., 37/1). Neujednačenost se ogleda i u sklonidbi pa će se više primjera navesti u dijelu o morfologiji.

10.1.8. Kratice

Pisanje kratica može predstavljati pravopisni i gramatički problem. Pravopisni u tome kako im je početni oblik, iako bi to mogao biti i problem tvorbe kratica, i njihova sklonidba – kao gramatički problem. Korpus nam nudi razna rješenja pojedinih kratica. Primjerice *itd.* (1900., 1/2, 36/2) (1901., 18/3, 25/3, 51/2) (1904., 8/4) (1910., 40/1) (1912., 7/4), ali i *i t. d.* (1900., 31/2, 33/1, 34/2) (1904., 51/5) (1906., 21/2, 21/3, 22/5) (1908., 35/1, 35/1) *Pravopis* je propisivao oblik *i t. d.* (Broz 1892: 51) Potvrđene su i sljedeće kratice: *n. pr.* (1900., 1/2), *t. j.* (1900., 5/1) (1901., 12/2, 13/1, 35/3) (1903., 57/5) (1906., 21/3, 34/2) (1907., 2/2, 60/4) (1908., 38/1), *t. zv.* (1900., 34/3).

10.2. Morfološka razina analize *Naše sloge*

10.2.1. Futur prvi

U korpusu su primjeri futura prvoga pisani na dva načina, sa završnim infinitivnim *i te* krnjim infinitivnim oblikom, kakav je i danas uobičajen. *Gramatika hrvatskoga jezika za ženski licej, preparandije i više pučke škole* (Florschütz 1905: VI, X) i *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* (Maretić 1899: 29) daju primjere krnjenja infinitiva, no praksa očito nije u svemu slijedila normu. Primjeri neusklađeni s normom: *ostati će* (1900., 11/5) (1901., 55/1), *biti će* (1900., 12/3, 22/3, 26/2, 76/2) (1901., 8/3, 9/3, 11/1, 18/3, 24/3, 34/2, 40/3, 52/3, 61/2, 76/4, 77/3, 101/2) (1902., 36/3) (1905., 12/3) (1909., 20/3) (1912., 35/4) (1914., 36/2, 19/1, 40/1) (1915., 1/2, 17/4, 19/4), *poslati ćemo, javiti ću* (1900., 12/3), *morati će* (1900., 12/4), *zastupati će* (1900., 21/2), *dati će* (1900., 23/1), *započeti će* (1900., 53/2) (1901., 47/3), *proslaviti će* (1900., 58/1), *stupiti će* (1900., 63/2), *razaslati će* (1901., 1/3), *olakotiti će se* (1901., 1/3), *čamiti će* (1901., 5/3), *kušati će* (1901., 7/3), *trebati će* (1901., 8/2, 20/2), *prenesti će se, pokrasti će* (1901., 9/2), *nastojati će* (1901., 10/1), *predložiti će* (1901., 12/1), *sastaviti će* (1901., 20/5), *dočekati će* (1901., 25/3), *iztaknuti ćemo* (1901., 26/1), *doploviti će* (1901., 26/2), *vršiti će* (1901., 33/3, 79/2, 41/3), *imati će* (1901., 34/1, 40/3, 39/2) (1914., 27/1), *postati će* (1901., 36/1), *dozvoliti će* (1901., 37/2), *zanimati će* (1901., 39/1), *moliti će, sadržati će* (1901., 39/3), *oživiti će* (1901., 40/1), *sniziti će se, odgovoriti će* (1901., 42/1), *izčeznuti će, upotriebiti će se* (1901., 43/3), *pitati ćete, skočiti će* (1901., 51/1), *čuditi će se* (1901., 55/1), *staviti ćemo, stajati će, trajati će* (1901., 63/3) (1909., 16/1), *držati će se* (1901., 81/3), *glasovati će* (1901., 96/1), *sastati će se, održavati će* (1901., 41/3), *minuti će* (1902., 25/1), *donieti ćemo* (1902., 39/1), *zvati će* (1902.,

71/6), *priobćiti ćemo* (1906., 5/1), *upotriebiti ćemo* (1906., 11/4), *vratiti ćemo se* (1906., 12/1), *kazati će* (1906., 16/3), *prisustvovati će* (1906., 18/3), *biti ćemo* (1906., 36/2), *dobivati će* (1907., 12/2), *otići će* (1908., 1/2), *vriediti će* (1908., 31/4), *doprinesti će* (1909., 9/3), *dobiti će* (1910., 6/1), *izplaćivati će se* (1910., 12/6), *sliditi će* (1913., 1/2), *iskazati će* (1914., 34/5), *prodati će* (1914., 36/3), *platiti će* (1914., 51/3).

Primjeri s pravopisno ispravno napisanim futurom: *obazriet ćemo se* (1901., 30/1), *poznat će* (1901., 33/2), *proslavit će* (1901., 38/4), *bit će* (1901., 51/2, 55/2, 70/3, 100/4) (1905., 17/2) (1908., 16/5) (1909., 34/3) (1914., 25/1, 36/1), *vidit ćemo* (1901., 56/2), *vidjet ćemo* (1901., 75/3), *obratit ćemo se*, *branit ćemo se* (1901., 75/4), *postupat će se* (1901., 77/3), *ostat će* (1905., 4/3), *imat će* (1907., 19/2), *razaslat će se* (1908., 6/2), *govorit ćemo* (1908., 12/3), *bit ćemo* (1908., 36/6), *nastavit će se* (1908., 52/1), *olakšat će* (1909., 8/1), *dobit će* (1909., 30/2), *održavat će* (1912., 16/3), *prodavat će se* (1912., 38/2), *razveselit ćete* (1913., 5/2), *dopustit će* (1914., 3/1), *dogadati će* (1914., 13/2), *držat ćemo* (1914., 20/3), *istaknut ćemo* (1914., 28/1), *nastavit će se* (1914., 28/4), *pokazat će* (1914., 30/3), *morat će*, *osjegurat će* (1914., 31/3), *kaznit će se* (1915., 4/2), *podijelit će se* (1915., 10/2).

I u ovome je pravilu neujednačenost vidljiva i u samim tekstovima pa donosimo i nekoliko primjerima s različitim inačicama u istome broju *Naše sloge* ili čak na jednoj stranici: *bit će* (1901., 38/2), ali i *biti će* (1901., 38/3); *bit će*, ali i *imati će* (1901., 39/2); *gostovat će*, ali i *blagosloviti će* (1901., 41/6); *biti će*, *doniet ćemo* (1915., 6/3), *obavit će se*, *ostati će* (1915., 20/1).

10.2.2. Sklonidba stranih imena

Strana imena i njihova sklonidba problem su koji se i danas često pojavljuje u jezičnim savjetnicima. Premda u onodobnim priručnicima ne nalazimo sklonidbu kao u kratica, sa spojnicom, u tekstovima se ovakvo rješenje često pojavljuje: *Clary-a* (1900., 2/2), *Jacobini-a* (1900., 8/3), *Lapponi-a*, *Rossetti-u* (1900., 12/1), *Spionkop-a*, *Warren-a* (1900., 19/3), *Poli-a* (1900., 20/3), *Marchi-a* (1900., 21/2), u *Cap Nome-u* (1900., 21/3), *Campitelli-u* (1900., 22/1), *Campitelli-a* (1900., 22/3) (1904., 49/2) (1913., 8/1), *Rizzi-a* (1900., 22/3) (1901., 58/1) (1914., 27/1), *Gambini-a* (1900., 25/1), *Negri-ju* (1900., 28/2), *Bade-a* (1900., 30/3), *Mianich-u* (1900., 31/2), *Costantini-a* (1900., 48/3), *Crispi-a* (1900., 51/2), *Novotny-a*, *Tronier-a* (1900., 60/3), *Borzatti-a* (1900., 74/3), *Bennati-a* (1901., 5/3, 58/1) (1905., 6/4) (1910., 42/1) (1914., 20/2),

Basevi-a (1901., 6/2), *Polesini-a* (1901., 7/2, 20/5), *Dipauli-a* (1901., 7/3), iz *Osborne-a* (1901., 8/2), *Bennati-ja* (1901., 10/2), *Palfy-a* (1901., 11/1), *Ricci-em*, *Zanardelli-u* (1901., 14/3), *Degrassi-a* (1901., 16/2), *Biankini-a* (1901., 19/1, 36/3, 30/3, 43/1) (1902., 76/2), *Povše-ta* (1901., 23/2), *Verdi-a* (1901., 28/5), *Chiumecky-a* (1901., 41/1), *Kompare-ta* (1901., 43/2, 56/1, 60/2), *Ryslavy-a* (1901., 43/2), iz *Forli-a* (1901., 49/1), *Rizzi-eve* (1901., 58/4), *Franceschi-a*, *Bennati-u* (1901., 59/2), *Rinaldini-a*, *Rizzi-em* (1901., 60/1), *Gambini-em* (1901., 60/2), *Prade-a* (1901., 64/2), *Ferri-a*, *Batthyany-u* (1901., 65/3), *Mac Kinley-a* (1901., 72/2), sa *Mac-Kinley-em*; *Mac-Kinley-a* (1901., 73/1), *Manussi-a* (1901., 74/2), *Belli-a* (1901., 96/3), *Sciangai-u*, *Metz-u* (1902., 9/3), *Zuban-a* (1902., 62/1), *Gorki-a* (1903., 42/4), *Garibaldi-a* (1904., 4/1), *Laurencich-a* (1904., 9/2), *Bartoli-u* (1904., 18/1), *Petz-a* (1905., 9/3), *Tony-a* (1905., 10/2), *Pedotti-a* (1905., 12/1), *Giolitti-a* (1905., 17/1), *Montecuccoli-a*, *Tittoni-a* (1905., 18/3), *Bourquai-a* (1905., 213), *Vaselli-a* (1905., 22/4), *Bramante-a* (1906., 17/3), *Dante-a* (1906., 23/2), *Stanich-a* (1907., 3/2), *Bartoli-a* (1907., 31/1), *Iusti-ja* (1907., 33/2), *Katz-u* (1908., 9/3), *Paganini-a* (1909., 38/3), *Accurti-u* (1909., 42/1), *Faidutti-a* (1910., 16/3), *Grimani-a*, *Ciotti-u* (1910., 18/3), *Chiari-a* (1910., 19/2, 31/2), *Campitelli-em* (1910., 40/2), *Ciotti-a* (1910., 42/3), *Brunelli-u* (1910., 46/2), *Sablich-a* (1911., 34/2), *Petru-a* (1911., 41/4), *Perini-u* (1912., 18/3), *Grossich-a* (1912., 34/1), *Tomasi-u* (1913., 8/1), *Tonetti-a* (1913., 14/3), *Gorizzutti-a* (1913., 43/3), *Scalier-u* (1914., 13/2), *Corenich-a* (1914., 17/2), *Puccini-jeve* (1914., 20/2), *Giessl-u* (1914., 27/3), u *Monte Rotondo-u* (1915., 3/3), *Checiny-a* (1915., 4/1), *De Mori-ju* (1915., 17/3).

Međutim, imamo i potvrde "normalne sklonidbe" stranih imena: iz *Reggia*, za *Aleksandriju* (1900., 19/3), za *generalom Joubertom* (1900., 20/4), u *Riu de Janeiru* (1900., 29/3), za *Bennatija* (1901., 2/3), pod *Fabijanijem* (1901., 5/3), sa *Bennatijem* (1901., 7/2), *Ploja i Biankinija* (1901., 17/1), iz *Messine i Catanije*, *Strossmayerova* (1901., 19/3), *Jurja Biankina* (1901., 26/3), u *Yokohamu* (1901., 27/3), u *Newyorku* (1901., 33/3), iza *Biankina* (1901., 39/2), iz *Barija* (1901., 41/6), između *Liverpola i Newjorka* (1901., 43/3), *Sidneya*, u *Novoj Zelandi* (1901., 43/9), u *Kalabriji i u Pulji* (1901., 46/3), *Biankinijeva* (1901., 58/2), *Biankina*, *Bennatija* (1901., 75/4), *šjor Felicu* (1901., 96/3), *Ferrija* (1905., 7/1), iz *New Yorka* (1905., 22/2), *Felicettia* (1906., 1/3), *Vanutelli-a* (1906., 14/3), iz *New-Yorka* (1906., 34/3), *Bartolija* (1907., 2/1), iz *Aleksandrije*, *Aleksandrie* (1907., 38/4), *baruna Aerenhala* (1908., 51/1), *Baseggia* (1912., 13/2), iz *New Yorka*, u *Čikagu* (1914., 38/1), u *Marmarosszigetu* (1914., 41/1).

Ima i primjera bez umetanja intervokalnoga j: *Paganinia* (1900., 31/3).

Neujednačensot se ugleda u tome da se i na istoj stranici mogu pronaći različite inačice. Navest ćemo nekoliko primjera: za *Andrée-om*, *Andréu* (1900., 30/3), *Fuchsa i Prade-a*; *Bartoli-a* (1901., 14/2), *Bronzinija*, *Bannati-evi* (1901., 15/3), *Hongkonga*, *Yokohami*, *Cosulich-a* (1901., 17/3), *Madonizze*, *Bennati-a*, *Derina* (1901., 20/6), *nema Gambina*, *osim Gambini-a* (1901., 49/1), *u Lodi-u*; *u Lodi* (1901., 58/2), *Rizzi-a i Rizzia* (1907., 15/1), *Ljubljanom*, *Plzenjem* (1905., 19/1), *Chiari-a*, *Dr. Bachmanna* (1910., 21/1), *od Lille-a*, *od Lillea* (1914., 42/2); *Crouy-a*, *Arrasa* (1915., 3/1), *od Ailly-a*, *prema Saint-Mihielu*, *u predjelu Ailly i Apremonta* (1915., 15/2),

Naposljetku, ima i indeklinabilnih primjera: iz *New-Castle* (1900., 29/3).

10.2.3. Sklonidba kratica

Nadalje, zanimljivo je da se u korpusu uglavnom redovito, danas nesklonjiva kratica *dr.*, redovito sklanjala na različite načine: za *dra. Matka Laginju* (1901., 1/1), *proti dru. Gambini-u* (1901., 7/2), *dra. Rizzi* (1901., 20/5), *uz dra. Antu Starčevića* (1905., 19/2), *dra pl. Manussi-a* (1906., 3/3), *dr.a Ebela* (1906., 11/1), *dr.a Rizzia* (1907., 15/1), *dr-u Laginji* (1907., 32/1), *Dra. Laginje* (1908., 10/1), *dru. Tresiću* (1908., 17/3), *Dra. Laginju* (1908., 27/3), *Dru. Kureliću* (1908., 44/2) *dra Ljudevita Gaja* (1909., 35/3), *dra. Gustaja Gaja* (1909., 35/3), *Dra. Pošćića* (1909., 38/1), *dra Baseggia* (1912., 13/2), *dra Jurja Dobrile* (1912., 15/1), *dru. Ivanu Banjavčiću* (1913., 43/1), *dra Ivana Banjavčića* (1913., 43/2), *dru Francetu Prešernu* (1905., 37/1).

10.2.4. Sibilarizacija

U korpusu se mogu pronaći mnogi nesibilarizirani oblici, ondje gdje bismo danas očekivali promjenu. Iako je gramatika i tada ukazivala na promjenu (Florschütz 1905: XII, XIII). Može se pretpostaviti da je to utjecaj nestandardnih govora koji su do danas u Istri zadržali obilježje nesibilariziranih osnova. Tako imamo: *u ruki* (1900., 84/1), *u rubriki* (1901., 7/1), *slogi* (1905., 5/4, 6/3) (1914., 13/2), *butigi* (1905., 19/3), *biljegi* (1908., 2/4), *u Kringi* (1908., 16/5), *barki* (1911., 48/2), *u Našoj Slogi* (1912., 34/2), *kliki* (1914., 18/3), *snagi* (1914., 27/1), *banki* (1914., 29/4) (1915., 19/4), *prema rieki* (1914., 40/1), *na rieki* (1914., 41/1), *na prugi* (1914., 48/2) (1915., 18/1). S obzirom na ovu tradicijsku osobitost, i mi smo se služili oblikom *slogi* navodeći naslov našega korpusa.

Pronašli smo i neke iznimke, odnosno sibilizirane osnove: *o buci* (1902., 61/1), *supruzi* (1902., 71/6), *pruzi* (1904., 39/3) (1912., 44/5), *slozi* (1905., 4/4), *točci* (1905., 18/2), *struci* (1905., 47/3), *prisezi* (1907., 37/3), *biljezi* (1908., 3/4), *prilozi* (1908., 4/4), *usluzi* (1908., 5/3), *djaci* (1908., 31/3), *u muzici* (1908., 36/6), *tuzi* (1909., 3/2), *svrsi* (1909., 21/2), *neslozi* (1909., 48/1), *siromasi* (1910., 13/3), *razlozi* (1910., 20/1), *zaključci* (1910., 30/3), *pogrješki* (1910., 39/2), *Vabrizi* (1910., 47/2), *banci* (1910., 50/2), *junacima* (1914., 51/3).

10.2.5. Prijedlog s/sa

U korpusu prevladavaju oblici s naveskom bez obzira na to koje je početno slovo sljedeće riječi: *sa operama* (1900., 21/3), *sa klupa* (1900., 33/1), *sa grčkom* (1901., 2/3), *sa kolodvora* (1901., 9/2), *sa priestolnim govorom* (1901., 13/1), *sa čitavim narodom, sa svojim jedincem* (1901., 14/1), *sa Pulom, sa Njemačkom* (1901., 28/2), *sa Ugarskom* (1901., 34/1), *sa vinogradari* (1901., 35/2), *sa okolicom* (1901., 39/1), *sa Italijom* (1901., 40/1), *sa kvarnerskih otoka* (1901., 46/3), *sa bogoljubnim narodom* (1901., 70/3), *sa trobojnicom* (1901., 79/4), *sa Učke, sa teretom* (1902., 28/1), *sa otoka* (1905., 46/2) (1906., 43/3) (1911., 43/2) (1912., 40/2), *sa narodom* (1905., 4/2) *sa riečima* (1905., 7/3), *sa Riekom* (1901., 85/3), *sa običnim* (1910., 7/2), *sa kopnom* (1910., 8/3), *sa pipom* (1911., 18/2), *sa gradom* (1906., 22/5); *sa hrvatske i sa talijanske strane* (1906., 33/1), *sa hrvatske gimnazije* (1906., 42/3), *sa automobilom* (1908., 14/5, 16/5), *sa koparskoga učiteljišta* (1908., 40/3), *sa Jadrana* (1908., 49/3), *sa njihovim* (1909., 4/3), *sa bradom* (1909., 20/3), *sa lancem* (1909., 25/3), *sa govornice* (1909., 38/2), *sa financijalne* (1912., 6/1), *sa narodom* (1912., 9/3), *sa vinom* (1912., 38/2), *Sa kvarnerskih otoka* (1913., 22/3).

Ima, međutim, i primjera bez naveska: *s interesom* (1900., 31/1), *s raznih strana* (1901., 8/1), *s našim narodom* (1903., 33/1), *s vodjama Camorre* (1901., 89/4), *s magjarskim* (1905., 11/5), *s Dobrilom* (1905., 15/1), *s puta* (1907., 27/1), *s vinom* (1909., 7/2), *s klinom* (1909., 10/3, 44/1), *s poštarinom* (1909., 34/3), *s kakvim* (1911., 51/2).

10.2.6. Genitiv množine

Korpus nam po mnogočemu ukazuje i na starija gramatička rješenja nekih pitanja. Premda su početak 20. stoljeća obilježili hrvatski vukovci s Brozovim *Hrvatskim pravopisom* u prvome planu, u praksi još nailazimo na ostatke zagrebačke filološke škole i tzv. *ahavaca* (Moguš 1993:

163) u nastavku genitiva množine: *iz svećeničkih krugovah* (1900., 70/2), *Izbori seoskih obćinah* (1902., 73/1), *imenik porotnikah kod okružnog suda* (1902., 74/6), *od 9 zamjenikah su svi (...) Talijani* (1902., 74/6), *od predanih glasovah* (1903., 32/3), *u dobi izborah* (1905., 10/3), *iz Funtanah* (1909., 38/2), *"knjigu članovah" i "knjigu stranacah"* (1909., 46/1), *tok mislih* (1910., 12/3), *nedaleko granicah* (1910., 46/1), *Zasjedanje delegacijah* (1910., 47/3) O genitivnome se nastavku pisalo i mnogo kasnije jer se *ahanje* nije naglo promijenilo. (Jonke 1964: 216)

10.2.7. Ostale specifičnosti na morfološkoj razini

Od ostalih morfoloških osobitosti korpusa možemo izdvojiti redovitu pojavu: imenica *doba* u ženskome rodu: *prava doba* (1900., 12/2), *iz ilirske dobe* (1910., 24/3), *ilirske dobe* (1910., 33/2), *iz dobe* (1907., 7/3).

Potvrđen je i primjer zamjene *l* sa *o*: *naselbine* (1910., 22/1).

10.3. Leksička razina analize *Naše sloge*

Leksička nam razina nameće pitanje o leksičkoj normi i postoji li ona uopće te postoji li leksička pogreška. Ovim se problemom bavila Barbara Kryžan-Stanojević, koja ukazuje na to da je liberalizacija leksičke norme dovela do leksičke inovacije (a ne pogreške), ali i inverzije neverbalne i poluverbalne komunikacije. (Kryžan-Stanojević 2011: 14-15) Stoga se na brojne primljene lekseme, ali i njihove inačice, odnosno kompromisne replike, u istraživanome korpusu može gledati kao na obogaćivanje leksika i komunikacijskoga procesa. Osim brojnih talijanizama, koji su temom ovoga rada, na leksičkoj se razini mogu izdvojiti i brojni germanizmi, ali ima i leksema iz francuskoga, turskoga, ruskoga, latinskoga itd. Svakako su najbrojniji germanizmi – kojih je također bilo za očekivati s obzirom na političku situaciju na početku dvadesetoga stoljeća u Istri. Moramo naglasiti da je ponekad bilo teško ustvrditi je li leksem (pogotovo izvorno latinski) u procesu leksičkoga posuđivanja u hrvatski jezik došao iz talijanskoga ili njemačkoga (naravno, ako u oba jezika postoje replike istoga leksema). U tom su nam smislu često pomogle kompromisne replike uz čiju smo pomoć mogli pretpostaviti tijek procesa jezičnoga posuđivanja.

U korpusu je, očekivano, pronađeno i zastarjelih termina i arhaizama, poput *toli* (1900., 2/3, 23/1), *iliti* (1900., 11/6) (1908., 16/3) (1909., 16/2), *lahko* (1900., 34/3) (1909., 7/2), *ušesa* (1900., 35/4).

10.4. Stilske osobitosti

Za kraj jezično-pravopisne analize ukazat ćemo i na stilske osobitosti pisanja toponima *Split* (iako je ovo bio važan pravopisni problem krajem devetnaestoga i početkom dvadesetoga stoljeća) (Šimunović 1982 – 1983: 215) te na pisanje ktetika od *Pula*.

Oblik *Spljet* Brozov *Hrvatski pravopis* (a kasnije i Broz–Boranićev) označuje kao točnu inačicu, dok za *Split* piše da se radi o dijalektalnome izrazu te da se ne bi trebao upotrebljavati u književnome govoru. (Broz 1892: 118; Broz – Boranić 1906: 179) U istraživanome korpusu prevladava "književna" inačica: *u Spljetu* (1900., 23/4, 35/2) (1902., 20/4, 24/1, 53/1) (1905., 18/1) (1906., 18/3) (1910., 26/1) (1912., 47/3) (1914., 26/1), *Spljeta* (1900., 33/2) (1905., 11/5) (1910., 47/2) (1914., 38/2), *Spljet* (1914., 13/3), *Spljetske luke* (1900., 23/4), *spljetske* (1913., 29/2). Ima i potvrda za tada netočnu inačicu: *Split* (1905., 16/2) (1908., 9/3), *u Split* (1910., 26/2), *u Splitu* (1910., 29/1) (1912., 30/2), *Splitćanima* (1910., 32/2), *Splitu* (1914., 26/3), *Splita* (1900., 34/3) (1906., 33/1), *splitski* (1902., 59/4), *spljetskoj* (1900., 40/3).

Za kraj donosimo lokalnu osobitost, u korpusu se redovito javlja starija i danas rjeđa inačica (Zoričić 2004: 266) pridjeva od *Pula*: *u puljsku luku* (1900., 5/3), *puljskom* (1900., 12/1), *puljske* (1905., 12/2) (1900., 19/3) (1912., 9/3) (1913., 40/2), *puljski* (1906., 45/2) (1909., 42/2) (1910., 25/1) (1911., 32/2) (1912., 32/2) (1914., 3/1), *puljska* (1910., 32/2), *puljskih* (1909., 10/1) (1910., 37/2), *puljsku*, *puljskoj* (1910., 49/2), *puljskog* (1909., 20/1) (1914., 30/3), *Odjek Puljskih izbora* (1905., 4/4), *puljsko-rovinjski* (1906., 19/3), *puljskoj* (1903., 38/2).

ZAGLAVAK

Jezična i pravopisna analiza tekstova *Naše sloge* ukazuje nam na jezično-pravopisno stanje u praksi s početka 20. stoljeća u Istri. Za razliku od ostalih dijelova Hrvatske Istra je imala nešto drugačiju povijest, kako političku, društvenu i kulturološku, tako i u jezično-pravopisnome kontekstu, što je vidljivo i iz rezultata analize. Iako u listu prevladavaju rješenja hrvatskih vukovaca, koji se u tekstovima spominju i hvale, osvjedočeno je ponešto *ahanja*, što je odlika

zagrebačke filološke škole. Brojne neujednačenosti, osim na brojnost autora i nepostojanje nekoga zajedničkoga redaktora, mogu ukazivati i na općenito stanje u jezično-pravopisnoj praksi hrvatskoga jezika u Istri. Stoga se može potvrditi da su urednici bili prezaposleni i nisu bili profesionalni novinari. (Milanović 1991: 282) Nedovoljan broj škola, vidljiv iz članaka, i nedovoljna briga institucija za hrvatski jezik u Istri te poticanje talijanskoga vjerojatno su ostavili svoj danak i na ovoj razini.

11. ČLANCI O JEZIKU I PRAVOPISU

Na stranicama prvih hrvatskih novina u Istri nalazimo i tekstove koji su više ili manje filološkoga karaktera i svjedoče o važnosti koja se pridavala jeziku, uz onu s političkoga aspekta. Većina članaka nije potpisana, no ima i iznimaka. Ovo poglavlje možemo podijeliti na nekoliko tematskih cjelina: članci vezani za glagoljicu i staroslavenski jezik, komentari i analize jezika, dijalektološke teme, knjige o jeziku i jezikoslovci. Općenite teme o položaju hrvatskoga jezika spram talijanskoga, ali i njemačkoga na početku dvadesetoga stoljeća obrađene su u poglavlju o jezičnoj politici.

11.1. Staroslavenski jezik i glagoljica

Iz tekstova se može zaključiti da se vrlo često govoreći o glagoljici ustvari misli na uporabu narodnoga jezika (Milanović 1973: 315, 338), a ne na pismo, osobito kada se raspravlja o liturgiji. Može se pretpostaviti da je do ove prakse došlo jer su tekstovi bili pisani glagoljicom pa je ona postala svojevrsan simbol slavenstva u odnosu na latinski kada se govori o liturgiji. Međutim, da ne bude samo simbol, navodi se i primjer *glagolskoga natpisa* iz Draguča – ondje gdje su tražili venecijanske natpise. (1900., 35/4)

Glagoljica je u mnogim tekstovima simbol tradicije hrvatskoga jezika i pisma pa se nerijetko spominje i kao navod. Tako je primjerice u jednome dopisu gdje se govori o zabrani postavljanja hrvatskoga natpisa "baš u onom selu, gdje imade pred crkvom i u crkvi glagolskih napisa". (1900., 16/1)

U ovome ćemo kontekstu spomenuti i zanimljiv citat: "Što zna Majka Božja samo latinski?" (1900., 39/2), nakon podugoga članka u kojemu se, između ostaloga, govori i o tome da je jezik dar od Boga te ga kao takvoga i treba poštovati.

Na početku je dvadesetoga stoljeća u Istri i na Kvarneru bio aktualan zahtjev "o porabi glagoljice u Istri i na kvarnerskih otocih" (1900., 7/1), koji su mnogi osporavali. *Pobjeda glagolice u zadarskoj biskupiji* (1900., 56/3) naslov je koji sve govori, a nadopunjava ga tekst *Pitanje o glagoljici riješeno* (1900., 58/2), a donosi se i izvorna *Odluka Sv. Stolice* (1900., 61/1), u kojoj je na latinskome opisano priznanje zakonite porabe glagoljice. Nekoliko brojeva poslije donosi se i hrvatsko tumačenje u tekstu *Konačna odluka sv. Stolice o glagolici* (1900., 64/2).

Međutim, iz nastavka će se vidjeti da je to bilo kratka vijeka te će se sporovi i nakon toga ponovno javljati.

Na stranica *Sloge* našao se i tekst vezan za zagrebačku nadbiskupiju i iz čijega je naslova jasna vijest – *Svećenstvo u nadbiskupiji zagrebačkoj traži glagoljicu* (1901., 1/2).

Povremeno se pojavljuju žalbe na svećenike koji zanemaruju da vjernici poznaju samo hrvatski jezik pa je tako bilo i s nekim popom Matićem u Premanturi. Autor mu se obraća riječima: "nemožete u crkvi na jedno(č) izkorieniti naš staroslavni hrvatski jezik" (1901., 7/2).

Rasprava se o glagoljici, odnosno o liturgijskome jeziku vodila i u Istarskome saboru. (1902., 60/5)

Pojavljuje se čitav niz članaka i samo sporadičnih dijelova tekstova u kojima se provlači ovo pitanje. Neki su od njih: *Pitanje o glagolici* (1900., 31/3), *Istinita rieč o glagolici* (1902., 66/1), *Sastanak hrvatskih biskupa radi glagoljice* (1904., 19/5), *Neprijateljima glagolice* (1904., 29/1), *Naše pravo na glagoljicu* (1905., 5/2), *Konferencija za glagoljicu* (1905., 23/4), *Odluka o pitanju glagolice* (1906., 14/3), *Glagoljica i krčki diec. Sinod.* (1902., 40/1), *Borba za glagolicu u Dalmaciji* (1902., 42/1), *Glagolica u krčkoj biskupiji.* (1903., 3/1), *Nepoznavanje pučkog jezika u crkvi* (1903., 3/1), *Tko je proti glagoljici?* (1903., 7/3), *Hrvatski kolegij "Sv. Jeronima" u Rimu* (1901., 72/1), *Narodna svetinja u pogibelji* (1903., 18/2), *Slavensko bogoslužje* (1903., 19/1), *Za slavensko bogoslužje* (1903., 19/5), *Pitanje glagolice* (1903., 21/3), *Glas iz krčke biskupije* (1904., 39/3), *Naše pravo na glagoljicu* (1905., 8/2), *Njekoliko rieči neprijateljem slavenskoga jezika u crkvi.* (1904., 5/2), *Glagoljica* (1905., 35/3).

Još jedna potvrda da su glagoljicom nazivali i staroslavenski jezik: "i u gradu Krku čuje se sv. misa i služba glagoljska u crkvi franjevačkoj." (1901., 60/2)

Biskupski sastanak u Rimu radi glagoljice (1905., 19/4) ukazuje na to kako ga je sazvaio papa Pio X. da se riješi pitanje staroslavenske službe u zadarskoj, goričkoj i zagrebačkoj metropoliji. Ishod je sastanka ostao nepoznat. U idućem se broju pojavljuje poduži članak naslovljen *Sastanak naših biskupa u Rimu* (1905., 20/1), no nema puno informacija. Zapravo se samo daje osvrt svega znanoga i prenosi se vijest o negativnome stavu pape Pija X. spram "glagoljici", odnosno staroslavenskoj liturgiji iz talijanskih novina.

Da pitanje glagoljice i staroslavenskoga liturgijskoga jezika može biti povezano s jezičnom politikom vremena, svjedoči članak *Proti uvedenju glagolice.* (1905., 21/2) Iz njega saznajemo da su talijanske kvarnerske *obćine* Cres, Veli i Mali Lošinj i Osor poslale "deputacije u

Rim, da prosvjeduju proti uvedenju glagolice u naše crkve". Prosvjedujući protiv hrvatske tradicije, ukazivali su na nepoštivanje hrvatskoga stanovništva i hrvatskoga jezika. Zanimljivo je da je u istome broju *Naše sloge*, samo na sljedećoj stranici, tekst pod naslovom *Boljun za glagolicu* (1905., 21/3), u kojemu se iznosi kako Boljunčani traže pravo na *glagolicu kao liturgički jezik u crkvama*.

Na obranu glagoljice (1906., 2/3, 3/1) poticao je svojevremeno i krčki biskup osvrnuvši se na talijanske pisce i talijanske katoličke novine koji su bili protiv glagoljice i na razne načine dokazivali da Hrvati i Slovenci istarskoga kopna nemaju pravo na to, no da to bilo jako teško pobijati u krčkoj biskupiji "gdje je glagoljica neprekidno u porabi od davne davnine".

Da je pitanje glagoljice bilo vrlo važno, svjedoči i članak *Glagoljica i austrijska vlada* (1906., 9/1) iz kojega saznajemo da se i austrijska vlada bavila ovom problematikom.

Vatikan proti glagolice (1907., 6/3) donosi nove odredbe prema kojima će glagoljanje biti dopušteno samo u onim crkvama koje mogu dokazati uporabu slavenskoga liturgijskoga jezika već dugo, a crkvene glagoljske knjige moraju biti odobrene od crkvene oblasti. Reakcija se nije čekala dugo: *obćinsko zastupstvo* u Kastvu bilo je jednoglasno *Za uzdržavanje slavenskoga jezika jezika u crhvah našega naroda* (1907., 9/2).

Krajem 1909. godine, najprije u talijanskim novinama a potom i u *Našoj slogi*, pojavila se vijest o zabrani slavenskoga jezika u Crkvi. To je pokrenulo niz rasprava i članaka s ovom temom, primjerice *Hrvatski jezik i Flapp* (1909., 50/2), *Na obranu našeg jezika. Velika skupština u Pazinu*. (1909., 52/1), *Da li naše svećenstvo uvadja u crkvi hrv. jezik?* (1909., 52/6), *Prvi plodovi zabrane našeg jezika u crkvi*. (1909., 53/3), *Latinizacija u našim crkvama* (1909., 53/2), *Spomenica na Sv. Otca* (1910., 8/3), *Glagoljica u katoličkoj crkvi* (1910., 9/1) članak koji piše dvorski savjetnik V. Jagić, *Nedaju nam ni moliti* (1911., 14/1), *Hrvatske propovjedi u Puli zabranjene* (1912., 9/3) itd.

U tekstu *Biskupova poslanica* (1910., 7/3) spominje se problematika hrvatskoga jezika. Naime, reakcija je to na korizmu poslanicu biskupa Nagla "što spominje pokret naroda proti najnovijim odredbam u pogledu našega jezika po crkvah biskupije tršćansko-koparske i poziva narod, neka ne vjeruje svetovnjakom, nego neka se drži zapovjedi crkvene." Reakcija snažno izražava nezadovoljstvo, što se može vidjeti iz riječi "narod, koji se buni, kad mu se otima njegov jezik u crkvi rabljen, od stotine godina!".

Naša sloga br. 9 iz 1910. je u mnogim tekstovima posvećena upravo jezičnoj problematici. Tako i u tekstu *Prije odlazka klevete* (1910., 9/3) gdje se govori o biskupu Naglu i njegovu stavu spram Slavenima i slavenskome bogoslužju, s olakšanjem ukazuje na profesora V. Jagića i njegov članak, koji je "sjajan, ali sjajan ne lažju nego istinom".

Već se iz naslova, *Samo svećenstvo ne može obraniti našeg jezika u našim crkvama* (1910., 13/1), može naslutiti koja problematika mori autora i čitatelje. U tekstu stoji da svećenici imaju vrlo malo prava i mogućnosti za djelovanje. "Jedini biskupi mogu naš jezik obraniti bar do nekle, jer se i njima poradi toga može dogoditi, kao što se dogodilo nadbiskupu Dvorniku. Sad se naime čini prema izjavama samog Dvornika, da je u stvari njegove suspensije ipak bila glagolica po rijedi. A nadje li se biskup, kao Nagel, koji želi naš jezik u crkvi uništavati, onda to može posve lahko, a svećenstvo tu ne može ništa, osobito ako dotični biskup na lahku ruku dijeli svojim svećenicima suspensije. Istina je, da svećenstvo u tom može koješta, al pred odlučnom silom ne bi moglo obraniti ni glagolice ni hrvatskog jezika u našim crkvama. Pod absolutnom vlasti biskupa je svećenstvo posve nemoćno." Tekst završava s nekoliko pitanja: "zašto nema nikakvih komedija sa slavenskim bogoslužjem u senjskoj biskupiji? Zato, jer nema tamo ni Švaba, ni Talijana. To svi priznaju. Je li dakle tu u Istri politika po srijedi ili nije? A tko tu politiku tjera? Slaveni ne, jer brane starinu. Dakle tko? Ne treba odgovora."

Jezik u crkvi i problemi oko toga vidljivi su iz mnogih tekstova. Tako primjerice imamo vijest da su ljudi na Tijelovo u Kanfanaru ostali razočarani. "Do sada je bio naime običaj, da se kod sv. mise čita i evandjelje i poslanica u hrvatskom jeziku, ali tog dana čuli smo samo latinski." (1910., 22/2). Autor se teksta pita tko je počeo goniti hrvatski jezik iz crkve.

Glagoljicom se bavio i Papa, što potvrđuje tekst *Glagoljica u papinim naredbama* (1915., 7/3 – 4). Članak govori da je za vrijeme ondašnjega pape Benedikta XV. svoje mjesto u službenome listu Crkve dobila i glagoljica uza stari hrvatski jezik.

U nastavku se ukazuje na neka djela vezana za staroslavenski jezik i glagoljicu. *Dragocien glagolski misal* (1902., 1/3), pod ovim se naslovom krije tekst o rijetkome djelu starome 418 godina, pisanome crnim i crvenim glagoljskim slovima te čuvanome preko 30 godina u arhivu biskupskoga ordinarijata u Trstu, a pripadao je župi Ricmanje. Navodi se da ima još svega nekoliko primjeraka; jedan u sveučiliškoj knjižnici u Zagrebu i po jedan u dvorskim

knjižnicama u Beču i Petrogradu. "Taj misal tiskan je 30 godina nakon što bijaše u obće tiskana prva knjiga, te je to prva tiskana knjiga namienjena - Hrvatom i Slovencem."

"*Razvod Istrijanski*" i *naši Talijani* (1904., 2/2) naslov je iza kojega se krije podsjetnik na vrijedan spomenik hrvatske pismenosti: "Razvod od g. 1325. pisan starom ćirilicom iz rukopisa XVI. vieka." Latinicom je u nastavku citiran dio.

Članak *Nova knjiga o glagoljici* (1902., 62/4) govori o djelu *Borba za glagoljicu* Ive Prodana, koja je izišla u Zadru.

U članku *Novim(?) na poduku* (1901., 101/4), preuzetom iz jednih bavarskih novina, govori se o Ćirilu i Metodu iz Soluna, od 963. nadalje, zatim o ćirilici, staroslavenskome jeziku i njegovoj važnosti u vjerskome obredu. Ćiril i Metod, uz glagoljicu i ćirilicu te misale, *Razvod istrijanski* i sl. spominju se i na *Glavnoj skupštini "Družbe sc. Cirila i Metoda za Istru"*. (1903., 23/1) Njihova se važnost vidi i u tome da je 5. srpnja bio državni blagdan te se redovito obilježavao u mnogim mjestima. (1911., 26/2) (1912., 26/1) 5. srpnja - narodni blagdan (1910., 22/3) naslov je teksta koji govori o tome koliko su i vlasti shvatile važnost Ćirila i Metoda i njihova života kada su taj dan proglasili narodnim blagdanom.

Krajem 1904. godine izišla je *La liturgia glagolito romana*, brošura s mnogo povijesno-pravnoga crkvenoga gradiva. (1904., 51/5)

U cijelome se vrtlogu oko glagoljice pojavila i knjiga koja se bavi tim pitanjem, što svjedoči članak *Knjiga na obranu prava glagoljice* (1906., 16/3), odnosno prikaz djela *Fontes historici Liturgiae Glagolitico-romanae* dr. Luke Jelića, koji donosi mnoštvo dokumenata o ovoj temi.

Povjest glagoljice kod Trećoredaca (1908., 16/3) donosi vijest da O. Stjepan Ivančić priprema "novi dragocjeni prilog za očuvanje ove narodno-crkovne svetinje."

U članku *Istraživanje profesora Milčetića* (1908., 16/5) objavljeno je njegovo otkriće knjige oktava u Bečkoj dvorskoj biblioteci pisane glagoljskim slovima iz 1503. godine. Navodno je knjigu prepisao pop Matija Goščanić iz Jelovica. Kao nagradu za otkriće Milčetić je dobio tri dukata.

U ovome ćemo dijelu spomenuti i niz tekstova koji su gotovo redovito izlazili u 1910. i 1911. pod naslovom *Slavenski bogoslužni jezik u Istri* (od br. 6 u 1910. do br. 17 u 1911.) Godine 1913. saznajemo da su ovi tekstovi sakupljeni i objavljeni u posebnoj brošuri jednako naslovljenoj i pridodano je samo još nekoliko glava, a autor je V. S. "U toj knjižici prikaziva se

točno progonstva i obrane slavenskog bogoslužnog jezika u Istri i pravo od starine našega naroda na tu povlasticu." (1913., 45/5)

11.2. Komentari i analize jezika

Briga i svijest o jeziku može se iščitati i iz tekstova obraćanja čitateljima. Primjerice, uredništvo suosjeća s gosp. popom koji se žali da mu "šalju pomoćnike nevješte podpuno hrvatskomu jeziku." (1900., 4/2)

Na stranicama *Naše sloge* mogu se pronaći i komentari o jeziku, poput "Bogović ne znadjaše ni što je slovnica ni pravopis, a miešашe književni jezik sa čakavštinom." (1903., 30/4)

Uredništvo se *Naše sloge* osjećalo dovoljno kompetentno prosuđivati o jeziku javnih službi (primjerice 1904., 19/5, 27/2, 40/3) i drugih listova: "Hrvatski tekst ovog lista je prilično slab, a kvare ga i mnoge krupne tiskarske pogreške." (1905., 15/3) Jedan su tekst, donoseći ga u nastavku, čak naslovili *Rugoba od jezika!* (1902., 37/2)

Da li "Pola", "Pulj" ili Pula? (1904., 8/4) zanimljiv je članak koji je nastao jer listovi različito pišu ime ovoga grada pa da se razjasni: "Naziv 'Pola' nemože biti pravilan, jer je taj naziv čisto talijanski, ili njemački. Što se tiče naziva 'Pulj' čini nam se istotako nepravilan, jer ga naš naron nikada ili riedko rabi. Nitko ne kaže: 'idem u Pulj' ili: 'dolazim iz Pulja' već svatko: 'idem u Pulu', 'dolazim iz Pule' itd. Po našem dakle nemjerodavnom mnijenju i nefilologičkomu znanju imalo bi biti najpravičnije: Pula, Pule. Tako je pisao i naš veliki biskup, nezaboravni Dobrila, komu se nemože zaniekati temeljito poznavanje naroda i jezika hrvatskog." (1904., 8/4)

Svijest se o jeziku može vidjeti i iz članaka koji točno navode primjere stranih riječi: "Puljskim Talijanima nije pravo, što su naši ljudi na Puljštini prestali govoreći hrvatski rabiti rieči "peticion", "prove", "šior judice", "sekucion" itd. te su prihvatili hrvatske izraze, kojih opet, sirote Talijani ne razumiju." (1914., 8/1)

11.2.1. Slovopis

Zanimljiv je primjer jedne povratnice kojoj se potalijančuje pisanje imena pa autor teksta *Nov dokaz uljudbe naših Talijana* (1900., 61/2) komentira: "(...) naše hrv. ć, pa digao kvačicu sa ć i dodao h. To se je možda od nas naučio!? Mi smo njegovo ime pisali talijanskim pravopisom (slovopisom, op. V. V. M.), kako mu ga i javne izprave pišu, ne pitajuć kod toga, da li je pravo ili nije, a on nam izkrivljuje najčišća hrvatska imena".

Baš kao kod nas (1900., 64/3) vijest je prenesena iz Sušačkih novina i apelira da se hrvatska prezimena ne pišu na talijanski način. "Majmuničenje se pisanjem svog prezimena na talijanski način izazivlje samo sprdnju kod tudjinaca, sramotu za nas, a prezir kod svojih zemljaka. Dakle dole sa i c h o m." U nastavku donose i pjesmicu: "Dragi naši i c h i talijanski vi tići / Tudje Vam je ovo, ranegatsko slovo / Nije li gjehta / I za nas sramota / Da vas i c h a ima / Ki volite njima ? / S i c h o m dakle dolje / Za nas "ić" je bolje." (1900., 64/3)

U tekstu *Tko pači hrvatska imena?* (1901., 57/3) govori se o *potalijanivanju pravopisa*. Iznesen je problem da hrvatski svećenici ponekad "izkrivljuju krstne knjige tim, što upisuju p r a v i l n o hrvatska imena". Naveden je i primjer: Milačić je postao Milazzi. Vidljivo je da je osim pravopisa, prilagođen i slovopis.

Ima tekstova koji se bave i slovopisnom tematikom. Kod pisama za Rusiju preporučuje se naslov pisati na lijevoj polovini omotka tako da se na slobodnoj desnoj strani potom uzmgne napisati naslov ruskim slovima. (1915., 13/3)

Slovopis je mogao imati i svoju ulogu u cenzuri stoga donosimo propisanu odredbu kojom se to nastojalo spriječiti. "Nije dopušteno rabiti jezik ili pismo koje bi otežćalo (teško čitljivo! op. a.) prigledanje (ćirilica, tajno pismo, brzopis (stenografija)." (1915., 19/4)

O jeziku i pravopisu *Naše sloge* može se pronaći nešto i u tekstu *Malo odgovora*. (1910., 40/2) Naime, reakcija je to na napise iz lista *Pučki Prijatelj*.

11.3. Dijalektološke teme

Dijalekat grada Vrbnika na otoku Krku u prošlim vijekovima uporedjen sa današnjim (1914., 28/1, 29/1, 30/1,2) osebujan je tekst, podijeljen u nekoliko brojeva *Naše sloge*, s elementima filologije koji daje svojevrsnu kritiku autoru, pojačanu brojnim primjerima.

U ovu ćemo kategoriju uvrstiti i tekst *Predavanje prof. Riste Kovačića o Hrvatima u Italiji* (1905., 19/5). Značajan je jer donosi pregled istraživanja o Hrvatima i hrvatskome jeziku u talijanskoj koloniji te daje i kratke oglede govora s naglascima. Usto ukazuje i na potalijančivanje prezimena te skovani naziv "skavun" za Slavena.

11.4. Djela o jeziku i jezikoslovci

Naša sloga je redovito donosila i razne vijesti iz kulture, a među njima ima i zanimljivih članaka o tada više ili manje poznatim jezikoslovcima te o njihovim djelima filološkoga karaktera.

Za početak ćemo navesti Vatroslava Jagića, koji se više puta spominjao, a i jedan je od potpisanih autora članaka *Naše sloge*. Prvi se put²⁶ Jagić spominje samo kao poznati sudionik proslave u čast Prešernove stogodišnjice. (1900., 12/4) Poslije se o njemu govori kao o važnoj osobi koja je upisala nekoliko riječi u spomen knjigu na Plitvičkim jezerima. (1910., 16/2)

Jagić je u nekoliko navrata i napisao priloge za *Našu slogu*, primjerice *Glagoljica u katoličkoj crkvi* (1910., 9/1), zatim *Jagić o "Poviesti Hrvatske"* (1905., 36/4), a njegove se riječi citiraju u članku *"Puzavcem". Odgovor mrziteljem i progoniteljem glagoljice.* (1904., 34/1, 35/1, 36/1, 37/1, 38/1, 39/1,2, 40/1), u kojemu se nadugo govori o glagoljici i staroslavenskome od Moravske misije nadalje, s posebnim osvrtom u obranu slavenskoga liturgijskog jezika.

Opsežan je članak, posvećen sedamdesetogodišnjici života, naslovljen *Vatroslav Jagić.* (1908., 36/6) Tekst je ustvari prijevod iz (?) *Zeitunga* iz Leipziga i donosi hvale o Jagiću zbog njegova političkoga i filološkoga djelovanja. Ima i podataka o životu i obrazovanju te o njegovu radu u raznim institucijama diljem Europe. Zanimljiva je rečenica koja objašnjava podosta njegov znanstveni interes: "Ova je ruska perioda učinila obrat u njegovom znanstvenom životu: od klas. filologa i lingviste izvio se slavista." Tekst navodi i to da je svoja djela pisao na četiri jezika: latinskome, njemačkome, ruskome i hrvatskome. Na kraju se navode dobivene pohvale i priznanja.

Jagić je napisao i članak za bečki list *Die Zeit* "o sporu zbog hrvatskog zavoda sv. Jeronima u Rimu" pa *Naša sloga* izvješćuje u članku *Za hrvatski zavod u Rimu* (1901., 79/2). S obzirom na to da se radi o reakciji na glasine "o panslavizmu ili o zavadi Austrije s Italijom", jasno je kako je Jagić bio i društveno-politički aktivan. U tekstu se spominju i Rački i Daničić, s kojima je razgovarao.

U književnim se vijestima mogu pronaći naslovi izdanja *Matice Hrvatske* pa se tako na popisu našla i Šrepelova *Klasična filologija*. Navedeno je samo da ima XVI i 192 stranice te da je cijena po komadu za Matičine članove bila 20 h. (1900., 17/4) Nakon nekoliko brojeva, ponovno se pojavljuju književne vijesti iz kojih doznajemo još poneku o Matičinim izdanjima u tekstu

---

²⁶ U istraživanome korpusu.

Knjige Matice hrvatske. Navest ćemo samo dio relevantan za jezikoslovlje: "Učeni Milivoj Šrepel, obogatio je hrv. književnost sa 2 nova djela: "Klasična filologija i uputa u njezine pojedine struke"; i "Preporod u Italiji u XV. i XVI. stoljeću". (1900., 20/4)

U književnim vijestima pronalazimo i djela filološkoga karaktera koja su izišla, primjerice Adamovičev *Francusko-hrvatski rječnik s označenim izgovorom*. (1901., 20/3, 32/4)

Stari rječnik (1902., 72/4) naslov je kratkoga članka o djelu koji posjeduje mons. Guth, kanonik u Puli: "Vocabolario italiano-ilirico-latino Del p. Gioacchino Stulli Raguseo, Ragusa MDCCCX." U nastavku saznajemo da dvosveščano djelo obaseže 83(?) i 862 stranice u *quart formatu* te se navode i dvije natuknice iz samoga djela: *contratto* i *sferza, ferza*.

U korpusu su potvrđena i odlikovanja za neke knjige. Slovenski pisac M. Hostnik je za svoju *Gramatiku slovinskago jazyka* dobio 400 rubalja u srebru od "Imperatorske akademije znanosti" u Petrogradu. (1901., 7/4)

Godine 1901. izišao je i *Pomorski 'Rječnik ili nazivlje za brodarenje po moru'* Bože Babića. (1901., 80/4)

U ovome dijelu možemo spomenuti i druga glasila na hrvatskome jeziku koja su se pojavljivala (ali još ne u Istri), primjerice *Hrvatska Rieč* (1905., 17/2).

Među knjigama o hrvatskome jeziku, navest ćemo i vijest o knjizi za brzo učenje talijanskoga jezika. U članku *Uputa u talijanski jezik* (1907., 44/4) ukazuje se na novu knjigu autora Cherubina Šegvića.

Ima i vijesti važne za slovenski jezik. Naime izišle su dvije knjižice za praktičnu poduku slovenskoga jezika s 18.000 riječi: *Deutsch-slovenisches Wörterbuch (Nemško-slovenski Slovar)* i *Slovenisch-deutsches Wörterbuch (Slovensko-nemški Slovar)* Frana Kramariča (1907., 58/3)

Staroslavenska akademija na Krku izdala je novo izdanje – *Vesperal* – "krasan prinos staroslavenskoj filologiji, pa ju zato preporučamo najtoplije ne samo glagoljašima, nego i svim prijateljima glagoljice." (1908., 7/3)

Praktični rječnik hrvatskoga i njemačkoga jezika (1908., 8/3) dr. Ivana Scherzera ugledao je svjetlo dana, i to njemačko-hrvatski dio, dok se drugi još čeka. Tekst je iscrpan s opisom djela po vrstama riječi. U istome je broju i obavijest o izlasku *Slovnice Njemačko-Hrvatske*. (1908., 8/4)

Giovanni Andrović je 1903. izdao knjižicu na talijanskome jeziku, ali o hrvatskome pitanju, s dijelovima i o Istri: *La questione croata*. (1903., 3/7)

Knjiga *Oblici i sintaksa hrvatskoga jezika za srednje škole* (1903., 37/3) Mirka Divkovića dobila je svoje mjesto na stranicama *Naše sloge*, koja je *toplo* preporučuje i ukazuje gdje se može nabaviti.

B. de Prato autor je *Vježbenice talijanskog jezika za opće pučke škole*, koja je izišla 1911. i sadrži vježbe za čitanje, pisanje i govorenje. (1911., 39/2)

Vratio se u Rim (1900., 43/3) naslov je kratke obavijesti o *učenom književniku i glagoljašu* Dragutinu Parčiću.

Novo izdanje Parčićeva rječnika. (1901., 79/4) obavijest je o pretisku *Rječnika hrvatsko-talijanskoga*, koji se pojavio nakon 27 godina. Iz članka saznajemo da je autor unio i neke ispravke i dopune.

U nekoliko brojeva *Naše sloge* iz 1902. osvanula je čak reklama *trećega, popravljenoga izdanja* Parčićeva *Rječnika hrvatsko-talijanskoga* iz 1901. Iz nje se mogu iščitati naslov, autor, mjesto i godina izdanja (*Zadar 1901.*), izdavač (*Tisak i naklada "Narodnoga Lista"*), broj stranica (*1250*) te cijene za tvrdi (*8 K*) i meki uvez (*6 K*). (1902., 20/4, 21/4, 22/4, 24/4, 25/7, 28/4, 29/4, 33/4, 38/5, 41/4, 44/4, 48/4, 51/4)

Parčiću je nakon smrti posvećen poduži članak naslovljen *†Dragutin Antun Parčić* (1903., 2/1). Osim njegova zdravstvenoga stanja koje je dovelo do smrti i podataka o njegovu djetinjstvu, navodi se i njegov filološki rad, od gimnazijskih dana – kada je počeo "uredjivati talijanske rječnike, od kojih je prvoga hrvatsko-talijanskoga izdao u Zadru kod Battare god 1857., a pred godinu dana opet po treći put umnožena tiskom i nakladom "Narodnog Lista" u Zadru. Talijansko-hrvatski dio bio je tiskan dva puta." Nadalje saznajemo da se kasnije mnogo bavio i proučavanjem glagoljice te je čak izdao neke misale za krčku biskupiju, a u rukopisu je ostavio *Glagoljsku slovnicu* i *Glagolski psalterij*.

Staroslavenska Akademija na Krku izdala je 1903. knjižicu o životu i radu pokojnika naslovljenu *Dragutin A. Parčić*. (1903., 27/4)

Naša sloga bila je izvrstan medij za oglašavanje pa tako Staroslavenska akademija u Krku objavljuje da ima neke knjige na zalih i da ih prodaje. Između ostaloga, ima i nekoliko komada Parčićeva *Rječnika hrv. talijanskog*, koji prodaje za 5 kruna. (1908., 6/2)

Naša sloga donosi i vijest o g. Martinu Zgrabljicu iz Pazina koji je položio ispite za profesora klasične filologije i slavistike. (1902., 48/3)

Godine 1904. među reklamama našla se i ona dr. F. Ivekovića o dvosveščanome *Rječniku hrvatskoga jezika* iz 1901. (1904., 4/4), sakupljenoga i obrađenoga od dr. F. Ivekovića i dr. Ivana Broza i kojemu se *sada* spušta cijena.

Rječnik hrvatskoga jezika i družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru (1907., 59/3) zanimljiv je članak koji u prvi mah djeluje kao rodoljubni prikaz Broz–Ivekovićeve djela, međutim, nakon pohvala i konkretnih podataka, stoji i to da jedan rodoljub nudi ovaj rječnik po znatnoj nižoj cijeni nego što je to bilo dotad te da dio prihoda ide i za Družbu. Rečenice o samome djelu navodimo u nastavku jer su zasigurno imale značajnu ulogu u upoznavanju šire zajednice s ovim jezikoslovnim djelom. "Ovim svojim djelom nije kanonik Iveković pokazao samo divnu, uzornu upravu ustrajnost u visokoj svojoj dobi, već je hrvatskoga, kakovo se stječe samo ozbiljnim poučavanjem za mladih dana. Sve to veliko znanje hrvatskog jezika skupio je u monumentalnom rječniku, kojim je sjajno okrunio golemi svoj trud. Bez ovoga rječnika ne će moći biti niti jedan inteligentan Hrvat, a inteligentnim ne možemo zvati nijednoga Hrvata, makar kako bio obrazovan, ako u srcu nema ljubavi za svoj lijepi jezik. To znamenito djelo sastoji od dvije knjige, jedna od 951 a druga od 884 strane." Sličan se članak pojavljuje i dva broja kasnije, no samo radi obavijesti o narudžbama i bez opisa djela. (1907., 61/3)

Na stranicama *Naše sloge*, nekoliko je redaka posvećeno i Franu Kurelcu u tekstu *Spomenik Franu Kurelcu* (1908., 5/3). Bilo je predviđeno podizanje spomenika u Ogulinu te se upućuje čitatelje komu valja dati milodare.

Nakon teksta o otkriću glagoljske knjige, *Naša sloga* donosi i članak *Profesor Milčetić u dvorskoj knjižnici u Beču* (1908., 17/3) u kojemu upoznaje čitateljstvo s Ivanom Milčetićem i njegovim radom, prvenstveno vezanim za glagoljicu. Najavljuju da profesor planira uskoro u središnju Istru istraživati glagoljicu "da na licu mjesta pokupi posljednje ostanke te naše narodne svetinje." U sljedećemu se broju ponovno donosi prikaz njegova rada, ali pod naslovom *Za glagoljicu*. (1908., 18/3) S obzirom na to da se dio podataka ponavlja, može se pretpostaviti da su članke pisali različiti autori. Da je Milčetić bio cijenjen i poznat, dokazuje i vijest iz njegova privatnoga života – o smrti sina. (1908., 49/3) Inače, i Milčetić je jedan od potpisanih autora članaka u *Našoj slogi*. Naime, napisao je dio za Podlistak naslovljen *Amo tamo po Istri* u nekoliko nastavaka (1908., 46/1, 47/1, 48/1, 49/1, 50/1), zatim *Paval Bogović-Šimov* (1903., 31/4).

Milčetić je potpisao i tekst *Hrvatsko djelo o prošlosti i sadašnjosti Istre* (1911., 36/1), u kojemu govori i hvali ideju o knjizi o prošlosti i sadašnjosti Istre, koja bi trebala ugledati svjetlo dana kroz godinu-dvije, a imao je i javnu prepisku s plovanom M. Mužinom u listu. (1903., 36/4, 37/4)

Svoje je mjesto na stranicama *Naše sloge* dobio i Ljudevit Gaj, prvo u članku povodom 30-godišnjice smrti (1902., 34/3), u kojemu se spominje da je "uueo u hrvatsku knjigu današnji pravopis", a nakon toga se govori o zadušnici i posjetu njegovu posljednjem počivalištu.

Stogodišnjica Ljudevita Gaja (1908., 19/3) najavljuje proslavu rođenja slavnoga preporoditelja u organizaciji Družbe "Braća hrvat. Zmaja". Najavljeno je podizanje spomen-ploče te mala "Gajeva izložba" s autografima i rukopisima poznatih iliraca te slikama i raznim predmetima. Detalje će objaviti naknadno. Da će se proslava organizirati u Krapini 14., 15. i 16. kolovoza 1909., saznajemo tek u članku *Stogodišnjica rođenja Ljudevita Gaja* (1909., 33/3) od sljedeće godine. U Istri predlažu originalno obilježavanje ove obljetnice: "Neka se svaki vriedni i čestiti Hrvat upiše u družbinu četu." (1909., 34/3) Izvještaj o događaju potanko je opisan u članku *Proslava stogodišnjice narodjenja dra Ljudevita Gaja* (1909., 35/3). Navedeni su svi poznatiji gosti koji su bili u Krapini. Među njima i Vatroslav Jagić. Mnogi su se od njih obratili publici hvaleći velikana "kao uzkrisitelja, probuditelja, vodju, učitelja i pobornika hrv. naroda; izticali su njegove zasluge za duševno ujedinjenje južnih Slavena, njegove borbe i njegov život". Na proslavi je bilo i mnogo glazbe, a na kraju i banket.

Proslava 100-godišnjice rođenja Stanka Vraza (1910., 24/3) održat će se u Pazinu, a između ostalih, o pjesniku i ilircu govorit će profesor Dr. Fr. Ilešić. U sljedećem broju stoji izvještaj s te proslave u *Stogodišnjica Vrazova u Pazinu* (1910., 25/2).

U prvome se broju iz 1915. stav prema jeziku može vidjeti indirektno u članku o smrti vukovca Pera Budmanija (1915., 1/2). Doznajemo tako da je "glasoviti hrvatski učenjak, profesor Pero Budmani starinom i rodom Dubrovčanin" preminuo na svom imanju nedaleko od Jakina. "Pokojni Budmani započeo je svoje književničko djelovanje kao profesor hrvatske gimnazije u Dubrovniku, odakle bijaše pozvan nakon smrti glasovitog učenjaka Daničića, da preuzme uređivanje ogromnog djela, što ga izdaje jugoslavenska akademija pod naslovom "Riječnik hrvatskog ili srbskog jezika". Na tom djelu radio je sve dok malaksaše sile i tada tekar povukao se u zasluženi mir. Dočekao je visoku starost od 80 godina, koje je posvetio svojem narodu

radeći neumorno na književnom polju punih (? ne vidi se dobro, op. a.) godina. Slava velikom hrvatskom učenjaku !"

Ovdje ćemo navesti i to da su redovito izlazile reklame za Maticu Hrvatsku (!) i tekstovi o izlaženju ranih njezinih izdanja. Primjerice, u 3. broju *Naše sloge* iz 1915. tekst Članovima "Matice Hrvatske" (1915., 3/3) obraća se čitateljima i obrazlaže da su Matičina izdanja doštampana, ali da "će Matica moći raspačavati nova izdanja tek poslije rata". Razlog tomu jest što je mnogo njezinih povjerenika i članova na bojištu.

Na nekoliko se mjesta spominje i Josip Ribarić, ali bez navođenja njegova filološkoga rada, primjerice kao student agronomije koji će prikupljati knjige ili novčane potpore "u svrhu narodne prosvjete" (1904., 28/1, 41/6), zatim kao Matičin povjerenik (1913., 4/1).

Na kraju ćemo ovoga poglavlja navesti i članak *Stari hrvatski napis* (1901., 9/3), o jednome napisu na hrvatskome jeziku u riječkoj stolnoj crkvi iz 1665. godine.

ZAGLAVAK

Prve su se hrvatske novine u Istri bavile i jezičnim pitanjima. Iako je najviše tekstova osvjedočeno iz područja jezične politike i položaja hrvatskoga jezika, što i ne čudi s obzirom na vrijeme nastajanja, *Naša sloga* nudi i ponešto filoloških tema. Najviše se pritom članaka bavi pitanjima staroslavenskoga jezika i glagoljice i to (opet) zbog pokušaja zabrane liturgije na (staro)slavenskome. Zatim, ima nešto komentara i analiza jezika, ali i osvrt na poznate jezikoslovce i njihova djela. Naposljetku valja još spomenuti i dijalektološke teme, koje su, osim u nekoliko navrata obrađene, značajnije u tome što su neke rubrike bile pisane mjesnim govorima (pr. *Franina i Jurina*, *Kastavske paćuharije*, *Lovranske paćuharije* itd.) jer je u tome stav lista bio jasan podupirući raznolikost i domaću *besedu*.

12. JEZIČNA POLITIKA NAŠE SLOGE

Jezičnu se politiku može definirati kao "skup racionalnih i uglavnom institucionaliziranih postupaka kojima neko društvo utječe na jezične oblike javne komunikacije i na formiranje svijesti svojih sudionika o tim oblicima." (Škiljan 1988: 8) Takva je jezična politika prvenstveno okrenuta javnoj komunikaciji, ali s obzirom na njezinu ulogu i svrhu, često utječe i na privatnu komunikaciju. (Škiljan 1988: 9) Uporište možemo vidjeti i u istraživanome korpusu kroz brojne članke okrenute čitateljima koje sugeriraju "prave, ispravne" stavove spram jezika.

S obzirom na to da je podnaslov *Naše sloge* bio *Poučni, gospodarski i politički list* te da se snažan preporodni duh osjećao gotovo u svakome članku, nezaobilazno je u ovome kontekstu reći i pokoju o stavu *lista* prema hrvatskome, zatim talijanskome, ponekad i njemačkome jeziku. Stoga možemo govoriti o svojevrsnoj jezičnoj politici *Naše sloge* koja ukazuje na svoj stav prema jeziku, a brojni članci koje ćemo spomenuti to i dokazuju. Već je iz povijesnoga okvira i konteksta vremena izlaženja *Naše sloge* jasno da je Istra na početku dvadesetoga stoljeća poseban slučaj u odnosu na ostatak Hrvatske. Izvanlingvistički faktori koje valja uzeti u obzir prilikom analize jezične politike jesu: demografski, ekonomski, kulturni, socijalni, politički i pravni. (Škiljan 1988: 13) Ako se vrsta jezične politike koju karakterizira "visok stupanj prisutnosti institucija u provođenju te politike i visoku i eksplicitnu obavezu pridržavanja pravila u javnoj komunikaciji i u svim oblicima primjene tog modela" (Škiljan 1988: 57) definira kao tzv. direktivni model (Škiljan 1988: 57) jezične politike, razlozi navedeni kao poticaji izlaženju *lista*, tekstovi i povijesne činjenice ukazuju da možemo govoriti o autodirektivnome modelu. Direktivni se model obično javlja kod socijalnih grupacija u usponu, jasno podržava neke idiome i njihove govornike te potiskuje druge, (Škiljan 1988: 57) što također odgovara situaciji u Istri na početku dvadesetoga stoljeća, a vidljivo je i iz članaka istraživanoga korpusa.

Danas se jezike koji nisu službeni smatra ugroženima. (Wright 2010: 217) Sagledavajući povijesne prilike i podatke koje možemo dobiti u korpusu i drugim izvorima, možemo si postaviti pitanje je li hrvatski jezik u Istri na početku dvadesetoga stoljeća bio ugrožen u tolikoj mjeri da su se neki pribojavali i njegova nestanka. Neki smatraju da bi za prevlast nekoga jezika nad drugim na određenome teritoriju potrebno da se dogodi barem jedan od sljedećih uvjeta: zamjena stanovništva ili pogodnost, odnosno ekonomska potreba. (Decarli 1976: 11) Ili je to bilo samo pitanje straha gubitka (nacionalnoga) identiteta pa je jezik samo bio sredstvo. Budući da je jezik

sastavnica identiteta, (Wright 2010: 223) možemo se još zapitati i je li uloga *Naše sloge* imala (i koliko) utjecaja na očuvanje toga identiteta. Znamo li da je postignuto "da se hrvatski jezik uvodi u upravu i sudstvo, ali ne i u Pokrajinski sabor, u kojem je i dalje službeni jezik talijanski" (Novak 2005: 74), svakako možemo zaključiti da su se neki ciljevi jezične politike lista uspjeli ostvariti.

Za *Našu se slogu* može reći da su bile i stranačke i informativne novine. (Horvat 2003: 308), a u nastavku će se pokušati ukazati na njihov stav prema jeziku i politici, najviše kroz članke koji se bave odnosom hrvatskoga jezika s drugima na početku dvadesetoga stoljeća.

12.1. Jezik i politika

Složeni odnos između jezika i identiteta može se iščitati u brojnim tekstovima *Naše sloge*. "Jezik je moćan označitelj pripadnosti grupi koji nije lako promijeniti, jer je pritom pojedincu nužno premostiti kako kognitivne, tako i psihološke prepreke." (Wright 2010: 223) Citati poput "nemožemo glasovati za vladajuću stranku, jer ona mrzi i proganja naš hrvatski jezik i sve što nam je milo i drago" (1900., 6/2) ili "ima političkih kotarskih oblasti, koje sa hrvatskim strankama u obće ne rabe hrvatskoga jezika" (1900., 14/2) potvrđuju ovu tvrdnju i ukazuju na značaj jezika za birače i za pojedine političke stranke u Istri, koji na početku dvadesetoga stoljeća postaje jako obilježje poljuljanoga identiteta s obzirom na razne političke i povijesne prilike.

Stanje je i u Istarskome saboru takvo da je hrvatski jezik (i slovenski) potlačen. "Klub hrvatsko-slovenskih zastupnika na saboru Istre nemože nikako na to pristati, da bude talijanski jezik jedini razpravni u tom saboru..." pa traže "pravo govoriti u saboru hrvatski ili slovenski" i da mogu podnositi i službene dokumente tim jezicima (1900., 15/1) Sličnih tekstova ima još, no zajedničko im je da hrvatsko-slovenski zastupnici redovito zahtijevaju svoja prava na jezik raznim istupima, što pisanima, što govorima. Navest ćemo još neke brojeve *Naše sloge* u kojima se mogu pronaći ovakvi istupi: 1900., br. 18/1, 1900., 22/1.

Razpravni jezik u saboru (1904., 50/2) ukazuje na zanemarivanje prava na hrvatski jezik u saboru, no ne donosi nikakva rješenja. Predsjednik je sabora pobio sve teze bez upuštanja u raspravu. (1904., 51/2)

12.2. Jezična politika u javnim službama

Na planiranje jezika i jezičnu politiku značajnu ulogu imaju stavovi i razne odluke koje su se provodile u javnim službama. Iz korpusa je vidljivo da je mnogo pritužaba, zabrana, nepoštivanja hrvatskoga jezika osvjedočeno u javnim službama.

Hrvatski jezik i javni činovnici (1901., 67/1) ukazuje na to da zakon i praksa nisu uvijek usklađeni te da ima mnogih primjera gdje se u javnim uredima (primjerice na sudu) mora imati tumača za hrvatski jezik.

Hrvatski jezik na državnim uredima u Istri (1907., 37/3) donosi stanje odnosa državnih službenika (ponekad su navedena i prezimena) te njihovo poznavanje hrvatskoga jezika, odnosno njihovu spremnost u komunikaciji koja nije na talijanskome – što se može iščitati iz citata: "većina ih ne znade ni slova hrvatski, a oni što znadu par riječi dijalekta, neće da govore". U članku *Posljedice nepoznavanja hrvatskog jezika pri c. kr. uredima* (1900., 83/3) se čak postavlja retoričko pitanje tko bi trebao snositi odgovornost (i financijsku) kada dođe do pogrešaka zbog nepoznavanja jezika.

Jezičvno pitanje u Primorju (1903., 21/3) ukazuje na nelogičnost potrebe prijevoda na talijanski ili njemački u javnim službama kada je stanovništvo većinski hrvatsko i slovensko.

U nastavku će biti posebno riječi o vojsci, sudstvu, poštanskim uredima i pošti općenito te željeznicama.

12.2.1. Vojska

Problem se jezika javlja i u vojsci jer "dolaze držati kontrolu častnici, koji neznaju jezik puka" (1900., 12/2)

Oštar naslov *Preziranje hrvatskoga jezika od strane c. i kr. mornarice* (1901., 24/3) ukazuje na situaciju koja se dogodila prilikom odlikovanja trojice Hrvata i dvojice Talijana. Dok je mornarički kapelan govorio na "njemačkomu, kao državnomu, te onda hrvatski i talijanski", mornarički je časnik govorio samo njemački i talijanski. Zanimljivo je da u nastavku članka stoji: "Odavle do konca zaplienjeno." Cenzura nije bila strana u ono vrijeme, a često je vezana za članke koji su govorili i o "potlačenosti" hrvatskoga jezika, osobito posljednjih nekoliko godišta izlaženja lista.

Kako mornarica poštuje hrvatski jezik (1903., 30/2) tekst je koji ukazuje na to da se u mornarici često naiđe na natpise samo na njemačkome i talijanskome jeziku, bez hrvatskoga.

Poraba hrvatskog jezika u ratnoj mornarici (1908., 10/3) govori o komentaru/tužbi Bože Vinkovića koji tvrdi "da se u akademiji ratne mornarice na Rieci na hrvatski jezik malo pazi." Odgovorio mu je poručnik Lučić "da poraba hrvatskog jezika nije tako zapuštena, kako se misli", navodeći koliko se uči te na kraju dodaje "Ovaj se jezik toliko uči, da bi bilo nemoguće brinuti se više oko njega." (1908., 10/3)

12.2.2. Sudstvo

Pritisak se na sudstvo u jezičnoj politici na početku dvadesetoga stoljeća u Istri i Primorju jako osjetio. Iz teksta *Svuda su jednaki* doznajemo da je talijansko političko društvo za Dalmaciju zatražilo da se i ondje, "gdje neima talijanske narodnosti, gdje živi šaka talijanaša i hrvatskih odpadnika" zabrani uporaba hrvatskoga jezika u sudstvu. (1900., 8/3)

Važna jezikovna rješitba nanovo ukazuje na problem hrvatskoga jezika u sudstvu. Iz teksta saznajemo da je redovito potrebna pomoć tumača za hrvatski jezik. (1900., 12/4)

Tekst *Jezik kod sudova* daje konkretan primjer problema odnosa hrvatskoga i talijanskoga jezika u Istri na početku dvadesetoga stoljeća. Dogodila se zanimljiva situacija nekih Slovenaca na sudu. Naime, činovnik je govorio samo talijanski te je u jednome trenutku rekao: "se volè parlar italian ve distrighemo oggi, se no tornarè doman." (Ako ćete govoriti talijanski, odpraviti ćemo vas danas, inače vratiti ćete se sutra)" (1900., 17/1)

Pohvale vriedno kratki je članak o odvjetničkoj komori za Dubrovnik, Kotor i Korčulu, koja je jednoglasno odlučila da im je *odsad* uredovni jezik hrvatski. (1900., 27/3)

Tekst *Malo odgovora na interpelaciju zast. Bartolija glede uporabe jezika na sudovima u Primorju* (1907., 2/1) bavi se pitanjem jezika na sudu i problema koji se javljaju kada ljudi ne poznaju jezik suda te o potrebama prevoditelja. Članci slične tematike pojavili su se nekoliko puta i zajedničko im je to da su prenosili nastojanja zastupnika Spinčića i drugih koji su se borili za hrvatski jezik i na sudovima u Istri. Primjerice *Naš jezik kod naših sudova* (1907., 4/1, 5/1, 6/1).

Ironičan naslov i članak *Otvorenje hrvatskog jezikoslovnog fakulteta u Labinu* (1907., 11/3) govori o tečaju koji su morali pohađati sudbeni činovnici, koji se uglavnom koriste talijanskim jezikom, ali i ne ulijevaju previše nade u to te smatraju da se stanje neće promijeniti.

Tekst *Prilike u istarskom sudstvu* (1914., 24/3) prokazuju ozbiljno stanje "sudačkog i kancelarijskog osoblja u Istri", koje ne poznaje hrvatski i(li) slovenski jezik – što uvelike otežava normalan život lokalnome stanovništvu. O sudstvu i jezičnome pitanju se govori i u članku *Na*

adresu velog suca u Puli (1914., 26/2). Problem je ovdje što jedan sudski vještak nije htio potpisati sudbenu procjenu "jer po pravu napisana hrvatski".

Posljedice neznanja hrvat. jezika (1910., 39/2) govori o nezgodnoj sudbenoj situaciji gdje je zbog sučeva nepoznavanja hrvatskoga jezika došlo do odgode rasprave. Sličan je tekst i *Neprilike na ovom sudu* (1910., 42/2), dok se u kratkome članku *Hrvatski jezik na sudu u Puli* (1912., 15/3) daje primjer nepoznavanja hrvatskoga jezika na temelju nerazumljivoga spisa.

Jezično se pitanje često postavljalo u vezi s rovinjskim tribunalom i nepoštivanjem prava hrvatskih građana zbog nepoznavanja talijanskoga jezika. Primjerice *Još o Rovinjskoj poroti* (1912., 24/4), *Porotne rasprave i naš jezik* (1907., 13/1), *Porotni sudovi u Istri* (1909., 43/1), *U Istri se još uvijek (!) sudi i osudjuje pomoću tumača za hrvatski jezik* (1911., 19/3), *I opet: Gdje je hrvatska porota?* (1912., 35/1), *Još o sudbenim prilikama u Istri* (1912., 36/1, 37/1), *Hrvatski jezik kod c. kr. okr. suda u Rovinju* (1912., 44/3), *Porotni sudovi u Istri* (1913., 13/1), *Porotni sudovi za Istru* (1913., 14/1), *Pred porotom u Rovinju* (1913., 37/2), *Jedno imenovanje na okružnom sudu u Rovinju* (1913., 49/1), *Iz rovinjske sudnice* (1903., 41/2), *Zar neće da prestane ova anomalija?* (1904., 9/2). Neki su dijelovi tekstova vezani za ovu problematiku bili i cenzurirani, o čemu govore u članku *Zadnja zapliena*, s napomenom da će se boriti da se istina objavi i rastumači (1913., 38/1). Ova se problematika protezala i mnogo kasnije, u tekstu *Porota u Rovinju* (1914., 4/2), u kojemu možemo pročitati da se hrvatske *obtuženike* sudilo pomoću tumača, a bilo je i slučajeva kada je tumač dao "posve krivo tumačenje". S druge pak strane ima i primjer optužbe vodnjanskoga suca koji sa strankama govori hrvatskim jezikom (1914., 7/1, 7/3).

Pitanjem jezika na rovinjskome sudu bavi se i članak *Iz vilajeta okružnog suda u Rovinju* od 16. travnja 1914. (1914., 9/1), a nastavlja se i u sljedećim brojevima, ponekad i s primjerima nesporazuma (1914., 10/1, 11/1). Tema se razlaže i u tekstu *Naš jezik kod porote u Rovinju i naši ljudi* (1914., 13/2), koji se nadovezuje na prijašnje članke dopunjujući problematiku i primjerima kako su u nekoliko navrata osuđenici, koji su znali samo hrvatski jezik, posljednji saznali vlastitu sudbinu na sudu, odnosno tek kada bi im netko preveo s talijanskoga jezika. U sljedećem broju postoji i replika (*Na čast istini*; 1914., 14/2) jednoga odvjetnika, koji tvrdi da ne bi branio Hrvata na talijanskome jeziku, već je taj bio Talijan, iako nosi hrvatsko prezime. Brzina odvjetnikove reakcije samo svjedoči o važnosti pitanja jezika i obrani njegove časti. Saga se nastavlja u broju 20 iste godine pod naslovom *Hrvatski jezik pred porotom u Rovinju* (1914., 20/2). Iz teksta se može vidjeti da su neki počeli tražiti pravo na svoj jezik na sudu. Nakon natezanja i objašnjavanja

sve je rezultiralo slanjem spisa na vrhovni sud u Beč. Priča se nastavlja u *Našoj slogi* od 23. srpnja 1914. u tekstu *Narodni kazneni branitelj u Rovinju* (1914., 28/2), u kojem se, za slučaj "kakvog posla na Tribunalu u Rovinju", preporučuje branitelj Fran Dubrović, koji zastupa i brani na hrvatskome jeziku.

Rovinjski slučaj sa sudom nije jedini, no o njemu se najviše pisalo. Navest ćemo i Motovun, gdje je također bilo problema s nepoznavanjem hrvatskoga jezika, što svjedoči tekst *Hrvatski jezik kod c. k. suda u Motovunu*. (1909., 44/2)

U ovome je kontekstu zanimljiv i sljedeći citat "Kada bi gospodu porotnike sudili po pravopisu, kojim su njihova imena službeno objavljena, tada bi morali uztvrditi, da su svi "čisti" Talijani! (1900., 31/6)

12.2.3. Pošta

Poštanske i brzojavne službe često su spominjane u kontekstu nepoštivanja *jezikovne ravnopravnosti*, a na štetu hrvatskoga jezika i naroda. Problem je bio u tome što su njihovi napisi, tiskovine i pečati "skoro svuda talijanski ili talijansko-njemački", ali nije bilo hrvatskih, odnosno slovenskih inačica. (1900., 23/1)

U tekstu *Poštanski pečati i hrvatski jezik* (1906., 32/3) upozorava se na nepravilnost isključivo talijanskih poštanskih pečata ili pak talijansko-hrvatskih, ali nikada samo hrvatskih u mjestima gdje prevladava hrvatsko ili slovensko stanovništvo.

Problemom jezika u poštanskim uredima bavili su se i zastupnici Spinčić, Laginja i Mandić u interpelacijama boreći se za pravo Hrvata na hrvatski jezik. (1907., 45/2), primjerice *Za pravo našeg jezika na c. k. poštah* (1911., 51/2) ustvari je interpelacija M. Mandića za ravnopravnost jezika u poštanskim uredima.

12.2.4. Željeznice

Tema se željeznica i jezika pojavljivala više puta, no problematika se uglavnom svodi na to da su djelatnici "neviešti u slovenskomu ili hrvatskomu jeziku", kako se navodi u članku *Jezik na državnih željeznicah u Istri* (1900., 5/1) ili je pak nešto vezano za pisane tekstove, no i u tom slučaju za nepoznavanje hrvatskoga jezika. S obzirom na to da je narodu ovo jako važno, česta su pitanja, komentari, primjedbe, primjerice u članku naslovljenome *Gdje je ravnopravnost?* (1900., 35/3), zatim *Pitanje dvojezičnih tabela i napisa* (1901., 95/3), *Za jezikovnu ravnopravnost* (1906., 27/3).

Hrvatski jezik kod drž. željeznice u Istri (1905., 11/4) ukazuje na učestale pritužbe "proti zapostavljanju hrvatskog jezika u uredovanju kod državne željeznice u Istri" jer otežava hrvatskomu pučanstvu snalaženje. Tekst u nastavku citira kako natpis koji je trebao biti reakcija na pritužbe: "Kolodvorske ustupice daju pravo na ustup u cekasnicatu ili na kolodvorskoj stazi i ne daje pravo na ustup u kolam. Prestupnici su kasnjeni sa globom od šest kruna." Jasno je da je ovim pokušajem hrvatskoga jezika izazvao samo još veće nezadovoljstvo i jad pučanstva.

Problem je jezika bio vidljiv i u natpisima koji su često bili isključivo na talijanskome jeziku, primjerice *Pinguente* za Buzet (1905., 22/4).

Pojavio se i ironičan naslov *Govorite njemački, jer Vas nerazumijem !* (1908., 12/3) da bi se ukazalo što se dobiva kada na ulazu u vlak u Matuljima vratar ne zna hrvatski jezik pa na njemačkome odgovara ovim riječima.

Naša sloga se u tekstovima o željeznicama doticala i problematike toponima, najviše kada se radilo o višejezičnim natpisima. Jedan je takav članak *Trojezični nadpisi na željezničkoj postaji u Pazinu* (1914., 13/4), u kojemu se s pozitivnim stavom komentira rezultat dugotrajnoga "moljakanja" – uz njemačko-talijanski, dodan je i hrvatski naziv. "Sada glasi taj podpuni nadpis: Mitterburg·Pisino·Pazin."

12.3. Jezikovni zakon

Već se u 2. broju iz 1900. u listu govori o *jezikovnome zakonu*, koji bi trebao biti donesen (1900., 2/2), a u nastavku se s odobravanjem prenose molbe i potrebe koje iskazuju hrvatsko-slovenski zastupnici a tiču se slobode govora (i pisanja) svojim jezikom. (1900., 2/3) U sljedećem se broju lista daje zanimljiva definicija zemaljskoga jezika u članku *K uredjenju jezikovnog pitanja u Austriji* (1900., 3/3): "Zemaljski jezik jest onaj, kojim se služi najmanje 10% pučanstva jedne pokrajine." Problem je naime bio urediti *jezikovno pitanje* u Austriji, odnosno voditi računa i o *narodnostnim zahtjevima* i o *uredovnome jeziku*, koji bi trebao sve zadovoljiti. Ova se tematika više puta provlačila u listu, primjerice u br. 5 (str. 2.) iste godine.

Uredjenje jezikovnog pitanja u Dalmaciji (1908., 22/3) donosi vijest da je namjesništvo poslalo novu jezičnu osnovu centralnoj vladi na potvrdu. Njome će se urediti "jezično pitanje u svim državnim uredima u Dalmaciji, uslied koje uredbe bit će hrvatski jezik kao unutarnji uredovni jezik u svim dalmatinskim uredima uveden." Talijanski se jezik tako ograničava "samo na vanjski saobraćaj i to u smislu, da će na talijanske podneske se morati odgovoriti talijanski.

Tim će se udovoljiti podpuno talijanskim zahtjevima, da mogu u materinjskom jeziku obćiti sa državnim vlastima." Još je o tome pisano i sljedeće godine u tekstu *Uredjenje jezičnog pitanja u Austriji* (1909., 17/9), kada se dodaje da se problem jezika javlja i u Češkoj. Iz ovoga je članka vidljivo da ipak nije do kraja provedeno ono o čemu se govorilo godinu prije. U sljedećem pak broju doznajemo da jezično pitanje ipak nije riješeno u cijelome Primorju. (1909., 18/2)

Jezikom se u *Našoj slogi* usputno bave i drugi članci. Tako primjerice u tekstu naslovljenom *Hrvatskom i slovenskom narodu Istre* (1914., 4/1), između ostaloga, jedan je odjeljak posvećen *jezikovnoj ravnopravnosti*, osnovanoj "u čl. 19. temeljnog državnog zakona od 21. decembra 1867. (...) - ne postoji za Hrvate i Slovence Istre, čiji se jezik ne će da prizna nit u saboru nit u zemaljskom odboru, nit u zavodima uzdržavanim i ovisnim od pokrajine."

O ravnopravnosti jezika govori se u tekstu *Sazov istarskog sabora* (1910., 36/1), kada se zaključuje: "Talijani, kad bi pošteno s nama mislili, morali bi pristati na jezikovnu ravnopravnost u saboru, bez obzira na rad kompromisne komisije, jer će na to prije il kasnije morati da pristanu."

12.4. Jezična politika i obrazovni sustav

Obrazovni sustav ima snažan utjecaj na jezično planiranje. Primjerice, u slučaju indonezijskoga planiranja jezika obrazovni je sustav imao zadaću osigurati širenje novostandardiziranoga jezika. (Wright 2010: 89) U korpusu su brojni članci koji se bave ovim problemom. Naime, na početku je dvadesetoga stoljeća u Istri bilo i talijanskih i hrvatskih škola, no ponekad su djeca bila primorana ići u talijanske škole jer u mjestu nije bilo druge. Brojni članci i citati, poput "Narod bez škola jest narod bez budućnosti!" (1900., 12/4), u korpusu ukazuju na takvo stanje.

Tako primjerice tekst naslovljen *Pozor otočani* ukazuje i na problem hrvatskoga jezika u školama, koji kasnije rezultira snažnim utjecajem uopće, na što ukazuje i rečenica "u Malom Selu talijanči se silno pomoću škole". (1900., 6/1)

U listu se piše i o malim pomacima vezanima za škole na hrvatskome jeziku pa tako saznajemo da je osigurana pomoć za sljedeću godinu za školu na hrvatskome jeziku u Žbandaju. (1900., 8/3) Problemi se kod malih škola poput ove javljaju i u tome da u početnim razredima imaju nastavu na hrvatskome jeziku, odnosno "narodnom jeziku djece", da citiramo *Našu slogu*, a

nakon tri razreda, nastava je na talijanskome jeziku. (1900., 9/2) Saznajemo tako da Junta nije dozvoljavala gradnju hrvatske škole u Pomeru. (1900., 16/1)

Hrvatska škola u Šterni ukazuje na propuste koji su se dogodili u popisu stanovništva jer su doveli do toga da škola bude dvojezična – premda u mjestu samo nekoliko ljudi govori talijanski te uglavnom poznaju i hrvatski. (1900., 25/1) Objašnjenje možemo naći u jednoj Interpelaciji zastupnika Spinčića, Laginje i drugih – koji smatraju da je do nesrazmjera između jezika škola i stanovnika došlo zbog popisa pučanstva provedenoga bez znanja stanovnika. (1900., 30/1)

Veličanstveni naslov *Časti svoj jezik!* (1914., 1/1) otvara pretposljednje godišće najpoznatijih onodobnih istarskih novina. Kao što i sam naslov daje naslutiti, tema je teksta veličanje i hvaljenje "materinskoga" jezika, a Bog, žena i djeca, prijatelji i prijateljice, hrvatski rod, krv, ljubav, odgoj, oci i djedovi, borba života itd. samo su neke od imenica i sintagmi kojima je zadaća pojačati čitateljeve osjećaje te pobuditi ono hrvatsko i slavensko u njima. Ovaj je budničarski tekst napisan za Puljane "koji tuđjinskim odgojem" uništavaju svoju vlastitu djecu. Misli se ponajprije na one koji kući govore talijanskim jezikom ili pak djecu upisuju u talijanske i njemačke škole. Stav je prema njima jasan, a završne ga riječi teksta i dodatno pojačavaju: "tuđje poštuju a svojim se diči!".

Tako se i u tekstu *Narodna budućnost* (1914., 1/3) govori o važnosti da se u Puli osnuje ženski licej s hrvatskim nastavnim jezikom, dok se u br. 10. iz 1914. govori da će se uvesti hrvatski jezik u talijanskoj gimnaziji u Puli kao obvezan predmet te da je natječaj već raspisan. (1914., 10/2)

U ovaj dio možemo navesti i primjere članaka koji nastoje potaknuti roditelje da upišu djecu u hrvatske škole, poput *Hrvatske i slovenske roditelje* (1903., 39/2), *Za potalijančenje naše djece* (1905., 33/3), *Roditeljima u Puli* (1912., 2/2), *Hrvatskim i slovenskim obiteljima* (1912., 37/2), *Poruka Družbe sc. Ć. i M. za Istru istarskim roditeljima!* (1913., 36/1).

12.5. Primjeri iz prakse

Među tekstovima ima i primjera loše pismenosti, koji se donose u *Našoj slogi*, obično praćeni zanimljivim komentarima. Primjerice: "U priloženom izvješću rabe rieči kao: Ženski godišnji tečaj (mjesto školska godina) prapotčetna sredstvo za čitanje, krugljice za brojiti (valjda računalo), sbirke slik, plohi zemljokaz, crtež, itd." (1900., 40/2) Na kraju stoji komentar:

"Govore, da gosp. Schneider pozna prilično dobro hrvatski jezik. Ako je to istina, čudimo se, kako može staviti svoj podpis pod te nezgrapnosti." (1900., 40/2)

Pored mnogih članaka o jeziku kao važnom čimbeniku nacionalne pripadnosti, ima i zanimljivih primjera same uporabe. Možemo tako pronaći primjere komičnih situacija izazvanih nepoznavanjem talijanskoga jezika. Naime, u Banjolama su, kako navodi *Naša sloga* od 28. svibnja 1914. (1914., 15/2), postojale dvije škole, Družbina i Legina, no iz primjera je očito da su ponekad i djecu koja ne znaju talijanski slali u talijansku školu, s nadom da će ga naučiti. U članku se spominju šaljivi primjeri nespo razuma: "Učitelj zapovjeda: "leggi tu" (čitaj ti), a diete legne na pod. Učitelj: "Di mi tu" (kaži mi ti), a djeca se pitaju, gdje tu dimi." Tekst, očekivano, ukazuje na sve nedostatke talijanskih škola i u pravom rodoljubnom duhu dodaje pokoji stih s nadom da će probuditi narod iz duševnoga sna.

U *Prilogu se Naše sloge* br. 4 iz 1914. pod naslovom *Glavna godišnja skupština "političkog društva za Hrvate i Slovence u Istri"*, pod *Opći pregled* može naći i dio o prvim hrvatskim riječima u istarskome saboru, koje je dr. M. Laginja, "uz divlju viku i buku saborske većine i razuzdane fakinaže na galerijama", progovorio 21. kolovoza 1883.

Članak *Talijanska kraljica Jelena i hrvatski jezik* (1905., 11/5), osim po tome što ukazuje na to da je i talijanska kraljica poznavala hrvatski jezik, ukazuje i na mišljenje o tome kako je ona smatrala (a vjerojatno i ne samo ona) da su hrvatski i srpski jedan jezik: "hrvatski, jer je to sve jedno kao i srpski".

U tekstu koji potpisuje Feldmaršal nadvojvoda Fridrik na kraju stoji: "Ova zapovjed ima se odmah obćenito - momčadi u njezinom materinskom jeziku - proglasiti." (1915., 14/5) Ovaj članak samo svjedoči o tome koliko se jeziku pridavalo pozornosti kad se i *Njegovo Veličanstvo* bavilo tim problemom.

Veličanje se hrvatskoga jezika može uočiti i u članku koji s jezikom nema baš mnogo, odnosno u obavijesti o smrti Matka Mandića. U tekstu se ukratko govori o životu i djelu narodnoga zastupnika te stoji i "Pučku školu svršio je u Kastvu, tada jedinu u Istri redovitu školu u našem hrvatskom jeziku." (1915., 20/1) Dopune ovoj temi javljaju se već u sljedećem, ujedno i posljednjem, broju *Naše sloge* u kojima se mogu iščitati napisi iz drugih novina. Iz svega saznajemo da je Matko Mandić imao važnu ulogu dokazavši netočnost statistika o istarskome stanovništvu: "Istra po svom stanovništvu nije talijanska već pretežito slovenska i hrvatska". (1915., 21/2)

Ponekad se nepoštivanje hrvatskoga jezika iskazuje ironičnim naslovima novinskih članaka (a katkad su i tekstovi puni ironije). Kao primjer možemo navesti tekst *Hrvatima je dozvoljeno fotografirati* (1905., 12/2) u kojemu se iznosi podatak o zabrani fotografiranja. Naredba je na području grada Pule prilijepljena i na hrvatskome jeziku, no u okolici su oglasi samo na talijanskome i njemačkome jeziku.

Zanimljiv je primjer iz prakse, s pozitivnim ishodom za hrvatski jezik, opisan u tekstu *Za naš jezik u trgovini* (1907., 50/3). Naime, kako prenosi *Naša sloga*, javio im se ugledni trgovac iz Istre koji ih podržava u pisanju hrvatskim jezikom te je iznio kako on sve "račune, fakture dopise, ponudbe i t. d." koje nisu na hrvatskome jeziku vraća i traži da budu pisane hrvatskim jezikom. Njegovo je iskustvo pozitivno te ga preporučuje i ostalim trgovcima.

I u tekstu *Izlievi talijanske kulture i plemenitosti* (1903., 58/1) donosi se zanimljiv razgovor iz kojega se može iščitati općeniti stav prema hrvatskome jeziku s dva različita aspekta: "U razgovoru reče spomenuta gdjica: danas je č. o. J. krasno propoviedao. - Na to će joj g. učiteljica: pa kako, zar ste vi propovied razumjeli? Kako ne bi - reče ova - ta ja sam Riečanka, a riečani razumiju hrvatski, - a zar vi kao Lošinjka, neznate hrvatski? A na to će joj ponosno i posprdno g. učiteljica: No, io non capisco il francese!" Razumijete li, kolika je pogrda sadržana u ovom, za hrvatski jezik i narod? Da to razumijete, valja znati, da se pod frazom: "il francese, la lingua francese", razumijeva "la lingua dei porchi!" - Odavde je jasno svakomu, kakov prezir i mržnju goji ova uzgojiteljica naše djece, za hrvatski jezik." (1903., 58/1)

Praktični se primjeri ogledaju i u brojnim tekstovima vezanima za popise stanovništva 1901. i 1911. Problem je, naime, bio tzv. *obćevni jezik* koji se trebao upisati prilikom popisa i navodno su popisivači češće stavljali talijanski nego hrvatski te se u brojnim tekstovima daju primjeri kako valja odgovoriti popisivačima da do pogreške ne bi došlo. Ovakvi su se, savjetodavni tekstovi često pojavljivali, primjerice 1900., 88/3, 89/3; 1901., 2/2, 12/2, 13/3, 15/2, 3, 18/3, 27/2, 35/3, 40/2; 1910., 50/1; 1911., 3/2.

U prilogu *Popis pučanstva* (1910., 18/1) se najviše problematizira o *obćevnom jeziku*. Naime, kako piše u tekstu, ova je stavka bila često krivo tumačena i u prošleme popisu stanovništva, a sve u korist talijanskoga jezika, time i Talijana. Jasno se ukazuje o čemu je riječ sljedećim riječima: "Onaj jezik, kojim se kadšto služimo u službi, nije naš materinski jezik, već onaj, kojim govorimo kod kuće, sa svojom obitelji. Ako i govori jedan il drugi od nas više jezika, samo jedan može biti materinski, i taj jezik moramo priznati za obćevni." Tekst ima još jednu

odliku. Za razliku od brojnih članaka gdje se naprasito napada sve što "nije naše", u ovim se riječima samo ukazuje na probleme i nastoji ih se pojasniti. Drugim riječima, ovaj tekst odiše nekom demokratskom notom, što je vidljivo iz citata. Prilog završava rečenicom: "Štujemo tudje, branimo svoje, pak će i nam sinuti bolja budućnost."

Poznavanje hrvatskoga jezika čak nije bio uvjet u natječajima, primjerice za liječnika u Plominu 1901. tražilo se poznavanje talijanskoga i "eventualno kojeg jugoslavenskog narječja" (1901., 11/3).

12.6. Misli o jeziku

U tekstovima *Naše sloge* može se naći i zanimljivih misli o jeziku, primjerice u izvješću Družbe Ćirila i Metoda, čiji je tajnik bio Car Emin. Osvrt na razmišljanje nekih roditelja koji djecu šalju u talijanske škole s pretpostavkom da će hrvatski i onako naučiti na ulici s drugom djecom: "Naš jezik, kao i mnogi drugi, ima nebrojenih riječi, kojima možeš da izraziš sve što vidiš, čuješ i osjećaš. S djecom, na ulici, može dijete da nauči tek nekoliko stotina najobičnijih riječi, jer se na ulici ne vidi ni milijunti dio onoga, što se vidi uokolo po svijetu. Ako se taj broj riječi ne proširi, dijete će ostati za uvijek nerazvijeno, siromašno, ono ne će znati valjano misliti, ni govoriti ni u svojem a dakako ni u tuđem jeziku." (1914., 26/6) U članku se čak citira "znameniti talijanski filozof": "Umrije li jezik, umro je i rod", što daje dodatnu dramatiku cijelome članku.

Zar je i to talijanski? (1910., 36/2) naslov je teksta koji se na nestručan način, usuđujemo se reći, bavi talijanskim dijalektima u Istri. U tekstu se citira jedan rovinjski Talijan i komentira riječima: "Ovu talijanštinu dajemo do znanja onim našim čitaocima, koji znadu talijanski a da vide kakve imadu naši susjedi Talijani svoje dijalekte u Istri. Toga ne bismo izticali kad nebi znali kako se talijanski listovi Primorja često nama i Slovencima rugaju, da se tobož nerazumijemo, da imademo toliko dijalekta različitih, da jedan drugoga nerazumije, da imademo u Istri 4-5 slavenskih jezika itd. Tako pišu listovi i govore muževi, koji obično neznadu ni rieči hrvatske ili slovenske." Na kraju članka autor zaključuje: "da neima ni u Istri ni u Primorju u obće u našem narodu - hrvatskom i slovenskom - takvog dijalekta, koji bi se lučio od našeg književnog jezika onako i u onoj mjeri, kao što je to gornji citat u rovinjskom dijalektu."

Ovo ćemo potpoglavlje zaključiti citatom: "Jezik, jer je jezik j(e)dini očiti izljev ljudskih misli, a ljudske misli napreduju putem jezika, pomoću tog naravskog i sveobćeg glasila." (1909., 20/1)

12.7. Onomastika i hrvatsko-talijanski jezični dodiri

Čitajući isključivo članke *Naše sloge*, dobiva se dojam da je na početku dvadesetoga stoljeća u Istri postojala neka zakonska odredba koja je propisivala uporabu potalijančenih naziva mjesta i ljudi. Međutim, toga nije bilo. Kolonizacija talijanskoga stanovništva i potalijančivanje slavenskoga stanovništva javlja se tek između dva svjetska rata, *Zakonom od 28. ožujka 1923. br. 800.* (Skračić 2011: 50) Stoga valja imati na umu da je i onomastika u *Našoj slogi*, odnosno stav prema hrvatskim i talijanskim nazivima mjesta i ljudi dio jezične politike ovoga lista.

Brojni su tekstovi i komentari u *Našoj slogi* koji potvrđuju odnose talijanskih i hrvatskih naziva mjesta i ljudi u Istri i na Kvarneru. Dio je primjera, koji *Našoj slogi* daju zanimljiv sintaktički pečat u hrvatsko-talijanskim jezičnim dodirima, naveden u poglavlju o sintaktičkoj razini.

Pojedine su se situacije mogle iščitati iz nekih članaka *Naše sloge*. Primjerice, *Skrajna drzovitost* (1900., 5/3) donosi da se nakon 20 godina raznih utjecaja "od strane talijanske gospode, občinskih ureda, zem. odbora, na žalost i od c. k. ureda razne struke. Nu da ćemo i to doživjeti, da će jedan c. k. ured javno ustati, da potalijančuje imena naših mjesta, toga lje nismo očekivali. A to se na žalost dogodilo ovih dana na c. k. poreznom uredu u Pazinu." Radi se, naime, o Boljunu, koji je potalijančen u Bogliuno.

Ima i članaka upozorenja, poput *Talijanske osnove za potalijančenje kvarnerskih otoka*, u kojemu se otočane upozorava na težnje potalijančivanja Cresa iznesene u jednome talijanskome listu. (1900., 5/2)

Negativan stav prema potalijančivanju imena vidljiv je u svim tekstovima koji se bave ovom problematikom (a ponekad se samo nazire): "Sramota je bila viditi prijašnu mapu sa hrvatskimi imeni onako pogrešnu napisanu kano n. pr. "Breghe", mjesto "Bregi" "Czernicovizze", mjesto "Črnikovica", "Scerbichi" mjesto "Škrbići" itd. - Ako se te jezične nakaze popravi, je li to znači slavizirati ovaj hrvatski kraj?" (1900., 1/2)

Stanje hrvatsko-talijanskih toponima posvjedočeno je i u tekstu *Dvojezični napisi na tablah.* (1900., 36/2) "Za hrvatsko selo Sošići glasi napis na talijanskom i hrvatskom dielu table

Sossich; isto tako glasi napis za mjesto Barat jedino Baratto. Naziv občina glasi na tih tablah občina itd. itd. Upozorujemo na te pogriješke glavarstvo občine u Kanfanaru, koje bi moralo nastojati, da se nepogrdjuje jezik ogromne većine obćinara."

Ima i primjera gdje se prenose pitanja o dopuštanju promjene imena mjesta, poput "zašto je politička oblast zabranila občini Oprtalj prekrstiti mjesta Topolovac i Gradinje u Pioppino i Castellaro, doćim dopušća slaveniziranje talijanskih imena." (1900., 52/1) Odgovor se javio već u sljedećem broju: "namjesništvo odobrava zabranu prekršćenja, jer da to pravo pripada samo središnjoj vladi - ona slavenska imena, da su tamo u porabi već od god. 1818." (1900., 53/1)

Nailazimo i na tekst u kojemu se autori bune protiv talijanskih naziva mjesta na brzjavima pa umjesto Pazin, Višnjjan, Trogir, Split itd, stoji "Pisino, Visignano, Trau, Spalato". (1900., 68/2) Ponekad se samo kratko ukazuje na promjenu naziva: "C. k. namjestnićtvu u Trstu i c. k. kot. poglavarstvu u Puli javljamo, da je selo Juršići prekršćeno u Giorgi." (1901., 29/2)

"Dakle gospodin pop Valerian, kad gleda od crkve Graćišćanske, već nevidi ni mladićem nepokazuje *Zarećje*, nego *Arezzo*, ne *Ućku* nego *Caldiera*, ne *Ćepić* nego *Feliciu*, ne *Krbune* nego *Carbonetto*, ne *Gologoricu* nego *Moncalvo (?)*" (1901., 55/3)

Naša je sloga u članku *Ućite hrvatski* reagirala na isključivo talijanske toponime u splitskome *Jedinstvu*: "splitsko "Jedinstvo" nazivlje našu Opatiju dosljedno samo "Abacija" a našu Ućku povrh nje "Monte maggiore". Neružimo se; nego učimo zemljopis hrvatskih prediela iz hrvatskih knjiga i pamtimo!"

Primjera potalijanćivanja toponima ima u članku *Potalijanćivanje hrvatskih imena*: "prekrojila je porećka junta skoro sva imena sela napose u občini Kastav u ćisto talijanska, kao n. pr. Rukavac u Manciano, Bregi u Erta, Poljane u Piana, Matulje u Metteliano, Veprinac u Apriano itd." (1901., 64/2)

Naša obiteljska imena a talijanski jezik (1901., 65/1) naslov je članka koji se podrobnobavi potalijanćivanjem. Najprije govori o problematici, zatim se dotiće slovopisa ("Najveće potežkoće pako im prave ć, ć; g pred e; h pred samoglasnicii pred v; j pred samoglasnici; k; l i n pred j; nadalje naš r; s pred v; š; v pred l; z, i ž itd."), ćak se kasnije poziva na Gaja, koji je "po primjeru Ćeha sastavio takovu ortografiju, koja nam omogućuje pisati latinskim slovima slavenska imena po slavensku". U tekst su i brojni primjeri potalijanćivanja prezimena: "Cum-Kum, Bachich-Baćić, Covacich-Kovaćić, Ghersan.Gržan, Laghigna.Laginja, Giacich-Jaćić, Giadresco-Jadreško, Gelcich-Jelćić, Giaxa-Jakša, Giurissa-Juriša, Giederlinich-Jederlinić, Gierolimich-

Jerolomić, Giugovich-Jugović, Fatovac ili Vatovaz-Hrvatovac, Ferluga ili Felluga-Švrljuga, Meragliac-Mrzljak, Micovillovich-Mihovilović, Boxicevich-Božičević, Boxon-Božan, Xigico-Žiljko, Gilubich-Ljubić, Marichio-Marić, Draghicio-Dragić, Mladineo-Mladinić, Sfecich-Svečić, Sfetina-Svetina, Vlah-Lak itd. itd."

Pod naslovom *Hoće li već jednom te komedije svršiti?* (1902., 61/2) govori se o nelogičnostima kod potalijančivanja naziva *naših gradova, sela i mjesta*. Navodi se primjer u kojemu je Hrpelje najprije postalo Erpelle, a potom Carpeliano – koje nema veze s hrvatskim nazivom. Zatim, Marezinge su najprije postale Marezenzo da bi potom dobile još "talijanskiji" naziv Truscolo.

Pod naslovom *Kvarenje imena* (1904., 1/2) ukazuje se na to da je talijanski list *Giornaletto* Josipa Boljuna iz Ližnjana potalijančio u Giuseppe Bogliani, a u nastavku autor članka komentira: "Kvariti ovako naša imena misle neki nazovi novinari, da će nas na taj način potalijančiti, a ono daju sami sebi i svojim čitateljem rog na svieću. Ti, mudraci drže da je već ovo sve talijansko: i ljudi, i mjesta, i zemlja i gore i more. Tako su postali novopečeni: Bogliani, Pleticossi, Vattova, Stermotti itd. od Hrvata čisti Talijani. Mi držimo, da je takvo djelo nedostojno zrelih ljudi i da bi se to imalo prepustiti uličnjakom ili zamusanim deranom." (1904., 1/2)

Ima i ironičnih komentara na prezimena, poput: "gosp. Nikolića (čisto taljansko (!) ime - braća mu se jošte danas broje u hrvatske redove)" (1904., 26/2). S druge se pak strane ponekad kroz toponimiju daju i preporuke kako valja pisati: "U Svet. Vinčentu (tako valja da pišemo svi)". (1905., 4/4)

Obavijest o smrti nekoga Belušića donosi i pitanje o nacionalnosti kroz komentar njegova prezimena: "premda je svoje prezime pisao starim mletačkim pravopisom (Bellussich), ipak nije nikada zatajio svoj hrvatski rod." (1905., 2/5)

Lovran ili Laurana (1905., 4/4) tekst je u kojem se problematizira talijanski naziv istarskoga mjesta. Naime, najprije je kotarsko poglavarstvo u Voloskom zabranilo *obćinskom glavarstvu u Lovranu* rabiti *skovani naziv Laurana*, zatim se *obć. glavarstvo* naprije neuspješno žalilo *namjesničtvu* u Trstu, a potom i *ministarstvu unutarnjih posala*. Donosimo cjeloviti komentar: "Očekujemo od državnih oblasti, da neće dozvoliti, da se ovako na lahku ruku mienjaju u Istri imena gradova, sela i selaca, kao što to čine u novije doba ugrijane talijanske glave Istre. I sami pametniji obćinari lovranski morali bi podučiti svoje novo-pečene da se njihov gradić zove od davne davnine L o v r a n, talijanski L o v r a n a, a nikako L a u r a n a. Neka

pitaju svoje najstarije ljude, da li su ikada čuli, da je tko nazvao Lovran "L a u r a n o m"." (1905., 4/4) Problematika se ponavlja pod naslovom *Lovrana ili Laurana* (1906., 35/2).

Da je toponimija imala značajan utjecaj i da se zaključke o narodnosti donosilo na temelju toga kako stanovnici nazivaju pojedino istarsko mjesto, i koje pjesme pjevaju, svjedoči članak *Hrvatska škola u Humu* (1905., 13/3). Autor članka na temelju poklika "Viva Colmo!" upozorava Humljane na opasnost gubljenja materinskoga jezika ako se ne budu borili za nj i ako samo tako budu prihvaćali tuđe.

Naziv "Monte Maggiore" (1905., 22/4) kritički je osvrt na pjesmu toga naziva s onomastičkim i etimološkim pojašnjenjima. Ukazuje se na negativan učinak pokušaja prevođenja naziva za najvišu istarsku goru – čije je narodno ime Učka. Citirat ćemo značajne dijelove teksta. "Hrvatski naziv 'Učka' dolazi od imena 'Vučka', kako se je u prvašnje doba i zvala; samo ime pokazuje, da je nekad moralo biti u toj gori obraštenoj gustom šumom mnogo vukova. Na Učki stanuju 'Učkari', zgojlni naši hrvatski žitelji, vrlo čestiti i bistri; obronke njene i podnožje opet zaposjela su naša sela i svi nazivaju našeg gorskog velikana 'Učkom'." U nastavku se autor članka sa žalošću dotiče i ostalih potalijančenih naziva. "Vrlo žalostno se doimaju našeg rodoljubnog srca tuđjinski nazivi u slavskim ustima, kano primjerice Abacija, Fiume, Trieste."

Promjena se hrvatskih imena u talijanska vidi i iz citata: "Škola je podignuta u selu Starčići, koje su Talijani prekrstili odmah u Vecchiuti, kako su ono u istoj občini selo Kmeti, gdje se nalazi takodjer talijanska škola, prekrstili u Metti." (1909., 11/2) O toj promjeni imena bilo je riječi i 1901. (20/6)

U članku o Cresu ima, između ostaloga, i dio o talijaniziranome nazivu Cherso. Naime, autor tvrdi da pošta ima samo dva pečata – i to jedan dvojezični (Cres - Cherso) i jedan jednojezični talijanski "da se naši "italianissimi" ne skandaliziraju, videći pored slavnog imena Chersko, barbarsko ime Cres." (1910., 9/3)

Iz naziva pulskih ulica vidljivo je da su 1910. imale talijanske nazive: "vicolo della Bissa, Minerva, Abbazia, Tradonico, Androne" (1910., 35/2)

Zastupnici su se interpelacijama doticali i teme talijanizacije toponima, primjerice Spinčić – *Proti umjetnom talijaniziranju imena naših mjesta* (1911., 8/1), no koliko su uspjeli promijeniti praksu, teško je reći.

Potalijančivanje prezimena i odnos prema nacionalnosti u mnogočemu su povezani, a svjedoče nam to brojni komentari koji se se samo usputno pojavili u tekstovima. Primjerice: "nekog Cossara (recte Košara)" (1910., 22/2), "Naši iznaredjeni sugradjani, koji svi potječu iz Firenze i Rima, ala Petris (Petrić ili Petričević) Colombis (Golubović) što nam najljepše svjedoče njihova imanja, koja nose čisto hrv. imena, neću da govorim o Petranich, Baicich, Galovich, Zuzevich, Chersich, Antoninich, Sablich..." (1910., 22/2).

Zanimljivo je da se i autori tekstova ponekad usude dati pokoji komentar²⁷ na temu jezika. Tako u br. 7 iz 1914. autor pored prezimena Corenich u zagradu stavlja ironično "kako liepo talijansko ime" (1914., 7/4).

Citat u članku *Kaštelirski talijančiči* (1910., 35/3) povezuje narodnost i prezimena: "Zar ste zaboravile, da je Kaštelir hrvatski? Naši kaštelirski "Talijani" (Ružiči, Bernobići, Kocijančiči osobiti, Legovići i drugi na -ić) opće uvijek medju sobom uključivo hrvatski." Da je ime uvelike odavalo i nacionalnost, može nam posvjedočiti sljedeći citat: "postao je veliki Talijan, promjenivši si prijašnje ime Andjeo Fakin u Angelo Facchini." (1914., 27/3)

Odnos se spram jezika može vidjeti i u stavu autora članaka kada komentiraju potalijančivanje grafije prezimena: "dr. Antichievi (čujemo, da se od zadnjih izbora sada zove tako) i dr. Deveschovich (i on se od zadnjih izbora tako zove i piše)". (1914., 13/2)

U tekstu *Umro Predsjednik okružnog suda* od 8. listopada 1914. (1914., 39/2) na nenapadan se način daje britki komentar potalijančivanju prezimena. "Pokojni Julian Covaz (Kovač) rodjen je u Pazinu g. 1862., te kako se vidi po imenu njegovi stariji morali su biti od našega roda ali krivnjom sistema, kojim se upravlja u Istri, odgojeni u tudjem duhu, odvrgli su se od svoga roda i jezika te priljubiše tudje. Tako je i pokojnik ćutio se Talijanom, premda je sam znao priznati, da je starinom slavenskoga roda." Iz ovih se redaka može vidjeti da je talijanski jezik imao i jasan utjecaj na hrvatski kroz antroponimiju te da su toga i "mali ljudi" bili svjesni.

Iz svega se navedenoga može zaključiti da je odnos između hrvatskoga i talijanskoga jeziku u Istri na početku dvadesetoga stoljeća složen i može se sagledati iz više kutova. *Naša* se sloga grčevito borila protiv talijanskoga jezika, no ne treba pritom zaboraviti da je ovome listu to i jedna od zadaća unutar istarskoga preporodnoga razdoblja, o čemu su i sami govorili na početku izlaženja. S druge se pak strane može vidjeti da tada jedine novine na hrvatskome jeziku izlaze od

---

²⁷ Više ovakvih primjera u poglavlju o sintaksi i prebacivanju koda uz prijevode.

1870. i njihova se tiraža i učestalost izlaženja s godinama uglavnom povećavala. Možemo si postaviti pitanje bi li se to moglo da je jezična politika lista bila drugačije okrenuta hrvatskome jeziku. Može se pretpostaviti da je oštar stav u slučaju potalijančivanja toponima i prezimena pomogao autodirektivnu jezičnu politiku lista, iako u stvarnosti nije uvijek sve bilo tako crno. Talijanski je jezik bio jezik administracije te je tako bio "u prednosti", no vrlo često su izbori pojedinaca, može se pretpostaviti, za "perspektivnijim" jezikom (npr. u poslu, ali i životu općenito), bili ključni u potalijančivanju toponima i prezimena u Istri krajem devetnaestoga i početkom dvadesetoga stoljeća, a i iz *Naše se sloge* redovito ukazuje na to da je svijest pojedinaca najvažnija u odabiru jezika.

12.8. Nazivi jezika

Na kraju se dijela o jezičnoj politici možemo osvrnuti i na tekstove koji spominju i naziv(e) jezika. Analizirajući jezik prvih hrvatskih novina u Istri, može se ukazati i na različitosti kojima se jezik nazivao, najprije hrvatski, a potom i talijanski.

12.8.1. Nazivi za hrvatski jezik

Nakon narodnoga preporoda i prevage *ilirskoga* pojavljuju se i drugi termini, no korpus nam ukazuje da je još bilo prerano za jedinstveni naziv jezika. Naziv nam za hrvatski jezik može ukazati na perspektivu iz koje se sagledavao te na njegov položaj.

Godine 1900. u tekstu *Unije kod Lošinja* govori se o *hrvatskome selu* gdje se govori "jedino ilirski t. j. hrvatski", a sve to potvrđuju i "matice vodjene u početku glagoljskim pismeni". (1900., 5/1)

Imamo i potvrde za naziv frvaški: "ciela ta pobožnost pa i sama posveta Presv. S. Is. držala izključivo u talijanskom jeziku, kako da smo tamo negdje po dnu Italije u Sassari a ne u našem pitomom Cresu, gdje je nas domaći jezika rekli bi mi "(f) r v a š k i". (1900., 42/2)

U odnosu hrvatsko-talijanskoga jezika raspravljalo se i vezano za grob u Materadi. Zanimljivo je da stari dijalekt hrvatskoga jezika u Materadi zovu "slavinski". (1900., 69/1)

Često tekstovi o popisu pučanstva navode i pitanje jezika. U jednome se obrazlaže kako treba odgovoriti na pitanje o *obćevnome* jeziku: "Reći će Vam možda koji, komesar, samo da Vas zavede na talijansku, da Vi negovorite srbski, pošto c. kr. vlada zove naš hrvatski jezik srbsko-hrvatski. Vlada ga tako zove, a Vi s nami zovete ga hrvatski. Reći će Vam možda koji da Vi govorite "istrijski", po "domaću", "slavinski", a Vi znajte, da neima "istrijskoga" jezika, da je

"domaći" Talijanu talijanski, Niemcu njemački, a nam hrvatski ili slovenski, i da je više slavenskih jezika, a naš je hrvatski ili slovenski." (1901., 2/2) Upute se daju i u sljedećem primjeru: "onaj jezik kojim ti svojom milom i poštenom ako i siromašnom obitelji govoriš, dakle: "frvarški" ili pravilno: hrvatski." (1901., 6/2)

"Zast. Biankini tuži se na to, što vlada nedopušta, da jezik Hrvata Dalmacije i u obće Hrvata zove pravim njegovim imenom, hrvatskim, nego ga zove srbsko-hrvatskim, što je nesmisao." (1901., 25/1)

Ponekad se navodi i više naziva: "u gradu Cresu svi kopači, a imade ih dobre dvie trećine, govore 'fervarški, hrvatski, serbo-croato, ilirico, slavo' kako tko hoće, samo ne kako bi htjela gospoda na občini creskoj i g. Benati t. j. *italo-ladino*." (1901., 53/1) Na Sveučilištu u Rimu se planiralo "osnovati stolicu hrvatskoga - ili po njihovu - srbskoga jezika". (1901., 59/2)

Iz *Giornaletta* saznajemo da Talijani hrvatski ili slovenski jezik nazivaju "lingua slava", a u nastavku se teksta *Talijani Primorja i naš jezik* (1909., 20/1) govori o slavskome jeziku. U sljedećem su broju, u drugome dijelu teksta, lingua slava preveli kao *slavenski jezik* (1909., 21/1). "Nakon tri dana javio je talijanski listić taj fakinski čin svojih lazara, zovuć hrvatski jezik ekzotičnim." (1910., 29/2)

Mnogi su tekstovi, koji se bave općom problematikom multikulturalnoga suživota u Istri, pojačani dijelovima o potlačenosti hrvatskoga jezika i njegovih govornika, primjerice o napadu na hrv.-slov. akademičare kojima naređuju da u Trstu prestaju govoriti jezikom *ščava* (1914., 4/5 i 5/3).

U člancima o popisu stanovništva i tzv. *občevnome* jeziku, nalazimo i na naziv "istrijski jezik" (1901., 16/2), koji bi trebao biti neka inačica hrvatskoga. Dio o nazivima za hrvatski jezik u *Našoj slogi* od 1900. do 1915. zaključit ćemo citatom: "tako treba da bezobzirno svagdje branimo i čuvamo pravo naše, pravo roda i jezika hrvatskoga." (1905., 4/3)

12.8.2. Talijanski jezik

S obzirom na to da su hrvatsko-talijanski jezični dodiri temom ove radnje, navest ćemo i nazive za talijanski jezik u *Našoj slogi* na početku dvadesetoga stoljeća.

Talijanski se jezik često nazivao po znamenitim piscima pa tako imamo "talijanština - lingua di Dante" (1903., 15/3), zatim Virgilov jezik: "Uviek mi je pred očima čas, kad je biskup, slušajući Tommasea, gdje vješto govori u Virgilovu jeziku..." (1905., 19/1).

Navest ćemo nekoliko riječi iz teksta *Pomućeno veselje talijanske bagre u Livadama*. "A gdje ste se naučio tako dobro talijanski - alla toscana - govoriti? Zar možda onda, kad ste pošao a Venecia (ne vidi se dobro) gledati zvonik sv. Marka?" (1910., 16/2) Iz ovoga bi se citata, koji je ustvari ironičan prikaz prema nekome tko nije Talijan ali tako govori, moglo iščitati da je već postojao stav u Istri o tome da je "dobar" talijanski, onaj toskanski.

Usputni komentar o talijanskome jeziku u tekstu koji govori o prilikama na Cresu potvrđuje poznavanje razlika toskanskoga talijanskoga od ostalih inačica: "Neka najprije gospodin sudac uzme hrv. gramatiku u ruke, - a to mu je prva dužnost dok jede kruh hrvatskog puka - pa će tek onda moći prigovarati, ako koji naš mladić, koji je tek stupio u službu, ne izgovori baš posve toskanski koju riječ." (1914., 30/2)

ZAGLAVAK

S podnaslovom *Poučni, gospodarski i politički list Naša se sloga* često doticala jezika, posebice njegova statusa i odnosa s talijanskim. Brojni primjeri iz života maloga čovjeka pomogli su u prikazivanju cjelokupne slike jezične politike lista te stanja u Istri na početku dvadesetoga stoljeća. Međutim, osim o jezičnoj politici lista, bilo bi dobro govoriti i o jezičnome prestižu jer povijesne činjenice, za razliku od tekstova *Naše sloge*, ukazuju na detalje koji nas upućuju na ovaj zaključak. Stanje je u hrvatskome jeziku u Istri na početku dvadesetoga stoljeća bilo zabrinjavajuće i nekoliko koraka iza talijanskoga jezika, no nije uvijek zakon za to bio kriv, već i stav pojedinaca – na što ukazuju i tekstovi *Naše sloge*. Može se stoga zaključiti da su se ponekad ljudi odlučivali u korist talijanskoga jezika samostalno jer su na taj način imali/dobivali više mogućnosti za život (od pronalaska posla do liječnika), odnosno odabir im jezika nije bio pravno naložen. Zaključak svakako potvrđuje činjenica da zakonske odredbe o potalijančivanju imena i toponima u Istri nema do kraja Prvoga svjetskog rata – kada doista nije bilo mogućnosti odabira – ali ni *Naše sloge*, koja je možda uspjela takvo što spriječiti prije zahvaljujući oštroj jezičnoj politici prema talijanskome jeziku i kulturi općenito.

ZAKLJUČAK

Jezična situacija u Istri na početku dvadesetoga stoljeća iskazuje se u nekim segmentima specifična u odnosu na ostatak Hrvatske. Njezin osebujan odnos s talijanskim jezikom, uvjetovan društveno-političkim prilikama ostavio je trag i u povijesti hrvatskoga jezika te se hrvatsko-talijanski jezični dodiri ne mogu zanemariti u njezinu opisu. Dok hrvatski jezik ulazi i prolazi tzv. treće standardno razdoblje (prema Brozovićevoj periodizaciji), hrvatski se u Istri trudi biti ukorak i pratiti ostale dijelove zemlje, no situacija se u određenoj mjeri razlikovala, što je praksa i pokazala. Krajem devetnaestoga stoljeća, točnije 1870., u Istri se napokon, trudom biskupa Dobrile i nekolicine entuzijastičnih suradnika, pojavljuju i novine na hrvatskome jeziku koje su ucrtale značajan zaokret u povijesti i jeziku u Istri. *Naša sloga*, glasilo koje od 1900. izlazi u Puli, zadržalo se u tim turobnim vremenima čak 45 godina, uglavnom kao tjednik ili dvotjednik, kako su prilike dopuštale. Istraživanjem i analizom posljednjih šesnaest godišta izlaženja lista nastojali smo uvidjeti hrvatsko-talijanske jezične dodire koji su ostavili manji ili veći trag u hrvatskome jeziku u Istri na početku dvadesetoga stoljeća.

Svakako se može zaključiti da tendencije praćenja razvoja hrvatskoga jezika postoje i u Istri na početku dvadesetoga stoljeća, no jezik, što dokazuje i jezično-pravopisna analiza tekstova korpusa, nije uvijek i svuda ukorak s težnjama. Preporuke vidljive iz članaka o analizi jezika i uredničkih crtica te tekstovi o raznim novim normativnim priručnicima i jezikoslovcima ukazuju na pokušaj praćenja tadašnje vukovske struje, fonološkoga pravopisnoga načela i općenito Brozova, odnosno Broz-Boranićeva pravopisa. Međutim, iako se od 1900. do 1915. može uočiti smanjivanje morfonološkoga u korist fonološkoga u pravopisnim načelima, ne može se govoriti o isključivosti. Budući da se nerijetko određen tip pisanja može utvrditi za pojedine tekstove, može se pretpostaviti da su razlog tomu razni suradnici i dopisnici, koji možda nisu bili u mogućnosti uvijek pratiti razvojne tendencije, a premda možemo govoriti o jezičnim načelima i politici *Naše sloge*, jedinstvene lektorske i(li) redaktorske službe očito nije bilo.

Na razvoj su hrvatskoga jezika u Istri svakako utjecali i hrvatsko-talijanski jezični dodiri koji su bili posljedicom društveno-političkih prilika. Stoga su u radnji razloženi po razinama prema načelu i učenju Rudolfa Filipovića. Filipovićevim jezičnim razinama pridodali smo grafijsko-ortografsku razinu prilagodbe primljenih talijanizama jer su prilike u jeziku toga doba ukazale na brojne osvjedočene primjere, a i isključivo pisani korpus nametnuo nam je ovu

potrebu. Iako je u većini primljenica vidljivo da je grafijsko-ortografskoj prilagodbi prethodila ona fonološka, ima i primljenica gdje izgovor replike ostaje jednak modelu, ali se zbog slovopisnih razlika između talijanskoga i hrvatskoga sustava grafemi zamjenjuju. S obzirom na to da fonološka razina prilagodbe primljenica ovisi o glasovnoj realizaciji te da je grafijsko-ortografska vezana za slovopisna i pravopisna rješenja, držimo da ih je u opisima jezičnih dodira važno razlikovati.

Analizom smo talijanskih primljenica u hrvatski jezik na fonološkoj razini uočili značajan utjecaj posredstva mletačkoga, a može se pretpostaviti i drugih hrvatskih idioma. To nam ukazuje na procese koji se, kako je vidljivo iz korpusa, u jeziku ne odvijaju uvijek pravocrtno i teorijski idealno iz jednoga standardnoga jezika u drugi, već uključuju složene situacije, koje ponekad možemo samo pretpostaviti jer pravih dokaza nema. Utjecaj je mletačkoga, uz talijanski, još jedna specifičnost koja put razvoja hrvatskoga jezika u Istri oblikuje na svoj način u odnosu na ostatak Hrvatske.

Prilagodba talijanizama na morfološkoj, i tvorbenoj, razini ukazala je na brojne supstitucije koje su se dogodile kod modela da bi njihove replike mogle funkcionirati u hrvatskome sustavu, kada je riječ o promjenjivim vrstama riječi. S druge pak strane ima i potvrda importacija novih elemenata u hrvatski jezik, što izravno svjedoči o utjecaju talijanskoga jezika na hrvatski u Istri s početka dvadesetoga stoljeća. Uglavnom se odnosi na unos novih tvorbenih formata, i to sufikasa. Budući da su se brojne primljenice s novim elementima zadržale do danas te sudjelovale u tvorbenim procesima koji su rezultirali razgranatim tvorbenim porodicama, možemo govoriti o snažnome utjecaju koji su ostvarile. Za morfološku je razinu prilagodbe značajan i podatak o broju morfoloških vrsta potvrđenome u korpusu. Očekivano, imenica ima najviše, a nekih nepromjenjivih vrsta riječi uopće nema pa nisu obrađene. Nadalje, obično su, u kontaktološkim istraživanjima, prema broju primljenica na drugome mjestu glagoli pa slijede pridjevi. Međutim, korpus je iznjedrio puno više pridjeva od glagola, a razlog bi tomu mogao biti u tvorbi jer su oni uglavnom preuzimani sekundarnom adaptacijom od već preuzetih imenica. Stoga se može pretpostaviti da su tvorbeni formanti za pridjeve bili plodniji od onih za glagole.

Sljedećim je razinama, leksičko-semantičkoj i sintaktičkoj, značajnu ulogu odigrao kontekst. Naime, istraživanje se na leksičko-semantičkoj razini, za razliku od grafijsko-ortografske, fonološke i morfološke, nije moglo provesti bez da se u obzir uzme i kontekst

pojedina leksema jer se u protivnome ne bi moglo govoriti o njegovu značenju. Ova činjenica ukazuje na to da su osobitosti navedene za pojedine talijanizme osvjedočene u *Našoj slogi* specifične samo u tom kontekstu te da je moguće, a i vjerojatno, da isti talijanizmi u drugome korpusu imaju ili su imali još značenja. S obzirom na to da potvrde u korpusu nismo imali, nismo mogli zabilježiti ostala eventualna značenja.

U leksičkoj smo razini naveli rječnik talijanizma i(li) mletacizama te popis frazema i kolokacija. Kod malobrojnih primljenica nastojali smo biti sveobuhvatni, dok smo se kod onih učestalijih držali načela reprezentativnosti. Slaba čitljivost pojedinih dijelova, zbog starosti korpusa, nije nam olakšala posao pa su pojedini dijelovi bili teško razlučivi te možda i uskratili pokoji primjer. U rječničkome su dijelu natuknice navedene u kanonskome obliku, ali su popisani svi potvrđeni oblici te primjeri s kontekstom. Kod frazema i kolokacija pokušali smo izdvojiti one tipične, koji imaju kontaktološka obilježja hrvatskoga i talijanskoga jezika.

Dok korpus u leksičko-semantičkoj razini istraživanja hrvatsko-talijanskih jezičnih dodira ograničava istraživanje, možemo reći da ga na sintaktičkoj razini omogućava. Sintaktička je razina u kontaktološkim istraživanjima dosad bila slabo zastupljena jer zahtijeva mnogo šire istraživanje od ostalih razina, svakako barem na razini diskursa. Korpus koji obuhvaća šesnaest godišta tjednih, a povremeno i dvotjednih, novina bio je dostatan da bismo mogli uočiti i utjecaj talijanske sintakse. Svojevrсна povezanost, ali i neovisnost tekstova pokazala je zanimljive modele, odnosno replike, koje smo mogli iščitati usporedivši hrvatski i talijanski sintaktički sustav s početka dvadesetoga stoljeća. Možemo stoga zaključiti da osim nekoliko preuzimanja talijanske sintakse, tekstove karakterizira zanimljivo prebacivanje koda, ponekad i s dodatkom prijevoda, a osobitost čine na onomastičkome planu.

Jezično-pravopisna analiza tekstova *Naše sloge* realan je opis hrvatskoga standardnog jezika u Istri na početku dvadesetoga stoljeća. Tragovi *ahanja* zagrebačke filološke škole, naravno, uz brojne primjere, i osobito u člancima, tada suvremenijih vukovaca obilježili su list i svoje vrijeme. Pokušaji i promjene vidljivi iz samih primjera svakako svjedoče o napretku i težnji za razvojem standardnoga jezika i u Istri, bez obzira na različite društveno-političke prilike. Tomu u prilog idu i tekstovi filološke naravi te oni, mnogo brojniji, o jezičnoj politici koja prokazuje onodobno stanje prema hrvatskome jeziku u Istri.

Na temelju istraživanja hrvatsko-talijanskih jezičnih dodira u Istri na korpusu iz *Naše sloge* od 1900. do 1915. možemo zaključiti da je interakcije ovih dvaju jezika bilo i da je

talijanski jezik ostavio pečat u razvoju hrvatskoga jezika u Istri te da je jezična politika lista odigrala važan utjecaj u brizi i osvješćivanju *Istrijana* o važnosti hrvatskoga jezika, što potvrđuje postavljene teze.

POPIS LITERATURE

Anić, Vladimir; Goldstein, Ivo (2004). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi Liber

Babić, Stjepan (2002). *Tvorba riječi u hrvatskome književnom jeziku*. Zagreb: Globus – Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

Badurina, Lada (1996). *Kratka osnova hrvatskoga pravopisanja: metodologija rada na pravopisu*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.

Badurina, Lada (2005). Od teksta prema diskursu. *Zbornik Od fonetike do etike o sedamdesetogodišnjici prof. dr. Josipa Silića*. Zagreb: Disput, str. 363 – 371.

Barić, Eugenija; Hudeček, Lana; Koharović, Nebojša; Lončarić, Mijo; Lukenda, Marko; Mamić, Mile; Mihaljević, Milica; Šarić, Ljiljana; Švačko, Vanja; Vukojević, Luka; Zečević, Vesna; Žagar, Mateo (1999). *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje : Pergamena : Školske novine.

Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija (1997). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.

Fran Barbalić (1952). *Narodna borba u Istri. Od 1870. do 1915. godine (prema bilješkama iz "Naše Sloge")*. Zagreb: Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

Bartoli, Daniello (1844). *Dell'ortografia italiana*. Torino: Tipografia di Giacinto Marietti.

Dostupno i na:

<http://archive.org/stream/dellortografiiai00bartgoog#page/n7/mode/2up>.

Bičanić, Ante; Frančić, Anđela; Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica (2013). *Pregled povijesti, gramatike i pravopisa hrvatskoga jezika*. Zagreb: Croatica.

Blažeković, Tatjana (1970). *Bibliografski podaci o «Našoj Slogi»* u Pazinski memorijal. Pazin, br. 2.

Boerio, Giuseppe (1856 [1998]). *Dizionario del dialetto veneziano*. (Ristampa: Giunti, Firenze, 1998.) Venezia: Premiata Tipografia di Giovanni Cecchini Edit.

Bratulić, Josip (1987). *Istarske književne teme*. Pula: Istarska naklada.

Broz, Ivan (1892 [2014]). *Hrvatski pravopis*. Pretisak iz 2014. Zagreb: Naklada kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade.

Broz, Ivan (1893). *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Naklada kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade.

Broz, Ivan (1906). *Hrvatski pravopis*. Četvrto (nepromijenjeno) izdanje. Priredio dr. Dragutin Boranić. Zagreb: Naklada kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade.

Broz, Ivan; Iveković, Franjo (1901a [2009]). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Pretisak je napravljen prema I. izdanju iz 1901. Zagreb: Štamparije Karla Albrechta (Jos. Wittasek), svezak I., A – O.

Broz, Ivan; Iveković, Franjo (1901a [2009]). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Pretisak je napravljen prema I. izdanju iz 1901. Zagreb: Štamparije Karla Albrechta (Jos. Wittasek), svezak II., P – Ž.

Brozović, Dalibor (1970). *Standardni jezik*. Zagreb: Matica hrvatska.

Brozović, Dalibor (2005). *Prvo lice jednine*. Zagreb: Matica hrvatska.

Dabo, Mihovil (2015). *Sve za Boga, vjeru i puk: biskup Juraj Dobrila u svom vremenu*. Pazin: Državni arhiv u Pazinu.

Dardano, Maurizio; Trifone, Pietro (2003). *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*, Bologna: Zanichelli Editore.

Deanović, Mirko; Jernej, Josip (2002). *Talijansko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.

Decarli, Lauro (1976). *Origine del dialetto veneto istriano*. Trieste: Tipolitografia Mario Gozzi.

Filipović, Rudolf (1986). *Teorija jezika u kontaktu*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i Školska knjiga.

Florschütz, Josip (1905). *Gramatika hrvatskoga jezika za ženski licej, preparandije i više pučke škole*. Zagreb: Naklada kralj. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade.

Fornaciari, Raffaello (1901). *Grammatica italiana dell'uso moderno*. Firenze: Sansoni.

Dostupno i na:

<https://archive.org/details/grammaticaitalia00fornuoft>.

Gluhak, Alemko (1993). *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb: August Cesarec.

Gross, Mirjana (1970). *Značaj prvih deset godišta "Naše Sloge" kao preporodnog lista*, Zbornik Pazinski memorijal. Pazin, sv. 2.

Gusmani, Roberto (1993). *Saggi sull'interferenza linguistica*. Firenze: Casa Editrice Le Lettere.

Ham, Sanda (2006). *Povijest hrvatskih gramatika*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Haugen, Einar (1951). The Analysis of Linguistic Borrowing. *Language*, 26, str. 210 – 231.

Horvat, Josip (2003). *Povijest novinstva Hrvatske : 1771-1939*. Zagreb: Golden Marketing – Tehnička knjiga.

Jelaska, Zrinka (2004). *Fonološki opisi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Jernej, Josip (1956). Sugli italianismi penetrati nel serbo-croato negli ultimi cento anni. *Studia Romanica*. Zagreb, br. 1, str. 54 – 82.

Jonke, Ljudevit (1964). *Književni jezik u teoriji i praksi*. Zagreb: Nakladni zavod Znanje.

Katičić, Radoslav (1971). *Jezikoslovni ogledi*. Zagreb: Školska knjiga.

Katnić-Bakaršić, Marina (2001). *Stilistika*. Sarajevo: Naučna univerzitetska knjiga.

Klaić, Bratoljub (2007). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Školska knjiga.

Kryžan-Stanojević, Barbara (ur.) (2011). *Inovacije u slavenskim jezicima*. Zagreb: Srednja Europa.

Lomonaco, Vincenzo (1864). *L'ortografia italiana*. Napoli: Stamperia Del Fibreno.

Dostupno i na:

<http://archive.org/stream/lortografiaital00lomogoog#page/n5/mode/1up>.

Malagoli, Giuseppe (1905). *Ortoepia e ortografia italiana moderna*. Milano: Editore Libraio Della Real Casa.

Dostupno i na:

<http://archive.org/stream/ortoepiaeortogr00malagoog#page/n8/mode/2up>.

Maretić, Tomo (1899). *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Knjižara L. Hartmana (Kugli i Deutsch).

Matasović, Ranko (2008). *Poredbeno povijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.

Melga, Michele (1888). *Nuova grammatica italiana*. Napoli: Tipografia e stereotipia.

Dostupno i na:

<https://archive.org/stream/nuovagrammaticai00melguoft#page/n5/mode/2up>.

Menac, Antica (2007). *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra.

Milanović, Božo (1991). *Hrvatski narodni preporod u Istri. Knjiga prva (1791 - 1882)*. 2. izdanje. Pazin: Istarsko književno društvo "Juraj Dobrila".

Milanović, Božo (1973). *Hrvatski narodni preporod u Istri. Knjiga druga (1883 - 1947)*. Pazin: Istarsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda.

Moguš, Milan (1995). *Povijest hrvatskoga književnoga jezika*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Morandi, L., Cappuccini, G. 1895. *Grammatica italiana (regole ed esercizi)*. Torino – Roma – Milano – Firenze – Napoli: Ditta G. B. Paravia e comp.

Dostupno i na:

<https://archive.org/details/grammaticaitalia00morauoft>.

Muljačić, Žarko (1998). Modeli i metode proučavanja jezičnih dodira (1880. – 1998.). *Riječ*, Rijeka, sv. 2, 27 – 31.

Niño-Murcia, Mercedes; Rothman, Jason (2008). *Bilingualism and identity: spanish at the crossroads with other languages*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins.

Novak, Božidar (2005). *Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Petrocchi, Policarpo (1887). *Grammatica della lingua italiana per le Scuole Ginnasiali, Tecniche, Militari, ecc.* Milano: Fratelli Trèves.

Dostupno i na:

<https://archive.org/stream/grammaticadellal00petr#page/n11/mode/2up>.

Petrocchi, Policarpo (1900a). *Nòvo dizionàrio universale della lingua italiana (A – K)*. Volume I. Milano: Fratelli Trèves Editore.

Dostupno i na:

<http://www.literature.at/viewer.alo?objid=922&page=1&viewmode=fullscreen>.

Petrocchi, Policarpo (1900b). *Nòvo dizionàrio universale della lingua italiana (L – Z)*. Volume II. Milano: Fratelli Trèves Editore.

Dostupno i na:

<http://www.literature.at/viewer.alo?objid=922&page=1&viewmode=fullscreen>.

Samardžija, Marko (1993). *Filološki portreti*. Zaprješić: Matica hrvatska Zaprješić

Samardžija, Marko (2002). *Nekoć i nedavno: odabrane teme iz leksikografije i novije povijesti hrvatskoga standardnog jezika*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.

Samardžija, Marko (2004). *Iz triju stoljeća hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Samardžija, Marko (2006). *Hrvatski kao povijesni jezik*. Zaprješić: Vlastito izdanje.

Siemund, Peter; Kintana, Noemi (2008). *Language Contact and Contact Language*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins.

Silić, Josip (1998). Leksik i norma. *Radovi zavoda za slavensku filologiju*, br. 32, str. 169 – 175.

Silić, Josip; Pranjković, Ivo (2007). *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.

- Simeon, Rikard (1969a). *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva I (A – O)*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Simeon, Rikard (1969b). *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva II (P – Ž)*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Skok, Petar *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika (A – J)*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Skok, Petar (1972). *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika (K – poni)*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Skok, Petar (1973). *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika (poni – Ž)*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Skračić, Vladimir (2011). *Toponomastička početnica: osnovni pojmovi i metoda terenskih istraživanja*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Sočanac, Lelija (2004). *Hrvatsko-talijanski jezični dodiri: s rječnikom talijanizama u standardnome hrvatskom jeziku*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Sočanac, Lelija (2010). *Studije o višejezičnosti*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Sočanac, Lelija (2002). Talijanizmi u hrvatskome jeziku. *Suvremena lingvistika*, 53-54, 127 – 142.
- Sočanac, Lelija; Žagar-Szentesi, Orsolya; Dragičević, Dragica; Dabo-Denegri, Ljuba; Menac, Antica; Nikolić-Hoyt, Anja (2005). *Hrvatski jezik u dodiru s europskim jezicima*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Stojić, Aneta; Murica, Sanela (2010). Kolokacije – teorijska razmatranja i primjena u praksi na primjerima iz hrvatskoga i njemačkoga jezika. *Fluminensia*, god. 22, br. 2, 111 – 125.
- Stolac, Diana (1995). Koordiniran, subordiniran i asimetrični bi/polilingvizam. *Zbornik radova: Jezici i kulture u doticajima/Lingue e culture in contatto*. Pula: Pedagoški fakultet u Puli, str. 165 – 168.
- Stolac, Diana (1993). Tipovi bilingvizma. *Fluminensia*, Rijeka, br. 1–2, str. 49 – 52.
- Strčić, Mirjana (1981). Doba «Naše sloge» u hrvatskoj preporodnoj književnosti u Istri 1870.-1900. *Histria historica*, Pula, br. 2.
- Šepić, Dragovan (1981). *O procesu integracije hrvatske nacije u Istri u Društveni razvoj u Hrvatskoj od 16. do početka 20. stoljeća*. Zagreb, str. 251 – 281.
- Šetić, Nevio (1995). *Istra između tradicionalnog i modernog*. Pazin: Naša sloga.

- Šetić, Nevio (2005). *O povezanosti Istre s ostalim hrvatskim zemljama: Naša Sloga 1870.-1915.* Zagreb: Dom i svijet.
- Šetić, Nevio (2010). *Staleška društva i časopisi hrvatskog učiteljstva u Istri, 1891.-1914.* Zagreb: Profil.
- Šimunković, Ljerka (2009). *Talijansko-hrvatski jezični dodiri u Dalmaciji.* Split: Dante Alighieri.
- Šimunović, Petar (1982-1983). Split/Spljet – Osvrt na polemiku s početka stoljeća u povodu 100-godišnjice pohrvaćivanja Splitske općine 1882-1982. *Rasprave*, br. 8-9, str. 215 – 230.
- Škiljan, Dubravko (1988). *Jezična politika.* Zagreb: Naprijed.
- Škiljan, Dubravko (1997). Granice teksta. Zbornik *Tekst i diskurs.* Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, str. 9 – 15.
- Štebih, Barbara (2008). Morfološka adaptacija posuđenica. *Suvremena lingvistika*, br. 66, str. 243 – 259.
- Tafra, Branka (2005). *Od riječi do rječnika.* Zagreb: Školska knjiga.
- Tekavčić, Pavao (1972). *Grammatica storica dell'italiano (Volume II: Morfosintassi).* Bologna: Il Mulino.
- Trabalza, Ciro (1908). *Storia della grammatica italiana.* Milano: Ulrico Hoepli.
- Dostupno i na:
<https://archive.org/stream/storiadellagramm00trab#page/n5/mode/2up>.
- Turk, Marija (2013). *Jezično kalkiranje u teoriji i praksi: Prilog lingvistici jezičnih dodira.* Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada i Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Vinja, Vojmir (1998). *Jadranske etimologije. Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku. Knjiga I (A – H).* Zagreb: Školska knjiga i HAZU.
- Vinja, Vojmir (2003). *Jadranske etimologije. Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku. Knjiga II (I – Pa).* Zagreb: Školska knjiga i HAZU.
- Vinja, Vojmir (2004). *Jadranske etimologije. Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku. Knjiga III (Pe – Ž).* Zagreb: Školska knjiga i HAZU.
- Weinrecht, Uriel (2008). *Lingue in contatto.* Torino: UTET.
- Wright, Sue (2010). *Jezična politika i jezično planiranje: od nacionalizma do globalizacije.* Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Biblioteka Politička misao.
- Zamboni, Alberto (1980). *Veneto.* Pisa: Pacini editore.

Zgusta, Ladislav (1991). *Priručnik leksikografije*. Prvo izdanje. Sarajevo: "Svjetlost", Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Zingarelli, Nicola (2007). *Lo Zingarelli 2008*. Bologna: Zanichelli editore.

Zoričić, Ivan (2004). *Tragom jezičnih nedoumica*. Pula: Zavičajna naklada "Žakan Juri".

E-izvori

Dizionario della Lingua Italiana (online), <http://www.garzantilinguistica.it> (lipanj i srpanj 2015.)

Dizionario Italiano, <http://www.dizionario-italiano.it> (svibanj – srpanj 2015.)

Gabrielli, Aldo: *Grande Dizionario Italiano*, Hoepli, dostupno na:

http://www.grandidizionari.it/Dizionario_Italiano.aspx (svibanj – srpanj 2015.)

<http://it.forvo.com> (lipanj 2015.)

Korpus

Novine *Naša sloga* od 1900. do 1915.

Dostupno i na:

http://www.ino.com.hr/nasa_sloga.html.

ŽIVOTOPIS

Vanessa Vitković Marčeta rođena je 23. srpnja 1983. u Puli, gdje je završila osnovnu školu i gimnaziju. Studirala je hrvatski jezik i književnost i talijanski jezik i književnost na Filozofskome fakultetu u Puli. Diplomski rad na temu *Sličnosti i razlike između današnjih pravopisa hrvatskoga jezika* pod mentorstvom prof. dr. Ivana Zoričića obranila je 2006. godine. Od 2008. je na Poslijediplomskome doktorskome studiju kroatistike na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Bila je profesorica u jednoj osnovnoj i jednoj srednjoj školi. Provodila je edukativne radionice s učenicima te sa studentima.

Na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli od 2008. asistira na kolegijima *Povijest hrvatskoga pravopisa*, *Leksikologija hrvatskoga standardnog jezika*, *Lektoriranje tekstova*, *Jezično savjetništvo*, *Kultura govorenja i pisanja*, *Lingvistika jezičnih dodira*. Članica je *Istarskoga povijesnog društva*. Suradnica je na projektu *Stvaranje socijalističkoga čovjeka. Hrvatsko društvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma*.

Sudjelovala je na desetak znanstvenih konferencija u zemlji i inozemstvu.

Objavljeni radovi

- *Hrvatski jezik u Hrvatskome listu* (u suautorstvu s T. Fonović Cvijanović), Riječki filološki dani 9 – Zbornik radova, Rijeka, 2014., 541 – 549.

- *Odnos sintaktičke norme u hrvatskim normativnim priručnicima i u mladih* (u suautorstvu s T. Fonović Cvijanović), *Studia Slavica XVI*, Uniwersytet Opolski, Opole, 2012., 105 – 118.

- *Pravopisna norma u srednjoškolskim udžbenicima hrvatskoga jezika* (u suautorstvu s B. Martinović i D. Mandićem), Zbornik članaka s Međunarodne znanstvene konferencije "Opismenjevanje učenik in učencev, pismenost mladih in odraslih – vprašanja, dileme, rešitve", od 7. do 8. svibnja 2010. u Žalcu (Slovenija), Ljubljana 2010.: str. 22 – 37.

Prikaz

- *Pogled u jezičnu tradiciju Ližnjanštine* (prikaz knjige *Govori općine Ližnjan* Line Pliško i Davida Mandića), *Tabula 9*, Stega tisak d.o.o., Pula, 2011.